

G. P. HEATH

**A
BOLDOG
HÁZASSÁG
TUDOMÁNYA**

FORDÍTOTTA
FORRÓ PÁL

TOLNAI NYOMDAI MŰINTÉZET ÉS KIADÓVÁLLALAT R.-T.
KIADÁSA

Tolnai-nyomda, Budapest.

ELŐSZÓ

Az a nagy szeretet és érdeklődés, mellyel az olvasók tízezrei fogadták „A férjhezmenés művészete“ című könyvünket, valósággal kötelességünké tette, hogy megírjuk annak természetes folytatását: „A boldog házasság tudományá“-t is.

Hiszen az eljegyzésig vezető út csupán előjátéka életünk ama döntő és leghosszabb szakának, melyet úgy nevezünk: házasság!

Milyen csodálatos, hogy az emberiség túlnyomó része előbb-utóbb férj vagy feleség lesz és mégis olyan kevés ember akad, aki tisztában van a házasság lényegével. Babonák, divatjukat múlt előítéletek tömege vezeti félre a házastársakat, akik a boldog házassághoz szükséges tudományok minden ismerete nélkül élnek egymás mellett és mert a hibák, sőt bűnök egész sorozatát követik el egymással szemben, hamarosan eljön a nap, mikor a házasság örömei helyett a csalódások, kiábrándulások, végnélküli veszekedések sorát jelenti.

Hol tévesztik el a házastársakat? Hogyan lehet a házasság boldogságát biztosítani és a már rossz vágányra zökkent házasságokat hogyan lehet ismét a helyes mederbe terelni? Ezekre a kérdésekre válaszol ez a könyv.

Mint „A férjhezmenés művészete“ben, úgy ebben a munkánkban is óvatosan kerül-

jük a frázisokat és közhelyeket, őszintén, közvetlenül tárgyaljuk meg az olvasóval az összes problémákat. Nem prédikálunk, hanem felvilágosítunk és irányt jelölünk. A fontosabb problémákat többféle szempontból világítjuk meg, igyekeztünk a házasélet bonyolult és sokrétű kérdéseinek mindegyikére választ adni.

De ugyebár ahhoz, hogy a beteg meggyógyuljon, nem elég az orvos, a betegnek is segítenie kell azzal, hogy megfogadja és betartja az orvos parancsait. Ezt kérjük olvasóinktól is. Legfontosabb kérésünk, hogy ne fogadják el könnyen és vita nélkül állításainkat, hanem gondolkozzanak azokon. Nem elég, ha felületes, könnyen elmosódó benyomásokkal teszik le kezükből a könyvet, hanem vérükké, meggyőződésükké kell változtatni az elfogadott igazságokat, mert csak így lesz elég erejük, hogy azokért harcolni is tudjanak.

Egészen bizonyos, hogy ismét nagyon sokan fognak olvasás közben a maguk egyéni tragédiájára ráismerni. Ez természetes is, hiszen mi nem elméletet írtunk, hanem a való életet fényképeztük és valamennyiünk problémáját helyeztük bonckés és nagyító alá.

Mi szeretettel fogjuk meg az olvasó kezét és jó barátként fogjuk végigkísérni a házasélet boldogságát fenyegető rejtélyek birodalmában. Megmérjük a veszélyek nagyságát, kikutatjuk, honnan bukkantak fel és megállapítjuk, hogyan küzdhetünk ellenük.

Boldogok lennénk, ha — mint első könyvünkkel kapcsolatban — ezúttal is a köszönőlevelek ezrei igazolnák, hogy jó munkát végeztünk.

London—Budapest.

A szerzők

ELSŐ RÉSZ

*mélyben fölötte érdekes titkok leleplezése után
elérkeztünk a boldog házasság feltételének első
arany szabályához*

Az Isten is egymásnak teremtette őket

Fiatal pár sétál a tavaszi napfényben ragyogó uccán. A férfi izmos, karcsú, kisportolt, barnahajú. Világosszürke, elegánsan szabott ruhája nem régen kerülhetett ki a szabójától, a kalapja, cipője, frissen borotvált arca jól-ápoltságot és életörömet sugároz. A lány ruganyosan lépked mellette, olyan elegáns, hogy vagyoni viszonyai egyáltalában nem állapíthatók meg, mert ilyen kosztümmel, kalappal, selyemharisnyával, tökéletes kozmetikával éppen olyan stílusos volna egy tulajdonát képező luxusautóban, mint akár valamelyik éjszakai mulató szemfényvesztésre berendezett világában. Nem egyszerűen szép, hanem követelődzőén. Parancsolja és elvárja, hogy mindenki észrevegye, miszerint tetőtől talpig a szépség kultuszára rendezkedett be. A haja festésén, hullámosításán éppen annyit fáradoztak, mint remekbe készült finom kis cipőjének kiszabásán.

A járókelők önkéntelenül utánuk fordulnak és azt mondják: ezeket az Isten is egymásnak teremtette!

Miért mondják ezt? Miféle jogon? Ismerik e két ember lelkét, jóságát vagy gonoszságát, vágyait, tehetségét, vérmérsékletét, műveltségét, vagyoni viszonyát, gondolkodását? Kihallgatták beszélgetéseiket? Ismerik a múltjukat, beavatták őket terveikbe?

Nem. Mindössze annyit állapítottak meg egészen felületesen, hogy mind a ketten fiatalok, elegánsan öltözködnek, csinosak. És ez már elegendő, hogy kimondják a legnagyobb felelősséggel járó véleményt: illenek egymáshoz!

Holott ennek éppen az ellenkezője lehet az igaz. A fiatalember kalandor, aki hivatás-szerűen űzi a csábítás mesterségét. Jövedelmét egészen zavaros és rejtélyes forrásokból méríti. Kártyaklubok, piszkos adósságok, a büntetőparagrafusokat súroló apró szélhámosságok dzsungelében kell keresnünk megélhetésének titkát.

A leány tiszta szándékú, rajongó természet. Huszonöt éves. Már sokat csalódott. Ennek ellenére még mindig naiv. Hisz a férfinak. Titokban már elhatározta, hogyha megkéri, feleségül megy hozzá. Pedig egy kicsit sejti is, hogy a fiú szélhámós. Mégis hozzámegy. Miért? Mert már nem bírja idegekkel a folytonos várást, új szerelmi harcokat. Meg akarja oldani a helyzetet, még ha érzi is annak kockázatát. Nincs tökéletes férfi a világon! — gondolja magában. Lesz, ahogy lesz! Legjobb nem gondolkozni, hanem fejest ugrani!

*

A jégpályán művészi körözéssel siklik körbe a sötétkék sportdresszbe öltözött fiú a kipirult arcú leánnyal. Kezük összefonódik,

lendületük a muzsika lágy ritmusával olvad össze, szinte repülnek és ebben a nagyszerű szárnyalásban olyanok, mintha egy zseniális művész forrasztotta volna őket egygé.

— Az Isten is egymásnak teremtette őket! — mondják az elbájolt nézők.

Miért? Mert mind a ketten jól korcsolyáznak? Ebből következtetik azt, hogy a háztartási problémákban, gyermeknevelésben, szerelmi érzésben, munkaszeretletben, kötelességről alkotott fogalmakban éppen ilyen harmónia lesz kettőjük között?

Ha ez így volna, akkor a párválasztás lenne a világ legegyszerűbb dolga. A leánynak nem kellene mást tennie, csak elmenni néhány kiválasztott férfival valamelyik ötórás teára és ott kísérletezni, hogy melyikkel tud legjobban táncolni. És a fenti logika alapján legkitűnőbb táncpartnerét választaná férjéül.

Nem, a párválasztás tudománya nem ilyen egyszerű. Ellenkezőleg: a legbonyolultabb művészetek egyike, mely óriási tapasztalatot és emberismeretet, élettani és lélektani szak tudást követel.

Nagyon bölcs emberektől hallottam már azt a véleményt, hogy a házasság szerencsejáték. Főleg a sorsjegyhez hasonlít. Lehet, hogy az ember a főnyereményt húzza ki, de éppen így lehetséges az is, hogy semmit sem nyer, sőt elveszti a sorsjegyre költött összeget is.

Hát ennyire mégse legyünk sötétenlátók.

Ez a könyv kettős célt tűzött ki:

1. Meg akarja világítani, hogy férfi és nő milyen jelekből ismerhetik fel házasságkötés előtt, hogy egymáshoz illenek-e.

2. A lélektan kérlelhetetlen tárgyilagosságával vizsgálja meg egyenkint azokat az okokat, melyek a megkötött házasságok fokozatos megromlására vezetnek.

Mert jól jegyezzük meg: lehet, hogy valóban olyan férfi és nő köt házasságot, akik minden tekintetben egymáshoz illenek. És a házasságuk mégsem lesz boldog. Tehát nem elég a jó kezdet, a helyes folytatásnak éppen ilyen, sőt még döntőbb jelentősége van. Miért borulnak fel a boldogság jegyében indult házasságok? Miért válnak halálos ellenségekké, akik őszintén szerették egymást?

Mindig időszerű, megoldásra váró, égető kérdések ezek.

Tudatában vagyunk a nagy felelősségnek, mikor vállaljuk a válasz súlyos, sokszor kegyetlenül ható feladatát. A válóperek ezreit tanulmányoztuk, nem elméleteket írunk, hanem a mindennapi élet olyan eseteit boncolgatjuk, melyeknek valamennyien szem- és fültanúi lehetünk.

Mikor lesz boldog a házasság?

A válasz meglepően egyszerű: ha akarjuk!

Mert a boldogságot akarni kell!

De ha ez így van, mondják önök, akkor miért olyan ritka a sikerült, harmonikus házasság? *Hiszen* mindenki nyugodt, derűs ott-hont szeretne!

Hát éppen ebben méltóztatnak tévedni. Ez a könyv le fogja leplezni, hogy milyen kevesen tudnak következetesen akarni és hogy mennyivel könnyebb a házasság hajóját állandó viharzónákon dobáltatni, mint csendes vizeken úsztatni.

Hazugsággal kezdődik

— Csodálatos nő maga, Lilian kisasszony — mondtam egy ízben rokonszenves tennisz-partnernőmnek, — mert nem is olyan szép, mint amilyennek látszik és nem is olyan okos, mint amilyennek beszéde után vélné az ember!

Lilian, aki szellemes lány volt, nem sértődött meg. Nevetett.

— Igaza van — mondotta, — de maguk, férfiak az okai, hogy vagy többnek, vagy kevesebbnek vagyunk kénytelenek magunkat mutatni, mint amilyenek valójában vagyunk.

És ez csakugyan így is van. Nézzük csak, mi történik, ha férfi és lány első ízben találkozik egymással. A lánynak a férfi vagy ellenszenves, vagy közömbös, vagy tetszik neki.

1. *Ha a férfit ellenszenvesnek találja, akkor szándékosan sokkal kellemetlenebbnek mutatja magát, mint amilyen, mert el akarja riasztani a férfit. Vitatkozik, élesen ellentmond csak azért, hogy bosszantsa a fiút. Csipkedő, bántó megjegyzéseket tesz. Azonnal észreveszi a férfi feltűnőbb gyengéit, például, hogy beszédhibája van, vagy modorosán beszél és gúnyos célzást tesz erre. Százféle módon tudja éreztetni, hogy feleslegesnek érzi társaságát. Szóval a rossz modor és tapintatlanság olyan tömegét vonultatja fel, melyek valódi lényének durva meghamisításai.*

2. *Ha a férfi közömbös, úgy nem törődik azzal, hogy ez az érdektelen úr miképpen fog róla vélekedni és éppen ezért a lány ilyen esetben úgy viselkedik, ahogyan éppen pillanatnyi hangulata diktálja. Ha éppen rosszkedvű, nem fog mosolyt erőltetni, nem igyekszik a hozzá*

intézett kérdésekre szellemesen válaszolni, nem helyez súlyt arra, hogy magát minél vonzóbbnak tüntesse fel, tehát könnyen lehet, hogy egyéniségének éppen legértékesebb tulajdonságai sikkadnak el ilyenénképpen. *A férfi tehát ismét hamis képet alkot a lányról.*

3. *De legveszedelmesebb a hamisítás, ha a férfi tetszik a lánynak.* Mert ilyenkor a lány minden erejét megfeszítve arra törekszik, hogy rossz tulajdonságait gondosan takarogtatva, csak legelőnyösebb oldaláról mutakozzék. Ilyenkor tölt órákat a fodrásznál, kozmetikusnál, hogy valóban szebbnek lássék, mint amilyen és úgy cseveg, társalog, elméskedik, hogy élénksége, a beszédét átfűtő izgalom, állandó éber érdeklődése a valóságnál okosabbnak tünteti fel. A kép tehát ismét hamis.

Szolgáljon mentségül, hogy a férfi éppen így alakoskodik. *Az átlagos férfi természetéhez tartozik, hogy minden nőt meg akar hódítani. Még akkor is, ha a nő nem tetszik neki.* Gyűjti a sikereket. Tetszeleg azzal, hogy nőhódító. Élvezi a gyönyörűséget, hogy a nőben érdeklődést, vagy éppen szerelmet ébreszt. Éppen azért megjátssza a kedves, figyelmes lovagot akkor is, ha már tudja, hogy soha többé az illető hölgyel találkozni nem óhajt.

De talán nem is a legmeglepőbb, hogy a férfi és a nő egymással szemben nem őszinték. Sokkal különösebb az a rendkívül gyakori eset, hogy saját magukat is ámtíják és becsapják. Ha a lány már nagyon férjhez akar menni, vagy a férfi komolyan beleszeret egy lányba, úgy erőszakkal és minden józan érvel szemben is el akarja hitetni magával, hogy a másik fél illik hozzá.

Ilyenkor hiába mondják a lánynak, hogy a férfi szoknyavadász, kártyás, naplopó, iszákos és hiába bizonyítják be mindezt, a lány mereven ragaszkodik rögeszméjéhez, hogy a férfiből megfelelő férj lesz és az örültek macacsságával utasít el mindent, ami ebben a meggyőződésében megingathatná. És éppen így válik vakká és siketté a lány minden hibájával szemben az a férfi, azt a lányt a szenvedély kritikátlan lobogásában feleségül akarja venni. Az ilyen lányok és férfiak a szó szoros értelmében hipnotizálják magukat, amit tudományosan autoszugesztióknak neveznek.

Mindezek után megdöbbenve kérdezhetjük: mikor ismeri meg tulajdonképpen egymást a férfi és a nő, ha — amint fentebb láttuk — részint egymást, részint önmagukat állatják?

A válasz rövid, de határozott: rendszerint csak házasságkötés után.

Az áruló szerelmeslevelek

Szerelmeslevél érkezik

De azért nem kell megijedni.

A történelem feljegyezte, hogy mielőtt Július Cesar elment arra a nevezetes államtanácsra, ahol megölték, három óvakodást parancsoló figyelmeztetést is kapott. Mindenekelőtt a jósök figyelmeztették, hogy bajt jelentő égi jeleket láttak. Azután Cesar felesége riadt fel fenyegető látomásokkal telített álmából és sírva könyörgött férjének, hogy maradjon otthon. Végül az uccán, mikor már a tanácskozó-

csarnok felé haladt, egy koldus vetette magát lábai elé és esdekelve kérte, hogy forduljon vissza, mert a halál vár rá. Cesar azonban mindezek ellenére folytatta útját, elment az ülésre, ahol végzete beteljesült.

Mindenki életében felbukkannak időnkint ilyen nyugtalanító, komoly intő jelek, melyek arra figyelmeztetik, hogy valamit ne tegyen, hagyjon abba, de csak kevesen vannak, akik ezekre hallgatnak. A legtöbben dacosan csak azért is tovább haladnak a megkezdett úton, noha már valószínű, hogy rossz irányban haladnak.

Így van ez a házasságukkal is. *A döntő lépésre, hogy megházasodnak, még csak elhatározzák magukat, de arra már nincsen sem kedvük, sem alaposságuk, hogy jövőbeli boldogságuk alapfeltételeinek részleteit is kikutassák, vagyis megnyugtató módon állapítsák meg: mindenképpen hozzájuk illő házastársat választottak-e?*

Pedig ez nem is olyan nehéz. Csak éppen egy kis megfigyelés és gondolkodás szükséges hozzá. De csodálatosképpen a legkevesebb ember szokott elmélyedve gondolkodni. A legtöbb megelégszik a legfelületesebb szemlélettel, nem veszi észre a dolgok jelentőségét.

Figyeljük meg például, hogy mit csinál az átlagember, ha szerelmeslevelet kap.

Mindenekelőtt megnézi a borítékot, felismeri küldőjének írását, pillanatnyi kedves izgalmat érez.

Ami ezután következik, attól függ, hogy milyen a temperamentuma és mennyire szerelmes.

Nézzünk néhány példát.

A leány feltétlenül és azonnal elolvassa a levelet még akkor is, ha nem szereti a küldőjét, csak bosszúsan elfintorítja az arcát, amikor a borítékon írását felismerte. Ha nagyon szerelmes, végigtáncolja vele a szobát, örül neki, még mielőtt egyetlen sorát is elolvasta, féltékeny a levélre, nem mutatja meg azonnal még a mamának sem, feltétlenül egyedül akarja élvezni és felszippantani minden sorát. Még végig sem olvasta a levelet, már forrnak, robbannak benne a gondolatok, hogy miket fog válaszolni és olvasás közben minden pillanatban édesen kiált fel: jaj, de aranyos... a drága! Időnkint felkacag, mintha csiklandoznák.

Ilyen felfokozott, ujjongó lelkiállapotban természetesen nem követelhetjük, hogy a szerelmes lány leüljön és nyugodt, lélektani boncolás alá vegye a levél minden sorát. Ehhez valószínűleg nem is ért. Pedig lehet, hogy abban az esetben, ha nem a szívével, hanem az eszével olvasná a hozzá intézett sorokat, egészen mást fedezne fel azokban.

A nem szerelmes lány még nem is boncolta fel a levelet, már felvértezi magát az ellenszenv páncéljával és előre elhatározza, hogy nem adja át magát semmiféle érzésnek. A boldogtalan, szerelmes férfi hiába veti papírra a legremekebb mondatokat, hiába szárnyal, könnyörög, a lány undoknak, pózoltnak találja sorait, míg a másik férfi együgyű levelét a költészet legnagyobb remekének érzi.

Tehát sem a szerelmes, sem az ellenszenvet érző lány nem olvassa a kellő figyelemmel és szükséges szakértelemmel a hozzája intézett szerelmesleveleket.

Vannak nagyon szorgalmas, mindig buzgólkodó kereskedők, akik ha menyasszonyuktól szerelmeslevelet kapnak, azt feltétlenül az üzleti levelek legvégére teszik, esetleg zsebregyűrik és csak otthon, a lakásukon olvassák el, mert az ő beidegzettségükben első az üzlet, melybe semmiféle vonatkozásban sem szabad érzelmes elemeket keverni.

Pedáns tanárok ceruzával húzzák alá az esetleges helyesírási hibákat, megnézik, hogy kifogástalanok-e a mondatszerkezetek, valószínűleg osztályozzák a leveleket.

Ideges, neurotikus férfiak az öröm és félelem legfurcsább érzésével fogadják a szerelmeslevelet, örülnek, de ugyanakkor megtelnek aggodalommal, balsejtelmek és kétségek rohanják meg őket, hogy helyes-e folytatni ezt a szerelmet. *Ezek azok a férfiak, akiknél szerelem és aggodalom naponta úgy váltakozik, mint apály és dagály.*

Féltékeny és önimádatban szenvedő férfiak sohase találják elég melegnek a szerelmeslevél hangját és nyomban szemrehányóan válaszolnak.

Hiú és érzékeny emberek mindig megsértődnek, hogy a levél későn érkezett, a másik fél már előbb is írhatott volna.

A cinikus, üres szívű és üres fejű férfi úgy olvassa a szerelmeslevelet, mint egy neki kijáró hódolatot. Egy kicsit gúnyosan, fölényesen mosolyog, miközben átfutja, élvezi, hogy a lány vágyódik utána, csak azt sajnálja, hogy nem szenved még jobban. Eszébe sem jut válaszolni. Majd ha már két-három levelet kapott, ráér akkor is egy levelezőlapot küldeni.

Ezek a felsorolt példák mind azt bizonyít-

jak, hogy a legtöbb ember, férfi és nő egyaránt, a szerelmeslevelet rendszerint csak pillanatnyi élménynek, különböző lelki izgalmat okozó szenzációnak tekinti, de nem fedezi fel tulajdonképpeni jelentőségét. Nem sejti, hogy jövődöbeli boldogságának vagy boldogtalanságának kulcsát tartja kezében. Pedig ez az igazság.

Mert minden szerelmeslevél küldőjének hű lelki fényképe. Csak éppen olvasni kell tudni őket.

Mit és hogyan árulnak el a szerelmeslevelek?

Erre fogunk az alábbiakban válaszolni.

A felboncolt szerelmeslevél

Olvassunk el együtt néhány szerelmeslevelet és az azokra írt válaszokat. Majd meg látjuk, hogy micsoda érdekes tanulságok bújnak meg a sorok között.

Ezek a levelek egytől-egyig egy valóperes ügyvéd aktáiból kerültek elő. Válni akaró házastársak rendszerint átadják az ügyvédnek legrégebb szerelmesleveleiket is. Ezekkel bizonyítják, hogy ők mennyire őszinte, becsületes szándékkal mentek a házasságba.

A neveket természetesen megváltoztattuk.

1.

Kedves Károly,

ne haragudjon, hogy csak ma írok, de a jó szándék, úgylátszik, nem elég az íráshoz. Elsodornak a napi események. Barátnőim,

mióta tudják, hogy menyasszony vagyok, valósággal megrohannak és mindegyik tanácsot ad, hogy hol és mit csináltassak. Ez fontos is, hiszen tetszeni akarok Magának. Azért legyen nyugodt, sokat gondolok Magára és türelmetlenül vójrom a hét végét, amikorra megígérte, hogy ismét hozzánk látogat.

Hogy van, mit csinál? Képzelem, hogy mennyit dolgozik, igazán sajnálom, hogy nem tud hosszabb időre megszabadulni üzleti elfoglaltságától. Nagyon kitűnő programot tudnék kidolgozni kettőnk számára.

Elárulok egy titkot. Anyus nagy buzgalommal készítgeti a különböző dzsemeket, meri Maga elárulta, hogy azokat nagyon szereti. Én pedig szorgalmasan napfürdőzöm, mert azt mondta, hogy jól áll nekem a napbarnított arcszín és én természetesen respektálok kívánságait.

Most nem írok többet, mert ha mindent levélben pletykálok el, úgy nem lesz miről beszélnem a szombati viszontlátáskor. Mulasson jól, de ne hűtlenkedjék, gondoljon sokat és szeretettel kis menyasszonyára,

Mártára

E levélre küldött válasz:

Drága kis Mártám,
milyen végtelenül boldog voltam, mikor befutott levele! Ha tudná, hogy számomra milyen nagy lelki élményt jelent minden sora, nem várokozta volna mindig ilyen sokáig, még akkor sem, ha olyan komolyan méltánylandó akadályai vannak, mint amilyenekről említést tesz.

Elképzelem, milyen gyönyörű lesz új ruháiban, noha bajos fokozni a Maga megjelenésének báját. Meghatva gondolok rá, hogy én leszek a város legszebb asszonyának férje. Hihetetlen öröm és állandóan friss szenzáció ez számomra, melynek egész nagyságát még fel sem tudom fogni. Csak nézem elérzékenyülve fényképét és majdnem megőrülök a vágytól, hogy láthassam.

Ha nem hagyom itt az üzletet és nem rohanok máris Magához, úgy ezt is csuk azért teszem, mert érzem a nagy felelősséget, melyet az a tény jelent, hogy a Maga férje leszek. Mert Magának minden kényelmet, minden szépet és jót szeretnék nyújtani, méltó keretbe szeretném foglalni tündöklő egyéniségét.

Mélyen megitat anyuska figyelmessége és gyengédsége és egész szívemből örülök annak, hogy Maga is olyan nehezen várja a szombatot.

Mennyire szeretem Magát, Márta! El sem mondhatom. Minden érzésem és gondolatom a Magáé. Ez már nem is szerelem, hanem imádság. Büszke vagyok, hogy ilyen tökéletes nő férje leszek.

Szívem egész melegével ölelem és csókolom

Károly.

*

Ha ezt a két levelet így egymás mellé téve annakidején valaki elolvasta volna, meg kellett volna ragadnia Károly vállát és fülébe harsogni:

— Szerencsétlen! Megőrültél? Nyitott szemmel rohansz a veszedelembé. Ez a lány nem szeret, sohasem is fog szeretni téged.

— Miért? — kérdezte volna megdöbbenve Károly.

— Hát ide hallgass! Olvassuk el most együtt Márta levelét. Kezdjük a megszólításon: *Kedves Károly!* Ha csak ennyit olvastunk volna a levélből, már tudnánk, hogy Mártuska nem szerelmes. A szerelmes lány vőlegényét nem szólítja meg ilyen lapos, érzelemmentes, semmitmondó módon. Világos, hogy a levélíráshoz fanyarul, minden melegebb érzéstől mentesen ült. Nem volt mit írnia, mert nem érdekelt a férfi, akihez írt. Vőlegényével kapcsolatban csak a saját becses személye és szépsége jutott eszébe, ruhavásárlásairól és kozmetikázásáról számol be. Az a megjegyzése, hogy vőlegényére gondol és várja, ebben a keretben és fogalmazásban lélektelen udvariaskodás, üres frázis. Egyetlen gyengédséget tartalmaz a levél: dzsemet főznek a vőlegénynek. Igen, de Márta kisasszony siet kijelenteni, hogy ezt anyus végzi, ehhez neki semmi köze nincsen.

De mindennél felháborítóbb a levél ravasz, agyafűrt befejezése, melyben Márta azt írja, hogy: gondoljon sokat és szeretettel kis menyasszonyára! Szóval nem Márta gondol sokat a vőlegényére, hanem egyszerűen csak megrendeli, hogy az gondoljon sokat rá. És egy csókot, ölelést sem küld mindezért válaszul.

De Károly úr, aki ellenkezőleg, szenvedélyesen szerelmes, mindebből semmit sem vesz észre, nyilván azért, mert nem is akar észrevenni. Neki egyetlen gondolat homályosítja el az agyát, hogy: nem fontos mit ír Márta, mert hiszen a lényeg az, hogy végül a felesége lesz, ölelheti majd, a sajátjának vallhatja a

legszebb, legkívánatosabb asszonyt. Pedig éppen ebben rejlett Károly úr tragikus tévedése. Mert Márta ugyan valóban a felesége lett, de a fenti *levél* alapján mindenki megjósolhatta volna, hogy ebből nem sok öröme lesz. Márta soha nem fogja szeretni, egyszerűen eltartatja magát vele, sem érzést, sem szerelmet nem visz a házasságba.

Mindez — amint a válóper adataiból kiderült — hajszálnyira *így* is történt. Márta már házasságuk második évében megcsalta az urát, rendetlen, otthonát elhanyagoló, urával nem törődő asszony volt, akitől rémülten és nagy tartásdíjban való megegyezés után szabadult az ura.

2.

Drága György,

ne nevedd ki, hogy egy virágot ragasztok ide, ma hajnalban nyílt a kertben és úgy megörültem neki, hogy Neked akartam adni. Ez a nagy virágoskert úgymint csak akkor szép és teljes, ha te is itt vagy, mert olyankor minden megszépül a Te mosolyodon, kedvességeden keresztül.

Tegnap itt volt Jack, befejezte az arc-képemet. Jaj, de szeretném, ha tetszene Neked. Tudod, abban a ruhában festettem le magamat, melyet annyira szeretsz. Jack nagyon tehetséges fiú, zongorázni is tud, rendeztünk is egy rögtönzött hangversenyt. Én énekeltem, ő meg kísért. Folyton arra gondoltam, hogy tapsolnál-e nekem?

Kissé érzékeny vagyok mostanában. Könnyen meghatódom, talán mert a szívem

csordultig van szerelemmel. Képzeld, útikönyveket olvasok, pontosan tudni akarom, hogy az egyes múzeumokban, melyeket nászútunkon. Párizsban és Amszterdamban meg fogunk tekinteni, milyen mesterek képei vannak. Nem akarok szégyenkezni egy olyan okos ember előtt, mint amilyen Te vagy.

Nagyon sajnálom, hogy néhány napra ide-utaztam a nagymamához, mert bármennyire is imádom, rettenetes, hogy nem láthatlak mindennap. Kérlek, írd sürgősen és vigasztalj meg, hogy távollétemben is változatlanul szeretsz. Én alighanem még a hét vége előtt megszököm, mert nem bírom ki nélküled.

*Milliószor csókol
Kitti.*

Ez a levél rajongó, gyengédlelkű *leányírása*, aki hisz a szerelemben és akar szeretni. Az az értékes anyag, melyből a férj minta-asszonyt formálhat.

Nézzük meg, milyen volt a válasz.

Édes Kittikém,

megkaptam leveledet. Már megint nem írtál semmit. Nem számolsz be a napi eseményekről, nem írod meg, hogy sikerült-e a nagymama tervezett házeladása és hogy milyen árt sikerült elérnie.

Az arckép bizonyára szép lesz, bár benned megvan a hajlam, hogy túlbecsülöd különböző komolytalan művészberek fellengős beszédeit és alkotásaiknak értékét. De hát mindez érthető egy fiatal, naiv leánynál, viszont remélem, hogy mint a feleségem, sokkal reálisab-

ban és érettebben fogod a világot nézni. Gondold meg, egy üzletember felesége leszel, állandóan gyárosokkal, bankárokkal, vállalkozókkal, szóval a társadalom legkomolyabb elemeivel fogsz érintkezni, nagy estélyeken kell majd, reprezentálnod, ahol sok minden minden ügyeségeden és tapintatosságodon.

Drága kicsikém, szabad őszintének lennem? Múzeumok helyett okosabban tennéd, ha egy kis közgazdaságtannal foglalkoznál. Majd küldök neked néhány könnyen érthető könyvet, népszerű szakkönyvet.

Tegnap együtt voltam édesatyáddal, elmondtam neki néhány üzleti tervemet, melyek rendkívül tetszettek neki.

Te az álmok világában jársz Kicsikém, de remélem, hogy a valóság, melyet én az álmok helyett kínálok, sokkal szebb, érdekesebb és izgalmasabb lesz.

Szívből örülök, hogy rövidesen ismét találkozunk, habár mostanában — legalább is ebben a hónapban — nem lehetek majd veled annyiszor, mint ahányszor szeretnék, mert szakadatlan tárgyalások foglalnak le.

*Csókollak sokszor
György.*

Ez a levél annyira jellemző és olyan fontos, hogy értelmével külön fejezetben kell foglalkoznunk.

Akik lenézik a szerelmet

Rengeteg férfi van — sajnos éppen a társadalom legértékesebb rétegeihez tartozók, —

akik lenéznek és komoly emberhez méltatlannak találják a szerelmet.

Ezek a férfiak kisgyermek koruk óta állandóan csak azt látták és hallották, hogy egyetlen komoly dolog van: a pénzkeresés! Minden más legfeljebb szórakozás, az életet változtatossá tevő bolondozás, amire nem szabad időt pazarolni.

Az ilyen állandóan törtető, üzlet után szaladó emberek nem érnek rá és nem is akarnak olyasmire pazarolni érzelmet, időt, ideget, ami nemcsak hogy pénzt nem hoz, hanem ellenkezőleg, megzavarja az ember nyugalmát.

Lenéznek a művészeket, akik írnak, festenek, muzsikálnak és majdnem mind szegény emberek, tehát élhetetlenek, méltatlanok arra, hogy a nagy pénzeket kereső üzletemberek velük komolyan foglalkozzanak.

De éppen ilyen gúnyos mosollyal intézik el a szerelmet is. Az udvarlást felesleges ostobaságnak és együgyűségnek tartják. Férfiatlannak és nevetségesnek bélyegzik. Nőnél még érthető az efféle, bár nyugós, unalmas és idegesítő, ha az asszony a férfit csókolózással zavarja, amikor éppen a tőzsdei árfolyamokat olvassa kedvenc újságjában.

Micsoda végzetes és súlyos tévedés!

Mennyire megalázzák a szerelmet, mennyi szépségétől fosztják meg azok, akik így gondolkodnak!

Mit tegyen az a nő, aki szerelmének minden színes váráhozát, szeretni akarását hozta a házasságba, aki gyengédséget, egy kis udvarlást, asszonyi szépségének hízelgő hódolatát várja férjétől és mindebből semmit sem kap.

Milyen gyakran halljuk, hogy az emberek fejcsóválva, rosszállóan emlékeznek egy-egy ismert társaságbeli asszony válóperéről.

— Felháborító — mondják, — otthagya a férjét, aki mellett mindene megvolt. Minden pillanatban új ruhát csináltatott, törzsközönsege volt a premiereknek... Hja, így van az, ha valakinek túljól megy a dolga! Nem fér a bőrébe!

Mennyire felületesek az ilyen ítéletek!

Higgyék el, ez az asszony sohasem vált volna el a férjétől és sokkal kevesebbel is beérte volna, ha a prémek helyett néha érzéseket is kapott volna az urától. Ha az ura, amikor az asszony egy váratlanul rászakadt édes hangulatban a nyakába borult, nem ezzel az ingerült megjegyzéssel háritotta volna el:

— Ugyan hagyd kérlek ezeket a bolondságokat!

Mondjuk ki nyíltan: igen kevés férfi van, aki igazán tud szeretni. Aki nem szégyenli azt, ha szerelmes és nem tartja magát ezért nevetésesnek. Aki tisztában van azzal, hogy a szerelem nemcsak a csók és érzékiség, hanem ezen felül az elragadóan szép érzéseknek csodálatos szövevénye. Olyan gyönyörűség, melyet csak a kiváltságosak ismerhetnek meg. Ne csodáljuk hát, hogy a nők nagy része, akiknek érzelmvilágát a kenyér utáni folytonos rohanás még nem durvította el annyira, mint a férfiakét, nem csak hisznek a szerelemben, hanem vágynak is arra.

Ne csodáljuk, hogy Kitti és György úr házassága is válóperrel végződött. Amint a bontóper irataiból kiderül, György úr sohasem értette meg, hogy felesége, aki menyasszony

korában annyira szerette őt, miért hidegült el fokról-fokra. Miért lett a bájos, vidám gyermekből ideges, zsörtölődő asszony. Miért romlott meg közöttük annyira a viszony, hogy végül már egyáltalában nem is tudtak egymással miről beszélni.

Elváltak és György úr valószínűleg még ma sem tudja, hogy soha életében nem volt és nem is lesz többé asszony, aki őt annyira mélyen és igazán szerette, mint Kitti. György esetleg hálás lesz annak a véletlenül eléje sodródott hölgynek, aki csalódásában vigasztalni fogja. Talán feleségül is veszi ezt a másik ravasz nőt, aki már tudja, hogyan kell bánni a mindig elfoglalt üzletemberrel, tisztában van azzal, hogy nem érzéseket, csak szórakozást kíván.

A házasságok ezrei borulnak fél azon a tragikus tényen, hogy vagy a férj, vagy a feleség méltatlan bolondságnak tartja a szerelmet. Mert természetesen a nők között is nagy számmal akadnak olyanok, akik értetlenül állnak a férfi által felkínált „nagy érzéssel” szemben.

Mint az élet annyi más tragédiáját, ezt is helytelen nevelésünk magyarázza. Sok gyermek egyetlen istenséget hall csak otthonában a legkülönbözőbb hangszereléssel sírni, harogni, sóhajtozni: pénz! *PéNZ!*

A serdülő lánynak naponta fülébe rágják: csak gazdag férjet keress! A fiút örültnek nyilvánítják, ha mással is törődik, mint a hozománnyal!

De — az emberiség szerencséjére — szívünk természetes ösztöne, a bennünk élő nemesebb ideálok mégis arra biztatják az embe-

rek millióit, hogy ne csak gazdasági, hanem ennél sokkal többet jelentő lelki kapcsolatokat is keressenek a szerelemben. Ha két ilyen ember találkozik, úgy ezeknek házassága minden valószínűség szerint boldog lesz.

De most már ideje, hogy tisztázzuk azt, hogy tulajdonképpen mi is a boldogság?

Mi a boldogság?

Akkor vagyunk boldogok, ha jól érezzük magunkat. Ha pillanatnyilag kitűnő az egészségünk, nem zavarnak testi rendellenességek és nincsen anyagi gondunk. *A boldogság tehát a testi és lelki állapotunk közötti helyes egyensúly.*

Akkor vagyunk boldogok, ha átmenetileg minden kellemetlenségről meg tudunk feledkezni, ha kellemes hangulataink jutottak túlsúlyba.

Akkor vagyunk boldogok, ha olyan ember állandó társaságában élünk, aki mint egy áldott akkumulátor, szüntelenül sugározza belénk a vidámító, jókedvre derítő, optimista hangulatokat.

Akkor vagyunk boldogok, ha legfontosabb becsvágyainkat, célkitűzéseinket meg tudjuk valósítani. Tehát sikerül az üzlet, elérjük a művészi sikert, megvalósul szerelmi fantáziánk.

A boldogság mindezek után azért ritka, mert sok mindennek kell egyszerre és együtt jelen lennie, hogy harmonikusan kielégültnek érezzük magunkat. Például sikerült az üzlet, de ugyanakkor súlyos spanyolnáthát szerez-

tünk. Vagy célt értünk a szerelemben, de ugyanakkor elvesztettük vagyunkat.

Vonjuk le ebből a következtetést:

állandó, tartós boldogság nincs is, mert az emberi test gyarlósága és a munkánk elé tornyosuló nehézségek feltétlenül zavart okoznak előbb-utóbb.

De ha életünk minden vonatkozására kiterjedő általános boldogság nem is lehetséges, annál inkább elérhetjük ezt bizonyos vonatkozásban.

Például otthoni életünkben. Az ideális házasság úgy sugározza állandóan az örömet, mint a rádium gyógyító sugarait. Ha két olyan ember köt házasságot, akik mélyen szeretik egymást és nem szégyenlik a szerelmet, akik ama szerencsés kiválasztottak közé tartoznak, akik felüdülnek és folyton új mosolyt és erőt nyernek egymás közelségétől, azoknak az élet minden megpróbáltatása között állandóan van egy oázisuk. Noha az ilyen házasságok ritkák, létezésüket ostobaság volna kétségbevonni. Hányszor látjuk, hogy házastársak annyira összeforrtak, hogy mikor az egyik meghal, a másik jóformán órák múlva követi, noha addig nem is volt beteg. De testüket-lelküket a szerelem láthatatlan kötelékei annyira összefonták, hogy végül egészen eggyé váltak.

Milyen gyakran látni egészen szerény anyagi viszonyok között élő rendkívül elégedett, mindig mosolygó, egymásba karoló, egymás társaságában mindig elégedett házastársakat.

Csodálni kellene ezeket, példát venni róluk. Ezzel szemben azt tapasztalhatjuk, hogy az ilyen boldog házaspárra majdnem min-

denki haragszik. Irigylük őket. Igen sokan ízléstelennek találják szerelmes összebújásukat. Különösen a férfiak. Mert a férfi — különösképpen — csak azt tudja elképzelni, hogy őt szeressék. De hogy olyan rossz ízlésű nő is akadjon, aki más férfit szeret, még hozzá ilyen tüntető módon, azt egyenesen utálatosnak találja.

Együgyűeknek, primitíveknek, egzaltáltaknak nevezik az egymásba szerelmes házastársakat.

És ez a tény mindennél szomorúbban mutatja, hogy mennyire kétszínű és erkölcsi érzés híján való a társadalmunk. Elismerik költeményekben, regényekben, színdarabokban és filozófiai értekezésekben magasztalják a szerelem szépségét és mindenhatóságát, de mert a többség képtelen szeretni, a valóságban és nemcsak színpadon vagy irodalomban jelentkező szerelmet cinikus lenézéssel intézik el.

Vájjon milyen lehet az olyan férfiak vagy nők házaselete, akik ilyen érzéssel mennek a házasságba? Akik szégyenlik vagy egyáltalában nem is tudják kitárni lelküket, akik nevetséges és fölösleges komédiának tekintik az udvarlást. Mi tartja össze ezeket? Kizárólag az anyagi érdek? Vagy a közös kártyapartik? Esetleg a gyermekek, akikkel szintén nem törődnek, mert az óvoda, az anyós vagy a nőrsz gondjaira bízzák őket?

De még ha szeretik is a gyermeket, ez nem elég. *A gyermekek iránti szeretetet az egymás iránti szerelemnek kell kiegészítenie.* Ez azonban olyan probléma, amelyről majd később, külön fejezetben fogunk beszélni.

A kíváncsiság és fantázia mint a házasság veszedelmei

Ha az emberek mind egyformák lennének, egyformán szépek, okosak és gazdagok, akkor nem volna a világon sem hűtlenség, sem irigység.

A legrövidebb néger törzsek között megfigyelték, hogy ismeretlen a hűtlenség, mert külsőre, életviszonyra, kultúrára annyira egyformák úgy a férfiak, mint a nők, hogy nincs ami csábítólag hatna.

Minél műveltebb, színesebb képzeletű valaki és mennél nagyobb városban él, annál erősebb kísértésnek van kitéve. De csak akkor, ha a valóság amit talált, nem elégítette ki, csalódott.

Sok férfi és nő van, akit megcsaltak, de akik csalódásuk ellenére töretlen reménykedéssel keresik a valódi ideált, akit szerethetnek és aki viszontszereti őket. Ezek a szerelem mártírjai és apostolai, mélyen érző, tiszta szívű és lelkű emberek.

Ez az embercsoport élesen elkülönül attól a másiktól, amelyik nem az igazi ideált keresi, akinél boldog megpihenéssel köt ki egy életre, hanem csak a változatosságot hajszolja. Emberek, akik maguk által alkotott fantazmagóriák után futnak, melyeket természetesen sohasem találhatnak meg, mert azok csak az ő egyéni képzeletükben élnek. Ezek természetesen nem élhetnek boldog házasesetletet. Soha, semmivel nincsenek megelégedve. Mindig mást akarnak, de hogy mit, azt lehetetlen megtudni főleg azért, mert ők maguk sem tudják.

Bármilyen furcsán hangzik, tudomásul kell vennünk, hogy a *hűtlenség nem velünk született tulajdonság*. Nem igaz, hogy a férfi vagy a nő a természettől fogva poligám (többférjűség és többnejűség) hajlamú. A természet monogamiára (egynejűségre) teremt, mint azt a magasabb rendű állatok házasesetében is láthatjuk. A társadalom az, amely kísértéseivel és rossz példáival meghamisítja eredeti természetünket. Úgy vagyunk vele, mint a dohányzással. Dohányzási hajlammal sem születik senki. Az alkoholra sem szoknánk rá, ha mások példája, buzdítása nem csábítana annak élvezésére. Bizony így vagyunk a hűtlenséggel is. Mások rossz példája, csábító elbeszélései, hűségünk feletti gúnyolódása, azután saját kíváncsiságunk és fantáziánk visznek lassan a kalandok felé.

De mindennek van egy különös előfeltétele is.

Nevezetesen az, hogy elégedetlenek legyünk.

Mert aki valóban szerelmes, azt ugyan hasztalanul próbálja bárki hűtlenségre csábítani. Aki felfedezte a valódi szerelem édességét és kimeríthetetlen szépségű lelki szépségét, boldog ragaszkodással tart ki amellet, aki őt ebbe a legnagyobb titokba beavatta.

Képzeljük el egy olyan házaspár életét, ahol csak az egyik fél szerelmes. Csak a férj imádja feleségét, vagy fordítva, csak a feleség bálványozza urát. A másik fél azonban érzéketlen marad, vagy éppen másfelé keresi ideálját! Téved, aki azt hiszi, hogy az ilyen házasság boldogtalan! Nem! Mert a nagyon

szerelmes férfi vagy nő nem törődik a néki okozott szenvedésekkel, mártír is tud lenni, csak az a fontos, hogy akit imád, az legyen boldog.

Boldogtalanná a házasság akkor válik, ha valójában egyik fél sem szerelmes, mind-egyik csak bizonyos megalkuvással törődik bele a házasságba. Ebben a bizonytalan, nyugtalanságokkal telített légkörben tenyésznek ki a komoly veszedelem baktériumai. Nézzük csak közelebbről őket.

Aki megöli a szerelmet

Nagyon gyakori eset, hogy a menyaszszony még nem szereti jövőbeli urát, csak éppen rokonszenvesnek találja. De megvan benne minden szándék, hogy rokonszenvét szerelemmé változtassa. Mondhatnánk, az esetek túlnyomó része ilyen.

Ilyenkor a házasság sorsa kizárólag a férj kezébe van letéve. A feleség szerelme hasonló a gyenge palántához, amely ügyes, szakértő kertész kezében virágzó gyümölcsfává terebélyesül, a kontár azonban elfonyny ásztja.

Milyen sok férj van, akit a felesége tiszta szívből szeretne, de a férj egyszerűen lehetlenné teszi. Érzéketlenül, sőt ellenségesen áll az asszony minden közeledésével szemben. Munkájára, vagy rossz kedvére való hivatkozással elhárítja az asszony csókjait. Nem érdekli felesége lelki élete. Lassankint úgy élnek egymás mellett, mint két idegen, akik nem tudnak egymásról semmit.

És semmi sem egyszerűbb, mint a szerelmet gyűlöletté változtatni. Régi megfigyelés ez. Mert nincs dühítőbb, lázítóbb, elkeserítőbb, mint mikor valakit lépten-nyomon azzal aláznak meg, hogy visszautasítják leggyengédebb érzéseit. Borzasztó, mikor valaki szerelmes, boldog házastárs szeretne lenni és a másik fél ebben a szent és gyönyörű érzésében sérti meg. Az ekként megalázott lelke legsebezhetőbb részén szenved el a halálos sértést. Még nem volt szerelmes, de az akart lenni és visszautasították! Olyan fájdalom ez, melyhez alig van mérhető. Tetőtől-talpig megrendíti és átformálja az egyént. Kiábrándulását gyűlölet váltja fel. Jószándékai megdermednek.

Ilyenkor esik meg, hogy a férj egyszerre meglepetten állapítja meg, hogy az asszony, aki eddig olyan hálásan fogadta minden gyengédségét, egyszerre ingerült, elutasító lett. A legtöbb férj nem sokat töpreng ezen. Vállat von és azt mondja: asszonyi szeszély!

Asszonyi szeszély

De sok mindent intéznek el ezzel a szóval, hogy: asszonyi szeszély! Mindazt, amit gondolkodás nélkül nem lehet azonnal megérteni, kényelmesen elskatulyázzák azzal, hogy: szeszély. Nem veszedelmes, múló hangulat, majd elmúlik. Egy kis idegesség. Nem kell törődni vele.

Később aztán kiderül, hogy úgylátszik, mégis csak komolyabb dolgokról lehet szó. Az asszony étvágytalan, túlzottan érzékeny, min-

den pillanatban megsértődik, dacosan hallgat, mikor a férj beszélni akar vele.

A férj dühösen az asztalra vág és azt ordítja:

— Az ördögbe is! Hát az ellenséggel élek együtt? Beszélj végre: miért lógatod az orrod, miért jársz úgy, mint akinek a tyúk-szemére léptek? Bántottalak! Nincs talán elég jó dolgod? Rongyosan járatlak? Nem gondoskodtam a kényelmedről! Mit akarsz még?

Az asszony könnyeivel küzd, torkát ki-mondhatatlan keserőség fojtogatja. Most kellene kipakolnia esztendőik eltemetett panaszait. De azután ránéz a férjére. Látja annak haragtól eltorzult arcát, látja hogyan remeg a dühtől. Mit mondjon ennek az embernek? Hogyan magyarázza meg, hogy mindennek ő az oka! Az ő meg nem értése és rideg fölény eskedése ölte meg a szerelmét. Erről beszéljen? Hiszen az első mondatok után a férfi összecsapná a kezét:

— Fiam, esküszöm, megőrültél! Ilyen ostobaságokat fecsegsz érett asszony létedre! Mi vagy te? Bakfís! És minek nézel engem? Költőnek vagy középkori trubadúrnak! Lát-szik, hogy jól megy a dolgod, ez a bajod! Volna csak annyi gondod, mint nekem, akkor neked is máson járna az eszed!

Nem, ez az ember őt sohasem fogja meg-érteni. Ezt az embert nem lehet szeretni, mert nem hagyja magát. Kár minden szóért.

És az asszony összeszorított szájjal túri, hogy a férj dühöngve távozzon és még nagyobb szakadék hulljon kettőjük közé.

Az emberiség kiirthatatlan nagy hazugsága

Százmilliók vallják: nem fontos a boldog házasság

Gondolkoztak-e már önök azon a megdöbbentő tényen, hogy a földkerekség túlnyomó részén még mindig éppen olyan rabszolga a nő, mint a legősibb időkben volt és a férfinak határtalanul több joga, nagyobb szabadsága van!

Tudják-e, hogy Indiában, Afrikában és mindenütt, ahol moszlimok élnek — akiknek száma körülbelül félmilliárd — a nő egész életében nem állhat szóba más férfival, mint apjával, fivérével és férjével?

A moszlim férfi feleségét csupán nászéjszakáján ismeri meg, akkor látja először fátyol nélkül. Feleségét az édesanyja, vagy asszonyrokonai választják ki, ők tanulmányozzák a kiszemelt lányt, a szó szoros értelmében levizsgáztatják, hogyan énekel, táncol, mennyit ért a házi munkákhoz, milyen a szépsége, mennyi a hozománya, hogy áll egészség dolgában?

A férfi azután a női családtagok beszámolója alapján képzelel el ideálját és végeredményben nem azt a nőt veszi el, aki neki tetszik, hanem aki anyjának tetszését nyerte el.

A moszlim nő teljes rabságának következménye, hogy szellemei élete a legalacsonyab színvonalon mozog. Babonák tömegébe van egész élete ágyazva. Teljesen tájékozatlan a nagyvilág eseményei felől, látóköre ijeszten kicsiny, hiszen fogalma sincsen az élet

szépségéről, a társaséletről, mert azokat sohasem ismerheti meg.

Ezzel szemben a moszlim férfiak között egyre több akad, akik bejárták Európát, esetleg Londonban, vagy Párizsban végezték tanulmányaikat, diplomás férfiak, sokfelé járt kereskedők. És ezek a művelt moszlimok éppen úgy látatlanban nősülnek és éppen annyira tiszteletben tartják a nőkre vonatkozó ősrégi hagyományokat, mint a legkisebb tevehajcsár vagy uccai bazáráros. Fenntartják a háremrendszert. A törvény négy feleséget engedélyez a moszlim férjnek, de a valóságban a férfi annyi nőt tarthat, amennyire csak kedve van. Magától értetődőnek tartják és a törvényes feleség semmiféle kifogást nem emelhet az ellen, ha a férj a rabszolganőt szerelmével tünteti ki és ebből a viszonyból származó gyermeket a férj egyszerű kijelentéssel törvényesnek nyilváníthatja. De ettől eltekintve, bármikor elválhat megunt feleségétől, csupán a hozományát kell visszaadnia és más asszonyt vehet helyette.

Kérdezzük: lehet-e ilyen házasságokat boldogoknak nevezni! Kifejlődhetik-e férj és feleség között az a benső, gyengéd viszony, az érzéseknek és munkának az a közössége, mely szépséget, értéket ad a házasságnak?

De ne beszéljünk csak a moszlimokról.

Kínában a leánynak semmiféle beleszólása nincsen a házasság kérdésébe. Szülei a szó szoros értelmében eladják. És a házasság után változik élete csak igazán pokollá, mert akkor átveszi az uralmat nem a férj, hanem a férj anyja, az anyós!

Minden valószínűség szerint Kínából ered

az anyósgyűlölet. A mi eszünkkel és erkölcsi érzékünkkel el sem tudjuk képzelni, milyen korlátlan zsarnoka a kínai anyós menyének. Talán egyetlen példa mindennél jobban megvilágítja. Ezt az esetet egy Kínába küldött francia orvos jegyezte fel.

— Egy napon — meséli az orvos — a város egyik gazdag kereskedője keresett fel, hogy azonnal menjek a feleségéhez, aki súlyosan beteg. Már ez magában véve is mutatja, hogy nem közönséges emberről volt szó, mert hiszen az átlagkínai ma is szívesebben hívja a varázslómestert, mint az európai orvost.

Amikor beléptem a betegszobába, megdöbentő látvány fogadott. Az ágyon teljesen felöltözve, színes selyembugyogóban és köntösben fiatal asszony feküdt, akinek arca eltorzult a fájdalomtól és szívettepően sírt és jajgatott. Az ágy mellett kövér, idősebb kínai asszony ült, az anyós. Rosszallólag nézte jajveszékelő menyét, aki szerinte nem viselte *eléggé* méltósággal a fájdalmakat.

Természetesen azonnal hozzá akartam fogni a beteg megvizsgálásához, de legnagyobb meglepetésemre alig közeledtem az ágy felé, az anyós elém ugrott és felháborodva tiltakozott az ellen, hogy a beteghez nyúljak. Azt mondta, elég ha ránézek és valami orvosságot rendelek.

Én természetesen elképedtem é különös beavatkozás láttára és megmondtam, hogy ilyen körülmények között lehetetlen a beteget meggyógyítanom. A szegény fiatalasszony még szívettepőbben kezdett sikoltozni, de az anyósra ez egyáltalában nem hatott. A férj remegve és tehetetlenül nézett anyjára és kér-

lelni kezdte, hogy hagyjon a beteggel foglalkozni. De ez a sárkány erről hallani sem akart. A szobában mások is voltak és legnagyobb megdöbbenéssel állapítottam meg, hogy senki sem áll a pártomra, mindenki a legtermészetesebbnek találja, hogy az öregasszony parancsát vakon végrehajtsák.

Láttam, hogy azonnali műtéti beavatkozásról van szó és a legkisebb további késedelem a beteg halálát vonja maga után. Ezt nyíltan megmondtam a férjnek, aki sírva fakadt, a boldogtalan asszonyka pedig velőtrázó sikoltásokba tört ki. A kövér bestiát ez sem hozta ki sodrából. De annál inkább engem. Nem tudtam tovább uralkodni magamon és egyetlen-erélyes mozdulattal félrelöktem az utamat álló szörnyeteget.

Úgy hullott egy székre, mint egy lyukas zsák. A meglepetéstől és elszörnyedéstől valóssággal megdermedt. De a többiek is megkövültek ijedtükben, én pedig nem törődve velük, pillanatok alatt felhasítottam a beteg ruháját és elvégeztem a műtétet. Meg is mentetem az életnek. De ezzel azután a saját sorsomat is megpecsételtem. Az eset híre futótűzként terjedt el és mindenki felháborodva mesélte, hogy milyen durván bántam az utamat álló anyóssal. Arról senki sem beszélt, hogy megmentettem a fiatalasszony életét. Ezt nem rótták fel érdemül. Nyilván meg voltak győződve, hogy nélkülem is meggyógyult volna. Végül is olyan tarthatatlanná vált a helyzetem, hogy kénytelen voltam magamat más városba áthelyeztetni.

Ismét felvetem a kérdést: lehet-e boldog, vagy egyáltalában bármiféle házasságról be-

szelni, ahol a feleség ilyen állati sorban szenved? És egyedül Kínában a nők milliónak sorsa ez.

De nézzük a Kínánál sokkal kulturáltabb Japánt. Ott is lenézik és mélyen a férfi színvonal alá állónak tekintik a nőt, annak ellenére, hogy Tokióban már sűrűn látni egyetemekre járó diáklányokat. Mégis a szabály az, hogy a japán nő valóságos szolgálónője urának, kizárt dolog, hogy vele vitatkozni merjen. A férfi nem tartozik feleségének semmiről sem beszámolni, az pedig egyszerűen elképzelhetetlen, hogy a feleség felelőségre merje vonni az urát.

Ha mindehhez hozzávesszük, hogy Ausztrália bennszülöttei és Afrika néger törzsei kizárólag adás-vétel útján szerzik feleségeiket, akikre minden munkát ráhárítanak, akkor egyszerre rádöbbenünk arra a lesújtó igazságra, *hogy a világ valamennyi asszonyának közel kétharmadrésze még ma is a legmegalázóbb rabszolgaságban él.*

Ennek azután olyan kisugárzó hatása van, hogy nyomait a legkulturáltabb népek házasesetében is felfedezhetjük.

A férfi zsarnokságának magyarázata

Ha az olvasó a fenti adatokon már eléggé elképedt és mint művelt ember kellően meg is botránkozott azokon, úgy arra kérjük, gondolkozzék csak és vegye fontolóra: vajjon hogyan is állnak ezek a dolgok nálunk?

Igaz, ma már a férfiak és a dolgozó nők meglehetősen egyenrangúsággal választják

egymást hitvestársakul, de gondoljuk meg, hogy milyen egészen új vívmány ez. Csak néhány évtizeddel kell visszamennünk, hogy megtaláljuk a mi rabszolgalánytípusainkat is, azt a lányt, akit az otthon elzárt légkörében neveltek, aki legfeljebb farsangkor találkozhatott férfiakkal, vagy szigorúan családi vacsorákon belül. A negyven év előtt élt fiatal lánynak nem lehettek férfiismerősei, nem járt gimnáziumba, mert általános vélemény volt, hogy a lánynak felesleges sokat tanulnia. Állást csak a legszegényebb néposztály lányai vállaltak.

Az így kötött házasságokban természetesen találták, hogy a férj a család korlátlan uralkodója. Ez részben indokolt is volt, hiszen a gyakorlati dolgokhoz nem értő, rossz regényeket olvasó, csak a háztartás teendőit ismerő fiatalasszony nem is szólhatott férje dolgaiba. Nem értett vagyoni ügyekhez, nem volt élet-és emberismerete.

A mesterségesen tudatlanságban tartott nőkről könnyű volt kimondani a lekicsinylő véleményt és megalkotni azt a szellemes mondást, amely úgy hangzott: asszony, hallgatás legyen a neved!

Ilyen körülmények között a férfiakban magasra dagadt a hím önérzet, úgy érezték, hogy egyáltalában kár is sok magyarázó szót pazarolni az okos beszédet amúgy sem értő asszonyra és egyszerűen zsarnoki módra uralkodtak. Németországban még a tizennyolcadik században is megtörtént, hogy azokat a férjeiket, akik nem voltak eléggé erélyesek feleségeikhez, vagy éppen eltűrték, hogy az asszony akarata érvényesüljön, nyilvánosan megszé-

gyenítették és a házuk tetejét büntetésképpen leszedették.

Nem kell magyaráznunk, hogy az ilyen házasságok nagy százalékban boldogtalanok voltak, mert ahol az egyik fél egyéniségét teljesen elnyomják és állandó engedelmességre kényszerítik, amikor mindenben, tehát olyan dolgokban is engednie kell, amelyben pedig kizárólag neki van igaza, feltétlenül megterem az ellenhatás. Sohasem volt annyi hisztériás nő, mint ezekben a régi, sokat emlegetett patriarkális időkben. Ezzel szemben orvosi tény, melyet alig néhány esztendővel állapított meg az idegorvosok világkongresszusa, hogy Európában és a nyugati civilizációt befogadó többi országokban úgyszólván egészen megszűnt a súlyos hisztéria. Egészen bizonyos, hogy ennek magyarázatát nagyrésztben a házasság észszerűbb berendezésében, a nők jogainak fokozott elismerésében kell keresnünk.

A zsarnok férj lélektana

Miért lesz olyan sok férjből zsarnok?

Mindenekelőtt öröklött hajlamból. Évmilliókon keresztül a hím uralkodott tisztán nyers fizikai fölényével. Később, a kultúra fejlődésével is elnyomásban tartották a nőt. A görög és előkelő római nő éppen úgy nem járhatott férfitársaságba, mint ma a mohamedán asszonyok. A legtöbb népnél az asszonyoknak egészen napjainkig nem volt vagyoniuk felett önálló rendelkezési joguk, végrendeletet nem csinálhattak és így anyagilag is kényre-kedvre ki voltak férjeiknek szolgál-

tátva. Sok barbár középkori törvény a férjnek valóságos vérbírói jogot adott felesége felett, akit meg is ölhetett, ha hűtlenségen érte.

Gyermekkorunkban az iskolákban tanultuk és mindig, mindenkitől azt hallottuk, hogy a családban a férj akarata az irányadó, annak kell történnie, amit ő akar.

A nőket évezredek óta keresztül alsóbbrendűeknek bélyegezték, mint a férfiakat. Így van ez még ma is a kínaiaknál, moszlimoknál és számos primitív népnél.

Ilyen körülmények között a férfi valóban elhitte, hogy hasonlíthatatlanul értékesebb, mint a nő, akit örökös kiskorúságban kell tartani.

A zsarnokság másik lélektani oka: a kényelemszeretet. Nincsen kellemesebb dolog, mint parancsolgatni, kiszolgáltatni magunkat, feltétlen engedelmisséget és szeszélyeinkhez való korlátlan alkalmazkodást követelni a másiktól. Nem kell magyarázkodni, felesleges indokolni, hogy mit, miért akarunk, egyszerűen elrendelünk valamit és punktum.

Minden emberben él a vágy, hogy valahol megmutassa, éreztesse a hatalmát. A legtöbbször erre rendes munkája közben nem nyílik alkalma. A kereskedő folyton mosolyogni kénytelen vevőire, hajlong előttük, ha pedig alkalmazási viszonyban áll, akkor főnökeivel szemben alázkodik meg. Mindez dühíti, elkeseríti, bosszantja, hogy engedelmeskednie kell azoknak, akik őt szeszélyeikkel gyötrik és ezért ott-hon tombolja ki magát. A feleségével és gyermekeivel szemben érezteti, hogy ő mégis valaki, hatalom van a kezében. Érezni akarja, hogy tőle is félnek.

De az sem változtat a dolgon, ha véletlenül magas állásban van és bő alkalma van a hivatalban hatalmi vágyait kiélvezni. Mert ilyenkor annyira átítatja saját nagyságának tudata, hogy otthon is ebben a szerepben akar tetszelegni.

Sok férfit az az egyszerű tény tesz zsarnokká, hogy ő a kenyérkereső. Ezt olyan mindent elsőprő, óriási dolognak tartja, amely mellett minden más eltölpül. Nem számít a feleség reggeltől késő estig való háztartási elfoglaltsága, hogy főz, takarít, mos, vasal, a gyerekekkel foglalkozik, tüdőbajossá dolgozza magát, ápolja a beteg gyermeket, nincsen soha egyetlen nyugodt perce. Nem számít az sem, hogy a gyermek milyen nagy lelki megrázkódásokon megy keresztül a serdülés éve alatt, milyen testi-lelki válságai vannak az iskolával kapcsolatban. A férj szerint ez mind semmi ahhoz képest, hogy ő esetleg hat órát ül a hivatalban és aktákat ír. Minél fárasztóbb a férfi foglalkozása, például kézműves, iparos, munkás, annál kevesebb frisseséget és annál több ingerültséget visz este haza otthonába. Ezek élettani jelenségek, melyeknek szomorú igazságán nem változtatnak a legérzelmesebb regények sem, melyek a munkából mosolyogva hazatérő, barátságos családfőről írnak. Fokozódik a baj, ha a családfő mindennek tetejébe még keveset is keres.

Mert nincs félszegebb látvány, mint a zsarnok, aki kénytelen belátni a saját tehetetlenségét. Az a férj, aki azon a jogcímen gyötri feleségét és gyermekeit és vár tőlük vak és korlátlan engedelmességet, hogy ő az eltartójuk, igen kínos helyzetbe kerül, ha ennek a

fennen hangoztatott kötelességteljesítésnek nem tud eleget tenni.

Olyan férj és feleség, akik egymást egyenrangúnak tekintik, akik összeforrtak az egymás szeretetében, ilyen esetben még több megértéssel, bizakodó jókedvvel tartanak össze, múló bajnak tekintik a pénztelenséget. Ezzel szemben az a férj, aki csak zsarnokoskodik, éppen ellenkezőleg, veszélyben látja forogni tekintélyét, ha nem tud pénzt adni, mert az ő sajátos észjárása szerint ez őt a családja előtt tehetségtelennek, életképtelen embernek tünteti fel. Hogy ezt ellensúlyozza, még jobban ordít, parancsolgat és valóságos tébolydávává változtatja otthonát.

A zsarnokság legveszedelmesebb faja, amikor a férjet veleszületett kegyetlenkedési hajlama bírja arra, hogy réme legyen feleségének és gyermekeinek. Az ilyen sajnálatra méltó és betegidegzetű emberek orvosi kezelésre szorulnak, a velük való együttélés előbbutóbb tarthatatlanná válik.

De bármilyen okból terrorizálja is a családfő környezetét, egészen bizonyos, hogy az ilyen nyomott légkörben csak elfojtott, alattomban lappangó gyűlölet bújik meg és a családtagok akkor boldogok, ha nem látják egymást, mert az együttlét csak a gyötrelmes botrányok, ordítások, örökös félelmek sorozatát jelenti.

Képzeltethetjük, milyen lehet az olyan gyermek idegrendszeré, aki állandó rettegés között várja az apját, akitől sohasem tapasztal gyengédséget, akinek állandóan hazudni kényszerül és soha, semmiféle dolgát bizalmasan nem beszélheti meg. Mit gondol az ilyen apa? Való-

ban el tudja hitetni magával, hogy apai kötelességének eleget tett azzal a pusztával, hogy a gyermek táplálásáról gondoskodik? Milyen súlyos és végzetes tévedés! Inkább adjon szűkösebb kosztot és kalács helyett mondjon szép, simogató szavakat. Nincs az a szép ruha, amely kárpótolhatja az apai ridegségért. A rosszul táplált és szegényesen öltözött gyermeknek sokkal boldogabb és derűsebb otthona lehet, mint a minden anyagi javakban dúslálkodó, de a szülői szeretetet nem ismerő barátainak.

Szegezzük le tehát minden régi babonával szemben azt az igazságot, hogy a családi élet nem tűr zsarnoki egyeduralságot!

Aki csak parancsolni tud és saját személyének egyoldalú kiszolgálását követeli szüntelenül, tekintet nélkül a többiek kívánságaira és érdekeire, annak kár családot alapítania. Nemcsak környezetének lesz rossz szelleme, de saját magának is a legnagyobb ellensége. Mert az emberi életnek legfőbb és legszebb célja: szeretetet gyűjteni magunk körül! A zsarnoknak ezzel szemben az a végzete, hogy még a családja sem szereti. Felesége mártírnak tekintti magát és a gyermek alig várja, hogy felszédülve elhagyhassa a gyűlölt otthont.

A zsarnok feleség

De nemcsak a férfiak, hanem a feleségek között is akad szép számmal, aki kíméletlen önzéssel, örökös pörlekedéssel, kiáltozással, csapkodással teremt otthon rémuralmat. Akik csak akkor nem veszekszenek a férjükkel, ha

nincsenek együtt és minden pillanatban rendreutasítják szerencsétlen gyermekeiket, soha nincsenek megelégedve azzal, amit a gyermekek csinálnak. Ha csendben vannak, rájuk förmed, hogy miért nem játszanak, ha pedig játszanak, agyonveréssel fenyegeti őket, ha nem fogják be a szájukat.

Az asszonyi zsarnokságnak azonban más lélektani magyarázata van, mint a férfiának.

Többnyire a szerelemben csalódott nők sorából kerülnek ki. Elhanyagolt és kényszerházasságot kötött asszonyok, akik úgy érzik, hogy egész életük rossz vágányra került, akik mást reméltek, mint amit elértek.

Zsarnokká teheti a nőt a férjében való esalódás. Például észreveszi, hogy az ura gyámoltalan, akit lépten-nyomon becsapnak, szóval a férj elveszti előtte tekintélyét. Ha a férj ezzel kapcsolatban el is szegényedik, úgy egészen bizonyos, hogy az asszony most már semmiben nem fog engedelmeskedni neki, ellenkezőleg, teljesen föléje kerekedik, házsártos, kiáltozó boszorkánnyá változik.

De gyakran látjuk, hogy áldott jó, minden kényeimet nyújtó férjek feleségei is rosszul bánnak az urukkal, nem törődnek otthoni kényelmével, fűtyülnek kívánságaikra és mindent csak a maguk kénye-kedve szerint rendeznek be. Nők, akik szentül meg vannak győződve, hogy az egész világ körülöttük forog.

Ezek azok a nők, akik túlbecsülik női értéküket, akik semmiféle férjet nem tartanak eléggé méltóknak magukhoz és sohasem bocsátják meg maguknak, hogy miért nem kötöttek jobb házasságot. Ha ötszobás lakásban laknak, úgy villát szeretnének, ha villájuk van,

bérpalotáról álmodnak, ha perzsalábbundát kapnak, nerzprémet szeretnének. Ezek a nők kegynek tekintik, hogy a férjük őket egyáltalában eltarthatja és ajándékokkal halmozhatja el. Önimádatukban minden tárgyilagos kritikájukat elvesztik és éppen ezért a nők legellenszenvesebb fájához tartoznak. Az ilyen nők riasztják el a férfiakat a házasságtól.

A cselédkínzó asszony

Ha olyan asszonyról hallok, aki kéthetenkint változtatja a cselédjeit, mindig szívből sajnálom a férjét és gyermekeit.

De sajnálom a szegény asszonyt is, mert tudom, hogy nem is olyan rossz, kíméletlen, mint amilyennek látszik. Nem gonoszságból veszekszik reggeltől estig a személyzettel. És nem is a szobalányra vagy szakácsnőre haragszik, hanem saját magára és az egész világra. A szüntelen házi csetepaték csupán idegességét vezetik le.

Az a háziasszony, aki semmivel nincsen megelégedve és kisiklottnak találja egész életét, mindenbe és mindenkibe beleköt. Arra gondol, hogy vele mennyi igazságtalanság történt és hogy ő egészen másképpen rendezné be a világot, ha ez tőle függne. Nem tud sem türelmes, sem elnéző lenni, mert úgy véli, hogy ő sem kapott senkitől sem gyengédséget. Haragszik a férjére, aki őt zsarnoksága alatt tartja, vagy közönyével bosszantja. Rengeteg harag, keserűség halmozódik fel benne az évek során. Szenved és azt akarja, hogy mások is szenvedjenek. *Mert a nő alaptermészete a*

gyengédség, kedveskedő simulékonyság. De ha ezt belefojtják, ha a férj visszautasítja és nem értékeli ezeket az érzéseket, úgy ezek az eredetileg lágy, asszonyi kedvességek tragikus átalakuláson mennek át.

Úgy a férfiak, mint a nők többnyire jó szándékkal telítve lépnek a házasságba, csak az a baj, hogy az egymás szeretetére vonatkozó rokonszenves elhatározásokat valami titokzatos erő lassankint lemorzsolja.

Ebben a könyvben éppen ezeket a boldogságot megsemmisítő okokat fogjuk kutatni és az olvasó elé tárni. Előbb azonban figyeljük csak tovább a betegeket.

Az asszony, aki folyton takarít

Vannak asszonyok, akik szüntelenül takarítanak. Még akkor is, ha vendég van náluk. Olyankor is igazgatják a dívánpárnákat, saszemmel észreveszik, hogy egy váza ferdén áll, vagy a szőnyeg csücskéje meggyűrődött. Idegesen figyelik, hogy a vendég cipője nem ér-e véletlenül az asztallábhöz és nem karcolja-e meg a bútort. Számukra a vendéglátás szakadatlan izgalom és aggodás. Mániákusan félnek, hogy a cigaretta hamuja a földre esik, hogy a ragyogóan fehér abroszra rácsöpög a befőtt leve, hogy a vendég nem törölte meg eléggé a cipőjét és foltot ejt a padlón.

Az ilyen nők reggeltől estig takarítanak. Hetenkint legalább egyszer teljesen felforgatják az egész lakást. Szerintük nem a lakás van a bentlakók kedvéért, hanem ellenkezőleg, mindenkinek a lakást kell szolgálnia. Pillanaton-

kint rákiabálnak a gyermekekre, hogy ne csináljanak rendetlenséget, a férjet legnagyobb munkájukban zavarják azzal, hogy rendbe kell hozni a szobáját. Kezükben állandóan portörölőkendő, szarvasbőr és különböző paszták. Van úgy, hogy valamelyik szobájukat egyszerűen a tisztaság szentélyévé avatják és oda egyáltalában senkinek sem szabad belépni. Csak egészen kivételesen, nagy vendéglátás alkalmával nyitják meg, de ilyenkor valósággal megszakad a szívük, látva, hogyan telepednek a kézimunkákkal teleaggatott karosszékbe a barbár urak és hölgyek.

— Hja, a Lujzika remek háziasszony! — szokták ilyenkor mondani és a férj szívesen fogadja el ezt a kritikát. Nem néz a dolgok mélyére, nem töri azon a fejét, hogy vajjon természetes-e a szakadatlan takarítás, még talán büszkélkedik is azzal, hogy náluk milyen fantasztikus rend van. A férj nem óhajtja lelkiismeretét nyugtalanítani, noha homályosan sejti, hogy talán még sincsenek egészen rendjén a dolgok. Hogy egy egészséges fiatalasszonynak más vágya, szórakozása is lehet, mint az örökös takarítás.

Nem, a férj nem óhajtja tudomásul venni, hogy a szüntelen takarítás a menekülésnek és az önbódításnak egyik formája. Hogy az asszony azért söpör, törülget szüntelenül, mert nem akar gondolkozni, mert így akarja elhitetni magával, hogy önfeláldozó feleség, akit elnyel a munka, aki nem is ér rá semmi másra.

A férjnek ez igen kényelmes. Nyugodtan jár kártyázni a kaszinóba, nem érez szemrehányást, amiért feleségét nem viszi sehová, mert úgy véli, hogy az asszonynak elég mu-

latság a takarítás is. Eszébe se jut, hogy az asszony csak kényszerből vállalta ezt a szerepet, mert éveken keresztül látta, hogy férje őt következetesen kikapcsolja minden szórakozásból, nem viszi sehová, napi programját teljesen függetleníti az asszonyétól.

A kiváló szakácsnő

Egy régi mondás azt tartja, hogy a szerelem útja a férfi szívéhez a gyomron keresztül vezet.

Ha ez igaz lenne, úgy a világ legnagyobb férfihódítói a szakácsnők lennének és a boldog családi életet tökéletesen pótolhatná egy kitűnő vendéglő.

Nem igen tudok a férfiakra nézve megalázóbb megállapítást a fentinél. Hogy szívesebben eszünk jól elkészített ételeket, mint ízetlen és unalmas rosszakat, az természetes. De hogy családalapításunknál a koszt kérdése volna a döntő, ez ellen a leghatározottabban tiltakozunk.

Miféle ember lehet az, milyen lehet lelki és érzelmi világa, aki a boldogság tetejét a remekbe készített töltött káposztában vagy ízesen készített sülteken látja. Aki nem a feleség szépségére, asszonyi varázsára gondol otthonával kapcsolatban, nem a gyermekek növekedésének örül, hanem csak a napi étlap izgatja.

Az Egyház a házasságot szentségnek nyilvánította, viszont a falánkságot a hét fő bűn egyikének bélyegezte. Már ez is a legnagyobb

mértékben kell hogy gondolkodóba ejtse azokat, akik az evés mindenhatóságát hirdetik.

Kétségtelenül nagy érték, ha a feleség jól ért a konyhához, de nagyon szomorú lenne, ha a családi élet boldogságának a főztudomány lenne a legfontosabb oszlopa. Ellenkezőleg, szerintem mindig gyanús a gyomrával és hasával túlsókat törődő ember. Ez erős anyagiasságra, durva és alantas ösztönökre vall. Ilyen emberektől nem várhatjuk, hogy a szerelemnek éppen azokat a költői finomságait élvezzék és méltányolják, melyekre a legtöbb fiatal feleség egész lelkéből vágyódik. Nem hiszem, hogy akad olyan feleség, aki jobban örül annak, ha a férje jó szakácsnőnek dicséri, mintha aszszonyi bájait magasztalja.

Volt idő, még nem is olyan régen, amikor a szakácsnői tudományt szöges ellentétbe állították az intelligenciával, műveltséggel.

— Én nem járatom gimnáziumba a leányomat — mondta gögösen az anya, — hanem főzni tanítom!

És ebbe a kijelentésbe valósággal bele-sűrítette lenézését minden „modern“ eszmeáramlat ellen, amely a leányt a konyhából ki akarta ragadni.

Ma már tudjuk, hogy egyetemet végzett diplomás leányok is kitűnően tudnak főzni, mert iskolai tanulmányaik mellett ráérnek még főzőtanfolyamokat is végezni.

Bármennyire fontos az ízletes étkezés — ismételjük, — a boldog házasságot nem ilyen részkérdések döntenek el. Az a férfi, akit tökéletesen kielégít az evés és semmi más gyönyörűség után nem vágyódik, akinek nincsenek szellemi igényei, aki nem tud mást kérdezni a

latság a takarítás is. Eszébe se jut, hogy az asszony csak kényszerből vállalta ezt a szerepet, mert éveken keresztül látta, hogy férje őt következetesen kikapcsolja minden szórakozásból, nem viszi sehová, napi programját teljesen függetleníti az asszonyétól.

A kiváló szakácsnő

Egy régi mondás azt tartja, hogy a szerelem útja a férfi szívéhez a gyomron keresztül vezet.

Ha ez igaz lenne, úgy a világ legnagyobb férfihódítói a szakácsnők lennének és a boldog családi életet tökéletesen pótolhatná egy kitűnő vendéglő.

Nem igen tudok a férfiakra nézve megalázóbb megállapítást a fentinél. Hogy szívebben eszünk jól elkészített ételeket, mint ízetlen és unalmas rosszakat, az természetes. De hogy családalapításunknál a koszt kérdése volna a döntő, ez ellen a leghatározottabban tiltakozunk.

Miféle ember lehet az, milyen lehet lelki és érzelmi világa, aki a boldogság tetejét a remekbe készített töltött káposztában vagy ízesen készített sülteken látja. Aki nem a feleség szépségére, asszonyi varázsára gondol otthonával kapcsolatban, nem a gyermekek növekedésének örül, hanem csak a napi étlap izgatja.

Az Egyház a házasságot szentségnek nyilvánította, viszont a falánkságot a hét fő bűn egyikének bélyegezte. Már ez is a legnagyobb

mértékben kell hogy gondolkodóba ejtse azokat, akik az evés mindenhatóságát hirdetik.

Kétségtelenül nagy érték, ha a feleség jól ért a konyhához, de nagyon szomorú lenne, ha a családi élet boldogságának a főztudomány lenne a legfontosabb oszlopa. Ellenkezőleg, szerintem mindig gyanús a gyomrával és hasával túlsókat törődő ember. Ez erős anyagiasságra, durva és alantas ösztönökre vall. Ilyen emberektől nem várhatjuk, hogy a szerelemnek éppen azokat a költői finomságait élvezzék és méltányolják, melyekre a legtöbb fiatal feleség egész lelkéből vágyódik. Nem hiszem, hogy akad olyan feleség, aki jobban örül annak, ha a férje jó szakácsnőnek dicséri, mintha aszszonyi bájait magasztalja.

Volt idő, még nem is olyan régen, amikor a szakácsnői tudományt szöges ellentétbe állították az intelligenciával, műveltséggel.

— Én nem járatom gimnáziumba a leányomat — mondta gögösen az anya, — hanem főzni tanítom!

És ebbe a kijelentésbe valósággal bele-sűrítette lenézését minden „modern“ eszmeáramlat ellen, amely a leányt a konyhából ki akarta ragadni.

Ma már tudjuk, hogy egyetemet végzett diplomás leányok is kitűnően tudnak főzni, mert iskolai tanulmányaik mellett ráérnek még főzőtanfolyamokat is végezni.

Bármennyire fontos az ízletes étkezés — ismételjük, — a boldog házasságot nem ilyen részkérdések döntenek el. Az a férfi, akit tökéletesen kielégít az evés és semmi más gyönyörűség után nem vágyódik, akinek nincsenek szellemi igényei, aki nem tud mást kérdezni a

feleségétől, csak azt, hogy: mit főztél, és: holnap mi lesz ebédre, nem hisszük, hogy olyan férfiideált jelentene, akit álomlovag gyanánt várnának a feleségjelöltek.

De éppen ilyen kevésbé nevezhetjük női ideálnak azt a hölgyet, akinek kizárólag az ad értéket, hogy jó szakácsnő. Kétségbe vonjuk, hogy az ilyen nő valóban boldoggá tudna tenni egy értékesebb férfit.

A tökéletes feleségtől nemcsak egy jó tulajdonságot követelünk, hanem sokkal többet. Ne felejtsük el, hogy a házasság egyéni életünknek egyik legfontosabb megnyilvánulási helye, melynek keretében összes jó és rossz tulajdonságunk, tehetségünk, vágyaink, egyéniségünknek valamennyi jellegzetes tulajdonsága megnyilvánul. Hogy jól érezzük magunkat otthon, annak tehát az a feltétele, hogy olyan légkört tudjunk teremteni magunknak, melyben a lehető legkisebb ellenállással és zavarral találkozunk és a lehető legtöbb igényünket tudjuk megvalósítani.

Holtomiglan — Holtodiglan

Egészen bizonyos, hogy mikor vőlegény és menyasszony az oltár elé állnak, hogy egymásnak örök hűséget fogadjanak, az esetek túlnyomó részében valóban az a benső elhatározásuk, hogy szeretni fogják egymást, türelmesek lesznek egymáshoz.

Ilyenkor tele vannak jószándékkal, rózsásnak látják a jövőt. Igen gyakran legfőbb vágyuk nyert teljesülést az esketési szertartással, örvendező arcok veszik körül őket, min-

denfelől gratulálnak, virágerdővé változtatják lakásukat, ajándékok tömegével kedveskednek az ismerősök.

Vidéken néha napokig tartó lagzit csapnak a paraszt-nábobok, az egész község eszik-iszik, kurjongat, táncol.

A polgári osztályhoz tartozók közül a jobbmódúak nászútra indulnak az azúrkék tengerpartra, Velencébe, Nizzába, Párizsba.

Az újdonsült férj elragadtatva csókolja meg feleségét és megkérdezi:

— Szeretsz?

— Imádlak!

— Mindig fogsz szeretni?

— Örökké! örökké!

Így kezdődnek a mézeshetek!

Mézeshetek!

Nincs ennél rettentőbb és gúnyosabb szó a világon.

Méltóztattak már ezen gondolkozni? Hogy a legnyugodtabban ejtjük ki ezt a szót az örömszülők és a fiatal házások előtt. *Vagyis a legcinikusabban állítjuk, hogy a házasság mézese csupán hetekig fog tartani!*

Ezt a szörnyű szót már régen el kellett volna törölni. Mi joga állítjuk azt, hogy minden házasságot kivétel nélkül, néhány hét után már kijózanodás és keserű szájíz követ? Ami természetesen nem igaz. Mert szerencsére, elég gyakran figyelhetünk meg olyan házasságokat is, melyek életfogytig tartó harmonikus boldogságot jelentenek.

De ha olyan népies kiszólással állunk szemben, amely szinte kivétel nélkül minden nyelvben megtalálható, úgy a benne rejlő

megfigyelés helyességét és súlyosságát nem szabad leértékelnünk.

El kell tehát igazságul fogadnunk azt, hogy igen sok házasságnál a férj és feleség közötti tökéletes összhang már néhány hét után bomladozni kezd. Vájjon mi ennek az oka?

A következő fejezetekben nyomról-nyomra követjük, hogyan romlanak el a házasságok és milyen okok idézik elő a családi élet katasztrófáját.

Házasság egy napig

Mielőtt azonban a fokozatosan megromló házasságokról beszélünk, szóljunk előbb azokról, melyek egyáltalában nem is tartanak egy napnál tovább. Sajnos, az olvasó nem is sejtí, hogy milyen nagy számmal akad ilyen is.

Délben még azt mondta a vőlegény és menyasszony: Holtomiglan! Holtodiglan!

És másnap reggel kisírt szemmel, kétségbeesetten, magánkívvül rohan haza a fiatalasszony édesanyjához és kijelenti, hogy nincsen olyan hatalom, amely őt visszakényszeríthetné a férjéhez.

Vájjon mi történhetett?

Szögezzük le: ilyen esetekben mindig a férj a bűnös, akiből hiányzott a gyengéd tapintat és önfegyelmzés, mellyel széppé és hangulatossá kellett volna tennie első találkozásukat.

Mi ennek az okát? Az, hogy sok férfi egyáltalában nem ért a női lélekhez. Nem ért, mert legényéletében egyszerűen nem is törődött ezzel. Mindig csak olyan kalandok hőse volt, melynél a mélyebb érzések nem játszottak

tak szerepet és így nem is gondol arra, hogy ez másképpen is lehet. Hogy olyan nő is akadhat, akihez csak kedves, becéző szavakkal, finom tapintattal és igen sok gyengédséggel lehet közeledni. Sőt, a fiatal, tisztességes polgári nevelésben részesült, „úri otthonban felnőtt lányok nagy részénél ez a szabály. És nincs kínosabb, az egész életre kihatóbb lelki rázkódtatás az ilyen nő számára, mintha minden szépség nélküli nyers brutalitással viszik eléje azt, amit ő a legszebbnek, legpoétikusabbnak vélt. Egy pillanat alatt kiábrándul, olyan mély csalódás éri, amelyből lehet, hogy soha többé nem gyógyul ki. Az ilyen mamához visszarohanó lányt hiába is kényszerítenek esetleg hozzátartozói arra, hogy térjen vissza férjéhez, ez a házasság többé nem lesz boldog. Vonjuk le tehát az első tanulságot: *Aki boldog házasságot akar élni, annak mindenekelőtt ahhoz kell értenie, hogyan tegye boldoggá házastársát!* Ismernie kell az emberekkel való helyes bánásmódnak fizikai és pszichikai feltételeit.

Az amerikai egyetemek közül többen rendszeres tárgyként vezették be a házasságtant. Rendkívül okos és szükséges tantárgy. Nincs tananyag, melyre az emberiségnek nagyobb szüksége lenne, mint éppen erre.

Egy válóperes bíró megfigyelései

James Campbell, a neves válóperes bíró, amikor megkérték, hogy foglalja össze tömören évek során át szerzett tapasztalatainak lényegét, a következőket mondta:

A házasság lényege abban áll, hogy egy férfi és nő közös együttélésre és életharcra szövetkeznek. E lényegből világos, hogy *a házasság csak addig lehet boldog, amíg férj és feleség kölcsönösen szívesen alkalmazkodik egymáshoz.* Ameddig mindegyikük szívesen vállal bizonyos kényelmetlenséget csak azért, hogy ezzel a másik fél kényelmét szolgálja, nincsen baj. *A baj akkor kezdődik, amikor az egyik, vagy mindkét házastárs nem óhajt többé engedményt tenni és a házaseletet kizárólag a saját legönzőbb érdeke és ízlése szerint óhajtja berendezni.*

Ez természetesen durva meghamisítása annak az alapelvnek, hogy férj és feleség egyenrangúak. Az a házastárs, aki minden hatalmat magához akar ragadni, ezt természetesen csak úgy teheti, ha ugyanakkor a másik felet rabszolgává süllyeszti. Világos azonban, hogy ez nem megy simán.

Amikor például a férj az önkényuralmat magához akarja ragadni, ezt nem cselekszi egyik napról a másikra, ennek útja lassú és fokozatos. A férfi egyre többet parancsol, ezzel szemben feleségének egyre kevesebb kívánságát respektálja. A feleség eleinte áldozatot hoz, lemond, de ahogyan a férji zsarnokság előrenyomul, védekezni kénytelen. Szembeszáll, tiltakozik és ilyenkor robbannak ki a brutális jelenetek, melyek nem egyszer csúf verekedéssé, közelharccá fajulnak. A megalázott, emberi méltóságában mélyen megbántott asszony jogosan érzi, hogy férje már nem szereti, a házaselet felborul és előbb-utóbb válóperes akta lesz belőle. Természetesen vannak esetek, mikor az egyeduralomra számító fél

valóban győz, korlátlan kényúr lesz a családban, mert a zsarnokság alatt tartott fél nem válik el. Visszatartják a gyermekek, a botránytól, esetleg nélkülözéstől való félelem.

De milyen végzetes és veszedelmes győzelem ez!

Ne felejtjük el, hogy az emberi természet alapvonása: szeretetre vágyódunk! És senki sem vágyódik mohóbban szeretetre, mint akit mélyen megbántottak emberi érzésében, akit megcsúfoltak, eltapostak. Mi sem természetesebb hát, minthogy az ekként megalázott asszony minden más asszonytársánál boldogabban fogadja a vigasztalóként jelentkező kísértőt. Ostoba férjek, akik maguk hajszolják feleségüket a katasztrófába.

Helyes-e a nászutazás?

A fiatalok hazaérkeznek a nászútról. Elmúltak a gondtalan napok, mikor semmi más dolguk nem volt, mint örülni az életnek.

Nagyon fontos dolog ez. Észre kell vennünk, hogy a nászút kellemes hangulatát nemcsak a szerelem teremtette meg, hanem az anyagi kérdések kikapcsolása is. Az ifjú férj kiszabadult munkaköréből, tárcájában megnyugtató módon simultak egymáshoz a bankjegyek és a földrajzi távolság kizárta, hogy hitelezők, vagy kellemetlen ügyfelek zavarják.

A fiatal feleség úszhatott a boldogságban. Olyan ideális, szeretetreméltó formában ismerte meg az urát, melynél nem is kívánhatott különbet. Hiszen elérte azt, ami minden asszony leghőbb álma, hogy a férfi, akit szeret,

kizárólag vele foglalkozik és nincs semmi más dolga a világon, mint neki kedveskedni.

Ilyen kezdet után azonban feltétlenül csak. kijózanodás, hanyatlás, nyugtalanság következhet.

Mert mi történik a hazaérkezés után?

A fiatal férjet a közben felszaporodott itthoni munkája várja. A környezet beszámol a különböző kellemetlenségekről. A fiatal asszony riadtan és szomorúan kénytelen belenyugodni, hogy az ura, aki reggeltől estig és estétől reggelig mellette volt, mingyárt megérkezésük első napján már korareggel elmegy hazuról, délben csak éppen hazarohan ebédelni, azután megy vissza az üzletbe vagy irodába. Még szerencse, ha olyan állása van, amely csak a félnapját foglalja el és így, mondjuk délután négytől kezdve szabad. De az asszony akkor is bizonyos szorongással és titkolt benső félelemmel fogja észrevenni, hogy férje olyan változásokon ment keresztül, melyek lényegesen más emberré formálták, mint amilyenek a nászúton mutatkozott.

Nézzünk csak sorra néhány ilyen változást.

Mindenekelőtt a kedélye feltűnően komorabb lett. Már nem olyan tréfás, vidám pajtás, mint amilyen volt. És egyáltalában nem veszi jó néven, ha a felesége erre figyelmezteti. Ellenkezőleg, meghökken és bosszantja, hogy az asszony annyira felelőtlen és naiv gyermek, képtelen megérteni, hogy az élet nem gondtalan szerelmi idillek végtelen sorozata, hanem lényegét a kemény életharc képezi. Ez pedig nemigen tűri a nevetést.

— Jó, jó — mondja a fiatal asszony, — ha már muszáj bosszankodnod, úgy mérgeledő

ki magad az üzletben, a munkahelyeden, de mikor hazajössz, feledkezz meg mindenről!

Hát ilyesmit csak egy gyermek mondhat, olyanvalaki, akinek sejtelme sincsen a lélektanról és azt hiszi, hogy hangulatokat tetszés szerint lehet ki- és befogni. Ne felejtjük el, hogy a legtöbb kellemetlenség nem olyan, hogy azt nyomban elintézhethetjük és túltehetjük magunkat rajta. Például a kereskedőnek egy nagy adósa fizetéképtelen lett. Ez a kellemetlenségek egész sorát jelenti, mert nemcsak pénzt veszti el, hanem maga sem tud eleget tenni kötelezettségeinek. Vagy egy iparos alkalmazottja olyan kárt okoz, ami egyik nagy vevője elvesztését vonja maga után. Vagy az ügyvéd egy biztosnak vélt pert veszít el valami előre nem látott, ostoba véletlen miatt. A hivatalban olyan kellemetlensége támadt a férjnek, amely kétségessé teszi esetleges előléptetését. És így tovább, kimeríthetetlenül sok példáját sorolhatjuk fel azoknak a lehetőségeknek, melyek a férj lelki nyugalmát és kedélyét tartósan és olyan mértékben zavarják meg, hogy a kapcsolatosan kifejlődött rossz hangulatot nem rázhatja le magáról egyszerű akarással, mikor átlépi az otthon küszöbét.

Gyerekeség, sőt bizonyos mértékig ostobaság, ha ilyen esetben a fiatal feleség sértve érzi magát, duzzog, vagy éppen szemrehányásokkal illeti férjét. Szerencsére ma már ilyen típusú asszony nem is igen fordul elő. A mai lányok legtöbbször maga is ismeri a kenyérkeresés nehéz mesterségét és így kellő megértéssel fogadja a férjnek ezzel kapcsolatos hangulatváltozásait.

De nemcsak a férj számára jelent a nász-

útról való hazaérkezés lényeges életforma változást, hanem szinte ugyanilyen mértékben a fiatal asszony számára is, aki kénytelen átvenni a háztartás vezetésének ezernyi komoly gondját. Mennyi izgalommal, eddig ismeretlen felelősségérzéssel és aggodalommal jár ez.

Ha mindezeket fontolóra vesszük, jogosan merül fel a kérdés: helyes-e a nászutazás? Okos dolog-e megízleltetni egy olyan világ kellemességeit, melyet eddig nem ismertünk és amelynek folytatása nem lehet? Ami csak arra alkalmas, hogy megtudjuk: ez is lehetséges, de utána annál keservesebb a megalkuvás, a mindennapi kötelességekkel telített életbe való visszatérés.

Szerintem sokkal jobb a nászutazást a házasság későbbi éveire halasztani, amikor két érett, az életet helyesen ismerő és értékelő ember vált jegyet néhány hétre, a boldogság országába. Ezek már nem ábrándulnak ki és nem érzik magukat megcsaltaknak, ha az utazásról hazatérve ismét a hétköznapiok józan szürkesége veszi őket körül.

A házaselet megromlásának tehát egyik legelső oka: a nászutazás. Az a veszélyes hazugság, hogy a fiatalok olyan hangszereléssel kezdik a házaseletet és a szerelmet, mellyel az nem folytatható. Hogy minden jóakarat, szerelem ellenére feltétlenül hanyatlásnak kell következnie.

Aki a mézeshetek fogalmát kitalálta, az feltétlenül a nászutazásra gondolt!

Mennyivel simábban és egyenletesebben indul azoknak a házaselete, akik a házasságkötés után nem utaznak el, legfeljebb néhány napi szabadságot vesznek, de egyébként máris

abban a környezetben helyezkednek el, melyben házasesetüket folytatni fogják. Nem röpülnek át a reális életből álmországba és szerelmüket megszokott életformáik keretén belül virágoztatják ki. Az így kezdődő házasesetnek lehet egyenletes folytatása, nem kell a hanyatlásnak feltétlenül bekövetkeznie.

A feleség legveszélyesebb vetélytársa

Téved, aki azt hiszi, hogy a feleség legveszélyesebb vetélytársa *egy* másik asszony.

Az asszony igazi vetélytársa a férj munkája.

Olvassuk el a régi regényeket. Figyeljük meg, hogy hősük majdnem mindig gróf, gyáros, szóval dúsgazdag ember. Emberek, akiknek nincsenek anyagi gondjaik és amellet időmilliomosok. Állandóan a nő rendelkezésére állhatnak, minden kívánságát teljesítik. A régi regényíró az ilyen emberekben látta a férfiideált. Ilyen férjjel jutalmazta a sokat szenvedő regényhősnőt. Sajnos, ezek az írások, melyeknek soha semmi közük nem volt a valódi élethez, évszázadokon keresztül mérgezték a nők lelkét és tévesztették meg ítéletüket. Csak így történhetett, hogy a nők sokáig a legideálisabb férfiakkal a kalandorokat, a naplopó semmittevőket tekintették, az elegáns dendiket, akik felderíthetetlen forrásokból szereztek pénzüket, de viszont mindig gálánsak és figyelmesek voltak, idejükből pedig mindig tellett, ha a hölgy társaságukat óhajtotta.

Ne tagadjuk, elméletileg valóban ezek lennének az eszményi lovagok. A gyakorlatban

azonban Isten őrizzen az ilyen léha, munkakerülő alakoktól. No de szerencsére nincsenek is olyan veszedelmes számban, hogy komolyan számba kellene venni őket.

A mi századunk a mindenkire egyenlő mértékben kiterjedő munka százada. Hol vannak már a régi, munkátlan grófok és tőkésék! A grófok is nagyiparosok, hivatalnokok, vállalkozók, komoly foglalkozású urak lettek, akik boltokat nyitottak és ismerünk grófkisasszonyokat, akik kitűnő iparművésznők és kalapszalóntulajdonosok.

A ma regény ének és filmjének hőse mindig dolgozó, hozzánk hasonló polgár, földműves, mérnök, sofőr, pilóta, lateiner, aki nemcsak szerelméért harcol, hanem kenyéréért is.

Sajnos, a kenyérharc egyre könyörtelebbrébb. Ez azt jelenti, hogy egyre több időt és energiát követel, sőt már túlhaladja egy ember erejét.

Még félszázad előtt szinte elképzelhetetlen volt, hogy a feleség is résztvegyen a kenyérkereső munkában. Ha, mégis előfordult, úgy ez a legnagyobb ritkaságok közé tartozott és az ilyen asszonyra nem annyira tisztelettel, mint inkább a különködőknek kijáró gyanakvással néztek és még szerencse volt, ha munkáját csupán nőietlennek minősítették. A dolgozó asszony a múlt században annyit jelentett, mint: proletár. Az úri középosztályhoz tartozó szülő leánya semmi szín alatt nem lehetett más, mint háziasszony. Ez a női nemzedék tehát még a mainál is sokkal fájdalmasabban érezhette azt a nagy vetélytársat, melyet a férj munkája jelent, mely a férjet elvonja otthonától, idegessé, fáradttá teszi és nemcsak

idejét foglalja le, hanem érzéseinek és gondolatainak javarészét is.

Állapítsuk meg minden érzelgés nélkül: minél értékesebb a férfi, mennél komolyabban és lelkiismeretesebben köti le munkája, annál kevésbé állja meg helyét a házasság érzelmi részében.

Az ilyen férfiban állandóan forr, feszül az energia, mellyel hivatásának él és ez annyira felemészti minden erejét, hogy a magánéletére alig marad valami frissesége.

Minél nagyobb sikert ér el üzletileg a férfi, rendszerint annál keményebb, energikusabb jellem.

Már pedig az olyan embertől, aki naponta hét-nyolc órát állandóan egy parancsoló katonára kérlelhetetlen zordságával intézi a dolgokat, ne várjuk azt, hogy mikor végre otthonába tér, azonnal lírai költővé változzék. Ez nemcsak testi és lelki képtelenség, de logikailag is abszurdum. Mert a férj azt tapasztalta, hogy minden elért sikerét energikus, hajlíthatatlan makacs voltának köszönheti, szentül meg van győződve, hogy otthon is csak akkor boldogulhat, ha feleségével és gyermekeivel szemben is hasonlóan viselkedik.

Az ilyen férj otthon is Napóleon, dirigál, követel, veszélyesnek tart minden engedékenységet, mert ez már olyan rés, melyen esetleg hozzá lehet férközni, leveszik lábáról, elhatározása megváltoztatására kényszeríthetik.

*

Miért vesznek el ilyen jellemű férfiak mégis igen gyakran finom, nőies típusú, szinte gyermekded leányokat?

A válasz nagyon egyszerű. Mert bármennyire rideg üzleti szellem is hasson át valakit, ez mégsem az alaptermészete. Erre csak nevelődött, mesterségesen edzette és idegezte be magát.

Érthető hát, hogy mikor felébred benne a családalapítás vágya, ő is az ősi női ideált keresi. Még pedig többnyire a legszebb nőket. A sikerekhez szokott férfi, aki megszokta, hogy mindig ő kerül ki győztesen az üzleti harcokból, aki a legjobb kalapokat és fehérneműt vásárolja és a legdrágább éttermekben étkezik, a világ legtermészetesebb dolgának tartja, hogy a felesége is bámulat és irigylés tárgya legyen. Ezt éppen úgy könyveli el, mint többi üzleti eredményeit.

Könnyű neki! Hiszen jól tudjuk, hogy a tapasztalatlan lányokra semminek sincsen nagyobb hatással, mint a férfi beérkezettsége. Hát még a szülők és ismerősök mennyire boldogok, ha jelentkezik a mindenki által respektált, szorgalmas, erélyes, kiváló üzletember.

Legyünk tárgyilagosak és szegezzük le: a legkonokabb bankár vagy textiles, a munkának és pénzgyűjtésnek legelszántabb mániákusai is azzal az elhatározással kötnek házasságot, hogy kellemes, gyengéd férjek lesznek. Egészen bizonyos, hogy örömmel fedezik fel magukban az eddig ismeretlen ellágyulásokat és igen gyakran valóban ideális lovagoknak bizonyulnak a nászút alatt, ameddig megszokott környezetükből ki vannak kapcsolva, ámbár a legtöbbje ilyenkor is naponta többször interurbánon hívja fel hivatalát és lázasan érdeklődik a legapróbb részletek iránt, utasításokat ad és csak azért nem szakítja félbe nász-

útját, mert mint rendes ember, ezt is szabályosan és korrektül akarja lebonyolítani.

És itt álljunk meg egy szóra. Tegyük egy kicsit mikroszkóp alá a korrekt férjet és vizsgáljuk meg hibáit, erényeit.

A korrekt férj

Találkoztam asszonnyal, aki így kiáltott fel:

— Az én uram olyan korrekt, hogy én abba beleőrülök!

Hogyan? — kérdezik önök, — hát lehetséges az, hogy éppen az dúlja fel egy asszony idegeit, ami a legtiszteletreméltóbb erény, a korrektség¹?

De még mennyire lehetséges!

De csak egy esetben: ha ez a korrektség nem egyesül szeretettel, kedvességgel, jókedvvel, hanem ridegen, acéltisztaságban és mereven, szinte leszűrve és hideg félelmetességgel, minden életörömet megöléssel fenyegetve vonul be a családi otthonba.

Vannak korrekt férjek, akik szörnyetegek.

Pontosan átadják az asszonynak a konyhapénzt, orvost hívatnak, ha a gyermek beteg, nem kocsmáznak, nincsen szenvedélyük, nem tartanak barátnőt. Ellenőrzik az asszony ruhaszámláit, meghatározzák a keretet, melyet nem szabad átlépni. Pontosán előirányozzák, hogy mikor mennek színházba vagy moziba. Egész családi életüket szabályosan működő gépezetté alakítják át. A gyermekeknek előírják, hogy milyen szavakkal üdvözölgék a nap különböző

szakaiban, mikor szabad és mikor nem szabad beszélniök. Olyan tudatosan és mindenre kiterjedően dolgoznak ki előre mindent, annyira változatlan a hét minden szerdájának vagy péntekjének a szórakozási vagy étrendi programja, hogy a feleség már 1939 októberében biztosan tudhatja, hogy 1940 március 17-én mi lesz ebédre és mi lesz az esti szórakozás.

Ezt azonban az emberi idegrendszer nem bírja ki büntetlenül.

Mert üzleti életünket, munkánkat általában lehet, sőt kell mechanizálni. De a magánéletünket és különösen a házasság érzelmi részét, teljesen képtelenség.

Képzeljük el, hogy milyen érzéssel fogadhatja férje kedveskedő közeledését az a feleség, aki tudja, hogy ezt a kedvességet nem egy finom, őszinte hangulatnak köszönheti, hanem ez is csak egy része az előre megszerkesztett programnak.

Az ilyen férfiak képtelenek megérteni, hogy miért boldogtalan a feleségük és nyilván hálátlansággal, fellengősséggel vádolják őket.

Pedig ha egy kissé gondolkodnának, olyan könnyű volna ráeszmélni arra a nagyon egyszerű igazságra, hogy az emberi élet egyik leggyönyörűbb adománya a spontánság, vagyis az, hogy váratlanul, a pillanatnyi szépség hangulatában szabadulnak fel bennük a legnagyobb érzések olyan tiszta, szinte himnuszos ujjongással, hogy magunk vagyunk legjobban meglepetve. Az ilyen, egész lelkünket bűvületbe ejtő hangulatot nem lehet megrendelni. Ránk szakad, mint egy drága égi ajándék, melyet azonnyomban kell minden szépségével kiélvez-

nünk. Nem tehetjük el, nem is idézhetjük fel újra semmiféle erőlködéssel, mert jelentkezése ezernyi titkos hatásnak bonyolult szövődményében találja magyarázatát.

Ki tudja előre megmondani, hogy mikor milyen hangulatban lesz? Vagy kinél rendelhetünk meg előre hangulatot!

Az érzések programját előre csak az szerkesztheti meg, aki egyáltalában nem hisz az érzésekben, vagy lenézi azokat.

A közönséges ivóvízről tudjuk, hogy nagyító alá helyezve, milliónyi apró kis élőlényt pillantunk meg benne. Párolás útján azonban tökéletesen tiszta ivóvizet állíthatunk elő. De milyen csodálatos! Ez a desztillált, kristálytiszta víz az egészségre nézve súlyosan ártalmas és elpusztulnánk, ha állandóan ezt innánk, míg a mikrobák milliárdjaival telített víz teljesen ártalmatlan.

Így vagyunk a férj desztillált korrektségével is, amely megvetően hárít el magától minden kicsinyes bolondériát, amely szerinte nem illik komoly asszonyhoz, még kevésbé komoly férjhez. Az ilyen férj sohasem érti meg, hogy mi öröm lehet abban, ha az ember néha megfélekedzik méltóságáról és farsangoló kedvvel ki akar rúgni kissé a hámból. Nem érti, miféle szórakozás az, ha felnőtt emberek papírgolyókat dobálnak egymáshoz, vagy színes papírsipkákat nyomnak a fejükbe. Nem érti, hogy a felnőttnek is szüksége van néha gyerekeseknek tűnő játékokra. Hogy miért? Merte játékon keresztül szellőzteti meg állandó fegyelem alatt tartott énjét, felüdül, felfrissíti életkedvét. Különösen a nő az, aki lelkében örökké

egy kissé gyermek marad, amit az okos férfi nemcsak tudomásul vesz, hanem ennek megfelelően is viselkedik.

Bertrand Roussel angol tudós könyvéből idézzük az alábbi bölcs sorokat:

*„A szerelemtől félni annyi, mint az élet-
től félni s aki az élettől fél, az háromnegyed
részben már meg is halt!”*

Ezt a mélységesen igaz mondást ajánljuk mindazon komoly uráli és hölgyek figyelmébe, akik úgy vélik, hogy a munka tekintélyével nem fér össze a szerelem gyerekesége.

A legtöbb csalódás forrása és a boldog házasság feltételeinek első aranyszabálya

Vörösmarty Mihály, a nagy költő csodálatos igazságot fejezett ki, amikor azt mondta:

Ábrándozás az élet megrontója,
Mely kancsalul festett egékbe néz!

Valóban, azok a legboldogtalanabb emberek, akik menekülnek a valóságos élettől, nem mernek szembe nézni a reális élet nehézségeivel, durvaságaival, kemény harcaival, józanságával és kegyetlenségével, hanem maguk alkotnak egy álmvilágot, azt nem létező ideális alakokkal népesítik be és olyan légies boldogságról álmodoznak, amilyen természetesen nem lehetséges.

*Minél több dajkamesével tévesztik meg a
gyermek világos látását, mennél jobban titkol-
ják előtte a valódi életet és minél óvatosabban*

becézik, kényeztetik a szülők apróságait, minél inkább óvják őket a legkisebb kellemetlenségtől, annál valószínűbb, hogy a boldogtalanságra nevelik!

Mert semmiféle álomország nem tarthat örökké. Egyszer feltétlenül felnőtt lesz a gyermekből, eljön az idő, mikor neki magának kell vállalnia a kenyérharcot. Képzeljük el, hogy micsoda végtelen hátrányban van az ilyen hazug álomvilágban nevelt gyermek az egészségesen gondolkozó és helyesen látó, az életet a maga nyers őszinteségében ismerő embertársaival szemben. Nemcsak az a baj, hogy ezek az utóbbiak egyszerűen keresztül gázolnak rajta, játszi könnyedséggel használják ki érzelmességét, naivságát, hanem még kegyetlenebb az a lelki rázkódtatás, amely a tündérvilágból minden átmenet nélkül a kíméletlen valóságok világába csöppent embert éri.

Így vagyunk a házassággal is.

Az a lány, aki érzelemtől csepegő regények és szellőtől is óvó légüres térben való nevelésének hatása alatt a házasságot örök turbékolásnak képzelem, aki nem létező tökéletességekkel ruházza fel képzeletében jövőbeli férjét, aki nem tudja, hogy a létfenntartással vívott harcok, az ember változó kedélyes egészségi állapota micsoda nagy hullámzásokkal járnak, feltétlenül boldogtalan lesz házasesetében.

Világítsunk tehát rá az első arany-szabályra:

Boldog csak olyan férfinak és nőnek a házassága lehet, akik nem vártak csodát a házasságtól! Akik józanul mérlegelve előre tudták,

hogy nincs olyan emberi együttélés, melyben állandó a napsugárzás, akik tisztában vannak azzal, hogy az élet sikerek és kudarcok változásából áll és erre fel is készülődtek.

Ezért látjuk olyan gyakran, hogy nem szerelemmel kezdődött, egyszerű érdekházasságok tartósak és boldogok, míg a viharos szerelem jegyében kötött frigyek mélységes kiábrándulással hullanak szét.

MÁSODIK RÉSZ

Érdekes tanulmány arról, hogyan lesznek anyalokból ördögök, vagyis miért civódik egymással a férj és feleség.

Ami a heppi-end után következik

Regény, film rendszerint azzal végződik, hogy két fiatal szerelmes egymás nyakába borul és boldog sóhajtással vesszük tudomásul, hogy végre férj-feleség lesznek, nincs többé semmi baj.

De hát valóban így van ez?

Ha a fiú feleségül veszi a lányt, akkor csakugyan lezárult életük regénye, nincsen több izgalom, bonyodalom, könnyhullatás, dráma, csak mosoly, csók?

Nyilvánvaló, hogy ez is egyike az emberiség megrögzött ostobaságainak. Annak a velünk született kényelmes lustaságnak vagyunk áldozatai, hogy nem szeretünk önállóan gondolkozni és ha a mesemondó befejezte a történetet, nem vagyunk hajlandók annak folytatásán törni a fejünket.

Valójában az volna a helyes, ha minden történet két részből állna. Az első elmondaná, hogyan harcolt, verekedett a két fiatal, amíg, legyőzve az akadályokat, férj és feleség lettek.

De a második részben kíméletlen őszinteséggel kellene azt is feltárni, hogy mi történt

azután. A házasságkötés után. Valóban boldogok lettek? Érdemes volt annyit szenvedni, túrni, könnyezni egymásért? És ha az derülne ki, hogy nem, akkor bizony nagyon tanulságos volna feltárni a csalódás okát. *Miért romlik meg két szerelmes házaselete?*

Ennek az örökké időszerű, mindig indokolt kérdésnek sokféle ágazó bonyolult titkait fogjuk az alábbiakban megvilágítani.

Mi ebben a könyvben kizárólag arra vagyunk kíváncsiak, hogy mi történik a házasságkötés után? Hogyan indul, fejlődik a házaselet, milyen alattomos bajok támadják meg, mi okozza romlását, végül — sok esetben — teljes felborulását?

A saját otthon és a közös lakás

Döntően fontos kérdés az indulásnál, hogy a fiatalok házaseletüket a saját, külön otthonukban kezdik, vagy pedig akár a férj, akár a feleség szüleinek lakásába költöznek.

Kétségtelen, hogy az ideális megoldás az, ha a fiatalok saját fészket alapíthattak, bármilyen szerény legyen is az.

Nagyon jól tudjuk, hogy a felnőtt gyermek — bármennyire is szereti szüleit, — minél idősebb lesz, annál inkább vágyik arra, hogy saját otthonot alapítson. Nagyon természetes magyarázata van ennek, melynek gyökere függetlenségi vágyunkba nyúlik. Bármennyire imádjuk szüleinket, bármilyen védelmet, biztonságot is nyújtott otthonunk, ha felnövekedtünk és saját lábunkon tudunk megállni, mégis csak a magunk ízlése, kényelme, elképzelése, vérmérséklete szerint akarjuk ma-

gánéletünket folytatni. Olyan erős ez a vágy, hogy sok férfiban és nőben ez érleli meg végképpen a házassági szándékot. Elvágódnak hazulról. Férfi és nő ezerféleképpen képzelel, hogyan fogja berendezni kis otthonát, milyen konyhát vezet, milyen lesz a napirend, milyen képeket aggat a falakra, milyen modern tűzálló edényeket fog vásárolni stb.

Mindezek a vágyak, elképzelések természetesen meghiúsulnak abban a pillanatban, mikor a fiatalok nem költözhetnek saját otthonukba, hanem valamelyik szülőpár fogadja be őket.

Kétségtelen, hogy a fiatalokat befogadó szülőkből megvan a szeretet és jóakarát is, ami az ilyen közös együttéléshez szükséges, de éppen olyan bizonyos az is, hogy ez a megoldás mindkét fél részéről sok lemondást, kényelmetlenséget, alkalmazkodást követel.

A közös lakásba költöző fiatalok nem érik el felszabadulási céljukat, mert tovább is szülői gyámság és irányítás alatt maradnak. Egészen bizonyos, hogy nem a lakásukat megosztó szülők fognak a gyermekekhez alkalmazkodni, hanem azoktól várják el, hogy ne bolygassák meg túlságosan az addigi házirendet.

És ezzel már el is van hintve a vizsályok magva. A fiatalasszony és anyósa közötti nézeteltérések, az állandó rendreutasítások, gúnyos kritikák, bántó mosolyok, fullánkos megjegyzések, melyek természetesen egyáltalában nem alkalmasak arra, hogy nyugodt és jókedvű légkört teremtsenek.

Az ilyen környezetbe ágyazott házasságok nem is igen szoktak hosszú életűek lenni, vagy ha nem is bomlanak fel, állandó viharzónát

jelentenek. Holott a legtöbb esetben nem rossz-akarát és nem is a szeretet hiánya szüli a civódásokat, hanem az a tény, hogy minél több ember zsúfolódik össze, tehát minél többen kénytelenek egymás ízléséhez, kényelméhez alkalmazkodni, annál valószínűtlenebb, hogy ez sikerülni fog.

Ne felejtjük el, hogy az ember egész élete amúgy is csupa alkalmazkodás.

Alkalmazkodik a törvényekhez és rendeletekhez, a társadalmi szokásokhoz, főnökei szeszélyéhez, reggeltől estig, bárhová megy, üzletbe, hivatalba, műhelybe, étterembe, sohasem teheti azt, amihez egyénileg kedve van. Hanem mindig tekintettel kell lennie a fennálló szabályokra, illemre.

De mégis kell egy tenyérnyi helynek lennie, ahol az ember, ha nem is korlátlanul, de legalább viszonylagosan több szabadsággal kedvére élhesse a hajlamainak, jellemének, temperamentumának megfelelő egyéni életét. Nyilvánvaló, hogy ez a hely csak az otthona lehet.

Minél szabadabban élhet valaki a tulajdon házában, annál boldogabban fogja magát ott érezni. Ne felejtjük el, hogy az ember sehol sem érzi olyan súlyosnak a megalkuvást és kényszerű alkalmazkodást, mint éppen otthon. Mert ez az egyetlen hely, ahol úgy érzi, hogy ő az úr, a saját külön kis birodalma, ahol nem alattvaló, hanem uralkodó. Király és királynő. Ha e feltevésében megbukik és kiderül, hogy saját otthonában is elnyomott rabszolga, ahol nincsen saját szava, akarata, úgy előbb-utóbb egész életét elhibázottnak, zátonyra futottnak fogja tartani.

E nagy igazságok ellenére mégis lehetnek kivételes esetek, mikor a közös lakás több előnyt jelent, mint a külön fészek. Így például napjainkban egyre sűrűbben látjuk, hogy a fiatal házaspár összeköltözik a feleség többnyire özvegy édesanyjával, különösen olyankor, ha úgy a férj, mint a feleség dolgozó emberek, akik mind a ketten üzletbe, hivatalba járnak. Ilyenkor az anyós nemcsak a háztartás vezetésének minden terhét vállalja, hanem — ami ennél is fontosabb — a gyermekek gondozását is. Már pedig az senki előtt sem lehet kétséges, hogy az apró gyermekek testi és szellemi ápolását sokkal megnyugtatóbban végzi el a nagyanya, mint akár a legbuzgóbb háztartási alkalmazott is.

Ezek után térjünk rá a saját, külön lakásukba költöző fiatal házastársak családi életének vizsgálatára.

De mielőtt ezt megtesszük, vessünk egy pillantást az anyakönyvbe és nézzük meg: kik azok, akik éppen most távoztak onnan sugárzó arccal mint férj és feleség?

Az indiszkrét anyakönyvek

A menyasszony neve: Csongor Ildikó.

Kora: 17 éves.

A férj neve: Árkosi Xavér.

Kora: 23 éves.

Ezeket a házastársakat nem is követjük otthonukba. Sorsukat csalhatatlan bizonyossággal megjósolhatjuk. Az egészen rövid boldogságot soha többé meg nem szűnő és minden valószínűséggel válással végződő zivatarok fog-

ják követni. Hogy miért? Azt hadd mondja el az a fiatal, 26 éves asszony, aki szintén 17 éves korában ment férjhez.

— Hetedik gimnazista voltam, amikor megismerkedtem férjemmel, aki akkor huszonharmadik évében járt és gazdag apja nagykereskedésében dolgozott. Megszerettük egymást és nekem rettenetesen tetszett, hogy *komoly* udvarlóm van, holott a többi lánynak még csak komolytalan ifjoncok csapták a szelet.

Véletlenül az én szüleim is jómódúak voltak és így férjem szülei nem nézték rossz szemmel, hogy egyetlen gyermekük belém habarodott. Az én szüleim kissé sopánkodtak, hogy még nagyon fiatal vagyok. (Az uccán természetesen matrózblúzban kellett jánom és irtózatosan drukkoltam a latintanárnőmtől.) De végül is anyusnak az volt a véleménye, hogy már éppen eleget áldozta fel magát értem és éppen elég szórakozásáról mondott le miattam és hogy különben is legyünk boldogok, amiért ilyen fiatalon sikerül révbe érkeznem. Régi bölcs mondásokra hivatkozott, hogy minél fiatalabban házasodnak a gyermekek, annál inkább meg lesznek óva az erkölcsi fertőtől és annál tisztábbak maradnak testben, lélekben.

Az én döntő elhatározásomat — bevallom — az érettségitől való drukkolásom érlelte meg véglegesen. Biztos voltam benne, hogy latintanárnőm, aki pikkelt rám, úgysem enged át már az osztályvizsgán sem. Nincs hát értelme, hogy beiratkozzam a nyolcadikba. Viszont remekül mulattam, ha elképzeltem, hogy micsoda elképedt arcot fognak vágni a tanár úrnők és

tanárok, ha megtudják, hogy férjhez megyek! Hát még az osztálytársnőim hogy fognak irigyelni! Míg ők, szegények, tovább matrózbúzában fognak járni és magolhatják a történelmet meg a fizikát, addig én a Váci uccában sétálhatok, lesz háromszobás összkomfortos lakásom és nagyságos asszonynak fognak szólítani.

A felnőttésségi játéknak pontosan ezek a vágyálmai játszódtak le férjemben is. Ő is szörnyen élvezte, hogy tejfelesszájú gyermekből egyszerre érett férfi lesz. Mondhatom, jövődöbéli uracskám ezekben a hetekben olyan fontoskodva és nagyképűen járt, mint egy öreg államférfiú.

Lehet, hogy valamikor a régi, nagyon egyszerű időkben az ilyen házasság boldog is lehetett volna. De ma gyökeresen megváltoztak az életformák és én hamarosan megdöbbenve alapítottam meg magamban, hogy nagy bajok vannak. Először is nem találtam magamnak megfelelő asszonytársaságot. Még mindig régi lsánytársaimhoz voltam rögzítve és minduntalan azon kaptam magamat, hogy ott lézengek a leánygimnázium körül, bemegyek az udvarra, élénk barátságot tartok fenn volt osztálytársnőimmal, sőt zsúrokra is meghívom őket.

A férjem természetesen tiltakozott ez ellen, több komolyságot követelt, de közben lassan ő is csodálatos változáson ment keresztül, ő is visszatért régi barátaihoz és egyre sűrűbben maradozott el hazulról.

Azután évek múltak és rémülten eszméltem arra, hogy micsoda végzetes tévedésnek estem áldozatul. Kezdtém már magamtól rá-

eszmélni arra a nagy igazságra, hogy *az ember jelleme, ízlése csak az érettebb korban fejlődik ki és addig saját magát sem ismeri.*

Minél idősebbek lettünk, annál inkább távolodtunk el egymástól ízlésben, világszemléletben, szokásokban és hétévi házasság után két teljesen idegen ember élt egymás mellett.

Rémülten ismertem fel az igazat, hogy nekem tulajdonképpen nem is férjem a férfi-ideálom, hogy Laci felületes, könnyelmű, erőszakos, aki egészen más utakon keresi az élet célját és értelmét, mint én.

Egyideig a tanuláshoz menekültem. Igen, bármennyire is mosolyog ezen, visszatértem az iskolához, melytől erőszakkal elszakadtam. Házitanítót fogadtam és magánúton lettettem az érettségit, azután különböző tanfolyamokon pótoltam hiányos műveltségemet és rengeteget olvastam. Éreztem, hogy lelkiileg kell megélnem, ha nem akarok elmaradni asszonytársaimtól.

Négy éve voltam férjnél és a társaságban még mindig gyerekasszonynak számítottam, hiszen csak huszonegy éves voltam. Egykori osztálytársnőim nagy része még mindig leány volt. Vidám, kiegyensúlyozott lelkű, állásban levő, sokat sportoló lányok voltak, akik csak akkor kezdtek gondolkozni a férhezmenésen, mikor én csalódva és kiábrándultan állapítottam meg, hogy házasságom végleg kátyúba fulladt.

Férjem már egészen legénymódra élt. Nem törődött velem, névtelen levelek figyelmeztettek botrányos kalandjaira.

Minek részletezzem tovább? Mind a ketten úgy éreztük, hogy mély örvényből bukka-

nunk ismét a napvilágra, mikor kilencévi házasság után elváltunk.

Most huszonhat éves elvált asszony vagyok, egy súlyos élettapasztalat szomorú hordozója. És ennek tanulságát a következő tanácsban szűröm le.

Ne házasodjunk addig, amíg lelkileg nem értünk meg erre a nagy lépésre! Amíg nem alakult ki jellemünk, amíg legalább minimális élettapasztalatunk nincsen!

Hiába szeretünk halálosan egy huszonnégy éves fiatalembert! Ez az ifjú még a testi és lelki átalakulásnak olyan szakát éli, hogy huszónhét éves korára tökéletesen más ember lehet belőle, mint aki akkor volt, mikor megszerettük. És természetesen ugyanez áll a húsz éven aluli lányokra is, akiknek még az iskola padjában van a helyük és sohasem rendelkezhetnek azzal a finom tapintattal, türelemmel, okossággal, mellyel a férjjel bánni és a háztartást vezetni kell.

A fiatal házastársak első csalódása

A feleség életkora: 24.

A férj életkora: 30.

Ez körülbelül az átlagos házasságok életkori keresztmetszete. Lessünk be egy kissé a fiatalok otthonába. Esküvőjük óta egy esztendő múlt el.

Feleség: nagyon csinos szőke asszony. Két hete volt utoljára fodrásznál, ondulációja már nagy hiányokat mutat. Kék-fehérpettyes házi-

ruha van raja, melyet vásári kiárusításon vett. A ruha egy kissé kövéríti. A kötényen levő különféle színű foltok pontosan elárulják, hogy az utóbbi napokban miket főzött a lelkes kis háziasszony. Különösen a sötétvörös és sárgába játszó foltok előkelőek, melyek a gyümölcsbefőzés érdemrendjei. Az asszonyka a délelőtt folyamán már kétszer gondolt rá, hogy tiszta kötényt kellene felvenni, de maga sem tudja miért, valami fáradt közöny megakadályozta ebben.

Mari, a mindenes hetvenedszer veszi ki a sütőből a pecsenyét, mindig végigloccsantja valamivel és kijelenti, hogy már tálalni kellene.

A feleség (miközben a terített asztalon rendez még egyet-mást, az órára pillant. Fél kettő. Csodálatos, régebben a férj sohasem késett. Pontosán egy órára mindig hazajött. Inkább néhány perccel hamarabb, mint később. De egy idő óta a késések egyre sűrűbbek, Pista üzleti elfoglaltságra hivatkozik. Azelőtt éppen úgy volt üzlete, mint ma, mégis pontos tudott lenni. Persze, akkor röpiült hazafelé. Ma kényelmesebben sétál. Megáll az uccán, újságot vesz, a főbb cikkeket még ott helyben elolvassa. Nem ül autóbuszra, mint azelőtt, mert azt mondja, mozgásra van szüksége. Régebben nem volt. A feleség agyán mindez éppen csak átsuhan, de nem foglalkozik vele, nem eszi magát, igyekszik túltenni magát rajta. Szerelmes az urába. Elégedetten állapítja meg, hogy ők boldog házasságok).

A férj belép a szobába. — Szervusz drágám! — mondja és megcsókolja az asszonyt. Kedveskedő, de teljesen érzésmentes csók. Régebben a csókhoz ölelés is járt, felragyogó sze-

mek és egy bók: jaj, de szép az én kis asszonykám!

Erről már természetesen szó sincsen, de azért az asszonynak ez is átsuhan az emlékezetén. Viszont a férjnek se jut eszébe számon kérni az asszonynak szintén elmaradt kedves kedéseit, azt, hogy: jaj, de nehezen vártalak már, drágám! Olyan rossz itthon egyedül, nélkülöd!

A férjek hamarabb térnek vissza a reális élethez, mint az asszonyok. Természetesnek tartják, hogy nincs örökös nyájaskodás és hogy dolgozó, felnőtt embereknek komolyan kell viselkedniök.

A férj egy pillantást vet feleségére. Nincs megelégedve. Az asszony sokkal szebb is tud lenni. Valami nincsen rendben. Nem ért a nőkhöz, nem tudja azonnal megállapítani, hogy a frizura rendetlen és a ruha kissé kövérít. Azonban a pecsétes kötény zavarja. De nem szól az asszonynak. Megsértődne. Szegényke tulajdonképpen dicséretet érdemelne, amiért ilyen szorgalmas. De a dicséretet sem mondja ki.

— Minden rendben van itthon? — kérdezi a férj. Ez olyan gépies kérdés, minden különösebb kíváncsiság nélkül.

— Nem történt semmi! — válaszolja az asszony, pedig délelőtt igen viccesnek találta, hogy a szomszéd doktorné beadta őrzésre hozzájuk a kis komondor kutyáját és hogy az milyen édes volt. Erről hosszasan be akart számolni, de most valahogyan az az érzése, hogy az urát ez nem érdekelné. Furcsa, ezelőtt sohasem voltak ilyen aggályai. Meg volt győződve,

hogy Pista számára is minden szenzáció, ami őt érdekli.

A leány behozza az ebédet. Az asszony egy kis szemrehányást érez. Eredetileg beafsteket akart csinálni tükörtojással és vegyes körítéssel, mert azt Pista nagyon szereti. De azután mégis egyszerű, gőzönsült marhahús mellett döntött, mert az jóval olcsóbb és szeretett volna félretenni egy kis konyhapénzt. Istenem, egy kis önzés nem baj és Pista jó fiú, mindent megeszik.

A férjnek volt egy kis üzleti kellemetlensége, de ezt nem mondja el. Azt gondolja, hogy a felesége ezt úgysem érti...

Minden eddigi aggasztó jelenség közül ez a legkomolyabb.

Mert a férjnek sohasem szabad azt gondolnia, hogy a feleségét nem érdeklik azok a bajok, kellemetlenségek, melyek vele kapcsolatosak. Nem szabad lenéznie feleségének sem az értelmességet, sem érzéseinek őszinte komolyságát.

Az a férj, aki nem számol be foglalkozásodnak sikereiről és kellemetlenségeiről feleségének, nem is élhet boldog házasságot.

Ennek igazságát aligha kell gondolkozó embernek magyaráznunk. Mert az csak világos, hogy igazi barátság csak ahhoz fűzhet bennünket, akivel nemcsak szórakozunk, hanem akivel ügyes-bajos dolgainkat megbeszélhetjük, akinek meghallgatjuk véleményét, akit egyáltalában velünk egyenrangúan intelligens és megértő észlénynek tartunk.

Mert egyébként miféle házasság az, ahol a férj tele gonddal, némán és ingerülten ül feleségével egy asztalnál, akinek nem mondhatja

el, hogy min rágódik, mert felesége azt amúgy is képtelen megérteni. Az ilyen asszonyt a férje legjobb esetben éretlen gyermeknek tartja, de ehhez a véleményhez lassankint megvetés, lenézés járul és a férj egyre határozottabban veti fel magának a kérdést: mi köze van neki egy olyan feleséghez, aki tulajdonképpen halálosan idegen, akit mérföldek választanak el az ő életétől, akivel nem tudja gondjait, problémáit közölni!

Olyan sűrűn felbukkanó baj ez, hogy nem lehet eléggé nyomatékosan hangsúlyoznunk:

Asszonyok, mindig legyetek tájékozva férjetelek üzleti és hivatásbeli ügyeiről. Szerezzétek meg azt a tudást, amely ahhoz szükséges, hogy azokhoz hozzászólhassatok. Csak így válhattok férjeteleknek igazi élettársává, így válhattok a szó nemes értelmében vett barátokká és bizalmasokká!

Ehhez azonban az kell, hogy a férj a házasság első napjától kezdve szokjon ahhoz, hogy feleségét magával egyenrangú és értékű lényként kezelje!

Hol hibázzák el a fiatalasszonyok?

Igen sok férfiban meg is van a hajlam, hogy feleségével komoly dolgokról beszéljen, de sok fiatalasszony naivan attól fél, hogy a komoly beszélgetés a szerelem rovására történik.

Ez nagy és veszedelmes tévedés.

Mélyen és soha meg nem szűnően csak azt a nőt szereti valóban a férfi, akiben a szépség mellett az észlelynt is megtalálja.

Mert a házasság lényege — amint azt már Nietzsche megmondotta — egy szakadatlan társalgás. Férj meg feleség csak akkor nem unják meg egymást soha, ha mindig van érdekes és érdembe vágó mondanivalójuk. De mondanivalója csak két olyan embernek lehet, akiket közös célkitűzések, egyforma műveltség, örömek és bajok fűznek össze, akik az élet minden vonatkozására szövetkeztek, tehát nemcsak szerelemre, hanem munkaközösségre is.

Az okos és házassága boldogságát féltő fiatalasszony legnagyobb diplomáciai feladatát az képezzé, hogy férjét már házasságuk első napjától kezdve győzze meg arról, hogy vele lehet és érdemes komoly dolgokról beszélni. Ne engedje, hogy férje csak babusgassa és kisgyermekként kezelje. Ennek is megvan a maga helye és ideje. Ne tűrje, hogy férje azzal intézze el: te ehhez úgysem értesz!

— Igazad van, szívem, csakugyan nem értek hozzá, de te olyan okos vagy, hogy biztosan meg tudod magyarázni.

És ettől nem tágít. Nincs olyan férj a világon, aki ne örülne annak, ha látja, hogy a felesége valóban és kitartóan érdeklődik a dolgai iránt. Bizalmatlansága lassankint megtörik, észrevétlenül szabadul meg annak a régi és ostoba babonának szuggesztíójától, hogy asszonnyal nem szabad komoly dolgokról beszélni. És ahogyan felmelegszik és közlékeny-nyé válik, ugyanolyan mértékben fog növekedni becsülése és bámulata kis feleségével szemben is, akit most már egészen más szemmel fog nézni, különösen ha kiderül, hogy a feleség női varázsán semmit sem változtatott az, hogy az üzleti dolgokba is beleszól.

A férjnek sohasem szabad azt éreznie, hogy egyedül áll, hogy legközvetlenebb környezetében, felesége, gyermekei értetlenül állnak vele szemben, fogalmuk sincsen munkája minőségéről, harcairól, nehézségeiről. Az ilyen család számára üres frázis, ha a férj azt mondja, hogy nehéz problémái vannak, bele nyugszanak abba, hogy majd csak elintézi azokat valahogyan és eszükbe sem jut résztvenni a családfő gondjaiban. Ne csodáljuk, ha az ilyen házasságokban a szeretet helyét egyre inkább a rideg kötelesség veszi át.

És ha ez így igaz a kereskedő, iparos, lateiner házasságában, még fokozottabban áll a művészek és tudósok feleségeire.

A legirigyeltbb asszonyok

A beérkezett, híres emberek feleségeit, népszerű írók, művészek és tudósok hitveseit szokták leginkább irigyelni.

Ne essünk túlzásba. A többi asszony és lány nem arra gondol, hogy milyen lélekemelő asszonyi hivatás lehet ilyen nagy ember mellett élni, őt munkájában az ehhez szükséges nyugalom megteremtésével támogatni, hanem azt szeretnék, ha az ilyen nagy embereknek kijáró hódolat fényében sütkérezhetnének ők is, ha férjük nevének varázsával gőgösködhetnének.

Pedig ezek a házasságok ritkán boldogak.

Kezdjük a tudósokkal.

A tudós zsenialitásának lényege egy szellemi púp, vagyis az, hogy agya egy bizonyos

irányban egészen rendkívüli mértékre van beállítva.

Ebben rejlik sikerének, új meglátásainak titka, de ez magyarázza sajátos emberi fogatkozásait is. Például azt, hogy egyáltalában nem való férjnek.

Nincs még foglalkozás, amely annyira és tökéletesen elnyelné a férfit, mint a tudomány. Ez több, mint szenvedély, erősebb a szülői érzésnél is. Az egész testen és lelken eluralkodó zsarnokság, amely érzéketlenné tesz minden más érzéssel szemben.

A valódi tudóstípus a szó szoros értelmében kívül helyezi magát a hétköznapi világon, ha nem gondoskodnának róla, talán éhen is halna, mert kutatásai közben az evésről és ivásról is megfeledkezik. Semmi más nem érdekli, csak műszerei, könyvei, laboratóriuma.

Így hát szomorú valóság, hogy az emberiségnek éppen e legértékesebb elemei alkalmassak legkevésbé a férj szerepének betöltésére. Az asszony mellettük csak boldogtalan és mártír ápolónő lehet. Kivétel, ha az asszony maga is tudós típus és férjének asszisztense lesz. Ilyenkor viszont gyönyörű példáját láthatjuk annak, hogy teljesen szerelemmentes, kizárólag a közös munkával összekapcsolt házasság miilyen eszményien tiszta és boldog lehet.

Egészen más kategóriába tartoznak a művészházasságok.

A hivatott művészt is teljesen elnyeli a foglalkozása. Amikor dolgozik és az ihlet lángja fűti, valósággal részeg, minden idegszála résztvesz a munkában, a szó szoros értelmében bele

hipnotizálja magát a szükséges hangulatba és ilyenkor meghal számára a külvilág.

Csak éppen azt nehéz eltalálni, hogy mikor dolgozik, mikor nem szabad zavarni, mikor kell vele úgy bánni, mint a hímes tojással. Mert téved, aki azt hiszi, hogy az író csak akkor dolgozik, mikor az írógépe előtt ül, vagy a festő, mikor a kifeszített vászonra rakja a színeket. Ezt a benső izgalmaknak egész sora előzi meg, a vajúdás, töprengés bonyolult lelki viharzása, melynek káoszából kell kikristályosodnia a mű végső formájának.

A művészt is egészen felszippanntja tehát munkája, de azért mégis lényegesen különbözik a tudóstól. Mert a tudós semmiféle vonatkozásban nem szorul rá a szerelem fantáziát színesítő hangulataira, forró lázára, a művész munkájának viszont ez a legfontosabb fűtőanyaga.

Aki nem ismeri a szerelmet, az nem is lehet művész. Akiben nincsen szenvedély, annak művészi alkotása hideg és halott, nem áraszt életörömet.

A művész tehát elméletileg a legszeszélyesebb, de egyúttal a legtökéletesebb férj is. Ideális férj, de csak időnkint! Az igaz, hogy akkor viszont annyi szépséget tud adni, szereimét olyan elragadó hangszereléssel tudja az asszony elé vinni, olyan gyermeki könnyelműség, őszinteség, hála és odaadás édesíti a csókjait, hogy azoknak együttese a legnagyobb boldogságot jelenti.

De mindennél jobban megvilágítja a kérdést George P., a kiváló regényíró vallomása, amely házasságbontó pere során hangzott el.

— Házasságom felbontását feleségem féltékenysége miatt kellett kérnem.

— Hogyan — kérdezte a bíró, — ön talán megcsalta feleségét!

— Nem. Feleségem a munkámra volt féltékeny. Gyűlölte a sikereimet. Soha nem olvasta el egyetlen könyvemet sem. Úgy találta, hogy többet foglalkozom írásaimmal, mint vele. És vérig bosszantotta, ha a társaságban nem az ő szépségét dicsérték, hanem valamelyik legújabban megjelent művemet magasztalták. *Végül* is arra az álláspontra helyezkedett, hogy én nem is vagyok író. Ezt az egészet csak az ő bosszantására találtam ki. Az otthonom kibírhatatlaná vált. Mikor íróasztalomhoz ültem, mindig valami dolga akadt a szobában.

— Bocsáss meg, csak egy pillanatra!... — szokta kezdeni.

— Ilyenkor földhöz vágtam a tollamat és őrjögtem. Mert aki csak egy kicsit is ért a művészet lélektanához, tudja, hogy tökéletesen mindegy, hogy valakit akár egy pillanatra vagy egy órára zökkentettek ki nagy kínlődásokkal megszerzett hangulatából, mert azt újra visszaidézni nem lehet. A művészt munkája közben megzavarni annyi, mint kenyerétől megfosztani. Feleségem úgy tett, mint aki ezt nem érti.

— Szerette ön a feleségét?

— Igen, ezt határozottan állítom. De önzését nem tudtam megtörni, ő mindenáron azt akarta, hogy dédelgessék, kényeztessék és képtelen volt abba beletörödni, hogy foglalkozásomnál fogva én lettem a primadonna és nem ő. Ennélfogva minden alkalmat megragadott, hogy vélem szembeni egyéni megvető kritikáját kimutassa. Gyakran megtörtént, hogy társaságban olyan cikkeimről vagy könyveimről beszéltek, melyeket ő nem is olvasott és ezt ci-

nikusan be is vallotta. Viszont a legjelentéktelenebb dilettánsok fércelményeiről elragadtatással nyilatkozott.

A bíróság felbontotta George barátom házasságát, még pedig a feleség hibájából.

Ha úgy a feleség, mint a férj művész, a házasság a legszerencsésebb lehet, ha a házastársak művészete egymást kiegészíti. Például a férj zongoraművész vagy zeneszerző, a feleség énekesnő. A férj szobrász, a feleség festőnő. A férj író, a feleség színésznő.

Sokkal kényesebb a helyzet, ha mind a ketten ugyanazt a művészetet űzik, mert akkor a vetélkedés elkerülhetetlen. Féltékenyek egymás sikerére. Kivétel az a legszerencsésebb eset, ha mind a ketten egyforma sikermagasságokba emelkednek.

*

Egy elmés művészfeleség mondotta:

— A férjem imádatra méltó, nagyszerű ember, de folyton a műveit szüli. Már pedig a legnagyobb szerelem mellett is mihez kezdjek egy olyan házastárssal, aki állandóan gyermekágyban fekszik?

Az alvó férj

Bekukkantottunk néhány újonnan rakott családi fészekbe, megnéztük, hogyan is indul a házaseslet és kik azok, akik egy életre szövet-

keztek egymással? De ez csak éppen röpke, felületes szemle volt. A részletekre még csak ezután fogunk rátérni.

Hogy a házasság megromlásának, vagy állandó boldogságának okait megértsük, ismételten gondoljunk arra, hogy a házasság olyan állandó kapcsolatot jelent, mely a férjet és feleséget életnyilvánításuk minden vonatkozásában közösségben tartja.

Életünk egyik legfontosabb, naponta visszatérő funkciója az alvás is.

És most átadom a világ egyik legnagyobb lángelméjének, Honoré Balzac francia írónak a szót. A halhatatlan regényíró és bölcs kereken száztíz év előtt, 1829-ben a következő sorokat írta Párizsban:

„Férjek, ha nem akarjátok feleségeiteket ket kiábrándítani, ne mutassátok magatokat alvó állapotban. Láttatok már alvó embert“? Kétségbeejtő, hogy a legtöbbnek milyen együgyű az ábrázata. Van olyan, aki tátott szájjal tiszta idióta módjára alszik. És ez még a legkisebb baj. De mit mondjunk arról, aki úgy hortyog, nyöszörög, hogy a ház falai beléremegnek. Aki izzad vagy más testi bajban szenved.“

Ezek a száztíz év előtt írt sorok ma is gyémántkeménységű igazságok. Csak éppen fogyatékosak. Akkor még a lélektan gyermekcipőben járt és így a ma írója sok olyan megjegyzéssel egészítheti ki Balzac tanácsát, melyre a nagy író még nem gondolhatott.

Így például ma már minden lélekbúvár tisztában van azzal, hogy *semmi sem fontosabb idegrendszerünk megóvására, mint az, hogy életünk bizonyos részét teljesen egyedül, zavartalan magányban tölthessük el.*

Kell, hogy néhány óránk legyen, amikor senkihez sem kell alkalmazkodnunk, amikor a saját kényünk-kedvünk szerint és egészségi állapotunknak megfelelően mozoghatunk, fekehetünk, gondolkozhatunk, olvashatunk.

Erre pedig a legalkalmasabb idő, amikor amúgy is pihenni, tehát főleg aludni akarunk. Nincs kínosabb például, mint mikor másra kell tekintettel lennünk abban az elhatározásunkban, hogy eloltsuk-e a lámpát, vagy nem? Vagy amikor erőt akarunk venni természetünkön és megpróbálunk nem horkolni.

A léleknek szigorú higiéniaira van szüksége és ennek egyik fő feltétele, hogy legyen alkalmunk néhány órán át egészen a magunk ura maradni.

De van még egy ennél is fontosabb és ez az illúzió megőrzése. Mondjuk ki egészen őszintén, hogy rengeteg korai kiábrándulásnak az elindítója, ha a férj mindig és minden viszonylatban láthatja feleségét. A megszokottság illúzióromboló hatása ellen elsősorban éppen a feleségeknek kell küzdeniök, mert ha Balzac erről udvariasan nem is szólt, egészen bizonyos, hogy nemcsak az alvó férfi, hanem az alvó nő ágya felett is gubbaszt a kiábrándítás ördöge.

Tiszteljük egymás egyéniségét és személyes szabadságát! Engedjünk kölcsönösen egymásnak bizonyos szabad mozgást. Nem szabad folyton fékező tehertételként magunk mellett éreznünk a másik felet.

A tartósan boldog házasságnak ezt a nagy követelményét erőteljes módon segíti elő egyébként a modern lakberendezés is, amely nem ismer hálószoját. Ma a lakás valamennyi szobája egyúttal hálószoja is és így a régi kény-

szerű és következményeiben sok veszélyt rejtő
összezárás megszűnt.

Férj és feleség beszélgetnek

Térjünk vissza rokonszenves fiatal házaspárunkhoz, akiket *A fiatal házastársak első csalódása* című fejezetünkben mutattunk be az olvasónak és akik éppen ebédjükhez ültek.

Feketekávénál azt kérdezi a feleség:

— Hány órára jössz haza, szívem? Szeretnék moziba menni. Nagyon dicsérik az új Clark Gable filmet.

(Érdekes, a fiatal asszony önkéntelenül olyan filmet akar megnézni, melynek rokonszenves férfiszereplője van. Egy év előtt még nevetett barátnőin, akik Robert Taylorert vagy más férfisztárért rajongtak. Meg sem tudta érteni, hogy más férfiideál is lehet, mint a tulajdon férje. Most is ez a meggyőződése, de úgy véli, nem árt, ha Pista időnkint a film hőseinek példájából tanul és frissíti fel kedveskedéseit.)

A férj egy kicsit elfintorította az orrát. Nincs nagy kedve moziba menni. Régebben mindig volt. De azért azt mondja:

— Jól van, drágám, nyolckor találkozunk a Colossus mozi előtt! — A férj most azt hiszi, hogy nagylelkű volt és áldozatot hozott felesége kedvéért.

A férj mindezek után hanyatt dől a rökamién, azzal a szigorú elhatározással, hogy néhány percig még az újságot fogja böngészni, azután alszik egy félórát, mielőtt visszamegy az irodájába.

Az újság fő szenzációja egy izgalmas riport két politikus találkozásáról. *Európa sorsdöntő órái!* harsogja idegrázóan és a férj igen szereti az ilyen cikkeket, mert ezek, szerinte, érdekesebbek, mint a keresztretjvények. Régebben ugyanis keresztretjvényeket fejtett ebéd után, de olyan rutinra tett szert, hogy már gyerekjáték volt számára ez a szórakozás. Viszont a politikusok találkozásával kapcsolatban az újságok olyan homályos, bonyolult és ellentmondó tudósításokat szoktak közölni, hogy egy szenvedélyes rejtvényfejtőnek nem lehet nagyobb gyönyörűsége, mint e betűkáosz-ból kihámozni próbálni az igazságot.

Akkor hirtelen melléje ül a rökamié szé-
lére a felesége és azt kérdezi:

— Mondd, Pista, de igazán, szeretsz még?

Köztünk legyen mondva, az asszony egy pillanatig sem kételkedik ura szerelmében, csak éppen hallani akarja, hogy: igen.

A férj egy csipetnyit bosszankodik, hogy megzavarták, mert már majdnem eltalálta az egyik mondat értését.

— Csacsi, hát persze, hogy szeretlek! — mondja szórakozottan és tovább akarja olvasni az újságot. Eszébe sem jut, hogy ilyenkor illik megcsókolni az asszonyt. De annál inkább számon tartja az elmaradt csókot önegysága.

— Hát akkor miért nem csókolsz meg? — kérdezi duzzogva és egy kis kacérsággal.

Ha ez a kérdés három évvel később hangzik el, akkor a férj dühösen és ingerülten förmed önegységára:

— Ugyan menj a pokolba! Már ezt a néhány percnyi időt is irigyled. Az újságját sem olvashatja el az ember nyugodtan. Olyan vagy,

mint egy nyugösködö gyermek. Igazán, több belátással lehetnél.

De mert hőseink pillanatnyilag mégis csak egy esztendeje házasok, a férj egy pillanatra félrebillenti az újságot és gyors csókot cuppant.

— De most csend legyen! — mondja tréfásan, de annál komolyabban gondolja.

A feleség fejében olyasféle gondolat vilan át, hogy nekik most tulajdonképpen beszélgetniük, tréfálgozniuk, bolondozniuk kellene, mint ahogyan házasságuk első hónapjában tették.

De nem tesz szemrehányást, csak egy kicsit sértve érzi magát. Jó feleség akar lenni, aki tiszteli férje kívánságait. De öt percnél nem bírja tovább.

—Te, Pista — mondja, — tudod mire gondoltam ma délelött?

—Na!

—Hogy jó volna, ha nekünk is lenne egy olyan édes kis kutyánk, mint a Matyiéknak. Ma itt volt látogatóba, majdnem felfaltam azt a kis dögöt. Mi szólnál, ha vennék egyet?

—Ugyan mire való az? Rengeteg vesződséggel jár. Mindent bepiszkít...

—Már olyant veszek, amelyik szobatiszta ...

—Felesleges...

—Ugyan ne beszélj. Te szeretnéd meg legjobban ismerlek...

—Jó, szívem. Majd beszélünk erről, de most hagyj olvasni!

A feleség e pillanatban végleg elhatározta, hogy a kutyát megveszi, ő maga sem tudja, hogy ennek döntő oka az: szüksége van

valakire, aki állandóan mellette van, akit mindig szerethet, aki sohasem olvas újságot, hanem mindig csak úrnőjének udvarol.

A kutya bevonulása a családba mindig figyelemre méltó jelenség.

A mézeshetek alatt sohasem jut eszébe sem a férjnek, sem a feleségnek, hogy kutyát vásároljanak.

Három óra felé a férj elindul hazulról. A hallban megcsókolja feleségét.

— Pá kicsikém, hát nyolc előtt a Colossus előcsarnokában várlak ...

A csók éppen olyan udvarias, semmitmondó, mint mikor valakinek azt mondjuk: Jó napot! Hogy vagy?

A feleség csókja sokkal melegebb. Az asszony érzi, hogy a férj csókja kissé hideg, szertartásosan ízetlen. Azzal magyarázza, hogy a férj siet, érzésileg már munkájához van kapcsolva. Egy kicsit még az ura után néz, gyönyörködik, milyen frissen megy le a lépcsőn és hogy visszaint a kanyarodónál.

Az uccán jókedvűen lépked a férj. Az egyik sétatéren amikor áthalad, feltűnően szép és elegáns nő jön vele szemben. Fekete. Érdekes, a férjnek legénykorában mindig a fekete nők tetszettek és mégis szőke lányt vett feleségül. Még pedig szerelemből. Ki érti ezt? Igaz, Gizi kivétel. A férj szerint tökéletes szépség. De azért ez a fekete nő is remek. Ez azonban csak elméleti megállapítás. A fekete idegen teljesen hidegen hagyja. Érdekes, mintha mosolygott volna a nő. A férj önkéntelenül utána fordul. Csakugyan mosolygott. Hát mosolyogjon. Nincs a világnak olyan nője, akivel

megcsalná Gizit. De azért érdekes, hogy egy ilyen elegáns, fess nő...

Régi kalandok jutnak eszébe. Jól esik neki, hogy tetszett a nőnek. Tulajdonképpen nagyon szép, hogy ő ilyen hűséges, rendes férj. Más már okvetlenül a nő után ment volna. Ha jól meggondolja az ember, talán nem is olyan nagy bűn néha félrelépni egy kissé...

Butaság. Gizinél nincs külön nő a világon!

Ez azonban, amint látjuk, már nem tiszta meggyőződés, hanem okoskodás. A tiszta érzések mellett ott bujkálnak az apró lázadások, kísértések.

Este a moziban.

A kép közepetáján egymásba karolva ültek a nézőtérén, de a feleség megállapította, hogy nem a férj nyúlt az ő keze után, hanem neki kellett Pistába karolnia. Holott régebben ez fordítva volt. Pista túlságosan belemerült a filmbe. Annyira, hogy Giziről egészen megfeledkezett. Gizi ellenben a legszebb jelenetek alatt urába kapaszkodott. Szerelemből? Vagy tudat alatti mozdulat volt? Megragadta a férj kezét, mintha féltene, nehogy elveszítse.

Egy ismerős család szünet közben, mikor a nézőtér kivilágosodott, üdvözlést intett nekik egy páholyból és tréfásan csóválták a fejüket, mert Gizike még mindig bele volt Pistába kapaszkodva.

— Hogy ezek mennyire szerelmesek! — jegyezte meg az egyik ismerős és a többiek csendesen kuncogtak.

*

Az olvasó, aki figyelmesen követte a Pista—Gizi-házaspár beszélgetését és viselkedését, egy

igen különös dolgot állapíthatott meg. *Azt, hogy minden ember egyidejűleg kétféle életet él.*

Az egyik élete az, amit mond, a másik azoknak az érzéseknek összessége, melyek ugyanakkor a lelkében lejátszódnak. És bizony, ha ellentmondás van a kimondott szavak és az érzések között, úgy mindig az érzés az igaz és nem a kimondott szó.

Ezért lehetséges, hogy igen sok házasság, mely a férj és feleség beszélgetése alapján úgy tűnik fel, mintha tökéletesen boldog, kiegyensúlyozott lenne, érzéseik titkos világában már megkezdődött a romlás folyamata.

Ilyenkor a házasság látszólagos boldogsága addig tart, ameddig ez a külső és benső énünk közötti harc el nem dőlt.

Eleinte mindkét félben megvan a jóakarát, hogy elfojtsa igazi természetét és igyekszik erőt venni magán. Vigyáz, hogy ne legyen udvariatlan, nem mond olyan szavakat, melyek a másik érzékenységét sebezhetik.

De ha mindez nem nyugszik őszinte meggyőződésen, ha a férj vagy feleség csupán valódi érzéseiknek erőszakos meghamisításával tudnak egymáshoz kedvesek és gyengédek lenni, úgy egészen bizonyos, hogy előbb-utóbb feltétlenül az ellenséges, türelmetlen érzések fognak felszínre kerülni.

Mi tehát a védekezés? Hogyan akadályozhatjuk meg, hogy ne fejlődjenek ki a bennünk élő rossz, házasságot romboló indulatok és családi életünk mindvégig boldog legyen?

Erről fogunk beszélgetni az alábbiakban.

Előbb azonban nézzük, hogyan hatalmasodnak el lassan, de biztosan a rossz indulatok a jók felett.

A lavina megindul

Mondják sokan, hogy sok ezer tonnás hómezők megindulásához elegendő néha egyetlen kavics. A jó Isten tudja, hogy miféle tapasztó és egyensúlyozó erők akadályozzák heteken, esetleg hónapokon keresztül meg, hogy a sziklák tetején elnyújtózó óriási hó-tömegek mozdulatlanságba dermedjenek és ne zuhanjanak a mélységbe.

Ilyen isteni csoda az is, hogy évekig gyűl, mérgeződik a sok bosszúság, lenyelt vélemény a férj és feleség lelkében anélkül, hogy komoly kirobbanásra kerülne a sor. A felszínes látszat még mindig a házasság nyugodt harmóniáját mutatja. Kisebb összeszólalkozások azért persze vannak, de ez csak olyan, mint mikor a gőzgép sípol egyet-egyed. Éppen csak hogy kiröpül egy kis gőz, de ez csak játék, komolytalan dolog, fogalmat sem nyújt arról az óriási feszítőerőről, amely a lélek kazánjában forrósodó indulatokban lappang.

Mi robbantja ki az első komoly összecsapást?

Jól jegyezzük meg, sohasem az az ok, amelyre ráfogjuk. Sőt valószínű, hogy annál már sokkal nagyobb és veszedelmesebb ellentéteket is elsimítottak a házastársak.

A valóság az, hogy vagy a férj, vagy a feleség elérkezett a visszafojtott indulatok olyan telítési fokához, amikor egy gyengédtelen szó, sőt még ennél is kevesebb, elegendő a katasztrófa felidőzéséhez.

Például a férj az erős, sötét kávé szereti forrón. A feleség langyosan és világosan teszi

eléje. És erre a férj egyszerre az asztalra csap, tombolni kezd, ordít.

— Kikérem magamnak! Gyalázat! Jól tudod, hogy milyen súlyt helyezek a kávéra, enélkül nem tudok dolgozni, mégis ilyen moslékot raksz elé. Mert én vagyok az utolsó a házban. Csak arra vagyok jó, hogy dolgozzam a megszakadásig, mint a barom, de a legkisebb figyelmet sem kapom. De most már elég... Nem tűröm tovább!

A szegény kis asszony csak hüledezik, azt sem tudja, hogy melyik lábára álljon ijedtében, valami mentséget hebeg, de a férj nem is hallja, túlharsogja, tovább kiabál. Az asszony most keservesen zokog.

Legyünk igazságosak. A feleségben csakugyan nem volt rossz szándék, csak éppen egy kis figyelmetlenség, közönyösség. Arra álmában sem számított, hogy a langyos kávé ilyen borzalmas családi vihart robbant ki. Hiszen már máskor is történt ilyesmi, a férj morgott egy kissé, de ezzel a dolog el is volt intézve. A feleség megszimogatta férjecskeje állát és azt mondta:

— Jó ... jó... csak ne dörmögj mingyárt te nmedve!

A feleség csak azt felejtette el, hogy az ilyesmit nem lehet örökké ilyen simán megúszni. Amikor a morgó férjet egy kis simogatóással, hízelgéssel lecsendesítette, a látszólagos megbékülés mögött ott maradt egy kis bosszúság és a férj megjegyezte, hogy az asszony figyelmetlen volt hozzá. Minél többször ismétlődtek azután ezek a jelenetek, annál élesebben vélte a férj észrevenni, hogy a figyelmetlenség nem véletlen, hanem rendszeres.

Most már nem is a rosszul elkészített kávé miatt lázadt fel, hanem azért, mert ebben az ő személyének állandó mellőzését, felesége szerelmének csökkenését, sőt ellenséges viselkedését látja. Haragjában túlozza a dolog jelentőségét. Talán másféle kellemetlenségei is voltak ugyanakkor és úgy érzi, hogy minden ellene támad. Eddig, ha voltak is bosszúságai az üzletben, de az otthonára úgy gondolt, mint a mosoly és kellemesség kis szigetére. Most azután ez is kicsúszott a lába alól. Hálátlanak, gonosznak látja e pillanatban feleségét, úgy érzi, hogy soha emberrel nem bántak még méltatlanabban, mint az asszony vele.

Ugyanakkor a feleség elszőnyedve nézi a tomboló férjet. Asszonyi logikával azonnal megállapítja, hogy az ura őt nem is szeretheti, ha egy olyan semmiség miatt, mint a világos, langyos kávé, ilyen irtózatot szavakat tud a fejéhez vágni, ennyire eltorzul arca a dühtől és ilyen brutálisan csapkod.

Ez a viselkedés úgy meglepi és annyira felháborítja, hogy hirtelen sírni is elfelejt. Észreveszi, hogy ez nem afféle kis csetepaté, amit egy kis nyafogással el lehet intézni. Az ordító férj szavai vérig sértik, fellázítják önértetét. És hirtelen eszébe jut, hogy tulajdonképpen mi jogon kiabál és sértegeti az ura? Hát ő talán angyal? Nem halmozza nap-nap után az apró tapintatlanságokat? Neki talán nincsen elég nyelni valója? És milyen szelíden túrt mégis. De most már ő is azt mondja, hogy elég.

— Hallja — kiáltja el magát hirtelen, — de most már hallgasson! Hogy mer velem így beszélni? Mije vagyok én magának? Cselédje,

rongya? E miatt a vacak kávé miatt csap ekkora lármát.

A férj elképed. Még csak ez hiányzott, ez az új meglepetés. Hogy a feleség ilyen hangot merjen megütni vele szemben! Hát igen, ez az! Gyanította ő már régen, hogy az asszony duruzsoló kedvessége mögött ez lappang. Ez a valódi hangja!

Most már az egész ház zeng az ordítózástól, az asszony hisztériás sikoltozásától.

Közben pedig a következők történnek a két ember lelkében:

Mindegyik halálra van rémülve, mindegyik szeretné már abbahagyni, de valami ördögi indulat egyre jobban fűti őket. Ezt az ördögi indulatot úgy hívjuk: tekintélyvédelem. Úgy a férj, mint a feleség azt gondolja, hogy amelyik abbahagyja a kiabálást, az a vesztes. Végül is többnyire a férj valami gorombaságot mond, azután kirohan a szobából, bevágva maga után az ajtót. Az ajtóbevágás durranása külön sértésnek számít és arra válaszolni sem lehet. Ajtóbecsapással távozni a legmagasabbra fokozott harag és engesztelhetetlenség jele. Utána a férj felkapja a kalapját és elsiet hazulról. Részéről a vita befejeződött.

Az asszony most már csendesen zokog és lábujjától a hajáig megtelik halálos keserűséggel. Ezt érdemelte? Ez a hála, amiért olyan hűségesen szereti az urát? Mert szereti, igenis szereti... Viszont az ura végre kimutatta a foga fehéret. Mondták neki már a házasság előtt az ismerősök, vigyázzon, ez egy brutális, kíméletlen, vad fráter... Istenem, Istenem, micsoda szerencsétlenség! Hogyan lehetne ezt jóvá tenni? Jó, elismeri, a férjnek volt egy

csipetnyi igaza. De szabad azt annyira fel-fújni? Nyilvánvaló, hogy a kávé csak ürügy volt, hogy őt ennyire megbántsa. Ennek csak egy oka lehet: az ura már nem szereti. Nyilván más nő tűnt fel a látóhatáron...

Az olvasó ebből láthatja, hogy milyen háttartalan szabadsággal csapong a felindult ember fantáziája, hogyan téved egyre félelmesebb és tévesebb utakra.

Ugyanakkor a férj is kezdi az uccán kissé nyugodtabban fontolóra venni a dolgokat. Még dohog, zihál, de már olyasféle kétségei vannak, hogy nem ragadtatta-e magát túlságosan elf. Az asszony sírt. A férfiak általában nem szeretik az asszonyi könnyeket. Ez egyenlőtlen fegyver, a gyengeség jele. Sajnálja az asszonyt. De viszont... Micsoda rikácsoló, ellenszenves, sértő hangot mert a felesége megütni? Nincs olyan önérzetes férfi, aki ezt tűrhethné! Ohó! Csak semmi ellágyulás. Ha most gyengének mutatkozik az asszony előtt, akkor végleges csatát veszthet, mert a feleség észreveszi, hogy gyenge, hogy a haragját nem kell komolyan venni és akkor könnyen a fejére nő!

Méltóztatnak látni, hölgyeim és uraim, itt van a kutya eltemetve. Ez az igazi baj!

Egyetlen összeveszés sem volna veszedelmes, ha a veszekedő felek nem élnének abban a tévhitben, hogy a haragot tartani is kell! Mindegyik attól tart, hogy aki a békülést kezdi, úgy tűnik fel, mint aki feladta álláspontját, belátta, hogy nincs igaza, szóval: kapitulált!

És ilyenkor áll elő a letragikomikusabb helyzet. Ugyanis sem a férj, sem a feleség nem haragszik már egymásra, mindegyik szeretné meg nem történtté tenni a dolgokat, de

ezt a világot sem árulják el. Ellenkezőleg, mindketten úgy tesznek, mintha változatlan ellenséges indulattal állnának egymással szemben. Mindegyik hangsúlyozza, hogy ő nem enged.

Például Pista úr, aki egy kávéházba vetette magát, este fél kilencig maradt ott. Életében ritkán érezte olyan rosszul magát, mint ezúttal. Folyton rágta, emésztette magát. Nem is tudta az újságokat olvasni, mert egyre csak két ellentétes érzés harcolt benne: az egyik azt mondta, hogy alapos leckét kell adni az asszonynak, a másik, hogy ki kell békülni vele. Már nagyon szeretett volna hazamenni, de nem tudta, hogyan csinálja ezt? Milyen arccal állítson be? Hogyan viselkedjen a feleségével szemben? Szóba álljon vele egyáltalában? Végül is úgy döntött, hogy hazamegy ugyan, de nem fog vacsorázni. Hadd lássa az asszony, hogy mennyire rág még benne a dolog.

Így is történt. Otthon az asszony kisírt szemmel fogadta. A férjnek majdnem a szíve szakadt meg, amikor ezt a kisírt, szenvedő arcocskát meglátta. De azért adta a konokot. Röviden, mogorván valami jóestétfélét mormogott és anélkül, hogy megcsókolta volna az asszonyt, a szobájába sietett. Később a felesége nagyon halkán és szomorúan azt mondta: gyere vacsorázni!

— Nem megyek! — mondta dacosan Pista. — A szegény asszony olyan összetörve, annyi mártírszenvedéssel arcán hagyta el a szobát, hogy Pista legszívesebben utána rohant volna. De nemi Tartani kell a tekintélyt, nem szabad gyengének mutatkozni.

Másnap reggel a kávé sötét és forró. Az

asszony halvány. Olyan, mint aki alig tudja visszafojtani a könnyeit. A férj már beszél, de ünnepélyes, komoly. Ez a hangulat eltart egy-két napig, amíg lassan, észrevétlenül feloldódik és megint a régi hangon kezdenek egymással diskurálni. Gizike odaborul Pista mellére és elérzékenyülve kérdezi:

— Úgy-e soha többé nem leszel olyan rossz?

Borzasztó voltál!

Pista megcsókolja Gizikét és azt mondja:

— Az csak tőled függ, kicsikém! Jól tudod, hogy szeretlek...

És kezdődnek a rendes békés napok, de már mindegyik tudja, hogy rettentő változás történt. Ha a házaselet hajója olyan tájakra került, ahol ilyen orkán kerekedhet, úgy előbb-utóbb egészen bizonyos, hogy megint kitör a vihar. De most már nem kell annyi ideig rá várni, mint az elsöre. Sajnos, ijesztően rövid időn belül kerül rá a sor, mert csak az első indulatkirobbanásig fékezik magukat férj és feleség. Ha túlestek az első nagy összeveszésen, a többit már sokkal kevesebb gát tartja féken.

A hirtelen haragú

Csodálatos, hogy éppen a legjobb indulatú, csupaszív emberek gurulnak legkönnyebben dühbe.

Az igazán komisz emberek kívülről többnyire mézes-mázosak, képmutatók. Ismertem egy férjet, aki állandóan bókolt, hízelgett a feleségének és közben észrevétlenül elköltötte az asszony egész vagyonát, nem dolgozott soha semmit és naponta váltogatta barátnőit. De

kifelé úgy festett a dolog, hogy nála figyelme-
sebb, jobb modorú férj nincsen a világon.

Ezzel szemben a mélyen érző, komoly és
kissé naiv emberek azonnal megsértődnek, ha
a legkisebb igazságtalanságot tapasztalják. A
vérbeli kalandor nem sértődő, a bőre olyan, mint
a rinoceroszé. Minthogy ő maga is aljas, hazug,
természetesnek találja, hogy más is hozzá
hasonló.

A kalandortípus nem csinál nagy ügyet
abból, hogy milyen tiszta és mély az érzés, mé-
lyet viszonzásul kap, mert nem lehet az olyan
silány, melynél az övé ne lenne még értékte-
lenebb.

De az a férj, aki becsületes, aki feleségén
kívül más nőt nem ismer, annál inkább érzé-
keny. Ha szereti is feleségét, azért mégis bizo-
nyos mértékben hősiességnek tartja azt, hogy
kitart az asszony mellett. De éppen ezért el-
várja, hogy fokozott szerelmet, rajongást kap-
jon. A legtöbb férj, anélkül, hogy ezt szándé-
kosan tenné, ösztönösen állandóan figyeli a
feleségét. Valami különös és éber gyanakvás
ez, mellyel az asszony minden szavát, cseleke-
detét mérlegre teszi. Megfigyeli, hogyan öltöz-
ködik, milyen élénk, milyen mozdulattal viszo-
nozza csókjait, hogyan búcsúzik, mikor elmegy
hazuról, hogyan fogadja, ha megjön stb. És
ezer meg ezer apróságból szűri le a végső meg-
állapítást, hogy az asszony szerelme mekkora.

A váratlan sértődések és házi viharok ak-
kor robbannak ki, ha a férj valami apróságból
hirtelen azt következteti, hogy a felesége őt
elhanyagolja, semmibe se veszi. Például az
íróasztalához nyúlt, összezavarta az ott levő
leveleket, amiből a férj azt állapítja meg, hogy

a felesége lenézi és megveti a munkáját, nem tiszteli munkájának legfőbb terét, az íróasztalt és ezen keresztül tulajdonképpen az ő személyét sérti meg. Az a nő, aki nem becsüli ura munkáját, természetesen férjét sem szeretheti.

Az a férj, aki így gondolkozik, a legkisebb rendetlenség láttára a mennyezetig ugrik dühében és embert tudna ölni féktelen indulatában.

Éppen így bántja az effajta férjet, ha a felesége túlságosan örül, mikor társaságba megy, vagy hozzá jön valamelyik barátnője, mert abból azt következteti, hogy az asszonyt már nem találja eléggé szórakoztatónak.

A feleség rossz kedvét személyes sértésnek és dacosságnak tekinti. Ha neki éppen jó kedve van és a feleség fáradt, ebből halálos biztonsággal állapítja meg a szerelem teljes hiányát.

Egyetlen szerencse, hogy ezek az azonnal fellobbanó, puszkaporos természetű férfiak túlnyomórészt gyorsan le is higgadnak és semmi nyoma nem marad bennük a haragnak vagy bosszúállásnak.

Egyáltalában jegyezzük meg: az ember jellemét semmi sem világítja meg jobban, mint az, hogy meddig tud haragot tartani. Huzamos haragtartásra csak epés, valóban rosszindulatú lelkek képesek. A jó ember, mikor haragszik, kitörésében haragját el is lobogtatja. A rossz ember ellenben még bosszút is akar állni. Képes hetekig rágódni valamin, törni a fejét, hogyan okozzon fájdalmat.

A hirtelenharagú ember tehát, noha kitörései néha félelmetesek, valójában igen ártalmatlan. Éppen ezért sok feleség vissza is él ez-

zel. Valami furcsa gyönyörűséget talál abban, hogy húzza, ugrassa az urát. Pukkasztani akarja.

Nagyon szerencsétlen és ostoba játék ez! Mert a jó ember, ha nem is áll bosszút, de annál mélyebben és komolyabban sebződik meg a bizalma és szerelme.

Nagy veszedelme viszont a hirtelen haragnak, hogy éppen mert könnyen, aránylag kis ingerekre is kitör, már pedig ilyen okok tömegesen akadnak minden családi életben, a veszedések jóformán állandósulnak. Nagy önmérséklésre, tapintatra van tehát szüksége a másik félnek, hogy minél óvatosabban kerülje a súrlódásokat. A gyakorlatban azonban — sajnos — ennek éppen az ellenkezőjét látjuk. Ha a házaselek valamelyike a másiktól tudja, hogy könnyen dühbe gurul, valósággal utazik a bosszantására. így éli ki elégedetlenségét, rossz kedvét. Ha ő elégedetlen, mérgelődjön a másik is. Ilyenkor leshetjük meg az effajta párbeszédeket:

A feleség eddig egy könyvet olvasott. Rosszkedvű, mert délelőtt a városban sétált, végignézte a kirakatokat és legalább tizenöt olyan dolgot szeretett volna megvásárolni, amelyre nem volt pénze. Már ez is eléggé szív-fájdító dolog, de mindezt betetőzte, hogy találkozott egyik barátnőjével, akinek új kosztümje volt. A feleség ezt vérlázítónak találta, annál inkább, mert, saját megállapítása szerint, neki, aki barátnőjénél sokkal szebb és fiatalabb, ezerszer több joga volna új kosztümhöz. Nyilvánvaló tehát, hogy a sors igazságtalan hozzá. Egy pillanatra megvillant fejében, hogy az ő Hamupipőke sorsáért nagy mértékben felelős

a férje is, aki valószínűleg nem olyan ügyes, élelmes üzletember, mint a barátnője férje, aki minden luxust meg tud szerezni felesége számára. Pedig a barátnője távolról sem olyan rendes, hű asszony, mint ő. Sok furcsa dolgot pletykálnak róla és nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél. Hát, fájdalom, ez már így van. A derék, becsületes feleségek csak sóhajtozhatnak a kirakatok előtt, az ilyen kacér, léha, csúnya teremtések pedig minden vágyukat megvalósíthatják.

Ilyen elégedetlen, lázongó hangulatban érkezik haza önagysága. A férjének természetesen nem szól semmit. Tisztában van azzal, hogy a férje kereseti viszonyai csakugyan nem engedik meg az eddigi keretek átlépését. De egyszerre hallja, hogy a férje a szomszéd szobában jókedvűen énekelget és egy kupiét füttyül. Ez már bosszantja. Mi jogon van valakinek ilyen jó kedve, aki annyit sem keres, hogy a feleségének egy kis fokozott eleganciát nyújtson? A férj jó kedve egyenesen úgy hat, mintha az ő megcsúfolása volna. Hát jó, nem vásárolja meg neki az új kalapot vagy szőrme-gallért, melyet már hónapok óta néz sóvárogva, de akkor legalább legyen ő is szomorú. Érezze át, hogy a szegény kis feleségnek bánata van, melyben osztozni illik. Nem is állja meg, hogy idegesen rá ne szóljon a férjére:

—De jó kedved van!

—Miért? Talán kifogásod van ellene? — kapja fel sértődötten a férj a fejét. — Hát az ember már a tulajdon házában sem teheti azt, amit akar? Talán engedelmet kérjek tőled, hogy szabad-e mosolyognom? Elég utálatos, hogy te folyton lógatod az orrodát. Azt hiszed,

hogy ez valami túlságosan üdítő látvány? Szeretném tudni, honnan vegyek lendületet, frisseséget a munkámhoz ilyen asszony mellett!

— Szóval én vagyok az oka, hogy nem tudsz eleget keresni!

Ez a megjegyzés a férjet szíven sebzi. Szóval az asszony lenézi őt. Nem méltányolja a munkáját, holott ő teljes erőfeszítéssel dolgozik és jóformán semmit sem költ magára, mert minden felesleges fillérét az asszonynak adja. Más férj a kocsmába jár, kártyázik, ő szolidan állandóan otthon van, a felesége látja, hogy csak a munkájának él és mégis ilyen gúnyos, sértő megjegyzéseket tesz. A hirtelenharagú embernek ez már tökéletesen eleghető, hogy egyszerre lángra lobbanjon. Pillantások alatt dühös haraggal telik meg.

— Szóval nem vagy megelégedve velem — ordítja magánkívül. — Keveset dolgozom, keveset töröm magam. Persze, mert miattad megszakadhatnék, én csak igavonó barom legyek. Ahelyett, hogy velem ereznél, aggódnál értem, megkérdeznél, hogy meddig bírom még. Más asszony együtt dolgozik az urával, kenyeret keres...

— Tudom — vág közbe az asszony, — ez a baj. Hogy nem keresek pénzt. Az nem elég, hogy úgy dolgozom reggeltől estig a háztartásban, mint egy cseléd, még azt szeretnéd, ha el is tartanálak!

Ez már telitalálat. Ettől megőrül a férj. Ez olyan durva és igazságtalan sértés, amelytől vérbe borul a szeme és kezdődik a csapkodás, örvöngés végkimerülésig. A feleség pedig tetszeleg abban az érzésben, hogy ő mártír egy vadállat oldalán. De mindenesetre elégtétellel

veszi tudomásul, hogy most már nemcsak ő elkeseredett, hanem a férje is.

A szívós, makacs feleségek

—Drágám — mondja egy reggel a feleség az urának, — át kellene költöznünk egy környékbeli háromszobás modern kerti lakásba!

—Kérlek, ne beszélj erről — válaszolja a férj. — Jól tudod, hogy ez lehetetlen. Először is üzleti elfoglaltságom olyan, hogy kötve vagyok ehhez a környékhez. Másodszor nincs annyi időm, hogy a nap túlnyomórészét villamoson töltssem. Harmadszor a környéken való lakás a legdrágább mulatság, mert közlekedésre annyit adok ki, hogy abból már a városban luxuslakást bérelhetek. Negyedszer a költözködés vagyona kerül és nekem egy felesleges fillérem nincsen, ötödször kéthónapi lakbérrel vagyok így is hátralékban. Ez a háziúr szemet huny és vár, mert már tíz éve lakom a házában és bízik bennem. De ha új lakást bérlünk, akkor az új háziúr legalább negyedévi házbért előre kér, ki kell fizetnem a régi házbértartozásomat, fizethetem a költözést, továbbá azokat a rengeteg kisebb-nagyobb összegeket, melyek elkerülhetetlenek, ha az ember új lakásba telepszik. Szobabeeresztés, bútorok kijavítása, egy-két dolog pótlása. Valóságos kis polgári vagyon, amit ki kell adnunk, nekem pedig most olyan gyengén megy a boltom, hogy még a folyó kiadásokat sem tudom fedezni.

Ez ugyebár világos, értelmes, okos beszéd.

De mit tesz a feleség?

A feleséget ez a beszéd olyan hidegen hagyja, mintha egyáltalában el sem hangzott volna. Egy betűt sem hall meg belőle, a legnagyobb érzéketlenséggel bocsátja el füle mellett a meggyőző érveket. Neki egyetlen rögeszméje van: költözni akar és a világon semmi más nem érdekli.

—Te csak nem akarsz mozdulni — mondja, — kétségbeejtő, milyen nehézkes vagy. Pedig a gyerekeknek feltétlenül szükségük van a jó levegőre és neked sem fog ártani, ha kifekszel egy kicsit a kertbe ...

—Mondtam már, hogy nincs pénzem...

—Ugyan kérlek, legfeljebb eladunk vagy elzálogosítunk valamit.

— Hallottad, hogy ide vagyok kötve... A feleség azonban tovább vitatkozik. Végül is a férj, aki dolgozni akar, erélyesen az asztalra üt és azt kiáltja: — Elég! Ne zavarj!

Ettől kezdve az asszony csodálatos változáson megy keresztül. Nem szól, de olyan szenvedő arccal jár, hogy rossz ránézni. A férjére olyan szemmel néz, mint egy gyilkosra. A férj már régen elfelejtette az egészet, egészen más gondolatokkal telítve jön haza a városból, tele van nehéz életgondokkal, amikor szembe találja magát feleségével, aki lesújtó, megvető tekintettel méri végig. Így múlik el két-három nap. A harmadik napon a férj éppen újságot olvas, amikor zokogásra kapja fel a fejét. A feleség sír.

— Mi bajod van? — kérdezi meglepetten.

Az asszony először nem is tud válaszolni, úgy fojtja, remegteti a sírás. Csak azután tör

ki belőle: — Miért nem akarsz a környékre költözni?

Hát erről van szó. A férjben forr a düh. Mit tegyen? Kezdje megint magyarázni, hogy ez lehetetlen, a költözködés teljes anyagi romlását vonná maga után, felborítaná az amúgy is nagy kinnal fenntartott gazdasági egyensúlyát? Minek beszéljen? Tehetetlenül, kétségbeesetten áll ezzel a makacs önzéssel szemben, amely semmiféle érvelést nem akar és nem tud megérteni. Itt csak ordítani és dühöngeni lehet.

De mindez hasztalan. A férj egyszerre észreveszi, hogy túrhetetlen légkör teremtődött körülötte. Hogy olyan vasvilla szemmel néznek rá, mintha túrt ellenség volna a tulajdon lakásában. Ahelyett, hogy otthon megpihenhetne, több bosszúság, idegesség vár rá, mint az üzletben. Már nem is szeret hazajárni. Hivatalos elfoglaltsága közben keserűen gondol arra, hogy otthon milyen arcok fogadják.

Hetek múlnak és az asszony nem tágít. A férjnek ezer más dolog köti le gondolatait. És közben megjártassa a beteget, az üldözött, elnyomott, szerencsétlen, vérig bosszantott mártírasszonyt. Nincsen férj, akinek ez nem menne előbb-utóbb az idegeire. Belefárad. És erre számít az asszony. Az elfárasztásra. Tudja, hogy a férjnek, aki dolgozik, akinek szüksége van testi és szellemi erejére, nem szabad annyi érzést, ideget pazarolni egy dologra, mint neki. A férj előbb-utóbb kénytelen lesz engedni, mert szabadulnia kell a köréje hurkolt fojtogató légkörből. És eljön a nap, amikor a kimerített, agyonzaklatott, menekülést óhajtó szegény ember csakugyan beadja a derekát és belenyugszik a költözésbe.

Ez persze csak egy ötletszerű példa. De ezer hasonlót hozhatnánk fel annak bizonyítására, hogyan erőszakolja ki akaratát a szívós, makacs feleség urával szemben.

De vajjon van-e áldás az ilyen győzelmen?

Nyugodtan állíthatjuk, hogy csak bajok fakadnak a nyomában. A férj erőszakos feleségében a meg nem értő, ellenséges asszonyt látja. Lehet, hogy nem válik el tőle, de nem tudja többé szeretni, állandósítja a veszekedéseket, nem érzi magát az asszonnal szemben gyengédségre, kedvességre kötelezve és a házaspár sokszor egészen elhidegül egymástól. Ne felejtsük, hogy minden férj, aki meghátrált az asszonyi makacsság előtt, haragszik magára, amiért gyengébbnek bizonyult és hogy látszólagos legyőzetését ellensúlyozza, más téren igyekszik az asszonynak bebizonyítani, hogy azért mégis ő az úr. Így indul meg és folyik véget nem érő változatosságban férj és feleség között az állandó versengés, hogy melyiknek az akarata győzzön. És lassankint megszokják, hogy még véletlenül se legyenek egy véleményen. Rendszerré válik, hogy csak ellen-szenves civódások, sértő szóváltások, csapkodások útján verekszi keresztül mindegyik a maga akaratát.

Az állandó hadiállapot

Vannak házastársak, akik évtizedeken keresztül állandó hadiállapotban vannak egymással. Már nem is tudnak másképpen szólni egymáshoz, mint ingerülten. Bármit mond az egyik, a másik nyomban a legnagyobb gyanak-

vással fogadja. És még ha véletlenül kedveskedni is akar egyik a másiknak, okvetlenül belekever valami bántó élt is.

Például a férj azt mondja a feleségének:

—Elmegyünk holnap Veresékhez, de leköteleznél, ha nem beszélnél össze annyi butaságot, mint a múltkor. Az ember állandóan drukkol, hogy milyen ostobaságot fogsz locsogni ...

—És te? — csattant fel az asszony. — Hiszen mindenki hülyének tart a hátad mögött. Na és látom, milyen csúszó-mászó vagy mindenkire. Mert te csak itthon hencegsz, itthon vagy nagyúr a szegény, védtelen feleségeddel szemben.

Az ilyen kedélyes párbeszéd annyira megszokott kettőjük között, hogy már nincs is különösebb hatása.

De hát hogyan lehetséges, hogy művelt, társaságbeli férjek és feleségek ilyen durva hangot állandósítanak meg?

A válasz nagyon világos és egyszerű: megszokták!

Igen, ez a szomorú igazság. Amikor az első szócsatákat vívták, még kétségtelenül kölcsönösen restelték a szájukon kiszaladt ízléstelenségeket. De minél sűrűbbek lettek az öszszeszólalkozások, annál jobban gyengültek ezek a szégyenkezések. Ellenkezőleg, lassankint valósággal remekelni akartak, hogy ki tud bántóbb, megalázóbb sértést mondani a másiknak. A sértegetés már öncél lett. Fájdalmat okozni a másiknak. Kimutatni gyűlöletüket, megvetésüket. A házasság már tulajdonképpen célját és értelmét veszítette. A férj, ha csak teheti, felesége nélkül jár mindenfelé. Ha

kivételesen, a világ kedvéért, mégis kénytelen például társaságba feleségét magával vinni, ezt csak nagy kényszeredetten teszi. A férj szabad idejének túlnyomórészét barátai körében tölti. Alig várja, hogy munkája végeztével megszokott kávéházába, klubjába rohanjon újságot olvasni, végnélküli beszélgetéseket folytatni, vagy kártyázni. A feleségével szemben egyre kevesebb kötelességet érez. Amire az asszonynak szüksége van, azt kiverekszi magának, indulatos szavakkal, kölcsönös sértésekkel. A férj egyre jobban kitolja a hazamenések idejét. A házasság első időszakában pontosan nyolcra otthon volt. Most már félreteszik számára a vacsorát, mert hazaérkezésének ideje egészen bizonytalanná vált. Néha éjfél. Nem lehet tudni, hogy hol és kivel járt. Az asszony fúj, morog, gyűlölködve néz rá. A férj már nem is védekezik, hanem cinikus.

— Természetes, hogy nem jövök haza. Nem is fogok. Semmi kedvem együtt lenni ilyen kibírhatatlan boszorkánnyal...

— Züllött, szoknyavadász gazember! — méri végig halálos gyűlölettel az asszony és e pillanatban érzéketlenül nézné, ha férje gutaütést kapna. De csak egy pillanatig. A következőben eszeveszetten sikoltana, megtelne rémülettel, reszketve telefonálna orvosért...

Mert éppen ez a csodálatos. *Ezek a folyton veszekedő, szüntelen gyűlölködésben élő, egymást becsmérő és átkozó emberek valójában mélyen és igazán szeretik egymást.* Egész életükre egymáshoz vannak kapcsolva, nem is tudnának egymástól elválni. De ez a tulajdonképpeni igazi érzésük olyan mélyen van a megszokás veszekedései alá temetve, hogy képte-

len a rárétegezett salak alól feltámadni. *Még csodálatosabb, hogy ez a két ember nemcsak szereti, hanem sajnálja is egymást.* Mindegyiket bántja, hogy a másiknak keserűséget, fájdalmat okozott, de képtelen másképpen cselekedni. Életük egészen hamis vágányra sodródott. Házaseletük végleges stílusa lett a veszekedés és egyik sem tud ezen változtatni. Szörnyű szerencsétlenség. Két ember, aki cél és értelem nélkül elrontja és mérgezi egymás életét. Akik a mosoly és boldogság millió lehetőségét tapossák el, akik csak életük alkonyán eszmélnek arra, hogy milyen örültséget követtek el.

Az elhanyagolt asszony

Pedagógusok nagyon jól tudják, hogy sok gyermek csak azért rakoncátlankodik, azért bosszantja környezetét, hogy foglalkozzanak vele. Inkább elszenvedí a szidalmakat, verést, csak hogy ő legyen a központ.

Így van ez igen sok felnőttél is, főleg asszonyoknál tapasztalhatjuk ez. Sajnos, szép számmal akadnak férjek, akik teljesen közömbössé válnak feleségeikkel szemben, hazajönnek, éppen csak valami köszönést mormognak, azután máris az újságba temetkeznek, vagy a ház körül akadó apró-cseprő munkáikba merülnek. A feleségnek legfeljebb csak utasításokat adnak: mi lesz a vacsorával? Varrd fel a kabátgombomat. Vasaltasd ki a nadrágomat.

A szegény asszony, aki egész napját csak a mindenes társaságában töltötte, megtelik közölni valókkal. Minden munkája ellenére halálra unja magát, mert a lelke nincsen foglal-

koztatva és az állandóan egyforma, eseménytelen életmód mellett lelke megtelik egy kis szenzációéhséggel. Szeretne híreket hallani, de leginkább arra vágyódik, hogy foglalkozzanak vele. Irigyen gondol a férjére, aki üzletében, vagy munkahelyén mégis csak érintkezik különböző emberekkel, ő ellenben legfeljebb a már unalomig ismert és ellenszenves szomszédasszonyokkal beszélget örökké ugyanazokról az érdektelen dolgokról. Értzi, hogy ilyen életmód mellett hogyan megy lassankint tönkre, a testén talán még nem látszik, de lelkiileg máris öregszik. *Nem a test, hanem a lélek kövéredik meg először és lustul el. Aki nem szórakozik, akinek nincsenek örömei, elveszti frissességét, berozsdásodik, fanyar, ingerült, epés lesz. De különösen azok a nők vesznek el ijesztő gyorsasággal sugárzó asszonyi varázsként úgy külső, mint a belső jelenségeit, akiket elhanyagolnak.* Az az nő, aki — főleg vidéken — nem igen jár társaságba, ahol élvezheti a szépségének kijáró hódolatot és akivel szemben férje közömbös, unott, hamarosan testileg-lelkiileg megváltozik. Háztartási gép lesz, aki azonban örömtelenül és állandó sértődöttséggel végzi munkáját.

Az ilyen asszony sohasem tud sorsába belenyugodni. Azt már tudomásul veszi, hogy az ura nem szerelmes belé, nem kedveskedik vele. De ha így áll a dolog, akkor talál rá más formát, hogy mégis észrevétesse magát az urával és kényszerítse arra, hogy foglalkozzék vele.

Ez pedig a bosszantás módszere.

Az elhanyagolt unatkozó asszonyok mindenbe belekötnek. Tehet a férj akármit, abba

beleakaszkodnak. Az otthoni eseményekből mindig a legkellemetlenebbeket csoportosítják, a férj még jóformán be sem tette lábát az előszobába, már elmondják, hogy két lábos öszszetört, újra kell festetni a konyhát, a gyermek komisz volt és eltépte a nadrágját, a szomszédba okvetlenül át kell menni a férjnek és megmondani, hogy ne merjék a piszkos szőnyeget az ő ajtójuk előtt porolni, a cseléd tíz fillérrel kevesebbet kapott vissza a fűszerestől, itt voltak az adóhivatalból és Kerekesék telefonáltak, meghívták őket vacsorára, de hát erről szó sem lehet, mert ha az embernek nincsen még valamirevaló rongya sem, amit magára vehetne, akkor nem járhat vendégségbe.

És itt kezdődik a soha véget nem érő remek támadási terület.

— Az ember egész nap dolgozik, mint egy állat! — kiáltja felháborodottan az asszony — és még egy ruhája sincsen. A cseléd legalább fizetést kap, de mi vagyok én? Az ingyenes szolgálód. Arra jó vagyok, hogy kimossam a piszkos fehérneműdet, foltozzak, agyondolgozam magam, de soha nem jutna eszedbe, hogy csináltass is valamit, hogy elvigyél szórakozni. Én csak döglődjem itthon, persze, a nagyságos úr közben mindenfelé jár a barátaival és nők után szaladgál...

Legyünk igazságosak. A nagyságos úr ugyan csakugyan boldogabban tartózkodik barátaival körében, mint *ebben* a családi otthonban, de esze ágában sincsen nők után szaladgálni. Általában méltóztassék elhinni: *sokkal kevesebb férjnek van barátnője, mint általában hiszik.* Ennek egyik legkomolyabb oka, hogy általában csak igen kevés férj meri vállalni azt

a kellemetlenségi sorozatot, amely ezzel jár. Az állandó barátnő mindenekelőtt rengeteg időt követel és a férj az idejét még kevésbé szívesen áldozza, mint a pénzét. Nem szereti felborítani megszokott életmódját Fél a botrányoktól is. Jegyezzük meg: bármennyire is eltávolodott a férj érzelmileg feleségétől, a szabály mégis csak az — feltéve, hogy nem teljesen züllött erkölcsű emberről van szó, — hogy bizonyos mértékben azért tiszteli feleségét és óvakodik az asszonyt nyíltan megszegyeníteni.

A férfiak túlnyomórésze csak szájhösködik, legfeljebb egészen jelentéktelen futó kalandjuk van, de komoly házasságtörésre, állandó viszonyra aránylag csak igen kevesen vállalkoznak. Ezek a teljesen feldúlt, reménytelenül megromlott házaseletet élő férfiak sorából kerülnek ki.

Szeretném itt a hölgyeknek megmagyarázni, hogy a férfi hűtlensége általában nem olyan egyszerű, mint ahogyan gondolni méltóztatnak. Mindenekelőtt ehhez gyakorlat kell. És méltóztatnék elhinni, bármennyire meglepően hangozzék is, ezzel a gyakorlattal aránylag kevés férfi rendelkezik. Nagyon naiv és a férfi természetrajzát nem értő nő az, aki azt hiszi, hogy a férfi minden gátlás és lelkiismereti furdalás nélkül azonnal hajlandó bármelyik, néki megtetsző nővel benső barátságot kezdeni. Ennek éppen ellenkezője az igaz. Százféle aggodalom, megfontolás, erkölcsi cenzúra tartja vissza őket a döntő lépéstől. Sokszor talán már nem is az erkölcsi, hanem az anyagi kérdések.

A veszekedő asszonyok nagy része nem is

hiszi komolyan, hogy a férjüknek csakugyan állandó viszonya van. Ezt is csak úgy hozzá vágják a többi vádhoz. Nekik mindegy, hogy milyen okból veszekszenek a férjükkel, mert a fő a veszekedés, amelynek során a férj, akár tetszik, akár nem, kénytelen velük foglalkozni és amíg a csata tart, mégis csak ők kerültek az érdeklődés központjába, érzik személyük súlyát és jelentőségét.

Csúnya és gyerekes dolog ez. De aki lélek-tannal foglalkozik, annak meg kell ezt értenie és ha a férj nem is, de a lélekbúvár meg tud bocsátani.

Az asszony, aki nem tud elhallgatni

Kínában, ahol általában nehezen választják el a házasságot, van egy igen érdekes bontóok: válást kérhet a férj, aki igazolni tudja, hogy a felesége szüntelenül fecseg.

Valóban vannak nők, akiknek reggeltől estig nem áll be a szájuk és abban a pillanatban, mikor boldogtalan férjüket megpillantják, beszélni kezdenek. Nekik mindegy, hogy a szegény férfi éppen dolgozni, olvasni, pihenni szeretne, beszélni kezdenek. És még hozzá mi- ket! Két nappal előbb megkezdett mondatokat folytatnak váratlanul. Vagy minden előzmény nélkül egyszerre ilyeneket mondanak: — Joli is mondta, hogy Kazáknénak fogalma sincsen a varrásról és mindig kövéríti az embert... Holnap elmegyek Jolival Berec doktorhoz, mert migrénje van és veszünk cipőt egy belvárosi üzletben, Aranka ajánlotta. Arankánál most nagy krach van, az ura rájött, hogy Tiborral

találkozik... Hülye asszony! Ezzel is azt tehet a gazember ura, amit akar. Tiborral az csak egy ártatlan flört, de az ő urának bezzeg két éve van viszonya egy lokálnővel... Én bizony kikaparnám a szemét az ilyen csirkefogónak. Már veled is kezdek torkig lenni, galambom. Azt hiszed, nem tudom, hogy rajtam is röhög az egész város, hogy Sári után szaladgálsz! Szeretném tudni, hogy mi tetszik azon a festett hajú, agyonmázolt, undok, csontvázvá sóványított teremtesen. Tudod, hány szeretője volt már annak? Annyit mondok, vigyázz, mert ha én egyszer meglátlak benneteket, hát annak nem jó vége lesz ... Mondd, nem hízom én az utóbbi időben? Igazán szörnyű, hogy sohasem szólsz egy szót sem. Miattad tönkre mehet az alakom, neked az mindegy. Persze, a Sári, az más. Hja igaz, majd ki kell fizetned azt a tizenhat pengőt, amivel még a Rácnénak a kaplaptartozom!

Figyeljük csak meg, hogy ugrádozik önagysága fantáziája össze-vissza, hogyan keveri össze a legkülönbözőbb témákat! Hangsúlyozzuk, hogy ez nem kitalált beszélgetés, hanem pontos hanglemez fotográfiája ezer, meg ezer hasonló asszony fecsegésének. Éppen ezért vizsgáljuk meg, mi rejlik e kétségbeejtő szóáradat mögött?

Az asszony, aki folyton beszél, az idegbaj egy sajátos fajtájában szenved. Nála a szüntelen fecsegés nagy benső nyugtalanságok takarására szolgál. Az ilyen nő attól fél, hogy ő nem eléggé érdekes. Szeretne mindig valami meglepőt mondani, ami rá vonja a figyelmet. Jelentéktelennek is tartja magát és ezért minden pillanatban bizonyítani akarja, hogy őt

milyen sok mindenféle foglalkoztatja. Abból, hogy egyetlen témánál sem marad meg, hanem szünet nélkül ugrik egyik tárgyról a másikra, azt bizonyítja, hogy valójában semmi sem érdeklő, mindent éppen csak érint, mert állandóan rohanni akar. *Így árulja el, hogy nincsen megelégedve a jelennel, állandó menekülésben van, szeretne túlesni az őt idegesítő események ama sorozatán, melyek jelenlegi életét jelentik.*

Boldogtalanok azok a férfiak, akik ilyen asszonyok mellett kénytelenek élni! Közülük csak nagyon kevés vállalkozik arra, hogy szidalmak, tiltakozások és rendreutasítások helyett gyógyítani próbálja az asszonyt. Aki egy orvos jóságával és türelmével észrevenné, hogy az asszony szüntelen fecsegése valójában kétségbeesett segélykiáltás. Azt akarja, hogy foglalkozzanak vele, vigasztalják, tartalmat adjanak életének. De tízezer férj közül hány akad, aki erre vállalkozik!

Mondjuk ki őszintén: a férfiak annyira felőrlődnek munkáikban, olyan sok energiát kénytelenek a kenyérharcra pazarolni, hogy nem marad nekik felesleges erejük és kedvük még arra is, hogy feleségeik lelki bajait gyógyítsassák. Ellenkezőleg, azt várják, hogy az asszony üdítse fel őket.

És ezzel elérkeztünk a boldog házasság második számú nagy titkához, amely így hangzik:

Sokkal több házasság volna boldog, ha a leányokat nem nevelnék még mindig a régi hazug és érzelmes lovagkori szellemben, amelynek legfőbb tétele úgy hangzik, hogy a férfinak mindig becéznie kell a gyengébb és a hódolatot jogosan követelő hölgyet.

Ha a fiatalasszonyok következetes és kitartó akarással eltökélnék, hogy nem sértődnek meg férjük minden szaván, hogy nem fogják a mártírt játszani és bármilyen mogorva, ingerült is a férj, változatlanul derűsek, kedvesek maradnak, úgy előbb-utóbb a látszólag legrosszabb házasságok is sugárzóan boldogokká válnának.

De önök jogosan kérdezik: miért éppen az asszony engedjen? Miért nem a férj? Elvégre a nőnek is van önérzete, neki is van idege, miért tűrje a férj gorombaságait, sértő közönyét?

Csakhogy a házasság nem lehet az igazság és megbántottság párbaja. Mert ha a felek egyszer azon kezdenek vitatkozni, hogy melyiknek van igaza, úgy ennek a vitának holtuk napjáig sem lesz vége. Okosságból és önzésből engedjen az asszony. A mi érzelmi életünkbe úgy van beiktatva a nő, mint az élet költészetének, mosolyának képviselője. A legridegebb férfiban is él a vágy ilyen nő után. És ha a nő következetesen ilyennek mutatja magát, ha mindig barátságosan fogadja férjét és olyan kellemes légkört teremt maga körül otthon, amelybe mindig bizonyos örömmel vágyódik a férj, úgy a féleség e kitartó bölcs politikáján keresztül feltétlenül lefegyvereződik és megváltozik a férj is.

Mert — és méltóztassék százszor elolvasni, kívülről megtanulni és azután napokig gondolkozni rajta — a házasságnak úgy a boldogsága, mint a boldogtalansága kizárólag attól függ, hogy milyen modort szoktunk meg?

Ez annyira fontos tétel, hogy külön fejezetben foglalkozunk vele.

A házaselet boldogságának legnagyobb titka

Már megírtuk e könyvben, hogy a *házasság boldogságát akarni kell!*

Igen, kizárólag akaratunktól függ, hogy házaseletünk boldog lesz, vagy boldogtalan.

De ha így van — mondják önök, — akkor hogyan lehet, hogy mégis olyan sok a boldogtalan házasság? Hiszen senki sem bolond, hogy ne a boldogságot akarná?

Hát ez éppen az önök tévedése. *A boldogság akarásának ugyanis van egy igen nagy nehézsége: fárasztó. Meg kell tanulni. Ugy bizony! Éppen úgy kell magunkat naponta ehhez az akaráshoz edzeni, szoktatni, pontosan úgy kell magunkat beletörni, mintha nehéz artista-mutatványt akarnánk elsajátítani. Ezzel szemben a boldogtalanság politikája fáradtságmentes, kényelmes. Mert sokkal könnyebb durvának, figyelmetlennek lenni, mint kedvesnek, figyelmesnek. Könnyebb mogorva arcot vágni és zsarnokot játszani, mint állandó mosollyal, megértő jókedvvel tárgyalni az otthoni eseményeket. Amellett a közöny, fölényeskedés még pénzbe sem kerül, míg az ideális férj időnként mégis csak kedveskedik apróbb ajándékokkal és eszébe jut, hogy a feleségnek joga van egy kis szórakozáshoz.*

Miért lesz durva, ellenszenves kényúr sok férj?

Mert először is nagyzási hóbortba esik. Úgy véli, hogy sokkal különb, okosabb feleségénél. Vagy ha nincs is erről meggyőződve, de legalább úgy mutatja, mert az a rögeszméje, hogy enélkül elvesztené tekintélyét az asszony

előtt. Gorombaságaival imponálni akar. Hangsúlyozza, hogy őt nem tiszteli meg az asszony, szerelme, ellenkezőleg, a feleség legyen meg' tisztelve, hogy olyan férjet kapott, mint ő.

Ingerlékeny, szófukar lesz a férj akkor is, ha néhány hiábavaló kísérletezés után azt látja, hogy a feleségét képtelen bármiről is meggyőzni. *Mert vannak feleségek, akik abban a rögeszmében élnek, hogy a férjük egyetlen célja: őket elnyomni!* Ezek sohasem vizsgálják, hogy a férjnek igaza van, vagy nem, hanem nyomban abból indulnak ki, hogy a férj kíméletlenül és csak a saját szempontjait mérlegelve akar megint valamit!

Az ilyen asszonyok, ha a férj kéket mond, nyomban vöröset állítanak. A férj minden szavát gyanakvással és tiltakozással fogadják. Ha a férj azt mondja, hogy a gyermek maradjon otthon, akkor sétálni viszik. Ha a férj nem akar valakit meghívni, úgy napokig nyugösködnek, morognak, amíg mégis kieröszakolják a meghívást még akkor is, ha valójában ök sem fektetnek arra semmi súlyt.

Természetes, hogy ilyen házaspárok között előbb-utóbb végleg elmérgesedik a viszony. Férj és feleség kölcsönös ellenségeskedéssel kezdik még a legközönyösebb beszélgetést is. Nincsen olyan téma, amely ne végződne veszekedéssel. Ha a férj azt mondja: szép idő van, a feleség ezt válaszolja: —Persze, örülsz neki, mert megint elcsavaroghatsz valamerre, ahelyett, hogy a családdal törödnél!

Ha viszont az asszony azt mondja: — Ma töltött káposztát főzök — úgy a férj nyomban lecsap:

— Persze, mert itt van a mosónő és annak nyomban a kedvenc ételét főzöd, de az bezzeg sohasem jut eszedbe, hogy tőlem kérdezzed meg, mire lenne kedvem!

Ebből is látható, hogy akik megszokták a veszekedést, azoknak tökéletesen mindegy, hogy miről van szó. A veszekedés második természetükké lett, egyszerűen rászoktak és már nem tudnak mások lenni.

De éppen így szokhattak volna meg azt is, hogy kedvesek, udvariasak legyenek egymáshoz. Az esküvő után közvetlenül a start egyforma lehetett volna mind a két irányba.

A legtöbb házasság egészen apró hiúsági okokból kanyarodik a helytelen irányba, hogy azután soha többé ne tudjon egyenesbe kerülni.

Például a férj és feleség reggeliznek és reggelizés közben szó esik egy Pirike nevű közös ismerősükről és a férj elismerően jegyzi meg: — Piri nagyon művelt, okos asszony ...

A feleség, aki titokban tudja, hogy sokkal műveletlenebb a szóban forgó Pirinél, a férj megjegyzését személyes sértésnek tekinti. Célzást lát benne, a saját személyének lekicsinylését, holott a férj erre nem is gondolt. Később újságolvasás közben a feleség visszatér egy előző napi beszélgetésükre és azt mondja férjének:

— Te Gyuri, ne csinálj üzleteket a Simolkoviccsal, olyan undok alaki

— Fiacskám, az üzlet nem szerelem... ehhez te nem értesz!

Egészen szelíden, minden bántó él nélkül

mondja ezt a férj, de a feleség halálosan megsértődött.

— Persze — válaszolja epésen, — nem lehet mindenki olyan okos, mint a Piri! Miért nem vetted őt feleségül?

Ebben a pillanatban romlik el a két ember házassága. Ilyen számárságon. Mert mi történik? A férj a feleség megjegyzése után meglepetten állapítja meg, hogy az asszony hiú, sértődő, tehát ostoba. Már el is határozta, hogy ezentúl óvatos lesz, még kevesebbet fog vele komoly dolgokról beszélni. De ugyanakkor mélységes csalódást is érez. Világosan érzi, hogy ez az asszony nem méltó hozzá, nem alkalmas arra, hogy megvitassa vele az élet komoly kérdéseit, mert az asszonyt nem a kérdés lényege érdekli, hanem egyedül és kizárólag az, hogy a vita során neki legyen igaza, hogy csak azért se az történjen, amit a férj akar, mert akkor ez az ő tekintélyének csorbítását jelenti.

Viszont ugyanekkor a feleség felháborodva és sértődötten állapítja meg, hogy a férje őt lenézi, más asszonyokat különbnek tart. Ebből merész logikai bukfencsel azt következteti, hogy nem is szereti. És máris boszszún jár az esze. Ha a férj este, egészen megfélelkezve már a reggeli szóváltásról, kedvesen közeledik hozzá, az asszony duzzogva, sértődötten utasítja el és azt mondja:

— Hagyjon! Utálatos, durva fráter. Menjen a Pirikéjéhez!

Csak tessék ezt jól megfigyelni. Pirike neve állandóan visszatér. Holott a férjnek semmi köze a hölgyhöz, talán egyszer-kétszer

találkozott vele társaságban, nem is tetszik neki, de meg merte mondani, hogy okosnak tartja. A feleség azonban szívósan visszatér Pirire, ettől a naptól kezdve állandóan emlegeti mindaddig, amíg a férj dühöngeni nem kezd.

Azt hiszem, hölgyeim és uraim, most már világosan látják, hogy miről van szó és velem együtt megállapítják, hogy a házasság megromlásának legnagyobb veszedelmét a rossz moror és ingerlékenység megszokása jelenti! A házasfelek az első, egészen jelentéktelennek látszó civódások után lelkiileg arra idegeződnek be, hogy egymásban ellenfeleket lássanak és állandósítsák a tekintély megőrzéséért vívott harcot.

Mert jegyezzük meg: mindig a tekintély megóvása az érvünk, mellyel önmagunk előtt igyekezünk megindokolni, hogy miért vagyunk gorombák, fölényesek, ingerültek házastársunkhoz!

A legostobább harc

Van-e nevetségesebb, céltalanabb és ostobább harc, mintha két egymás mellett élő ember, férj és feleség éveken, évtizedeken keresztül, nap-nap után azon veszekszik, hogy melyik különb, melyiknek akarata érvényesüljön?

Minden idegen, közömbös emberhez kedvesek, udvariasak, de ha egymással beszélnek, nyomban dühöngő ellenségekké változnak. Szadista kéjjel keresik ki egymás gyengéit és diadalmasan vágják egymás fejéhez a legfájóbb sértéseket, örülnek, ha ilyeneket mondhatnak:

—Te görbelábú hülye!

—Tegnap este mindenki rajtad röhögött, hogy milyen nevetségesen voltál öltözve...

—Jobb volna, ha az üzleteddel törődnél, hogy ne csapna be mindenki! Komoly ember már szóba sem áll veled!

Mindez többnyire a gyermekek füle hallatára történik. Hiszen ez természetes is. Akik megszokták, hogy csak gorombán tudnak egymással diskurálni, azok természetesen a gyermekek jelenlétében sem tudnak uralkodni magukon.

De hát mi magyarázza ezt a mindkét fél életét megmérgező, egészen céltalan harcot?

Semmi más, mint a megszokás, dac és hiúság.

Tehát ez a három legveszedelmesebb bacillus a házasetnek.

A veszekedést éppen úgy meg lehet szokni, mint az evést, munkát, öltözködést. Akik állandóan veszekszenek, azoknál az ordítózás, ingerültség megszokott, rendes életfunkcióvá válik, gépiessé lesz és ha rendesen kellene egymással beszélgetniök, ez számukra éppen olyan furcsa és kínos érzéssel járna, mintha a szenvedélyes dohányost hirtelen eltíltanánk a cigarettázástól.

A megszokás egyúttal daccal is jár. A dac a rosszul magyarázott önértet. A bosszú egyik faja. A dacos az állandó sértettség állapotába helyezi magát. Mindig haragszik, sohasem hajlandó megbékülni. Fél, hogy ez tekintélye rovására esne. Hogy gyengeséget árulna el. Azt hinnék, békülni akar. Holott a másik félnek éreznie kell, hogy közójük át nem hidalható

szakadék zuhant. Hadd eszméljen rá, hogy milyen közönséges, durva alak volt. Bűnhődnie kell. A dacos fél tulajdonképpen állandóan komédiát játszik, színészkedik, pózol. Kimondhatatlanul ellenszenves figura, mert nem őszinte.

És mindennek a hiúság az oka. Hiúságra minden embernek szüksége van. A hiúság önmagában véve még nem volna bűn, mert hiszen a magunk megbecsülésének, önérzetének egyik megnyilvánulási formája. De van egy szörnyű faja, az ostoba emberek hiúsága! Akik hiúsággal pótolják hiányzó műveltségüket. Akik — mert lelkük mélyén tudják, hogy valóban értéktelenek — fokozott érzékenységgel és nagyképűséggel ügyelnek arra, hogy őket elismerjék. *A legkisebb bírálatot sem tudják elviselni.* Jaj annak a szerencsétlen férjnek, vagy feleségnek, akinek házastársa ebben a borzalmas betegségben szenved. Mert nem mondhat olyasmit, hogy attól a másik meg ne sértődjön. Támadást és rosszakaratot sejt a legártatlanabb megjegyzésben is. Mindenkiel haragban van és felgyülemlett rosszkedvét gyűjteményesen természetesen házastársával érezteti.

Milyen félelmes, romboló bajok!

És milyen egyszerű a megelőzésük!

Nem kell rájuk szokni!

Mert most már remélem, sikerült meggyőznöm önöket arról, hogy a házasság legtöbb eredendő bajának forrása: a megszokás!

Fiatal férjek és feleségek, akik az egyházi szertartás után tele jószándékkal lépik át otthonuk küszöbét, minden reggel a reggeli tornával egyidejűleg ismételjék el néhány tucatszor: jó és kedves leszek a házastársamhoz,

udvariasan beszélék hozzá, nem kezdek civakodást!

Nem kell ezt sokáig csinálni. Elég az első esztendőben. Ennyi idő alatt a kedvesség, kölcsönös türelmesség is éppen olyan második természetünké válhat a megszokás óriási erejénél fogva, akár a gorombaság, ingerültség.

Ez azonban természetesen csak azoknak szól, akik most kezdik meg a házaséletet. De mit tegyenek azok, akik már évek óta hadiállapotban élnek?

Ezekkel a következő fejezetekben foglalkozunk.

HARMADIK RÉSZ

A szerencsétlenek és a boldogok

A legszerencsétlenebb természetűek

Mindennapos történet.

Reggel valami kis összezördülés volt férj és feleség között. Az asszony szidta a háztartási alkalmazottat és a férj azt mondta:

—Ugyan, hagyja már békében azt a leányt!

—Szóval — paprikázódott fel az asszony — magának fontosabb a leány, mint én? Neki ad igazat! Persze, mert maga mindenkit okosabbnak tart nálamnál, mindenkire van szíve, csak hozzám nem.

—Ugyan engedjen már nyugodtan reggelizni. Igazán unom a folytonos mormogását!

—Unja? És én nem unom? Tudja, hogy micsoda gyomor kell magához ? Bezzeg, mikor feleségül vett és zsebrevágta a hozományomat, az jó volt!

A férj elvörösödik a dühtől.

—Hallja, most már elég legyen, a kutya-fáját! Ne hánytorgassa a hozományt. Azt hiszem, elég szépen tartom el évek óta. Nem ettem meg a pénzét...

—Mit ordít! Tapintatlan fráter! Persze, nevetségessé akar tenni a cseléd előtt. Hát

hogy legyen akkor tekintélyem, ha ilyen durva fráter a férjem...

A férjnek elég volt. Nem óhajt további diskurzusokat folytatni. Fogja a kalapját és elsiet hazulról.

Délelőtt ezer dolga-gondja közepette a férj tökéletesen megfélelkezett a csete-pátéről, melynek különben sem tulajdonított semmiféle jelentőséget. Sőt jókedve van, mert sikerült egy üzleti elgondolását megvalósítani, vagy megdicsérte a főnöke. Mikor hazafelé niegy, egy csokor ibolyát vásárol és mosolyog, hogyan fog annak az asszony örülni.

Bemegy a lakásba, a feleség durcás arccal fogadja, alig morog valamit a férj köszönésére. Amikor pedig a férj át akarja adni az ibolyát, sértődötten tolja félre azokat:

— Köszönöm, csak tartsa meg, vagy adja oda védencének, a Mariskának!

Hát ezek kérem a legszörnyűbb és egyben legszánandóbb teremtések. Akik nem tudnak napirendre térni a dolgok felett, hanem, napokig, hetekig elrágódnak minden vélt sérelmen. A másik fél — hiszen lehet, hogy nem a feleség, hanem a férj ilyen makacs természetű — már régen elfelejtette, hogy nézeteltérés volt, szeretne nyugodtan élni, de házastársa mint egy bulldog veti rá magát újra meg újra a témára és nem tágít, amíg új veszekedés nem robban ki.

Az ilyen természet, sajnos, közel jár az elmebajhoz. Benső kényszerek, üldözési mániák lappanganak a háttérében, az öngyötrés egyik faja.

Az ilyen szerencsétlen férfit vagy nőt nem lehet kibékíteni. Neki lelki szükséglet a ve-

szekedés. Képes hónapokig orrolni, jeleneteket rögtönözni egy és ugyanazon vélt sérelem miatt. A legváratlanabbul tér rá vissza színházban, séta közben, amikor egészen másról van szó. Egy mondat közepén kanyarodik rá, világos bizonyítékaul annak, hogy lelki élete súlyos zavarokkal telített. Amikor egyedül van, mindig vélt sérelmével foglalkozik, ezen rágódik.

Szerencsére nem mindig ilyen súlyos az eset.

A leggyakoribb mégis csak az, hogy mesterségesen szítják és tartják ébren a megsértődött házastárs érzékenységét.

A megsértett házastársak — főleg a feleségek — ritkán tartják magukban sértődöttségüket, hanem elmondják a barátnőknek. Ezek pedig azonnal lázítani kezdenek. Sopánkodnak, felháborodnak.

— Hallatlan! Szegénykém, hogy egy ilyen vadember mellett kell élned! De remélem, nem tűröd, a talpadra állsz! Vigyázz, ne engedd, hogy a fejedre nőjön!

Ilyeneket és ehhez hasonlókat mondanak, ingerlik, bősztítik az amúgy is felpuskaporozott feleséget. És kik mondják ezt? Olyan nők, akik maguk meg sem mernek kukkanni otthon, akik nem létező bátorságukat ilyen felelőtlen izgatásban élik ki. Ők szeretnének hősök, bosszúállók lenni, de ehhez nincsen merszük. Sokkal könnyebb más asszonyt izgatni, felbiztatni.

Nagy bolondság az ilyen panaszkodás. Mert hiszen, akinek panaszkodunk, többnyire álszenteskedő részvétellel hallgatja kitöréseinket, valójában pedig alig leplezett kárörömmel élvezzi az érdekes hírt, melyet siet tovább-

adni. És még hozzá milyen formában! Kár, hogy ezt már nem hallják a panaszkodó hölgyek!

— Képzeld, éppen most beszéltem Kláriver. Majdnem bögött, úgy panaszkodott, hogy az ura milyen durva, önző fráter! No de legyünk őszinték! Hiszen ismered Klárit? Az angyalt is ördöggé tudná változtatni, amilyen hisztériás bolond. Azért nem mondom, az ura is finom firma... Egymáshoz illenek!

De a férfiakkal sem állunk különben. Azok is szívesen könnyítenek a lelkükön néhány pohár sör vagy bor mellett baráti körben és ilyenkor ugyancsak nem maradnak el a lazítások:

— Csak azért is tartsd keményen magad! Asszonynak sohase engedjen az ember. Én bizony kikérném magamnak, hogy az asszony pisszegni merjen, ha meguntam a locsogását! Nem árt néha a tenyerünket is megmutatni nekik, ha már nagyon nyelvelnek. Hidd el, bölcs mondás az, hogy az asszony verve jó!

Szegezzük le mindenekelőtt, hogy családi, bizalmas dolgokat, még hozzá ilyen kényeseket kifecsegni nem úri dolog. Művelt, úri gondolkozású ember nem szolgáltatja ki feleségét és nem teregeti ki családi szennyesét. Természetesen áll ez a feleségre is. Neki sem szabad telepanaszolni a házat állítólagos sérelmeivel. Az a családi élet, amelynek kényes ügyeit, bajait ilyen gátlástalan nyíltsággal viszik a nyilvánosságra, megszűnt két ember szigorúan elzárt otthona lenni, vásári látványossággá, mindenki által megközelíthető és megkritizálható közmulatsággá lesz.

Nincsen visszatartóbb és lesújtóbb,

mintha valaki családi életéről az egész város beszélni kezd. Ez egyenlő a polgári becsület elvesztésével. Miféle tiszteletet és méltóságot követelhet az, akit állandóan papucsban és hálóköntösben látnak és akinek leggyarlóbb dolgait folyton szellőztetik?

Erre gondoljanak azok a férfiak és feleségek, akik úgy kiabálnak, tombolnak, hogy az egész ház összeszalad és a szomszédok megbotránkozva csóválják fejüket, sőt nem ritkán a házfelügyelőt szalasztják a lakásba megnézni, hogy nem ölik-e meg egymást.

Rettenetesen ízléstelen, csúnya, szégyenteljes dolog ez, amely a lelki szemérem utolsó szikrájának kihalását, a teljes eldurvulást bizonyítja. Úriember sohasem ragadtathatja magát el ennyire. Sohasem vesztheti el annyira önuralmát és ízlését, hogy emberi méltóságából kivetkőzve prédául dobja családi életét a szomszédok gúnyos röhögésének és kárörvendezésének! Akik az elvakult dühnek ilyen fokára süllyedtek, nem érdemlik meg, hogy otthonukat a „család“ tiszteletet parancsoló jelzőjével illessük, saját magukat vetik ki a tiszteletreméltó polgárok soraiból.

A középkori Németországban úgy kezelték az ilyen házaspárokat, mint a rakoncátlan gyermekeket. A falusi polgárok minden esztendőben úgynevezett Atyát választottak maguk közül, egy feddhetetlen életű, köztiszteletben álló polgárt, aki mellé még két markos segédet is adtak. Ha az Atyának hírül hozták, hogy a faluban valamelyik házaspár gyakran veszekszik egymással, az Atya éjnek idején elment az illető háza elé, bezörgetett az ablakon és arra a kérdésre, hogy ki van ott, azt vála-

szolta: vigyázzatok, az Atya zörgetett be hoz-
zátok!

Ha ez az első látogatás nem járt eredménnyel és a házaspár tovább is civódott egymással, az Atya megismételte éjszakai látogatását, de most már erélyesebben zörgetett és fenyegető hangon figyelmeztette őket, hogy az Atya mindent tud! Ha ez a második látogatás sem javította meg a veszekedőket, úgy harmadszorra már két segédjével együtt behatolt a háza és ott úgy a férjet, mint a feleséget alaposan megverték. A krónikás feljegyzései szerint ennek azután többnyire meg is volt a foganatja.

Férjek és feleségek, bármilyen indulatosak is vagytok, sohase vetkőzzetek ki annyira emberi méltóságtokból, hogy családi háborúskodástokat a nyilvánosság elé vigyétek. Ami a négy fal között játszódik le, az még menthető és orvosolható. De a szomszédok, közömbös és kárörvendező emberek elé vitt veszekedések saját magatoknak olyan bemocskolása, a családi életnek olyan megcsúfolása és meggyalázása, amely tisztességes emberből csak felháborodást és undort válthat ki. Bármennyire méltatlankodtok vagy dühöngtök is valami ott-honi dolgon, ez szigorúan a magánügyetek. Ország-világ előtt nem lehet állandósítani magánéletek botrányait. Nem süthettek *saját magatokra bélyeget, nem vállalhatjátok, hogy a szomszédok becsmérítő pillantásokkal mérjenek *végié* benneteket és úgy beszéljenek rólatok, mint minden jó ízlésből kivetkőzött, elvadult, a polgári társadalom legdurvább rétegébe süllyedt emberekről.

Aki csak egy szikrányit is szereti még fér-

jét vagy feleségét, azt lelke mélyén minden veszekedés ellenére is tiszteli. De aki házastársát kényre-kedvre kiszolgáltatja a szomszédok megvetésének, abból kihalt minden jó érzés.

A részeges és kártyás férj

Sok házasságot nem a szeretet hiánya borít fel, hanem a férj valamelyik káros szenvedélye. Lehet, hogy a férj szereti feleségét, de nem tud ellenállni az alkohol vagy a kártya kísértéseinek és ezen aztán felborul egész családi élete.

Olyan nagy és — sajnos — gyakori veszedelme ez a házasság boldogságának, mellyel feltétlenül foglalkoznunk kell.

Minthogy sem a kártya, sem az alkoholfogyasztás ösztönével nem születünk, mind a kettő megszokáson alapszik és így — elméletileg — gyógyítható. A valóságban azonban ez a gyógyítás egyáltalában nem egyszerű. Olyan nagy akaraterő kell hozzá, amilyent csak a legkevesebb ember tud külső segítség nélkül önmagából kitermelni.

Éppen ezért legelső szabály: ne előlegezzünk bizalmat a részeges vagy kártyás embernek. A bajt tehát már a házasság előtt kell orvosolni. Ne bízson a menyasszony a vőlegény ígéreteiben, hogy majd a házasság után megváltozik. Változzék meg már a házasság előtt. Elegendő erre félesztendei próba. Ha ez alatt valóban nem iszik és nem kártyázik, úgy valószínű, hogy — kellő bánásmód mellett — a házasságában is tartózkodó marad. De ezzel szemben hányszor látjuk, hogy a vőlegény ré-

szegen keresi fel menyasszonyát és alkoholmámoros kedveskedéssel enyeleg vele. A menyasszony ugyan fel van háborodva, de egy kicsit kedvesnek is találja a részeges fiút, leszidja, de afféle nevetős duzzogással és — mert minden szerelmes lány optimista — feleségül megy hozzá abban a szent hitben, hogy majd ő leszoktatja az ivásról!

A kártya éppen ilyen veszedelmes szenvedély. Nincs az a polgári vagyon, amely előbb-utóbb ne úszna el a kártyás ember kezén. A kártya egy hajszállal sem kevésbé veszélyes, mint a kokainmámor vagy morfium. A kártyás ember előtt semmi sem szent. Ha kell, erőszakkal veszi el a feleségtől a háztartásra vagy a gyermekek tandíjára szánt pénzt és elkártyázza.

Ma már vannak házassági tanácsadó intézetek, melyek orvosi vizsgálat után figyelmeztetik a menyasszonyt, hogy a vőlegény esetleg olyan betegségben szenved, amely őt házasságkötésre alkalmatlanná teszi.

Szerintem e betegségek közé kell sorozni az iszákosságot és kártyaszendvedélyt is. Úgy az ivás, mint a megrögzött kátyázás a szó betű szerinti értelmében betegség, kóros szenvedély, következményeiben akárhányszor veszedelmesebb a tüdőbajnál, melyet pedig házasságot gátló oknak tartanak. De arra már igen sok eset volt, hogy tüdőbajos ember boldog házaseletet élt, viszont arra még nem volt példa, hogy a megrögzött alkoholista vagy hazardjátékos ne dülta volna fel környezetének életét. Úgy az alkohol, mint a kártya bizonyos idő múlva eltompítja az erkölcsi érzéket, aminek borzalmas következményeit mindenki

megfigyelhette már. Bizonyos betegségekben szenvedőket azért tiltanak el a nősüléstől, mert betegsége átörökölhető és ártalmára van az utódoknak. Hát a részeges ember gyermekei nem születnek szintén terhelten? Az orvosi cikkek milliói harsogták ezt már világgá és csodálatos módon, a részegeskedést még mindig nem tekinti a közvélemény házasságot gátló oknak. Ennek egyik okát kétségtelenül abban kell keresnünk, hogy az ivásban sokan még mindig virtuskodást látnak! Hányi úri házban láthatjuk még ma is, hogy a vendéglátó gazda valósággal kényszeríti vendégeit arra, hogy igyanak még akkor is, ha azoknak erre semmi kedvük nincsen. Az ivók sértésnek veszik, ha akad valaki, aki nem tart velük.

Milyen szomorú, régi barbár idők csökevénye ez!

Sokszor halljuk azt a frázist, hogy valaki azért iszik, mert ez a legjobb bűfelejtő és hadd mulassunk egyszer Isten igazában!

Ez a legnagyobb hazugság. Aki csak akkor tud jókedvű lenni, ha előbb megmérgezi a szervezetét, az kétségtelenül beteglelkű ember. Egészséges ember minden alkoholsegítség nélkül is tud jókedvű lenni. Az iszákos ember életképtelenségét éppen az bizonyítja, hogy a valóság számára semmiféle kellemes szenzációt nem jelent, neki a részegség hazug illúzióra van szüksége, hogy jól érezze magát. Az ilyen ember számára semmit sem jelent a feleség, nem törődik gyermekével sem, mert hiszen azok is a való világot jelentik, melytől pedig ő mindenáron el akar szakadni.

A szenvedélyesen kártyás ember erkölcsi érzéke is teljesen leromlik idővel. Megszokja,

hogy ne rendszeres munkával keresse a pénzt, hanem a szerencse állandó provokálásával. Meggondolás nélkül veszíti el fizetését és ha elfogyott a pénze, nincsen olyan eszköz, melytől visszariadna, hogy új játéktőkét szerezzen. Eladósodik, nem ritkán csal, sikkaszt. Elhanyagolja a családját. Egyetlen gondja: Melegíteni játékszenvedélyét! A játék váltakozó menete rászoktatja arra, hogy a folytonosan változó izgalmban találjon csak élvezetet, számára unalmas a változatlanságot jelentő család és inkább futó kalandokat hajszol.

Az iszákos és kártyás férjekkel szemben csak az elszánt és következetes erélyesség használ. Ne legyen az asszony goromba, de kérlelhetetlenül következetes. Jóindulattal beszéljen, de határozottan. Ha nincs más segítség, szakítsa meg a házassági közösséget, költözzön vissza szüleihez. Gyakran láttuk, hogy megrogzított játékosok is kijózanodtak ilyen esetekben. Ha ennek anyagi akadályai vannak, ha a feleség képtelen elköltözni részeges férjétől, igyekezzék megőrizni komoly méltóságteljeségét. Bármilyen mélyre süllyedt is a férj, olyan asszonnyal szemben, aki sohasem rögtönöz botrányt, aki mindig megőrzi asszonyi méltóságát, aki állandóan mint élő lelkiismereti furdalás néz rá, a férj mégis bűnösnek érzi magát és gyakran van olyan hangulatban, hogy a feleség néhány meleg, jóindulatú szava ráeszmélteti arra, hogy a pusztulásba rohan. Az ilyen pillanatokat kell kihasználni és megpróbálni rávenni arra, hogy vonuljon szanatóriumba elvonókúrára.

De az esetek nagy általánosságában mégis azt kell mondanunk, hogy azok a lányok, akik

elmulasztották menyasszonykorukban vőlegényeiknek e két káros szenvedélyét kellő figyelemre méltatni, asszonykorukban már aligha fognak ezen változtatni tudni.

A fukar férj

Vannak férfiak, akik függetlenül attól, hogy mennyit keresnek, minden fillér kiadásától remegnek és meggyőződésük, hogy nincsen nagyobb bűn, mint egy kis szórakozásra, új ruhára vagy effélére költeni.

Sajnálatraméltó, lélek- és kedélynélküli emberek, akik nem ismernek mosolyt, az életnek csak árnyoldalait ismerik, gyötrő félelmek áldozatai. Folyton az elszegényedéstől félnek és közben rosszabbul élnek, mint a koldusok. Egyre csak a jövőnek gyűjtenek és közben elfelejtnek élni, elmúlnak az évek és azok sorozata a sivár kuporgatás jegyében múlt el.

Mi célja, értelme van ilyen életnek? Hogyan lehet boldog az olyan házasság, amely kizárja a napsugarat, az életörömet, ahol az anyagiasság ilyen ellenszenves módon terpeszkedik rá mindenre.

Súlyos tévedés könnyelműségnek bélyegezni a színházra, könyvekre, jó ételre, nyaralásra, tisztességes ruházkodásra való kiadást! Hiszen ezek nagyobb tőkét jelentenek a félretett garasoknál, mert jókedvet, frissiséget, lendületet adnak, egészségesen tartják testünket-lelkünket.

Aki folyton a jövőtől retteg, elveszti az egész életét! Milyen emlékei lehetnek ilyen embernek és milyenek lehetnek a csókjai annak,

akinek képzeletét semmi más nem izgatja, csak a pénz! Az ilyen embernek többnyire nemcsak a lelke szennyes, hanem a külseje is. Kopott, elhanyagolt, hiszen sajnál magától minden fillért. Vannak közöttük dúsgazdag háztulajdonosok, uzsorások, kereskedők, de megtalálhatók minden foglalkozási ág körében.

Boldogság csak ott van, ahol kedély, szív uralkodik! Egy kis könnyelműség, fiatalos életöröm nagyobb tőkét jelent a fukar szalmazsákba rejtett bankjegyeinél.

A feleség mindig alkalmazkodjék kiadásainál férje jövedelméhez. Ezt nemcsak a tisztesség parancsolja így, hanem a józan ész és önzés is, hiszen ellenkező esetben felborítja gazdasági egyensúlyukat és a gondok lavináját zúdítja a háztartásra. Ez pedig hamarosan megmérgezi boldogságukat, feldúlja otthonukat. A feleség kötelező takarékosága azonban nem jelenti azt, hogy kényszerítő szükség nélkül mindenről lemondjon, amihez lelki és társasági életet élő embernek szüksége van. Joga van csinosan öltözködni és súlyos tévedés volna ezt egyszerűen hiúságnak bélyegezni! *A nőnek egyenesen kötelessége, hogy minél vonzóbbnak mutassa magát, nem a barátnők vagy ismerősök miatt, hanem saját magáért. Hogy megőrizze férje illúzióját! Ez szintén a boldog házasság egyik feltétele.* Csak figyeljük meg: azok a házasságok, ahol az asszony mindig csinos, kívánatos az otthonában, ahol látzódik, hogy a feleség tetszeni akar férjének, egészen bizonyos, hogy sokáig, talán mindvégig boldogok maradnak. Mert az asszony ezzel az egyszerű ténnyel elárulja, hogy neki nem közömbös az ura, meg akarja őrizni a szerel-

mét és hogy olyan férje van, aki ezt észreveszi és hálás!

Ha a férj, noha anyagi viszonyai megengedik, hogy költsön a feleségére és ezt mégsem teszi, úgy elárulta, hogy nem is szereti, szemében közömbössé vált, észre sem veszi, hogy elegáns vagy kopott-e. Az ilyen férj már nem is feleséget akar, hanem csak szolgálót, aki főz és takarít rá, vagy ápolót, aki gondozza.

Jogos és érthető, ha az ekként elnyomott feleség fellázad és tiltakozik asszonyi lényének ilyen megsemmisítése ellen.

Ismétlem: nem könnyelműsége buzdítom a hölgyeket. Ellenkezőleg, súlyos véteknek és könnyelműségnek tartom, ha a feleség pazarló életmódjával a férj anyagi romlását idézi elő. *De éppen ilyen határozottan ismerem el minden feleség jogát ahhoz, hogy férje kereseti viszonyaival arányban a saját személyére is költhessen, szellemi és kulturális igényeit kielégíthesse.* Kulturális igény alatt értem a rendes öltözködést is.

A férj és feleség szórakozása

A szórakozás életünk napfényes oldalát jelenti. Azokat az órákat vagy napokat, amikor ki tudunk munkánkból kapcsolódni, amikor a magunk kedve és ízlése szerint élhetünk.

Férj és feleség a napnak tulajdonképpen csak egészen rövid idejét töltik együtt, mert hiszen elválasztja őket egymástól különböző munkájuk. Ritka eset, hogy férj és feleség közös helyiségben, ugyanazon munkakörben van-

nak elfoglalva. De ilyenkor is a munkaórák alatt a teljes közömbösség állapota uralkodik közöttük, nincsen sem módjuk, sem alkalmuk arra, hogy enyelegjenek.

A családi élet valódi stílusa tehát csak a pihenés és szórakozás ideje alatt bontakozhatik ki. Ilyenkor derül ki, hogy milyen szoros kapcsolat van férj és feleség között. Az a családi élet boldog, melynél férj és feleség természetesnek találják, hogy szabad idejüket egymással töltsék és ezt nem kényszernek érzik, hanem gyönyörűségnek.

Hogy egymáshoz illik-e két ember? Mondd el, hogyan töltik szabad idejüket és világos, határozott választ adok. Ha a férj szívesebben van feleségével, mint barátaival, ha nem siet a kávéházba, kocsmába, klubba, hanem mosolygós derűvel érdeklődik, hogy melyik moziba menjenek, vagy remek sétát javasol, akkor nincsen baj. Ha a feleség is üdítőnek tartja a férj társaságát és előre örül, hogy együtt mennek majd valahová, ha mindkettőnek ugyanaz az ízlése, például egyforma szenvedéllyel turisztikáznak, vagy bújnak múzeumokat, akkor a házasság boldog. *írjuk le tehát a házasság boldogságának egyik újabb aranytörvényét: boldog az a házasság, ahol férj és feleség szívesen töltik egymással szabad idejüket és együtt járnak szórakozni!*

Gondoljunk arra, hogy férj és feleség völegény és menyasszony korokban kétségtelenül azt tartották a legnagyobb boldogságnak, ha kettesben mehettek valahová. Szinte szabályként mondhatjuk ki ezután: boldogságuk addig tart, ameddig ez a kettes örömet okoz!

Annak a bizonyos harmadiknak a megjelenése szorosan összefügg a szórakozás kérdésével. Házibarátra ott van szükség, ahol a házastársak kettese unalmat jelent. A házi barát majdnem mindig a férj egy régebbi barátja, akit a férj azért csempész az otthonába, hogy legyen kivel diskuráljon, aki kiegészíti a kártyapartit. A barát természetesen kötelességének tartja, hogy a ház asszonyával szemben figyelmes legyen és így lassankint természetes lesz, hogy ő kedveskedjék azokkal a virágokkal, bonbonokkal, melyeket valójában a férjnek kellene megvásárolnia.

A feleség eleinte sértésnek tekinti, hogy férje csak akkor érzi jól magát, ha a barátja is náluk van. Később rájön, hogy ez nem is olyan kellemetlen, mert ameddig a barát náluk tartózkodik, nincs veszekedés, a hangulat határozottan derűsebb. De — ami ennél is fontosabb — az asszony kellemes meglepetéssel veszi észre, hogy van valaki, aki figyelmes, kedves, udvarias vele szemben, aki kötelességének tartja az udvarolgotást.

A férj lassankint egészen magától értetődőnek tartja, hogy ő már semmiféle figyelmességgel nem tartozik a feleségének, mert mindezt elvégzi helyette a barát, ő gondoskodik színházjegyekről, ő vásárolja meg a piac első gyümölcsújdonságait és ha a férj el van foglalva, természetesen ő kíséri mindenféle önagyságát.

Kétségtelen, hogy nagyon gyakran az ilyen barátságok megmaradnak a tiszta platonizmus terén, a barát semmivel sem jelent

többet, mint egy megszokott és nélkülözhetetlenné vált kedves embert. De viszont az sem csodálatos, ha az asszony lassankint mélyebb érzéseit is annak a férfinak adja, akitől mindazt a kedvességet, figyelmet kapja, melyet hasztalan vár a férjétől. Ezek azok a súlyosan elítélendő esetek, melyeknek minden felelősségét elsősorban a férj viseli.

A barát legellenszenvesebb típusa kétségtelenül az a férfi, aki már férjhezmenete előtt udvarolt a ház asszonyának, esetleg éveken át, de sohasem jutott el odáig, hogy megkérje a kezé. A legkülönbözőbb ürügyekkel indokolta, hogy miért nem tud nőszülni. Végül is a lány, belátva szerelmük céltalanságát, hozzáment ahhoz a derék, tisztességes férfihoz, aki talán kevesebb szómaszlaggal igyekezett elbódítani, de viszont vállalta a férj felelősségteljes szerepét. A házasság, ha szenvedélymentesen is, de nyugodt, békés mederben indult el, valószínű, hogy *végül* is egészen kellemes légkör alakult volna. Ekkor jelentkezik azonban az a lelketlen férfi, aki felháborító módon csak azt várta, hogy akadjon valaki, aki a férj kötelességeit vállalja és akkor megjelenik a házastársak otthonában a csábító szerepében. Ha négy szem között marad az asszonnyal, gúnyolja a férjet, izgat ellene és megjátssza, hogy mennyire szenved, milyen szerelmes! Lelkiismeretlenül feldúlja két ember békességét, hitványul és felelőtlenül. Ha van elaljasult lélek, úgy az ilyen férfi ennek legkomiszabb képviselője. Sivár és cinikus kalandkereső, önző és gonosztevő. Mert az ilyen ember még azt az egyetlen mentséget sem mondhatja, hogy szerelemből cselekszik.

Nem! *Aki szerelmes, az kockáztat, de nem lopózik alattomos ragadozó módjára zsákmánya után, nem hárít minden terhet a férjre, hogy ő csak a gyönyörűséget fölözze le.* Aki szeret egy asszonyt, dolgozik, küzd érte és ha saját erejéből képtelen célt érni, akkor levonja ennek következményét és félreáll.

De még ennél a férfinál is gonoszabb az a feleség, aki cinkosi viszonyba lép az ilyen emberrel. Aki elfogadja egy jóhiszemű, derék férfi házassági ajánlatát, a felesége lesz, holott már előre tudja, hogy nem fogja szeretni. Elfogadja a férj munkáját, rajongását, eltartatja magát vele és ugyanakkor mindazt, ami benne meleg asszonyi érzés, a bűntárs lelkiismeretlenségével nyújtja át régi udvarlójának. Erre nincs mentség. Az megérthető, ha a véletlen villámcsapásszerű meglepetéssel hoz egy olyan férfit a nő útjába, aki végzete lesz, feldúlja, kizökkenti nyugalmából. Ez lehet sors, végzet! De hidegvérűen előre megtervezni a házasságtörést, beleugratni egy gyanútlan, jóhiszemű férfit, feleségül menni hozzá a hűtlenség előre eltökélt szándékával, megbocsáthatatlan, megvetendő bűn.

A hűtlenség lélektana

Külön fogjuk a férfi és külön a nő hűtlenségének lélektani okait vizsgálni.

Mindenekelőtt azt a babonát cáfoljuk meg, hogy minden férfi már természeténél fogva hűtlen. Ez egyáltalában nem igaz. A legtöbb férfinak, főleg az egyszerű, üzletének, hivatalának vagy iparának élő átlagembernek, nősü-

lése előtt alig volt számbavehető kalandja és az első nagy szerelmi élmény számára valóban a felesége. Hozzá viszi minden érzését, fantáziáját.

Nyugodtan állítjuk: a férj hűsége majdnem mindig a feleség kezében van. Ha a feleség nem felejt el, hogy a férj illúzióját állandóan ki kell szolgálni, tehát mindig csinosnak igyekszik mutatni magát, ha ért ahhoz, hogy háziasszonyi méltósága mellett a szerelmes nő szerepét is betöltse, ha simulékony, kedves és vidám modorú, úgy szinte százszázalékosan bizonyos, hogy a férj nem csalja meg. Mert van a feleségnek egy hatalmas segítőtársa: a férfiak kényelemszeretete! Nem is méltóztatnak gondolni, hogy ez mennyi hűtlenséget akadályoz meg. Mert arra talán még vállalkozna a férj egy kis lelkiismereti furdalás árán, hogy kis futó kalandba bocsátkozzék, de ha arra gondol, hogy ez mennyi kellemetlenséggel járhat, inkább lemond róla. Nem hajlandó megzavarni szokott napi programját, nem vállalja azt a kényelmetlenséget, hogy barátnője telefonálgat neki, hogy esetleg féltékenységi botrányok lesznek, hogy hazudoznia kell, hogy az előre elképzelt összegnél jóval többbe kerül a kaland, hogy kellemetlen véletlenek súlyos bonyodalmakat okozhatnak, szóval, hogy egész mostani rendezett, nyugodt élete felborulhat. Nagyon sokáig tart, amíg mindezek ellenére mégis rászánja magát egy kis kilengésre. Tapasztalat szerint erre csak a házasságkötés után hat-hét év múlva kerül a sor. És ilyenkor is rengeteg benső harc, kétség előzi meg.

De hogy egyáltalában sor kerül a hűtlenségre, annak igen sok esetben, sajnos, az asz-

szony az oka. Bizonyára önök is találkoztak aaár olyan kedélytelen, epés, mindig békétlenkedő, mindenkit kritizáló asszonyokkal, akikről azt mondták: no, ilyen nővel sem tudnék egy napig sem élni!

Mit csináljon az a férj, aki mikor hazamegy, egy csapkodó, csupa panasszal telített, fésületlen, szennyes pongyolába öltözött feleséget talál otthon, aki valósággal torkára fojtja a jókedvet és rémuralmat teremt maga körül.

Hölgyeim, meg akarják őrizni férjük szerelmét? Akkor ne felejtsek soha egy pillanatra sem, hogy a férfi azt várja a nőtől, hogy szerelmet, gyengédséget mutasson vele szemben. Igen, még a feleségétől is ezt követeli, tekintet nélkül arra, hogy hány év előtt házasodtak meg. A férfi képzelőerejét az izgatja, ha az asszony szerelmet mutat, ha látja, hogy a nő tetszeni akar neki és ha az az érzése, hogy csókja soha megunttá nem váló gyönyörűséget jelent. Erre határtalanul büszke és ha ezt az illúzióját kiszolgálják, úgy hálás és az ilyen asszony mellett kitart. De valljuk be őszintén: hány feleség hajlandó az ezzel járó fáradtságot vállalni? Bizony a legtöbb már a házasság után néhány nappal kezdi otthon elhanyagolni magát. Nem is tudja, hogy a férj ezt személyes sértésnek veszi, ami azért baj, mert a legtöbb férj ezt nem mondja meg, csak úgy befelé rágja a dolog. *Általában és ezt véssék hölgyeim nagyon az emlékezetükbe: a férfiak legtöbbszörben igen sok a szeméremzés, a benső gátlás. Nem mondják meg, ha szerelmileg csalódottnak érzik magukat, önöknek kell észrevenniök, ha valami baj van. A férfi abból indul ki, hogy*

a szerelmes, gyengéd lelkű, a férj boldogságát akaró nőnek tudnia kell, magától kell kitalálnia, hogy mi esik jól az urának és mi az, amivel érzékenységét, ízlését sérti. *Azt mondják, hogy a néma gyermeknek anyja sem érti a szavát. Ez lehet. De akkor a szerelmes, okos feleségeknek még az anyáknál is ösztönösebbeknek kell lenniök, mert nekik viszont meg kell érteniök a néma férjet!*

A legtöbb férj hűtlenségét a csalódás magyarázza. Csalódott, mert felesége nem szolgálta ki fantáziáját, nem kapta meg azt a kedvességet, kellemes légkört, szerelmet, melyet remélt. És most még egyet: a szerelmi csalódást sokkal inkább elviseli és megbocsátja a férfi, mint az otthon veszekedős légkörét. Ha tehát felesége nem is valósítja meg százszázalékosan szerelmi fantáziáját, ettől még egészen nyugodt, kellemes lehet a családi élete. Könnyen lehet, hogy hű is marad feleségéhez. De ha otthon nincsen egy nyugodt perce, ha állandóan telejajgatják mindenféle panasszal, ha az asszonyt egyre mogorva arccal látja, akkor érthető, ha menekül hazulról.

És most nézzük az érem másik oldalát. Miért lesz hűtlen a feleség!

Mindenekelőtt itt is hangoztatnunk kell, hogy a valóságban sokkal kevesebb hűtlen asszony van, mint ahogyan gondolják. Nem olyan egyszerű az kérem! Ezernyi félelem, meggondolás, velünk született tisztességérzet, önérzet, kötelességtudás állja az útját. De csodálatos, hogy vannak hazugságok, melyek úgy látszik, örökéletűek. Főleg férfiak szeretnek hetvenkedni, ha egymás között vannak és egymásra licitálnak hódítási sikereikkel. Ezeknek

fele szemenszedett hazugság, másik fele pedig egészen másképpen történt, mint ahogyan elbeszélük. És mondjuk ki végre az igazat: főleg azok a férfiak fogják rá minden nőre, hogy házasságtörő, akiknek soha életükben nem volt valamirevaló kalandjuk, akiknek halvány sejtelmük sincsen az igazi nőről, a szerelem szépségéről, a szenvedély harcairól. Ezek irigységüket, elfojtott vágyukat ilyen ostoba hányivetiségben élik ki. Ha társaságukban bármelyik ismert nagyvilági nőről, vagy színésznőről esik szó, olyan fölényesen nyilatkoznak, mintha csak egyet kellene füttyenteniök, hogy az illető nő karjukba hulljon!

Hát ez nem *így* van kérem. A valóság, ismételjük, hogy a nők túlnyomó többsége komoly, minden tiszteletet és becsülést megérdemlő családanya és hű feleség.

Nagy ok legyen az, ami mégis megingatja hűségében.

Vegyük sorra ezeket.

A baj egyik leggyakoribb forrása: a túlfiatalon való férjhezmenetel. A gyermekfővel történt választás értéke majdnem a nullával egyenlő. A minden tapasztalat híján szűkölködő leány tisztára érzékei szerint választ. Lelki életet még jóformán nem is élt, fogalma sincsen azokról a mély és szép emberi indulatokról, melyek férfit és nőt egybe kapcsolhatnak, nem ismeri a közös célok és munkák gyönyörűségét. Az ilyen nagyon fiatal lányok majdnem mindig csalódnak házasságukban. Túlságosan fiatalok még, mikor férjük közömbössé válik velük szemben és az elhanyagolt asszonyok sorába kerülnek olyan korban, mikor más nők éppen csak férjhez mennek-

A boldogtalan nők másik csoportjába tartoznak azok, akik szerencsétlenségükre olyan férjet kaptak, aki rideg, az élet örömeit megvető, csak a maga üzleti dolgaival törődő ember. Ezek a férfiak csodálkoznak, ha az asszony boldogtalan mellettük, mert nem tudják, hogy nincs az az anyagi jólét, melynek előnyei felérnének azzal a szakadatlan örömforrással, melyet a nő számára a férj szerelme jelent. Nincs olyan éplelkű és testű nő, aki ne vágya arra, hogy szeressék. De hiszen nemcsak a nők, a férfiak is rászorultak arra a varázserejű sugárzásra, amely szeretetből árad, amely minden életöröm forrása. Száz hűtlen asszony közül legalább kilencven hű maradt volna, ha szeretetet kap. Nem veleszületett rossz hajlamból, erkölcstelenségből figyelt más férfit, hanem gyöngédségre vágyott. Azt akarta, hogy becéző, kedves szavakat mondjanak neki, hogy aggódjanak érte, néha egy kis figyelmeségekben legyen része. Ennél többet a legtöbb nem is akar, ha ennél tovább megy, úgy ez részeről többnyire kényszerű áldozat, melyet csak azért hoz, hogy el ne veszítse azt a férfit, aki mindezt elhozta számára. *Mindez természetesen csak menti, de nem teszi megbocsáthatóvá a hűtlenséget, mely értékes, emelkedett lelkű asszonyt sohasem tehet boldoggá.* Az asszonyi méltóságtól áthatott nőt megalázza a kétszínű játék, melyet férjével szemben folytatni kénytelen még akkor is, ha egyébként az urát nem szereti. Az ilyen nő állandóan lelkiismereti furdalást érez, önérzete súlyosan szenved és minél jobban szereti csábítóját, annál fájdalmasabban gyötri, hogy boldogságát nem hirdetheti emelt fővel az egész világ előtt, hanem

bujkálnia kell, állandó rettegés között, mint a tolvajoknak. Sok asszony súlyos beteg lesz, lelki egyensúlya végleg felborul. És még szerencse, ha olyan férfival került össze, aki valóban szereti. Hiszen ilyenkor meg van a reménye annak, hogy az előbb-utóbb lefolytatandó válás után mint férj és feleség lépnek a világ elé. De milyen gyakori, hogy a nagy lelki harcok árán megszerzett titkos szerelem a legsúlyosabb csalódást hozza, hogy a férfiről, akiért a nő mindent kockáztatott, kiderül, hogy közönséges kalandvadász, akinek számára a nő halálos harca, vergődése, odaadása semmit sem jelentett. Nincs ennél pokolibb gyötrelme a megcsalt nő számára, aki talán sohasem gyógyuló sebet szenved.

Nagyon gyenge alapon nyugszik az olyan házasság is, amely kényszer alapján jött létre. A könyörgéssel, fenyegetéssel, parancssal anyakönyvvezető elé hajtottak házasságából sohasem sarjad boldogság.

A szerelem első feltétele, hogy szabad akaratból szülessen.

Akit kényszerítenek arra, hogy valakivel házasságra lépjen, különösen a nő, feltétlenül gyűlölni fogja a másikat, aki visszaélt kényszerhelyzetével. Ilyen házasságban a kényszerített fél ellenségének érzi a másikat, akivel semmi lelki kapcsolata nincsen. Gyűlöli és egyetlen vágya, hogy bosszút álljon emberi méltóságának megalázásáért. Mert nincs szörnyűbb és megszegyenítőbb megalázás, mint kényszerből túrni a másik csókját! Férfiak, gondoljatok erre! Minden emberi önérzetetek tiltakozzék az ilyen házasság ellen és ha olyan gyengék, önzők és jellemtelenek vagytok, hogy

ennek ellenére a házasság mellett döntöttek, úgy megérdemlitek a végzetet, melyet magatok idéztetek fel.

Hűtlenné teheti az asszonyt a férj megátalkodott léha élete. Vannak férfiek, akik otthonukat csak alvó- és étkezőhelynek tekintik, egyébként nem törődnek sem asszonnal, sem gyermekkel. Nincs felelősségérzetük, annyira megszokják, hogy nőtlen ember módjára éljenek, hogy lassankint egészen elsorvad bennük minden családi érzés. Az így elhanyagolt és megszegyenített feleség egyre kétségbeesettebben kénytelen megállapítani, hogy neki voltképpen nincs is ura, nincs egy férfi, akihez tanácsért fordulhat, aki bajaiban mellé állna, vigasztalna, aki néha egy jó szót mondana neki. Az ilyen nőnek előbb-utóbb megrendül a saját magába vetett hite, rémülten kérdezi, hogy csakugyan olyan rossz, csúnya, értéktelen teremtés, aki nem érdemli meg, hogy szeresék? Éppen ezért mohón és hálásan kap minden feléje vetett jó szón, elveszti helyes kritikáját és túlságos hálát érez mindenkivel szemben, aki jóságot színlel. Az ilyen asszony aránylag könnyű zsákmánya lesz a számító férfivágynak.

De a fájdalmas okoknak bármilyen sorozata vezetett is a házasságtöréshez, egy egészen bizonyos: boldogság ebből nem származhat! Minél nemesebb és értékeőbb férfi és nő került egymással ilyen tilos kapcsolatba, szenvedésük annál mélyebb és gyógyíthatatlanabb. Mert a könnyelmű, kalandorvériek, akiknek erkölcsi érzéke fogyatékos, akik nem szerelmet keresnek, hanem csak kétes értékű örömet, méltatlanok arra, hogy velük foglalkozzunk.

Ők éppen olyan merénylői a társadalomnak, mint a büntető törvénykönyvvel összeütköző más lázadói a jogrendnek. De vannak mély és nagy szerelmek, melyek tragikus módon elkésetten találkoztak. Férfiak és nők, akik valóban egymáshoz illenek, akik minden tekintetben méltók egymáshoz és boldogan tudnának egymással élni, de már mindketten, vagy egyikük házas. Ez az élet legnagyobb drámái közé tartozik. Mert ha ez a két ember a titkos találkozásokat választja, a szenvedések kimondhatatlan sorát veszi magára. A marcangoló féltékenység és boldogtalanság pokla ez. Elválni és törvényes módon egybekelni csak az eseteknek kis százalékában sikerül! Milyen leküzdhetetlen akadálysorozata van a válásnak még a legrosszabb házasságokban is!

Lehet, hogy a házastársak valamelyike azért nem egyezik a válásba, mert úgy érzi, hogy vele véres igazságtalanság történt. Meggyőződésük, hogy több szeretetet és belátást érdemeltek volna. Igaz, hogy sok minden terheli a lelkiismeretüket, csakugyan gyakran voltak durvák, figyelmetlenek, de végre is a mai nehéz világban ne csodáljuk, ha valaki nem tud mindig elragadó udvarló lenni. Ezek azok a bizonyos férjek és feleségek, akik későn ébrednek annak a tudatára, hogy mindez másképpen is lehetett volna. Akik a házaseset közösége alatt következetesen elfelejtették megmutatni, hogy szívük is van és csak utólag eszmélnek rá, hogy ők voltaképpen szeretik a másikat és annak azt tudnia kellett akkor is, ha nem is adták ennek jelét. Felháborodnak és sértőnek találják, hogy kívülük mást is lehet szeretni, mert úgy vélik, hogy minden hibájuk

ellenére ők még mindig különbek mindenki másnál.

De lehet a válás megtagadásának oka az esztelen gyűlölet is. Meghasonlott lelkű emberek fegyvere ez, akik kizökkentek az életből. Lelkibetegek, akik minden örömet el akarnak taposni, mindenkire haragszanak, aki mosolyog és örül az életnek. A saját keserőségüket akarják mindenre ráfröccsenteni.

Hangsúlyozzuk, olyan esetekről beszélünk, amikor a házaselet már teljesen felbomlott, a házastársak régen teljesen elidegenedtek egymástól, sőt még az életközösséget is megszakították.

Egészen más az eset, ha az egyik fél azért nem válik, mert valóban mélyen szereti a másikat és a maga módján ezt mindenkor ki is mutatta.

Ezek a legsúlyosabb esetek. Mert ilyenkor mindig ennek a szerelmes félnek van igaza és a másik fél alig hozhat fel valamit a mentségére. Aki kezdettől fogva jó és becsületes élettárs volt, joggal érezheti magát elárultnak és megcsaltnak, ha a másik fél el akarja hagyni. Lélektanilag természetesen megérthetjük a másik felet. Elképzelhetjük, hogy ő csak bizonyos jóakarató közömbösséggel ment bele a házasságba. Nem is ismerte magát. Sohasem volt szerelmes, nem is tudta, hogy mit jelent ez a nagy érzés. Egy napon azután váratlan meg-rázkódtatásként éri egy találkozás és egész lénye átváltozik. Olyan indulatok viharzanak fel benne, melyeknek erejéről és létezéséről fogalma sem volt. Sok regény, színdarab foglalkozott ezzel a problémával és az írók a legkülönbözőbb megoldásra jutottak. Sokan álltak

a szerelmes pártjára és nagylelkúséget követeltek a másik féltől. Azzal érveltek, hogy az olyan házasság, melyben az egyik fél érzéseit ilyen szinte kényszerítő lelki erők hatása alatt egy harmadik emberhez vitte, értéktelenné vált és nincsen értelme fenntartásához ragaszkodni. Más írók viszont a kötelesség parancsát mindennél súlyosabbnak vélik és nem ismerik el az ilyen szerelem jogosultságát. Lemondani és szenvedni! — ez az álláspontjuk. Ismét mások ilyen esetben a féktelen szenvedélyek összecsapását látják és regények, vagy színdarabjuk gyilkossággal, esetleg öngyilkossággal végződik.

Mi egyik álláspontot sem fogadjuk el. Szerintünk minden egyes ilyen esetet egyénileg kell a leggondosabban megvizsgálnunk, mielőtt tanácsot adnánk. Kiinduló szempontunk: lehetőleg tartsuk fenn a meglévő házasságot, mert hiszen igen gyakran csak átmeneti érzéskitörésekről van szó, melyek bármilyen meg rázó erejük is jelentkezésükkor, később kiderül, hogy mégsem volt igazi mélységük és az engedékenységgel végzetes következményekkel járt volna. A nagy indulatkitöréseket néha régóta elfojtott elégedetlenségek váltják ki, nem is a felbukkant kísértő személye a fontos, ő csak a szikra, amely a puskaport felrobbantja. Ha a férjben, vagy a feleségben már régen nem halmozódott volna fel egy sereg keserűség, méltatlankodás, úgy a kísértő felbukkanása esetleg semmiféle szenzációval nem járt volna. Ezek azok az esetek, melyekben a házaspár kölcsönös kimagyarázkodása mindent jóvá tehet!

De milyen ritkán történik, hogy férj és

feleség egy napon nyugodtan egymás mellé ülnek, hogy tanácskozást tartsanak arról: tulajdonképpen mi a baj, miért lendült téves vágányra házasetük. Pedig milyen szükség lenne ilyen alapos „kibeszélésre“. De erre rendszerint csak a válság csúcsán kerül sor, amikor már mind a ketten szinte felemésztödték az izgalmak tüzében. Amikor már minden borzalmat egymás arcába ordítottak, amikor már egészen reménytelennek látszik a helyzet és az egyik végleg el van szánva, hogy eddig és nem tovább, akkor jut végre eszébe az egyiknek, hogy azt javasolja: üljünk le és nézzük meg, hogy tulajdonképpen mi is a baj?

Lehet, sőt valószínű, hogy ilyen tanácskozás egészen váratlan eredménnyel végződik. Hogy az első nyugodt, emberséges érzésektől fűtött mondatok után egyszerre csak egészen más megvilágítást nyernek az események és a férj, vagy feleség meglepetten veszi észre, hogy hiszen a helyzet nem is annyira reménytelen, mint amilyennek látszott. És ebben a pillanatban a kísértő személye és jelentősége hirtelen erősen veszít jelentőségéből, bizonytalanává válik és lehet, hogy — szinte egyik napról a másikra — kiadják az útját.

De vannak valóban súlyos esetek. Amikor csakugyan olyan mély és váratlanul támadt szerelemről van szó, amely gyógyíthatatlan. Ilyenkor mi is a másik fél nagylelkűségét követeljük. Nemesen érző, művelt ember sohasem vállalkozhat a kegyetlen és bosszúálló kényúr szerepére. Mit ér azzal, ha erővel visszatartja a másik felet, aki testben-lélekben idegen lett hozzá, akinek csak mérhetetlen szenvedést okoz. Micsoda házaset következhet ezután? Egy nagy-

lelkű szó, vagy mozdulat, mellyel a másik szabadságát visszaadja, olyan magasságokba, az emberi méltóság olyan ormaira lendíti fel, amely őt teszi győztesé még ebben a drámai helyzetben is.

Szeretsz valakit? Ne azzal bizonyítsd be, hogy bosszút állsz rajta, hanem hogy ha kell, még a magad meggyőződését és érzéseit is feláldozod érte. Méltóztassék elhinni, a bosszúnak sehol sincsen olyan kevés értelme, mint éppen a szerelmi életben. Azt mondják, hogy a bosszú édes. Lehet, hogy ez az élet más vonatkozásaiban csakugyan így van, de a szerelemben pont az ellenkezője az igaz. A bosszú mindenekefelett a bosszúállónak fáj, hiszen szenved, vergődik és csak azért áll bosszút, hogy a másiknak is fájdalmat okozzon. Olyan valakit akar meggyötörni, akit akár tudatosan, akár tudat alatt még mindig szeret. Mert ha közömbös lenne előtte az illető, nem sokat törődne vele, hanem újtára bocsátaná.

Mi célod van azzal, hogy gyötörni akarod azt, akit szeretsz, vagy szerettél? Szenvedsz és azt akarod, hogy ő is kínlódjon? Mit érsz vele?

Ne a bosszún törd tehát a fejed, hanem a gyógyuláson. És a szerelmi csalódás okozta sebet egyetlen csodaszer gyógyíthatja csak meg: egy új szerelem!

Az okos asszony és az oktalan

Vigyázz az urad jó hírére és tekintélyére!

Ha vendégségbe mentek, légy kedves, de udvariasságod sohase legyen összetéveszthető az alázatossággal. Vannak nők, akik azzal tet-

szelegnek maguknak, hogy úgy libegnek be valahová olyan halkán, jelentéktelenül, légiesen, mintha állandóan azzal tüntetnének: nézzétek, én milyen finom, szerény vagyok. Valójában persze ez merő mesterkéeltség, kétszínű póz, melynek egyetlen célja, hogy már belépésükkel különködjenek. Fokozzák ezt azzal, hogy a naiv kis babát játsszák meg, aki mindenben elbámul, nem győznek eleget csodálkozni a legnagyobb hülyeségeken és állandóan azon törik a fejüket, hogyan mondhatnak valami hízelgőt annak, akivel éppen beszélnek. A jelenlévő legcsúnyább nőre azt mondják, hogy tökéletesebb termetű lényt nem szült még anya, a legbutább fráterről az a véleményük, hogy a legkellemesebb modorú gentleman, ők maguk egészen picire húzódnak, az eléjük tett ételből éppen csak csipegetnek és nem törődnek azzal, hogy jelenlevő férjüket közben a guta kerülgeti mérgében. Mert tegyük fel, hogy a férj tekintélyes állású és szellemes ember, olyan, akinek tekintélye van, akit a jelenlevő többi vendég már bizonyos tiszteletteljes kíváncsisággal várt. Már most képzeljük ennek az úrnak az érzését, mikor azt látja, hogy a felesége mindent megbámul, halkán, alig rebegeve tesz néhány félénk megjegyzést és általában úgy viselkedik, mint egy harmincéves csecsemő, aki örök kiskorúságra ítélte magát. Micsoda nő az, akinek mindenki és minden imponál, aki állandóan úgy meg van hatva, mint egy tahiti-szigeti benszülött, aki először lép európai lakásba? Sok nő ezt tudatos gonoszszágból teszi, a férjét akarja bosszantani, így érezteti vele, hogy milyen jelentéktelen embernek tartja, hogy mindenki más mennyire imponál neki.

Mert ezek a nők otthon, a saját lakásukban persze egyáltalában nem ilyen szendék és szerények. Ellenkezőleg, állandóan ellentmondanak a náluk sokkal okosabb és tekintélyesebb férjnek. Bántja őket, hogy a férj nem hajlandó őket szellemi téren egyenrangúnak tekinteni és csak azért is megmutatják, hogy ők nem állnak be azok közé, akik férjüknek hódolnak. Féltékenyek a férj sikerére, mérgesek, hogy nem nekik van hódoló táboruk, hanem az uruknak. Bosszújukat azután a társaságban élik ki, amikor azzal a ténnyel, hogy mindenki előtt megalázkodnak, valójában a férjüket járatták le. Mert hiszen alázatosak azok szoktak lenni, akik rendszerint egészen alacsony, minden tekintélyt nélkülöző társadalmi osztályhoz tartoznak és megszokták, hogy nekik mindenki parancsolhat. Már most olyan társadalomban, ahol férj és feleség egyenrangúak, a feleség oktalan alázatossága egyúttal a férjet is kompromittálja. Mert amint az okos feleség alátámasztja és a maga részéről is érezteti a férj rangját, az oktalan feleség stílustalan viselkedésével mérhetetlenül sokat árt a férj karrierjének.

Most pedig tanuljunk meg néhány igen fontos dolgot.

A férfi élete két nagy mederben folyik. Egyik a munkája, másik a társadalmi élete. A legtöbb férfit annyira igénybe veszi munkája, hogy nem ér rá, gyakran pedig nincs is érzéke ahhoz, hogy a társasági életet is szervezze, ápolja. Holott ez minden boldogulás egyik előfeltétele. Ennek az ügyes elintézése vár a feleségre.

Az asszony feladata, hogy ápolja a társa-

ságbeli összeköttetéseket. Neki kell helyes érzéssel megválogatni a meghívandók névsorát. Okosan, tapintatosan kell kiválogatnia azokat, akiknek barátságára a férjnek szüksége van és ezeket időnkint vendégül látni.

Rengeteg férj köszönhetne sikerét annak, hogy felesége ügyesen adminisztrálta. Az a háziasszony, aki kellemes légkört tud otthonában teremteni, aki ért ahhoz, hogy aránylag kis anyagi áldozattal tudjon egy-egy vacsorát rendezni, végtelenül megkönnyíti és elősegíti ura társadalmi boldogulását.

Semmiel sem mutathatja meg jobban a feleség, hogy őszintén szereti urát, mint azzal, hogy nem a személyes sikereit tekinti főcél-nak, hanem az ura karrierjét. *A meghívásoknál tehát nemcsak az a szempont, hogy neki kik kellemesek, hanem tíz is, hogy kiknek a jelenléte kívánatos a férj érdekében.* „Okos asszony minél több barátnőt igyekszik szerezni, mert hiszen asszonyi összetartáson keresztül igen sok mindent lehet elérni.

Ezzel szemben az önző, hiú, orruknál tovább nem látó feleségek kizárólag toalettkérdést látnak a vendéglátásban és flörtölési alkalmat. Számukra csak az a fontos, hogy túlöltözzék vendégeiket és hogy az ő személyük legyen a központ. Mi a következménye az ilyen viselkedésnek? Feltétlenül egy sereg sértődés és harag. Mert a többi asszony persze irigy és bosszús, ha más elegánsabb, mint ők és még kevésbé tűrik azt, hogy az urakat lefoglalják előlük. A rosszpolitikájú asszony tehát csak ellenségeket szerez és akik megharagszanak rá, önkéntelenül az uráról is kedvezőtlen kritikát fognak mondani.

Vannak nők, akik mesterei annak, hogyan robbantsák szét férjük baráti társaságát és pont azokkal vesznek össze, akiknek barátsága fontos a férjre. Ennek egészen furcsa lélektani oka van. Mondjuk, a férj leghasznosabb barátja egy nagy textilgyáros, aki nős. Az asszonynak kedvesnek kellene lennie tehát a gyáros feleségéhez. De erre képtelen. Felháborítja, hogy a másik asszony férje bizonyos mértékben függőségben tartja az ő urát és hogy az a másik ennél fogva rangban különbnek tarthatja magát. Ezt az oktan asszony nem képes elviselni. És ahelyett, hogy kedves lenne, éppen ezzel a nővel szemben lesz epéskedő, rosszindulatú. A vége: a gyárosék megszakítják a családdal az érintkezést.

Az okos nő minden erejével azon van, hogy fokozza férje munkakedvét és növelje ön-bizalmát! Százszor is kifejezést ad bámulatának és elismerésének.

— Drágám — mondja, — mindig csodálom a szorgalmadat, okosságodat! Én esküdni mernék, hogy feltétlenül előbb-utóbb nagy sikered lesz. Csodálatos ember vagy és napról-napra jobban megszeretlek a munkádon keresztül!

Az ilyen beszéd nemcsak a férj munkakedvét tartja frissen, hanem a szerelmét is. Az a boldog házasság, ahol a férj örül felesége elismerő kritikájának és felüdül, új kedvet kap társaságában.

A pénzkérdés

Állapítsuk meg, hogy a család békéjének legnagyobb veszedelme a pénzkérdés. Az

együttélés érzelmi részei ha meg is romlottak, végül bizonyos semleges közömbösségbe posványodhatnak, de a pénzkérdés naponta megújuló és el nem kerülhető kellemetlenséget jelent.

A pénzkérdés a legkülönbözőbb formákat öltheti.

Lehet, hogy a férj nagyon szépen keres, sőt vagyonos is, mégis állandó viharok vannak a pénz körül, mert a feleség pazarló. Elvégre nincs a világon olyan jövedelem, melyet lukszcikkekre ne lehetne kidobálni. Prémek, ékszerek, állandó utazások, ruha és kozmetikai szalonok a Dárius kincsét is elnyelik. Ilyen esetekben teljesen indokolt, sőt szükséges a férj erélyessége. Ez azonban ne merüljön ki egyszerű gorombaságban, asztalcsapkodásban. A könnyelmű asszony erkölcsi értékére kell hatni. Józanul megmagyarázni a pazarlás veszedelmességét és erkölcstelenségét. Igyekezni kell érdeklődését, intelligenciáját valami más, helyes irányba terelni. Mert jegyezzük meg: a pazarló asszonyok szinte kizárólag azok sorából kerülnek ki, akik üres lelkűek, valójában boldogtalanok, életüknek nincsen célja és tartalma és ilyen meddő külségekkel igyekeznek valami kis szint, izgalmat vinni életükbe. Többnyire gyermekük sincsen, vagy ha van, nem foglalkoznak velük eléggé. *Az okatlan pazarlás mindig lelki sivárságra, csökkent szellemi képességre, sőt műveletlenségre vall.* A széles látókörű, művelt nő az élet örömeit és szépségét nemcsak toalettekben és ékszerekben találja meg, hanem érzi, hogy szociális kötelességei is vannak, jótékonykodik, személyesen vesz részt a háztartásban, érdeklődik minden

művészet iránt, tájékozott irodalmi kérdésekben, értékes emberekkel veszi körül magát, akik másról is tudnak beszélni, mint bridzsről, kutyáról, divatról.

Figyeljük meg, az esztelenül pazarló asszony férje majdnem mindig olyan gazdag ember, akit szinte teljesen elnyel üzleti elfoglaltsága, nem ér rá feleségével foglalkozni. Az asszony, amikor a pénzt szórja, tudat alatt a férjen áll bosszút, azért dobálja a pénzt, mert gyűlöli, amiért elvitte tőle az urát. Szerelem helyett ő csak pénzt kap a házasságban. Ezért veti magát féktelenül a tékozlásra. Neki értéket, létjogosultságot, élettartalmat csak a pénz ad.

Súlyosabb a helyzet, ha a férj keresete nem áll arányban a feleség költekező vágyával. Amikor az asszony nem elégül ki a férj szerelmével, az otthon nyugodt védettségével, a gyermekek gondozásával. Mindennél fontosabbnak tartja a barátnőivel való vetélkedést. Úgy érzi, hogy szépsége, szellemi és egyéb képességei különb külső díszet követelhetnek, mint amennyit a férj tud adni. *Személyes sértésnek tartja, hogy az ura nem tud többet keresni és lenézi ezért.* Az ilyen asszony előbb-utóbb elszakad otthonától és vagy reménytelen, gyászos végű kalandok hősnője lesz, vagy — ha kivételes szerencséje van, csakugyan férjhez megy egy gazdag emberhez érzés és szerelem nélkül, csak a pénz utáni olthatatlan vágyakozásában. De ne higyjük, hogy akkor boldog lesz. Mert jól jegyezzük meg, hogy gazdasági alapon boldogságot megvalósítani lehetetlen, mert ott nincs határ, nincs nyugvópont. Akinek autója van, villát akar, akinek autója

és villája van, elkecsereedik, mert a barátnőjének nagyobb a briliánsa, mint az övé, ha ezt is eléri, úgy az fáj neki, hogy csak méltóságos asszony, holott kegyelmes szeretne lenni. Az élet minden vonatkozásában talál valakit, akinek több pénze, több tekintélye van, mint neki. És mit látunk? *Minthogy az ilyen nők fölfelé nem érhetnek sikert, sőt csak bosszúságuk van, rendszerint lefelé kacérkodnak.* Társadalmilag nálunk jóval alacsonyabban állók társaságát keresik, olyan pénztelen emberekét, akik irigylik őket. Itt érzik igazán jól magukat, itt élvezik ki, hogy pénzük van. Anyagi elvakultságukban nem egyszer odáig süllyednek, hogy férjet is pénzen vásárolnak maguknak, rabszolgát, akit szeszélyük szerint akarnak rángatni és aki — ez a tragikomikus a dologban — többnyire megcsalja őket! Hány ilyen ellenzenyes botrányról olvashattunk! Megvásárolt és a végül végkielégítéssel elbocsátott férjeokről. Dúsgazdag asszonyokról, akik egész életükön keresztül az arany boldogságát hajszolták és egyik tragédiából a másikba zuhantak.

Leggyakoribb eset azonban mégis csak az, hogy a feleség igényei valójában szerények, de a férj még ezeket sem tudja kielégíteni, mert nem keres eleget. Lehet, hogy ebben valóban hibás, például lusta, elhanyagolja üzletét. De valószínűbb, hogy egyszerűen pechje van, nem tud boldogulni.

Vizsgáljuk meg apróra a különböző eseteket.

Kezdjük azon, hogy a jövőbeli feleségnek már az eljegyzéskor körülbelül tisztában kell lennie a vőlegény vagyoni helyzetével. Igen sok férfi már kérő korában olyan állásban

van, vagy olyan a foglalkozása, hogy meggazdagodása előre kizárt. Például altiszt, írnok, tőkenélküli kisiparos stb. Ilyen esetekben a nőnek számolnia kell azzal, hogy egész életét a szerény igénytelenség kereteibe helyezi. Nincs joga később az urának szemrehányást tenni, ha sok mindenről kell lemondania. Ez nem is igen szokott előfordulni, mert hiszen a tapasztalat azt mutatja, hogy *éppen e szerény társadalmi osztályhoz tartozó nők józanul és gyakorlatilag gondolkoznak és megszokták azt, hogy valóban addig nyújtózkodjanak, ameddig takarójuk ér.*

Az igazi baj a szegény középosztály leányaival van. Ezeknek igénye, különösen, ha érettségiztek és megszokták, hogy gazdagabb barátnőikhez járjanak, természetesen sokkal nagyobb. Csinosan akarnak öltözködni, megkívánják, hogy időnkint színházba, moziba, hangversenyre menjenek, egy kis cukrászda, néha táncos tea, vidám kirándulások olyan örömek, melyekre jogot formálnak. Ezek a lányok már feltétlenül olyan férjet keresnek, aki nekik ezt az életmódot nyújtani tudja. A baj csak az, hogy az ilyen fiatal lányok érzésvilága erős hullámvásznak van kitéve. Egyszer úgy határoznak, hogy okosak lesznek és csak jól kereső férfihoz mennek feleségül. Máskor viszont hirtelen érzelmi rohamok vesznek rajtuk erőt és halálosan beleszeretnek egy kis állásban levő fiatalemberbe. A szerelem elfogult optimizmusában úgy vélik, hogy a házasság után feltétlenül csoda történik és lesz pénz is. Persze: nem lesz!

Nagyobb a baj, ha a jövődöbéli férjnek üzlete vagy vállalkozása van, amely az eljegy-

zés idején megy is valahogyan, de a házasságkötés után zátonyra fut. Ilyenkor a házasság összeomlása majdnem elkerülhetetlen. Mindenekelőtt a férj dühöng és mert a saját tehetetlenségét nem hajlandó belátni, kudarcának okát házasságában keresi. Azt állítja, hogy a nősüléssel kapcsolatos többletkiadások hozták bukását. Vagy hogy az asszony szólt be helytelenül az ügyekbe. Most eszmél rá, hogy gazdagabb nőt kellett volna feleségül venni, akinek hozománya van és dühös az asszonyra, aki őt behálózta és elvétette magát.

De éppen ilyen elkeseredett a feleség is, aki abban a reményben ment férjhez, hogy a férje most már egy életre támasza lesz. Ezzel szemben kiderül, hogy még annyit sem tud elérni asszonykorában, mint amennyije lányságában volt. Új ruháról, kalapról szó sincsen, nem járnak sehová szórakozni, minden reggel borzalmas jelenetek játszódnak le a pénzkérésnél. A férj káromkodik, dühöng...

Az ilyen házasságok csak akkor tarthatók fenn, ha úgy a férj, mint a feleség kivételesen emelkedett lelkű, bölcs emberek, akik semmiféle baj közepette nem veszítik el lelki egyensúlyukat és akiket őszinte szerelem kapcsol össze. Gyakran láttuk, hogy igen jómódú családból származó lányok, akik szerelmi házasságot kötöttek egy szerény viszonyok között élő férfival, megható önfeláldozással tudtak mindenről lemondani, ők, akik megszokták a polgári jólétet, maguk főznek, takarítanak, lemondanak minden eleganciáról és megelégszenek azzal a szellemi gyönyörűséggel, melyet a jó muzsika, könyvek, együttes séták jelentenek számukra. De milyen kevesen vannak ilyenek!

A legtöbb férfi és nő, sajnos, nagyon is az anyagihoz van kötve. *És — ez éppen az érdekes — sokszor minél szegényebb osztályból kerül fel a lány, annál igényteljesebb!* Ez azért van, mert túlértékelik a gazdagság jelentőségét, melyet még nem ízleltek meg, amely után azonban olthatatlanul vágyódnak. Egész lányságuk egyetlen vad akarásban telt el: olyan házasságot kötni, amely kiemeli őket gyűlölt szegénységükből! Csak ez a cél, semmi más. Nekik nem fontos a szerelem. Csak pénz legyen! Az ilyen lányok számára természetesen határtalan és gyógyíthatatlan csalódás, ha kiderül, hogy a jó módúnak vélt férjnek nincsen pénze, vagy tönkremegy. Ezt nem bocsátják meg és mert tulajdonképpen nem is volt más kapocs, amely férjeikhez fűzte őket, családi életük a borzalmak sorozata lesz.

Ezzel szemben éppen a gazdag lányok sorából gyakran kerülnek ki a nagylelkű, hősies feleségek. Akikben nemcsak természetes jóság, hanem kellő műveltség is van, akik józanul tudják férjük helyzetét elbírálni és méltósággal viselik el a szegénységet. Hány gazdag házból származó úriasszonyt láttunk, aki megható hősiességgel gondozta gyermekeit, ellátta a teljes háztartást és soha, egyetlen szemrehányó szóval nem illette urát.

Ez azonban természetesen nem szabály, csak dicséretes kivétel. A szabály mégis csak az, hogy úgy a szegény, mint a gazdag házból származó feleség egyaránt rossznéven veszi, ha a férj rossz anyagi helyzetbe került. *De még mindig nem ez a nagy baj, hanem az, hogy a férjet még jobban bántja a dolog, mint a feleséget!* Ha a feleség elég okos és ízléses

és nem is tesz szemrehányást férjének, annál jobban rágódik a férj, aki megvan győződve, hogy felesége őt megveti azért, mert nem tud neki elég pénzt adni. Szóval úgy érzi, hogy veszélyben forog a tekintélye. Ez ingerültté teszi és mert meg akarja mutatni, hogyha nincs is pénze, azért ő az úr a házban, aki nem hajlandó tekintélyrombolását tűrni, egyszerre durva, zsarnok lesz. A rossz üzletmenetel miatti bosszúságát a feleségén és gyermekein torolja meg.

Ezek a pénztelenség miatti leggyakoribb veszekedések. Minél tovább tart a férj rossz anyagi helyzete, annál jobban állandósulnak a házi viharok és végül is a megkínzott feleségből is kitor az indulat. Ha egyideig hallgatott is és magába fojtotta elégedetlenségét, férje durvasága kiváltja belőle a felháborodást és most már kíméletlenül szemébe vágja az urának, hogy gorombáskodni tud, de pénzt keresni nem! Milyen sok ilyen kínos jelenet maradna el, ha a férfiak ostoba politikája nem hajszolná bele egyenesen a botrányokba az asszonyt. *Ha a férjekben nem élne egy oktalanság és büszkeség, ha nem szégyenlenék megmagyarázni feleségeiknek, hogy miért megy nekik rosszul és egyben az asszonnyal együtt próbálnák a megoldás útját keresni, gyakran meg lehetne menteni a veszélyes örvényekbe került házasságot.*

Külön kell szólnunk azokról a férjekről, akiknek sohasem jut maguktól eszükbe, hogy az asszonynak pénzre is van szüksége és állandóan elvárják, hogy a feleség minden fillérért szóljon nekik. Ez igen ostoba és rövidlátó politika. Hiszen ezek a pénzkérések megalázzák az

asszonyt és hála helyett haragot éreznek azzal szemben, aki őket ilyen rabszolgaságban tartja és minden pillanatban érezteti függőségi viszonyukat. Mennyivel okosabb az a férj, aki kérés nélkül, saját jószántából ad egy bizonyos összeget feleségének. Hiszen ezt a pénzt úgyis oda kellene adni. Így azonban bőkezűeknek, kedveseknek, szeretetreméltóknak tűnnek fel, megkímélik az asszony szemérmét és büszkeségét. Az ilyen férjet feltétlenül szereti a felesége, hálás neki és méltányolja úri gesztusát. Gyakori eset, hogy a férj szépen keres, de családját a legszűkösebben tartja ugyanakkor, mikor ő saját személyére két kézzel szórja a pénzt. Vannak férfiak, akik bármennyit keresnek, mindig pénzsűkében vannak, mert — amint mondani szokás — ujjaik között elfolyik a pénz. Nem is tudják, hogy mire költik a pénzt, mert elfelejtik, hogy a látszólag szerény kávéházi kiadás is felrúghat naponta tíz-tizenöt pengőre, ha többször megismétlik és válogatás nélkül rendelnek meg mindent és hogy a filléres alapon játszott kártyapartik is végződhetnek húsz pengő differenciákkal, nem is szólva arról, hogy akadnak szép számmal közöttük, akik egy lépést sem tudnak másképpen tenni, csak autótaxival és négy-öt pengőt dohányoznak el naponta. Csodálatos, hogy éppen az ilyen könnyűkezű férjek szísszennek fel legfájdalmasabban, ha a család kér tőlük pénzt. Természetes, hogy az ilyen férfiak házaselete is felbomlik. Nem is valók férjnek és ezt ők tudják legjobban. Éppen ezért utólag mindig megbánják, hogy megnősültek és áldozatnak tekintik magukat, holott éppen ellenkezőleg az asszony és a gyermek a mártír. Ezek

azok az urak, akik a társaságban a legszeretreméltóbbak, otthon pedig kibírhatatlan mogorva és folyton dühös kényurak. Nagyon okosnak, erélyesnek, jó idegzetűnek kell lennie az olyan feleségnek, aki ilyen férjjel sikerrel akarja felvenni a harcot. A tanács: noha minden oka megvan a haragra és bosszúra az ilyen feleségnek, mégis éppen ellenkezőleg, igyekezzen minél kellemesebb, vidámabb otthonot teremteni férje számára, hívja meg annak kedves társaságát, szóval legyen ő is tagja, cimborája annak a körnek, melyben férje olyan nagyon jól érzi magát. Ne maradjon kívül, ne érezze férje, hogy az ő megszokott és kedvenc környezete és az otthona két egymástól élesen elkülönülő világ. Ezt általában minden feleség figyelmébe ajánlom. A férj kedvtelései és otthona között ne legyen áthidalhatatlan szakadék. Ha a felség is bekapcsolódott férje mulatságaiba, ha nem mint állandó gáncsoskodó, hanem ellenkezőleg, mint cimborá szerepel, akkor a bajok kiküszöbölése sokkal könnyebb.

Igaz, hogy az ilyen okosan viselkedő feleség eleinte maga is hozzájárul a könnyelmű pénzkiadásokhoz, de ez csak átmeneti állapot. Mert most már módja van, mint az ellenség területére behatolt kémnek, körülnézni, kitalálni a megtámadható pontokat és egy kis asszonyi furfanggal nem lesz nehéz a férj korlátok közé szorítani.

Más a helyzet, ha a férj egészen eldurvult, bárdolatlan ember, akinek eltompult az erkölcsi érzéke és akiben a kötelességtudásnak szikrája sem él. Az ilyen ember egy hajszállal sem különbözik a közönséges gonosztevőtől

és ha a büntetőtvényben nincs is cselekedetére paragrafus, az erkölcsi világ feltétlenül kiközösíti magából. Ezeknek lélektana azonos a megrögzött bűnözőekkel, lelkileg beteg emberek, akiknek gyógyítására természetesen reménytelenül vállalkozik a feleség, mert gyógyítani csak azokat lehet, akikben minden könnyelműségük ellenére él bizonyos fokú erkölcsi érzés, van lelkiismeretük és csak ellenállóerejük gyenge.

Szabad-e pénzügyi dolgokban teljesen őszintének lenni a férjnek feleségével szemben? A szabály, hogy feltétlenül! A feleség legyen legjobb barátunk, akit megbecsülünk és minden tekintetben méltónak tartunk arra, hogy ügyeinkről tájékoztassuk. De lehetnek egyéni kivételek. Sok szülő ugyanis egészen helytelenül úgy neveli leányát, hogy soha nem ad neki zsebpénzt, a leány felnő anélkül, hogy a pénzzel való bánásmódról és általában a pénz reális értékéről fogalma lenne. Számára tíz pengő éppen olyan elméleti fogalom, mint akár száz. Ha azt hallja, hogy férjének kétszáz pengő van a zsebében, megszedül és azt hiszi, hogy most már minden kívánsága megvalósítható. Nem gondol arra, hogy házbér, adó, villany-, gázszámla, szabó percek alatt elnyelik ennek az összegnek a dupláját is. Az ilyen naiv asszonyokat csak fokozatosan lehet a helyes pénzkezelésre ránevelni. A tapasztalat egyébként azt mutatja, hogy a feleségek többsége sokkal jobban tud takarékoskodni a pénzzel és helyesebben osztja be, mint a férfiak.

Ha a férjnek módjában van, úgy ne naponkint, hanem hetenkint adja ki a háztartási

pénzt, mert így az asszony sokkal jobban tudja pénzügyi terveit megvalósítani, gazdaságosabban vásárol és a férj is megszabadul a mindennapi pénzadás pillanatnyi bosszúságától.

Mennyi szabadságot követelhetnek a házastársak?

A boldog házaselet feltételének egyik legfontosabb és egyben legkényesebb fejezetére térünk rá, melyben ismét kénytelenek leszünk néhány belénk rögzített babona tarthatatlanságát kimutatni.

Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy a házasság nem kölcsönös rabszolgavásár és a házasság tényével a férj nem lesz a feleségének és a feleség nem lesz a férjnek kizárólagos tulajdona. A házasság ellenére is mindegyiknek joga van megőrizni egyéniségét.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a házasságok boldogtalanságát legalább ötvenszázalékos arányban ennek az egyszerű igazságnak fel nem ismerése okozza. Hány olyan feleséget ismerünk, aki a férjét jóformán még lélegzeni sem engedi, állandóan a nyakán ül, oktalan féltékenységgel üldözi, azt követeli, hogy a férj kizárólag a családjáért dolgozó munkagép legyen.

Nagyon természetes, hogy a családjáról minden férj legjobb ereje és tudása szerint köteles gondoskodni és az anyagiakon felül törődnie kell a feleség és gyermekek szellemi életével, minden erejével elő kell mozdítania a családtagok boldogulását.

De az élet sokfélesége ezzel még nem mérülhet ki. Egy harmincöt-egyvenöt esztendő

férfi, aki erejének és tehetségének teljében van, nem mondhat le minden becsvágyáról, lelki magánéletéről, egyéni célkitűzéseiről csak azért, mert megnősült. Például szenvedélyes muzsikus és el akar menni egy hangversenyre. A feleség nem szereti a hangversenyt és mérges, amiért a férje nélküle megy szórakozni. Szerinte ez felesleges pénzkidobás és különben is sértésnek tekinti, hogy a férj az ő társasága nélkül meri jól érezni magát. Természetesen fordítottja is állhat a dolognak, hogy a feleségnek vannak olyan passziói, melyek viszont a férj ízlésével nem találkoznak. Például a feleség szeret strandolni, a férj gyűlöli. Az aszszony szívesen táncol, a férj nem.

Ilyen esetekben a kölcsönös engedékenység, különösen műveltebb emberek között, feltétlenül megkövetelhető.

Egészen helytelen arra az álláspontra helyezkedni, hogy a házasság tényével valakinek teljesen lezárult az egyéni élete. A kötelességteljesítés mindenekfelett való, de viszont a házasságot nem lehet egy állandósított kaszárnyává változtatni, ahol csak fegyelem, robot és engedelmesség van.

Lehet, hogy durvasággal, zsarnoksággal elnyomjuk valakinek az egyéniségét, de ezen valóban nincsen áldás, mert idegbajok, ingerültségek, állandó keserűségek alakjában hamarosan jelentkezik az ellenhatás.

Férj és feleség ne kölcsönös rabszolgatartók legyenek, hanem jó pajtások. Úriemberek, akik egymással szemben legalább annyi udvariassággal és türelemmel viseltetnek, mint közömbös idegenekkel.

Micsoda végzetes ostobaság és rövidlátás,

ha például a feleség azért csap patáliát, mert a férjnek délután hat órakor eszébe jut, hogy sétálni szeretne, viszont a feleségnek ehhez nincsen kedve, azt pedig nem akarja, hogy a férj egyedül menjen el hazulról! Vagy, mondjuk, férj és feleség megszokott társaságukkal kirándulást beszéltek meg. A férjnek váratlanul üzleti elfoglaltsága akad és nem mehet. A feleség egész lelkével sóvárog a szép kirándulás után, de nem mer menni, mert férje ezt a legnagyobb sértésnek tekintené. Felháborodna, hogy a feleség nélküle is jól meri érezni magát. Az asszony tehát otthon marad, de magát áldozatnak tekinti és jókedv, felüdülés helyett a rossz kedvét árasztja szét.

Úgy az apának, mint az anyának kötelessége a gyermek életét tőlük telhetően megszépíteni, boldogulásának útját egyengetni. De itt sem szabad egyoldalú túlzásba esni. Milyen sokszor látjuk például, hogy magukat egészen szegény sorból felküzdő szülők gyermekeiket már úgy nevelik, hogy a kívánságaikat vakon teljesítik, elhalmozzák őket pénzzel, távol tartják őket minden gondtól ugyanakkor, mikor ők még mindig elvonják szájuktól a falatot is és egész életükben csak a munkában őrlődnek fel. Helyes ez? Hiszen az ekként nevelt gyermek nagyzási hóbotba esik, szemtelenül önző lesz, mert hiszen egyre azt látta, hogy körülötte forog az egész világ, egészen természetesen tartja, hogy — akár csak szülei — más is csak érte dolgozzon és mindenki az ő kívánságait lessé.

A szabály az legyen, hogy az egyes családtagok élete összhangban álljon egymással. Tehát a feleségnek nem lehet jobb élete, mint

a férjnek, a gyerekek sem élhetnek légmentes búrában ugyanakkor, mikor a szülők a legkínzóbb gondokban gyötrődnek.

Viszont a családtagok közül senki se képzelje magát istennek, aki a többieket a maga képére akarja teremteni és elvárja, hogy azok kizárólag az ő ízlése, kívánsága szerint éljenek, mozogjanak, beszéljenek. Boldogság csak ott lehet, ahol a családi életet nem a börtön, hanem a szabadság levegője hatja át.

Sohase felejtjük el: akinek szabadságot adunk, szívesen engedelmeskedik és alkalmazkodik hozzánk, ha úgy érzi, hogy ezt nem kényszerből, hanem szabad elhatározásából teszi! Ezzel szemben lehet, hogy kikényszerítjük valakiből, hogy szeszélyünk szerint viselkedjen, de ezzel egyúttal ellenségünké is tettük. Milyen együgyű az a feleség, aki azzal dicsekszik barátnőjének, hogy nyafogással, jelenetek rögtönzésével elérte azt, hogy férje sehová nem mer menni nélküle és csak azokkal a barátaival érintkezik, akik neki is rokonszenvesek. Vájjon csakugyan megváltotta illetéknéppen a családi boldogságot? Ellenkezőleg, fanyar, békétlen, a házasságot kényelmetlen börtönnek tekintő férfit láncolt magához.

Mennyire helytelen, ha például a férj sikere teljében álló művésznőt vesz feleségül, de azzal a kikötéssel, hogy az asszonynak nem szabad többé a nyilvánosság előtt szerepelnie. Az önzésnek, féltékenységnek és snobságnak micsoda gyilkos egyvelege ez! Milyen végzetes félreismerése minden lélektannak. Milyen halálos biztonsággal lehet megjósolni, hogy ez a házasság boldogtalan lesz, hogy a nő, minél

idősebb lesz, annál keserűbb szemrehányást fog magának tenni, amiért művészi sikereit feláldozta.

Óvakodjunk az olyan házasságoktól, melyeknek előfeltétele az, hogy a házaspár egyik tagja áldozza fel azt a hivatását, melyet örömmel és becsvágygal folytat. Hány asszonynak van önálló foglalkozása és a férj azt követeli, hogy azt szüntesse meg. A szerelmes nő első érzésviharzásában ennek eleget is tesz, de később ezerszeresen megbánja!

De van bőven példa arra is, hogy a jövőbeli apósoknak nem tetszik a vő foglalkozása. Mondjuk, az após jó módú kereskedő és azt akarja, hogy a kitűnő vegyész mérnök vagy festő vő hagyja abba eddigi foglalkozását és lépjen az üzletbe. Vagy tegyük fel, hogy a lány szerelmes lesz egy kifizetésű állami tisztviselőbe. A fiú előtt szabályos hivatalnoki karrier áll. Egész lelki berendezésének, becsvágyának ez a pálya felel meg. Egészen bizonyos, hogyha megmarad hivatalnoknak, derűs, békés, kiegyensúlyozott ember lesz. Ezzel szemben az após, akinek az a becsvágya, hogy veje minél többet keressen, magához veszi vállalatába, ahol a vő sohasem találja meg a helyét, örökké boldogtalan lesz.

Mindezek igen veszélyes és kockázatos dolgok. *Sohase igyekezzünk erőszakosan megváltoztatni valakinek az egyéniségét, mert ebből csak baj lehet.* Hogyan köthetjük az életünket valakihez, akitől előbb azt követeljük, hogy tétje ki magából az élettel szemben való minden eddigi elképzelését, szóval, változzék át egészen más emberré! Nem méltóztatik érezni ennek a képtelenségét? Vagy úgy jó

valaki, ahogyan megismertük, vagy mondjunk le róla. Sohase vállalkozzunk az egyéniség megváltoztatásának reménytelen feladatára. Kivétel csak akkor van, ha vagy családi okokból egyéniségével összhangban nem álló életet folytat és számára a házasság olyan változást tesz lehetővé, amely végre felszabadítja igazi egyéniségét. Például valaki szerény orvosi gyakorlatot folytat, holott laboratóriumi kutatómunkát szeretne végezni. Vagy díjnok valahol, holott művészi képességeit szeretné kivirágoztatni.

Ezek azok a szerencsés esetek, amikor a házasság olyan tehetségeket ment meg az emberiségnek, melyek egyébként elkallódtak volna. Ilyenkor a házasság nem elnyomja, hanem felszabadítja az egyéniséget.

Az ideális férj

Az ideális férj mindenekelőtt egészséges.

Nem azt mondjuk, hogy beteges férfi nem lehet meghatóan derék, szerető, szorgalmas férj, de kétségtelen, hogy minden igyekezete ellenére a betegségből eredő rossz kedv, gond lassankint ráfátyolozódik a családi életre és az otthon levegőjébe egyre több nyugtalanság vegyül.

Köztudomású, hogy a férfiak általában rosszabbul bírják a betegségeket, mint a nők. Türelmetlenek, mérgesek, idegesek.

A családi boldogság legnagyobb rémei az anyagi gondokból eredő különböző betegségek: gyomoridegesség, kedélydepresszió, rossz közérzet, gyors kifáradás.

Az egészséges férfi ezzel szemben mindig megőrzi kedélyének a derűjét és optimizmusát. Már pedig a kedély a boldog otthon legéltebb napsugara. Milyen kevés férj szokott otthon tréfálkozni! A legtöbb ordít, parancsolgat, állandóan a zord nagyképűség álarcában járkal. Holott a feleség és gyerekek semmiért sem hálásabbak, semmi nem ad nekik több lelki felszabadulást, mintha azt látják, hogy a családfő jókedvű.

Tréfálj és mosolyogj otthon! Ne tartogasd szellemességedet és vidámságodat mindig csak idegenek számára. Milyen örömmel, édes türelmetlenséggel várják otthon azt a családfőt, akinek a lakásba lépése napsugarat jelent és nem félelmes mumust. Akihez bizalommal lehet simulni, nem kell rettegni, hogy a következő pillanatban kitör a vihar.

A jókedv lefegyverzi a legmogorvább feleséget is. Tudj néha kamaszosan vidám lenni. Ne legyenek merev, méltóságteljes elveid, ne hangoztasd minduntalan, hogy: komoly ember ezt vagy azt nem teszi! Lehet, hogy csakugyan nem csinálja, de viszont ki parancsolja neked, hogy mindig komoly légy, hogy sohase fogd fel az életet könnyebb oldaláról! Miért ne táncolnál, énekelnél jó társaságban, jó zene mellett, miért ne ülhetnél be feleségeddel egyszer-másszor egy kedélyes kis kocsmába, miért ne rendezhetnél versenyfutást a strandon, vagy miért ne labdázhatnál a kertben vagy a réten?

Ne ülj mindig bírói székbén, ne kritizáld egyre a környezetet! Tanuld meg azt az egyszerű lélektani igazságot, hogy az állandó oktatás a legrosszabb nevelési módszer, mert a szüntelen rendreutasítás megvadít, túrhetet-

lenné válik és végül a szegény áldozatot egészen önállótlan, gyáva lényé süllyeszti, aki már moccanni sem mer, mert már előre fél a korholástól. Ellenben ha kedves és kedélyes vagy, szeretni fognak és akit szeretünk, annak szívesen engedelmeskedünk.

Az ideális férj időnkint mindig talál alkalmat arra, hogy egy-egy bókot mondjon feleségének, amelyből az asszony megállapíthatja, hogy még mindig tetszik. Figyelmes, észreveszi, ha feleségén új kalap van és megdicséri új frizuráját. Nem tart állandóan erkölcsi prédikációkat, nem szidja az asszonyt, amiért púdert és rúzszt mer használni, szóval nem tartja felháborítónak, ha az asszony még tet-szeni akar, hiszen fiatalságát, frissességét ezzel tulajdonképpen férje számára óhajtja megőrizni. Sajnos, nagyon sok a kedélybeteg, savanyú férj, aki mindent elkövet, hogy feleségéből kiirtson minden életörömet és kacér-ságnak, erkölcstelenségnek bélyegzi, ha a felesége lázadozni próbál a mesterséges megöregedés ellen. *Mert semmi sem öregít jobban, mint a kedélytelenség!* Akik folyton morognak, békétlenkednek, már negyvenéves korukban kibírhatatlan aggastyánok, akikből senkinek sincs öröme, rémei környezetüknek.

Az ideális férj szereti gyermekeit, törődik velük, igyekszik lelkükhöz férközni, beszélget velük. *Mindennapos dolog, hogy igen derék családapák, akik utolsó filléreiket is gyermekeikre költik, úgy élnek gyermekeik mellett, mintha teljesen idegenek lennének.* Vesznek ruhát a gyerekeknek, taníttatják őket, minden tekintetben gondoskodnak róla, csak éppen arra nincsen sohasem idejük, hogy beszélges-

senek vele. Annyira igénybe veszi őket az üzleti elfoglaltság, az üzleten kívül pedig annyira vágnak a pihenésre és a maguk külön szórakozására, hogy a gyermek minden közeledése idegesíti őket, fárasztja őket a velük való beszélgetés és ne zavarj, fiacskám kiáltással rázzák le őket. Ha az anya nem számolna be a gyermek egy-egy mondásáról, az apának sejtelve sem volna arról, hogy tulajdonképpen milyen gyermeke van. Sajnos, ezt nemcsak olyan esetekben tapasztalhatjuk, amikor az apa reggeltől estig dolgozik és így csakugyan nincsen ideje a gyermekekkel foglalkozni, hanem olyanoknál is, akik például csak fél napig vannak elfoglalva. Ezek is igyekeznek a gyermekekkel való foglalkozást lehetőleg az anyára áthárítani és ők legfeljebb a büntető bíró szerepét vállalják, akik az anya panaszára közbelépnek és megfenyítik a rakoncátlankodókat.

Hogyan fejlődjön ki ilyen körülmények mellett a gyermek és apja között a szükséges lelki összhang? Hogyan válhat így az apa gyermeke legjobb barátjává? Fájdalom, sok helyen már odáig fajulnak a dolgok, hogy a gyermekek aggódva várják a pillanatot, amikor apjuk hazaérkezik és megkönnyebbülten sóhajtanak fel, amikor ismét távozik hazulról. És — hogy a szomorú humor teljessé legyen — az ilyen apák még dicsekedni szoktak azzal, hogy ők micsoda fegyelmet tartanak otthon, milyen csendesek, pissenés nélkül lapulók a gyermekek az ő jelenlétében! Az ilyen ember az otthont a börtönnel, saját szerepét pedig a börtönigazgatóéval téveszti össze.

—Ahol gyermekek vannak, ott az otthon

időnkint igenis legyen, gyermeklármától hangos és az apa vegyen részt a kicsinyek mulatózásaiban. Természetesen azért a gyermekeket már kezdettől fogva arra kell szoktatni, hogy mindenkor legyenek tekintettel az apa esetleges otthoni munkájára, pihenésére. A kettő nagyon összeegyeztethető, mert ahol a gyermekeknek bizonyosfokú szabadságot engednek és naponta módjukban van tüdejüket egy kis kiabálással kiszellőztetni, izmaikat játékkal edzeni, ott könnyű rászoktatni őket arra, hogy viszont a nap bizonyos óráiban csendesen viselkedjenek.

Az ideális férj nem hanyagolja el külsejét. Egyenesen sértés és nevelés, ha a kitűnően öltözött feleség mellett egy elképesztően izléstelenül és kopottan öltözött férj sétál. Aki rájuk néz, azoknak első gondolata: ezek nem illenek egymáshoz! Milyen sértő és fájdalmas kritika ez a feleség szempontjából. Hiszen a jól öltözött asszony a kopott férj mellett önkéntelenül azt a látszatot kelti, hogy erkölcstelen teremtés, aki a szegény férj vagyoni viszonyain túlmenően költ magára, bizonyára bűnös úton szerzett pénzből. Holott a valóság az, hogy a férj is megengedhetné magának, hogy jól öltözzön, de lényének természetes hanyagsága, a világgal szemben való meghasonlottsága és cinizmusa arra készíti, hogy ne törődjön a külsejével. Van ebben rejtett féltékenység is, lenézés és gyűlölet azokkal a csinos, elegáns férfiakkal szemben, akik, véleménye szerint, az asszonynak tetszenek. Hát ő megmutatja, hogy az igazi férfi megveti és nem utánozza az ilyen majomkodó piperkőcöket.

Felesleges hangsúlyoznunk, hogy az így gondolkozó és viselkedő férjnek egyáltalában nincsen igaza. Amelyik férj lemond arról, hogy megjelenése tetszetős, kellemes legyen, ezzel elárulta, hogy számára nincsen nőkérdés, nem érdeklí a szerelem és azt minden valószínűség szerint házasesetéből kikapcsolta. Minden feleség büszke arra, ha az ura más asszonyoknak is tetszik, viszont az a férj, aki még súlyt helyez arra, hogy felesége még mindig a hódító gavallért lássa benne, mindig ügyelni fog megjelenésének kellemes voltára.

Az ideális férj megbecsüli felesége háztartási tevékenységét, de nem él ezzel vissza. *Nem az a becsvágya és nem abban látja az asszonyi ideál betetőzését, hogy felesége kizárólag ingyenes háztartási alkalmazott legyen.* Ha elfogadja és megköveteli a háztartással és gyermekneveléssel járó ezernyi szolgálatot, módot kell találnia arra is, hogy viszont száz másféle vonatkozásban hangsúlyozza azt, hogy feleségében nemcsak a háztartási alkalmazottat látja. Tehát kedvesen elbeszélget vele, közli vele terveit, gondjait, meghallgatja az asszony beszámolóját, érdeklődik kívánságai iránt, együtt megy vele szórakozni, anyagi viszonyaihoz mértén gondoskodik arról, hogy az asszony elegánsan jelenhessék meg a társaságban.

Sok feleség maga az oka annak, hogy férje végül csakugyan nem lát benne mást, csak háztartási alkalmazottat. Ezek azok, akik abban a pillanatban, mikor meglátják férjüket, valósággal megrohamozzák és semmi másról nem tudnak beszélni, mint azokról az aprócseprő kellemetlenségekről, melyek őket a ház-

tartással kapcsolatban érték. Beszámolnak a padlóviasz rossz minőségéről, a mosókonyha rejtelméről, a mézáros fondorlatos csalási kísérletéről, a házmester zsarnokságáról, a főzelék silány minőségéről,

—Jó, hogy jössz — fogadják a fáradtan, idegesen hazatérő férjet, — mit szólsz ehhez a disznósághoz! A Mari majdnem elégette a húst, ha véletlenül nem nézek a sütőbe, szénné ég az egész. Az ember amúgyis majdnem beleőrül ebbe a drágaságba. Két fillérrel emelték a hagymát. Holnap be kell érned paprikás krumplival, mert nagymosás lesz és nem rendezhetek traktamentumot a mosónőnek. Már előre égnek áll a hajam, ha arra gondolok, hogy ez a boszorkány megint klórt fog használni, de majd a körmére nézek.

—Kérlek — vág közbe szelíden a férj, — mikor eszünk!

Az asszony csak erre várt. Villámló szemmel méri végig az urát.

—Persze, ez vagy te. Mindig csak magaddal törődsz, a hasaddal, a kényelmeddel. De az nem érdekel, hogy a szegény feleséged hogyan megy tönkre., hogyan dolgozza agyon magát...

—De szívecském, hidd el...

—Ma is például eltört egy tányér. Tizenhat fillér. Megmondtam Marinak, hogy levonom a béréből. Te persze nem törődsz ilyesmivel, csak lármázni tudsz, mikor pénzt kérek. Kérlek, adj három pengőt, mosószappan kell a nagymosáshoz és ne felejtse, hogy a mosónő holnap négy pengőt kap. És felmehetnél a Vargáékhoz az emeletre, megmondhatnád, hogyne rázzák a szőnyeget a mi fejünkre, mert tő-

lem megkaphatják. Egyáltalában kérlek, mivel törödsz te? Miattad tönkre mehetne minden...

—Nézd fiam, nekem ma annyi kellemetlenségem volt a hivatalomban...

—Úgy? És az én kellemetlenségeim? Ma itt volt Csutorákné kifutóleánya és azt üzente, hogy még hozzá sem fogott a ruhám készítéséhez. Már két hete húz az orromnál fogva. Más férj agyonverné az ilyen bestiát, aki így bánik a feleségével, te azonban fütyülsz rá... Adtál már pénzt a barackra, hogy befőzhessek? Hát mit gondolsz, meddig lesz még a piacon barack? Ma már több helyen tíz fillér volt kilója nyolc helyett. Akkor persze csapkodsz, hogy szórom a pénzt. Azt látnád, hogy más asszonynak mennyi kell. Manduláné tíz pengőt kap naponta a férjétől háztartásra és ma mondta a fűszeres, hogy hetvenpengős számlájuk van, mert az asszony mindent magára költ. Olyan nő kellene neked is, nem egy ilyen állat, mint én vagyok, aki csak dolgozik. Itt voltak a rádiószámlával is, kifizettem, légy szíves megadni, mert nem követelheted, hogy még ezt is a konyhapénzből fizessem.

Az a feleség, aki így beszél és viselkedik, ne csodálja, hogy az ura végül csakugyan nem lát benne mást, mint egy háztartási alkalmazottat, akivel a világon semmiről sem lehet beszélni, akiben nincs sem kímélet, sem tapintat, nyomat sem mutatja valami lelki emelkedettségnek. Lehet nagyon derék és hű feleség, de kétségbeejtő egyoldalúságával megkeseríti még azt a jót is, amit nyújt.

Írjuk le dült betűkkel: az élet igen bonyolult, az emberi testnek és léleknek nagyon sok a vágya és szükséglete. Valamennyit természe-

tesen nem tudjuk kielégíteni. De viszont túlságosan szűk sem lehet az a kör, melyen belül kívánságaikat megvalósíthatjuk. Életünk java-részét a család keretén belül töltjük el és életünk boldogságát, vagy boldogtalanságát szinte kizárólag az dönti el, hogyan érezzük magunkat otthon. Hiába van valakinek nagy üzleti sikere, hasztalanul léptetik elő hivatalában, vagy írnak művészetéről áradozó cikket az újságok, ha otthona fel van dűlva, úgy mind e sikerek édessége megkeseredik. Az a fontos tehát, hogy otthonunk keretein belül tudjuk minél több vágyunkat megvalósítani. Tehát, hogy nyugodt, békés legyen házunk levegője, *pihenni tudjunk!* Nagyon sok házasságnak az a tragédiája, hogy sem férj, sem feleség sohasem pihenhet biztonságos nyugalomban, mert egészen bizonyos, hogy a másik valamilyen kellemetlen formában megzavarja. Fontos, hogy úgy férj, mint feleség a saját otthonában megtalálja szellemi kielégülését is, tehát az asszony ne beszéljen mindig olyan dolgokról, melyek a férjet nem érdeklik, melyek távol állnak egész lényétől és gondolkozásától. Ha férj és feleség nem tudnak másról beszélni, csak kizárólag a háztartásról, az olyan mintha két ember a világ legszebb tájain ro-bog végig autóján és közben kizárólag csak a kocsis motorjáról, fékjeről, benzinkészletéről diskurálnak, de észre sem veszik milyen isteni szépségek, napsütött, virágos völgyek, elbájoló tavak, fenséges hegyek panorámája között haladnak. Az élet nem arra való, hogy állandóan csak az életet fűtő motorról, pénzről, ételről, háztartási problémákról beszéljünk, hanem hogy közben valóban éljünk is, tehát élvezzük

az ezer formában kínálkozó szépségeket is! Bocsánatot kérek minden szigorú erkölcsbírótól, de mégis csak kimondom: ahhoz, hogy az ember szépen és boldogan éljen, egy kis könnyelműség is kell!

Meg kellett mindezt írnom, hogy világosan álljon mindenki előtt az a nagyon megszívlelendő igazság: *ahhoz, hogy a férj tökéletes legyen, elengedhetetlenül szükséges a megfelelő feleség, aki mellett a férj előnyös tulajdonságai kivirágozhatnak és érvényesülhetnek!*

Mert hiába akar a férj kedves, vidám, figyelmes lenni, ha az asszony ebben egyszerűen megakadályozza. Megakadályozza azzal, hogy kritikanélküli fecsegéseivel egyszerűen megőrjíti, hogy nem osztozik soha férje jókedvében, hogy elvből mindig ellentmond, oktalanul féltékenykedik, sohasem igyekszik magát kellemes oldaláról mutatni, állandóan elégedetlen, férje rossz hangulatát nem csökkenti, hanem ellenkezőleg, fokozza. Szándékosan olyan témákat keres és olyan dolgokat hánytorgat fel, melyek a férjnek kellemetlenek, nem törődik férje hangulatával, idegállapotával, kíméletlen önzéssel csak a személyes dolgait tárgyalja szüntelenül.

Az ilyen feleség az angyalból is ördögöt csinál, mert elvégre nincs az a tökéletes idegzetű, jóindulatú ember, aki előbb-utóbb ne vesztené el türelmét ennyi meg nem értés és kicsinyesség pergőtüzében.

De most mingyárt sietve szegezzük le, hogy természetesen mindennek a fordítottja is áll. *Éppen ennyire elengedhetetlenül szükséges, hogy a jó feleségnek megfelelő férje is le-*

gyen. Mert hiábavaló az asszony minden jóindulata, szerelme, türelme, ha a férj makacsul kellemetlen, rideg, kíméletlen. *Bizony sok asszony van, aki csak azért rossz, mert nem engedik, hogy jó legyen.*

Boldog házasság csak két egyformán jóindulatú fél között képzelhető el, olyanok között, akik — amint már kifejtettük — akarnak boldogok lenni.

Az ideális feleség

Kérdezd meg a férfiaktól, milyennek képzelik az ideális feleséget és szédülni fogsz, hogy milyen ostobaságokat válaszolnak.

A legtöbb a pillanatnyi szükségletéből indul ki és eszerint fogalmazza meg választát. Ha éhes, azt mondja: az a tökéletes asszony, aki jól főz. Vagy úgy vélekszik, hogy a tökéletes feleségnek mindenekelőtt szépnek és szenvedélyesnek kell lennie. Ha rongyos a harisnyája, vagy leszakadt a gomb a kabátjáról, úgy feltétlenül a szorgalmasan varró és foltozgatónőben találja meg eszményképét. Ha nincsen állása, úgy önálló keresetű asszonyokért rajong, akiknek saját divatszalonjuk, vagy más jövedelmező mesterségük van.

Ezek a példák eléggé mutatják, hogy milyen lesújtóan szűk szempontból nézik a férfiak a feleség kérdését általában és szomorúan derül ki, hogy túlnyomó többségük a feleségben még mindig nem lát mást, mint egy a férj kiszolgálására való teremtetést.

Ennek a lélektani okát nem nehéz megtalálnunk, ha meggondoljuk, hogy a nőnek évezredek óta keresztül valóban csak a férfi ki-

szolgálása volt a hivatása és kötelessége. Az ilyesmit a férfiak nem egykönnyen felejtik el.

A munka és az élet harcának közössége régebben csak a kevésbé tehetős társadalmi rétegekhez tartozó férj és feleség között állt fenn. A jobbmódú polgári családok leányainak eszébe se jutott, hogy a férj kenyérkereső gondjában is részt vegyenek és nem kívánták, hogy őket komoly lényeknek tekintsék. Műveltségük, látókörük meglehetősen korlátozott volt és a háztartás vezetése teljesen kimerítette tevékenységüket.

Azóta a nők általános műveltségi színvonalja rendkívül emelkedett és nagy általánosságban elérte a férfiakét. A ma lánya, akit már nem nevelnek olyan légmentes, elzárt világban, mint elődeit, aki együtt sportol a férfiakkal, modern regényeket olvas, kitűnő filmeket lát, rádiót hallgat, mindenről tájékoztató lapokat járát, akinek tájékozottsága hasonlíthatatlanul nagyobb, mint az előző nemzedékéké volt, már egészen más szerepet akar játszani férje oldalán.

Az ideális feleség tehát mindenekelőtt férjével egyenlő mértékben intelligens. Az intelligencia természetesen nem jelent szaktudást is, mert hiszen egy tanár, orvos, vagy mérnök feleségétől nem kívánjuk, hogy ő is értse ezeket a tudományokat. Az intelligencia csak annyit jelent, hogy fel tud emelkedni abba a világba, amelyben férje szellemi élete mozog. Megérti férje gondolatait, követni tudja magyarázatait, világszemléletük egyforma szinten mozog.

—Művelt férfi és műveletlen nő házassága

csak szerelmi viszony lehet, a házasélet más, sokkal mélyebb és maradandóbb értékű kapcsolatainak teljes híjával. Ha az ilyen feleség megöregszik, úgy valóban csak a gazdaasszony szerepét töltheti be férje mellett.

Még súlyosabb a dolog, ha művelt nő lesz műveletlen férfi felesége. Az ilyen házasság mindig boldogtalan, mert a nőt a természet úgy alkotta, hogy fel akar nézni a férjére, csodálni akarja. Ha ezzel szemben lépten-nyomon botránkozni kényszerül a műveletlen férj ostoba megjegyzései miatt, úgy egyre több ellenszenv, sőt gyűlölet halmozódik fel benne. Ennek ellenére gyakran látjuk, hogy igen művelt, diplomás lányok egészen műveletlen, tökfajú gazdag férfiakhoz mennek feleségül. Nem irigyeljük az ilyen férjeket és feleségeket.

Az ideális feleség legnagyobb tudománya, hogy el tudja hitetni a férjével azt, hogy annak szüksége van rá! Olyan sokféleképpen tudja hasznosítani magát, hogy a férj él sem tudja képzelni nélküle az életet és az a tudat, hogy ilyen okos, derék, szép felesége van, sokszorosra növeli munkakedvét és biztonságérzetét.

Hogyan éri ezt el? Elmondjuk néhány titkát.

1. Mindig ízléses. Nem ragadtatja magát durva szavakra, sehol sem viselkedik feltűnően, társaságban korrekt a modora, nem áll össze pletykálkodni szomszédokkal, háztartási alkalmazottakkal, egy pillanatra sem felejt el, hogy ura jóhírét, tekintélyét védeni tartozik.

2. Nem rohan minden haszontalansággal férjéhez, hanem maga intézi el ügyeit.

Sok nő abban a pillanatban, ha megpillantja férjét, már panaszkodni kezd, se vége, se hossza siránkozásainak és szemrehányásainak. Az okos és helyes lélektannal dolgozó feleség ezzel szemben lehetőleg lenyeli bosszúságait és férjéhez kedves, mosolygó, nem pedig nyűgösködő lényét viszi. Rendkívül fontos, hogy az otthonába siető férj útközben hogyan gondol feleségére. Vájjon már előre örül annak, hogy jókedv, barátságos arc fogadja, vagy pedig előre borzad a megszokott nyafogástól, végnélküli panaszoktól.

3. Nem felejtí el, hogy a férje férfi is, aki elvárja, hogy a felesége szerelmet mutasson. Sok nő a régi regények holdvilág hangszerezésű tanításainak hatása alatt úgy véli, hogy csak a férfi lehet azt, aki az udvarlást kezdi. Ez azonban nagy tévedés. A valóság, hogy az elfáradt, rosszkedvű férfi ritkán van kezdeményező kedvében és bizony a feleségnek kell kedveskedéseivel kedvetlen hangulatából kiragadni. Sok asszony erre női büszkeségből nem hajlandó. Micsoda végzetes tévedés! Hány házasság borul fel ezen. A férj halálosan megsértődik, mert felesége e rosszul alkalmazott büszkeségét hidegségnek és közönynek veszi. Lassankint mind a két fél dacos lesz és végül minden gyengédségi kapcsolat megszűnik kettőjük között.

4. A gyermekekről lehetőleg jókat mond a férjének. Vannak csodálatos anyák, akik, nem is rosszakaratból, alig várják, hogy hazajöjjon a férj, már záporozzák a sok panaszt, hogy a gyermekek milyen égbekiáltó gagságokat követtek el, hogy nem lehet bírni

velük! Sok anya ezt csak azért teszi, hogy ezzel hangsúlyozza, mennyire nehéz, mártír munkát végez a gyermeknevelés körül! Milyen súlyos hiba ez! A férj lassan megszokja, hogy a gyermekekkel kapcsolatban csak bosszúságot hall és apai érzéseiben a *gyengéd* öröm és szeretet helyett türelmetlen harag foglal helyet. Nem azzal a mosolygó érzéssel siet haza, hogy milyen jó lesz megölelni, megsimogatni a gyermeket, kikérdezni, hogy mit csinált, felfrissülni sugárzó kis lényének százféle kedvességében, hanem már előre dühöng, hogy micsoda gaszágokat csinálhatott a kölyök és egyáltalában nem örül előre a viszontlátásnak. Anyák, vigyázzatok! Ne neveljétek férjeteget gyermekeitek ellenségévé!

5. Nem féltékenykedik izléstelen módon. Ha a férj két percet késik, nem gyanúsítja meg, hogy biztosan nőügyek tartóztatták. Igen veszélyes és okatlan dolog ez. A féltékeny asszony önkéntelenül a saját csökkent női értékére figyelmezteti az urát. Ellenkezőleg azt kell mutatnia, hogy fel sem tételezi, hogy férje őt megcsalhatná.

6. Az ideális feleség általában többet tud férjénél. Ne méltóztassék mosolyogni ezen, majd mingyárt igazat méltóztatnak adni nekem. Természetesen nem úgy értem, hogy az asszony a férj mesterségbeli dolgát érti jobban, hanem a gyakorlati életnek azt a sok ezer apróságát, melyek rengeteg időt, energiát fogyasztanak, megoldják és elvégzik a férj helyett. Például a lakásrendezéssel kapcsolatos összes teendőkhöz a nők általá-

ban sokkal jobban értenek, mint a férfiak. Kedvük és idejük is van bútorok válogatásához, kézimunkához, lakás karbantartásához. Az ügyes asszony remekül tud csomagolni, szegelni, függönyt, szőnyeget, fehérneműt javítani, a gyermekeknek szükséges ruhaneműt, játékokat, könyveket megvásárolni, helyes diétájukat összeállítani, őket betegségükben ápolni. Vájjon hány férj ért ehhez? A legtöbb minden olyan munka, amely nem tartozik szorosan a mesterséghez, sietve hátrít el magától azzal a felkiáltással, hogy: nekem erre nincs időm! De bezzeg az asszonynak mindig, mindenre legyen ideje. Holott neki éppen úgy joga van egy kis magánélethez, pihenéshez, mint a férfiaknak. A feleség e sokoldalú tudományával és szorgalmával hihetetlen mértékben kényelmessé és kellemessé teszi férje életét, akinek végül csakugyan nincsen más dolga, mint foglalkozását ellátni. Az ilyen feleség nélkülözhetetlen. *Vannak férjek, akik mindezért nem hálásak és a világ legtermészetesebb dolgának találják, hogy az asszony halálra dolgozza magát értük.* Szomorú ez nagyon és ilyen eseteidben nemcsak a feleséget kell sajnálni, hanem a férjet is, aki elhervasztott magában minden melegebb érzést, eldurvult, megkérgesedett, elnyűtte nemesebb emberi értékeit és beleposványosodott egy örömtelen, visszataszító jelenetekkel zsúfolt életbe.

7. Az ideális feleség ismeri férje egyéniségét, jó és rossz tulajdonságait és ezeknek tudatában óvakodik ok és cél nélkül ingerelni, felbosszantani az urát. Elnéző a gyengéivel szemben.

8. Nem rendez botrányt és nem kap síró-görcsöket, ha férje iratai között régi szerelmeslevelet talál. Tanulják meg, hölgyeim, hogy az elmúlt szerelmek sohasem veszedelmesek és a leveleket az urak csak győzelmi jelvényekként őrzik, akárcsak a vívó-, vagy futóversenyeken nyert érmeiket. Ez emlékezteti őket arra, hogy milyen nagy legények voltak egykor.

8. Fenti megállapításunkat egészítsük ki még azzal, hogy jóízű, okos feleség egyáltalában sohasem kutat férje iratai között. (Természetesen a férjnek éppen ilyen tiszteletben kell tartania az asszony apró kis titkait.) Értsük meg kérem, a legnagyobb szerelem sem olvaszthat teljesen össze két embert, a saját élete, egyénisége is követel egy kis szigetcskét, ahol időnkint meg akar bújni. A világért sem jelent ez még hűtlenséget, csak egy kis kinyújtózkodást, valami olyasféle mozdulatot, mint amikor különböző fitorokat vágunk a tükör előtt, mikor senki sem látja. Ezeknek a fitoroknak semmi értelmük nincsen, de mégis benső lelki kényeztetést szellőztetünk ki segítségükkel. Mindenkinek szüksége van apró titkokra. A gyermeknek éppen úgy, mint a felnőtteknek és szörnyű érzés, ha azt látjuk, hogy valaki folyton figyel, kémlel bennünket, hallgatódik, szekrényünkben kutat. Ez megalázó, idegesítő és csak ellenségeskedésre vezet.

9. Az ideális feleség sohasem azzal bizonyítja, hogy ő milyen tökéletes, hogy a többi asszonyt szidja. A legtöbb férfi borzad az ilyen becsmérlő kritikáktól. Nem szereti, ha

a felesége gyalázó jelzőkkel illet olyan társaságbeli nőket, akiket ő kellemes és tisztességes úriasszonyoknak tart. A férj ebben nemcsak kicsinyes rosszindulatot lát, hanem irigységet is: az asszony azért gyűlöli ezeket a nőket, mert valójában különbeknek tartja őket magánál. Féltékeny rájuk. Meg akarja téveszteni férje ítéletét. De éppen az ellenkező hatást éri el. A férj ugyanis éppen felesége becsmérő kritikáján keresztül kezd felfigyelni az asszony hibáira, ösztönszerűen megérzi, hogy aki ennyire fél más nők konkurenciájától, az aligha lehet olyan értékes, mint amilyennek hitte. A férfiak bő tapasztalatokból tudják, hogy megszokott férfitársaságukban is többnyire azok szidnak és becsmérelnék mindenkit, akik nem boldogulnak, tehetségtelenek. Akinek sikere van, a hódító nő, akit mindenki szeret, nem szidja vetélytársnőit azon egyszerű okból, mert neki nincsen vetélytársnője, legfeljebb ő lehet az! Az ilyen nő nem is ér rá féltékeny lenni, felül áll a cselszövevényeken.

10. Az ideális feleség nemcsak otthon, hanem a társaságban is elsőrendűen állja meg a helyét. Nem akar például fiatal leányokkal vetélkedni, nem ambicionálja udvarlóik elhódítását. Kedélyes, érti a tréfát, de egyúttal mindig megóvja női méltóságát és be tudja tartani azt a bizonyos két lépésnyi távolságot. Nem alakít királynőt, nem hordja fenn az orrát, ami többnyire ostobaságra vall, a modora természetes, közvetlen. A férjeknek kedveseket mond feleségeikről, a feleségeknek elismerő szavakat mond a férjről, de mindig igen mérsékeltén, sohasem

úgy, hogy az hízelgésnek, vagy csodálatnak tűnjön. Altalában ügyeljünk arra, hogy sohasse ámuljunk és csodálkozzunk még olyasmire sem, ami valóban meglepett, vagy elbájosított bennünket. Elárulom, hogy a karrieresinálás egyik igen fontos titka: *nil admirari!* Semmin se csodálkoznunk! Aki csodálkozik, naiv lélek, nyíltan elárulja, hogy nincsen a dolgok felől tájékozva. Ezzel szemben az ügyes diplomata, a karrieres ember merev arccal tud végighallgatni elképesztően érdekes dolgokat és mindenki érzi róla, hogy ennek az embernek nem lehet imponálni, mert ez mindent tud, nem azok közül való, akik bámulnak, hanem azok közé tartozik, akiket bámulnak. Tehetünk természetesen odavágó megjegyzéseket is, de ne mutassunk se rajongást, se gyermeki naivságot. Ezzel azonnal visszaélnék, a ravasz és gyakorlatias emberek nyomában a súlytalanok közé soroznak bennünket, akiket könnyű falhoz állítani és kihasználni.

11. Az ideális feleség nem az, aki másoknak tetszik, hanem aki a férje elképzeléseit valósítja meg. Nagyon fontos igazság ez, mert hányszor halljuk felháborodva mondogatni, hogy a Klárika milyen tökéletes asszony és a férje mégsem becsüli meg eléggé. Tisztelettel kérjük azokat, akiknek ilyen jó véleményük van Klárikáról, hogy volt-e alkalmuk önagyságát otthon, saját kis világában megfigyelni? Hallották-e, hogyan beszél az urával, milyen gonddal intézi a ház ügyeit, hogyan gondozza, neveli a gyermekeket, mennyi megértéssel és érdeklődéssel viseltetik férje dolgaival szemben? *Méltóztassék*

elhinni, hogy végeredményben mégis csak a férj véleménye dönti el, hogy ki a jó feleség! Természetesen a rendes, egészséges idegzetű és korrekt férfiakra gondolunk, mert hiszen vannak szép számmal olyan konok, veszedő férfiak is, akik még egy angyal mellett sem tudnak békében élni. És még egyet! Az ízlések nagyon különbözők! Lehet, hogy az a feleség, aki az egyik férfi szemében a megtestesült eszmény, a másik férj számára a gyötrelmek végnélküli sorozatát jelenti. Hányszor látjuk, hogy az egyik férj boldogan válik el attól az asszonytól, aki második urával kitűnően él. Éppen ezért ismételjük: hogy ideális feleség valaki, vagy nem, azt mindig csak a férj döntheti el.

12. Bármennyire különösen hangzik, nagyon sok férj van, akinek egyáltalában nincs is véleménye a feleségről. Nincsen tisztában azzal, hogy szereti-e az asszonyt, vagy nem. Ennek elképesztő példáit táthatjuk, amikor a férj gyűlölködve és állandó harcok után elválik a feleségétől és... néhány hónap múlva ismét feleségül veszi. Most józan észszel azt kellene mondanunk, hogy az az ideális feleség, akit az ura úgy szeret, hogy válás után is csak róla tud álmodozni és megint őt veszi feleségül. Mi azonban, akik ismerjük a szerelem lélektanát, egyáltalában nem rajongunk az ilyen újra visszaállított házasságokért, ahol a férj mindig csak akkor és addig szerelmes a feleségébe, ameddig különváltan élnek, de ha a házasságot újra összekovacsolják, rövid idő múlva megint előlről kezdődnek a bajok. Nem szeretjük az olyan asszonyt, akinek jelenléte zavarja a férj sze-

relmét és még kevésbé rajongunk olyan férjekért, akik maguk sem tudják, hogy mit akarnak.

13. Mindezek után pedig valljuk be: teljesen meddő kísérlet és üres frázishalmaz a minden férjre és családra érvényes ideális feleség arcképét felvázolni egyszerűen azért, mert nem egyféle, hanem nagyon sokféle asszonytípus valósíthatja meg az eszményi feleséget. Az egyszoba-konyhás lakásban gazdálkodó kisember egészen más erényeket követel feleségétől, mint az előkelő politikus, nagyvállalkozó, gazdag orvos, vagy gyáros. Sőt tovább megyünk: ami az egyik feleségnél dicséretes erény, a másiknál zavaró körülmény. Mert az természetesen helyes, ha a kisember felesége egész idejét a konyhában és háztartásban tölti, maga foltozgatja a gyermekek és férje lyukas harisnyáit. Viszont egészen más képességeket követel feleségétől az a jómódú és beérkezett férj, akinek arra van szüksége, hogy az asszony az ő társaságbeli pozícióját erősítse, elmésen és tapintatosan csevegjen a vendégekkel, egy kicsit cégtáblája legyen az ő előkelőségének és gazdagságának.

Aki arról nyilatkozik, hogy milyen az ideális feleség, legfeljebb saját érzéseiről és vágyairól tesz tanúságot. Például lelkesen jelentheti ki, hogy szerinte csak az az igazi feleség, aki legalább négy gyermeket hoz a világra! Ezzel szemben a férfiak igen jelentős tömege húzódozik a nagy gyermekáldástól. Mind a két csoport meg tudja indokolni álláspontját és egyikkel sem lehet vitatkozni,

mert az effajta érzéseket nem lehet érvekkel megváltoztatni. Ilyen esetekben legfeljebb azt tehetjük, hogy az egyéni szempontokat kikapcsolva, magasabb erkölcsi álláspontra helyezkedünk és nem azt nézzük, hogy mi jó az egyiknek, vagy a másiknak, hanem a nemzet érdekeit tekintjük és ebből a szempontból hozzuk meg ítéletünket.

NEGYEDIK RÉSZ

A családi boldogság és a gyermek

A gyermekszoba

Gyakran halljuk, hogy nem házasság az, ahol nincsen gyermek!

Ebben a kritikában mélységes igazság van.

A házasságnak, ha nem is egyedüli, de kétségtelenül egyik legfontosabb, döntő célja: a gyermek!

A gyermek természetesen gondot is jelent. De minden gyermek egyúttal egy bizonyos titokzatos sorsjegy is, aki lehet, hogy egyszer egy nagy főnyeremény minden káprázatos kincsét szórja szülei elé. Hányszor látjuk, hogy kemény gondok között küzdő szülők gyermeke példátlanul nagy karriert csinál és százszorosan fizeti vissza a rápazarolt gondot, szeretetet! Viszont az is igaz, hogy a megdöbbentő gyermeki hálátlanság sem ritka. Mind a két eset lélektani okaira később visszatérünk.

Minthogy a családi boldogság kérdésének egyik legizőbb problémája a gyermek, ezzel tüzetesen kell foglalkoznunk.

Vannak jegyespárok, akik már házasságuk előtt kijelentik, hogy: nekünk nem lesz gyermekünk!

Ez többnyire azt jelenti, hogy gazdaságilag nem érzik magukat eléggé erősnek és nem

hajlandók a gyermek kedvéért meglévő élet-színvonalukat lecsökkenteni. Jelentheti azt is, hogy mindketten dolgozó emberek és félnek, hogy a szüléssel és gyermekneveléssel járó gondok az asszony munkavállalását lehetetlenné teszik.

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az ilyen kijelentések többnyire csak elméletek, mert a házasságkötés után az anyai vágy erősebbnek bizonyul, mint az előzetes elhatározás. Ilyenkor kiderül, hogy az akadályok nem is olyan legyőzhetetlenek, mint amilyeneknek látszottak.

De vannak komoly „gyermekellenes“ házastársak is. Hogyan lehetséges ez? Hiszen a gyermek valójában a halhatatlanságunkat jelenti. Csak az hal meg igazán és véglegesen, akinek nincsen gyermeke. A természet kivétel nélkül minden élőlénybe beoltotta az utód akarájának ösztönét és tehetségét. Emberbe, állatba és növényekbe. Fák, virágok csodálatos módon termékenyülnek meg és folytatják új nemzedékekben az életüket. Ez az élet lényege, az örökkévalóság földi formája.

Germanus Gyula, a világhírű magyar orientalista tudós írja Allah Akbar című könyvében, hogy a moszlim arab háremek őrei, az eunukok, drága pénzen áldott állapotban lévő rabszolgánokat vásárolnak, azokat feleségül veszik és a megszületett gyermeket a sajátjukként becézik, nevelik, szeretik. Kell-e ennél megrázóbb és egyben meghatóbb példát keresnünk a szülői ösztön bizonyítására?

Hogyan lehetséges hát, hogy mégis vannak, akik nem akarnak és nem szeretik a gyermeket?

Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy ezeknek túlnyomórésze a férfiak sorából kerül ki. Hát nem csodálatos, hogy éppen a férfi, aki nem kénytelen vállalni a szülés fájdalmas, sokszor halálos kockázatát, ellenzi a gyermeket, míg az anya boldog elszántsággal vállal minden kockázatot a megszületendő új életért? Nem csodálatos és nagyon is érthető!

A férfiban általában több az önzés, mint a nőben és hajlandó saját személyét túlbecsülni. Rengeteg férfi idegzi be magát egy különös, cinikus pózba, amelynek lényege, hogy ő a világ közepe és fütyül mindenki másra. Csak az a fontos, hogy neki legyenek sikerei, ne zavarják a kényelmét! Saját fülemmel hallottam, amint egy ismert festőművésznünk szóról-szóra a következőket mondotta:

— Jó, hogy nincsen gyermekem. Elviselhetetlennek érezném, ha tehetségesebb volna, mint én!

Micsoda szörnyű, önzésükben visszataszító szavak! Mennyi békétlenség, meghasonlás lehet az ilyen ember lelkében. És itt nyomban mutasunk rá a gyermekgyűlölet első okára: benső meghasonlás! Azok nem akarnak gyermeket, akik nincsenek az étellel megbékülve, megvetik az embereket, az élet hívságát és céltalanságát hirdetik!

De az ilyen ember gyermek nélkül sem találja meg lelki egyensúlyát és kétségtelen, hogy mint férj és ember fanyar, cinikus, epés, aki nem tud adni szerelmet, mert nem ismeri az ellágyulást, a meleg érzelmességét, nevetségesnek tartja a kölcsönös becézgetést. Mindig csak a mefisztóian gúnyos, fölényes, mindent bon-

colgató és mindenben gyarlóságot látó észlényt játssza.

Nem jó férjek a mindig hidegen okos emberek! Akik mindennek elveszik a szépségét és zamatját azzal, hogy nagyítóüveg alá helyezik, amely ripacsosnak mutatja a legcsodálatosabb női bőrt is és durva súrolórongyot varázsol a legsimább, legmelegebb bársonyból.

Ne irigyeljük az ilyen embert, mert sohasem ismerheti meg a boldogságot, amelyhez szív és kedély kell.

Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! — mondja a biblia. Téved, aki azt hiszi, hogy ez csak jószívűséget vagy irgalmat parancsol. Nem, sokkal mélyebb bölcsesség rejlik benne. Azt jelenti, hogy szabaduljunk meg önzésünk-től, vegyük észre, hogy csak egy paránya vagyunk a körülöttünk széttáruló világnak és éppen ezért csak akkor ismerhetjük meg az élet minden szépségét, ha nemcsak magunkból akarunk mindig meríteni, hanem bekapcsolódunk a többi emberbe is, azoktól is kérünk mosolyt, segítséget, munkát. A család a lekicsinyített emberiség. Milyen rideg, beteg lélek lehet az, aki még ebben a kis körben sem akar másról tudni, mint saját magáról, beéri a saját istenségével és megriad a gondolattól, hogy keresetéből, megszerzett kényelméből a gyermeke számára is át kell engednie valamit!

A család fogalmának teljességéhez feltétlenül hozzátartozik a gyermek is! Boldogsága vagy boldogtalansága szorosan összefügg ezzel a kérdéssel.

Hány millió ember vigasztalódik azzal, hogyha az ő élete nem is sikerült úgy, mint

ahogyan remélte, annál sikeresebben fog folytatódni gyermekében.

— Legalább a gyermekem legyen boldog! — mondja.

Nagyon szép és becsületos kívánság. De vajjon hány szülő járul hozzá ahhoz, hogy gyermeke csakugyan boldog legyen.

Fájdalom, sokkal kevesebb, mint gondolni méltóztatnak. Erről fognak szólni az alábbi fejezetek.

A gyermek és a családi háborúság

Ha szeretitek a gyermeket, úgy feltétlenül egymást is kell szeretnetek. E kétféle szeretetet egymástól elválasztani teljes lehetetlenség.

Kezdjük már a gyermek megszületése előtt.

Ma, amikor minden intelligens ember többé-kevésbé tisztában van legalább az elemi orvosi kérdésekkel, minden szülőnek tudnia kell, hogy a születendő gyermek szempontjából mennyire nem közömbös az, hogy a várakozás hónapjait milyen idegállapotban töltötte el édesanyja.

Ugyebár fölösleges magyaráznunk, hogy a boldog házasság szempontjából milyen döntően fontos kérdés, hogy a csecsemő egészséges, jól fejlett, mosolygós kis jószág legyen, aki nem sírja végig az éjszakát, rendesen szopik, szépen, szabályosan fejlődik csont- és idegrendszere.

Van-e szülő, aki nem ilyen gyermeket óhajt?

Úgy látszik igen, mert egyébként hogyan lehetnének olyan esztelenek, hogy a várandótság áldott ideje alatt is folyton marják, kínoz-

zák egymást. Akik ennyire féktelen természetűek, akik még a születendő gyermekre való tekintettel sem tudnak békét kötni, azok végzetes módon sietnek egy elviselhetetlen élet pokla felé, lelkiismeretlen és bűnös módon mérgezve meg előre egy ártatlan gyermek életét.

Mindez nem erkölcsi prédikáció, hiszen ez a könyv mindvégig csak tárgyilagos igazságokat tár az olvasó elé. Hány derék orvos áll tehetetlenül a nyugós, ideges gyermek bölcsője felett és kénytelen kijelenteni, hogy nem a gyermeket kellene gyógyítani, hanem a szülőket! Az agyonizgatott, folyton dühöngő, síró ajnya miféle tejet adhat gyermekének? De nemcsak a tejről van szó. Tudományos beigazolást nyert, hogy az ideges légkörben növekvő csecsemő idegrendszere pontosan átveszi környezetének nyugtalanságát. A csecsemő szülei házasetének valóságos hőmérője, amely csalhatatlanul mutatja a békesség normális állapotát, vagy a háborúság lázas túlfűtöttségét. Egészen másképpen fejlődik az a gyermek, akire mosolygó, türelmes arcok néznek, mint akire könnyek hullanak és akinek bölcsődal helyett anyja azokat a sérelmeket panaszolja el, melyeket az apától szenved. Bámulatos megfigyeléseket tehetünk e téren. Egészen apró kisgyermek elhárító mozdulatokkal, sírással tiltakoznak, ha ideges anyjuk vagy apjuk közeledik feléjük, visszautasítják az anyai mellet!

Erre gondoljanak azok a szülők, akik apró kisgyermekük mellett azzal a vállvonogató érveléssel veszekszenek, hogy az apró gyermek még amúgy sem ért abból semmit!

Súlyos tévedés. De még mennyire ért! És milyen döntően fontosak lelki fejlődésére ezek

az első benyomások! Soha jóvá nem tehető bűn a gyermekek jelenlétében való örökös veszekedés.

Minél jobban növekszik a gyermek, annál élesebben figyel meg mindent, ami körülötte történik. Nincs az a zseniális detektív, aki jobban észrevenne minden jelentéktelennek látszó apróságot, mint a gyermek. Ez természetes, mert számára minden az újdonság *óriási* szenzációjával jár, neki naponta kell felfedeznie a világot és kapcsolatot keresni a látszólag összefüggéstelen események között. A két-hároméves gyermek már igen élesen tud különbséget tenni a jó és rossz között. Hányszor figyelhetünk meg azt a megdöbbenő jelenetet, hogy ilyen korú apróságok sírva, sikoltozva fogóznak anyjuk szoknyájába, mikor az apjukkal pöröl és nem egyszer kis öklükkel verik az apát és anyát, hogy hagyják abba a civódást. Azt hiszi az anya, hogyha ilyenkor ölebe kapja a gyermeket és összecsókolja, ezzel elintézte a dolgot? Szó sincs róla! A gyermek olyan rémületes benyomásokat szerzett, melyeket talán egész életében nem hever ki és jellemének, egész egyéniségének kialakulására döntően hatnak.

Az ilyen légkörben növekvő gyermek nem szeretheti szüleit Az események olyanok, hogy kénytelen vagy az egyik, vagy a másik mellett állást foglalni és végül mind a kettőt meggyűlöli, mert legtisztább és legnemesebb érzéseiben sértik meg minduntalan. Hiszen a szülei őt arra tanítják, hogy legyen jó, szeressen mindenkit és ugyanakkor azt látja, hogy a szülők ellenséggként állnak egymással szemben, ordítognak egymással, az asztalt csapkodják. A

gyermek mindennek jelentőségét erősen felnagyítva látja, az ő szemében mindez a valóságnál sokkal gonoszabb és rémületesebb. Lelkében a szülők iránti érzések egyre több zavaró körülménnyel szennyeződnek be és végül egészen elhomályosodnak.

Milyen fájdalmas és megdöbbenő dolog, mikor az anya, kit férje megsértett, gyermekéhez rohan, átöleli és azt mondja:

— Úgy-e, te szereted anyukát, te nem engedted bántani?

A gyermek persze szintén sírni kezd, toporzékol, gyakran az apjához rohan és verni kezdi.

És mit tesz az apa? Haragjának egész ereje és elkeseredése most már a szegény kisgyermek ellen fordul, akit meggyűlöl, mert úgy érzi, hogy az anya a gyermeket az ő ellenségévé neveli.

Persze, gyakran történik fordítva is, hogy az apa ingerli a gyermeket az anya ellen. Serdülőkorban levő és amúgy is nagy lelki válságokkal küzdő gyermekeket szívtelenül és gonoszul bevonnak az egymás elleni veszekedésekbe. A lelketlenségek netovábbja! Csak azért, hogy pillanatnyi dühüket kitöltsék, a gyermek előtt rágalmazzák egymást a szülők. Hány gyermek lelkét sikerül így örökre megmérgezni, embergyűlölővé, idegbajossá tenni! Hányan szöknek meg hazulról, milyen sokan kísérelnek meg öngyilkosságot!

És ezen a ponton válik a boldogtalan házasság katasztrófálissá. Amikor a gyermeket is érinti.

Mert hiszen ameddig a megromlott házasság csak két felnőtt ember tragédiája, még min-

dig megoldható a válással és a törtétekért ők vállalják a következményeket. De mit vétett az ártatlan gyermek? Miért kell neki lelkileg tönkremennie azért, mert a szülei képtelenek voltak egymással békében élni?

Csak a tanítók és tanárok tudnának arról megfelelő képet adni, hogy mennyire meglátzik az a diákon, ha elváltan élő szülők gyermeke. Mint valami sötét lidércnyomás nehezül ez a tudat állandóan a gyermek lelkére. Minél nagyobb a gyermek, annál súlyosabb lesz a baj és szinte végzetes rombolást okoz, ha az elvált anya újra férjhez megy, vagy az apa újra nősül. Nincs olyan gyermek, akit ilyenkor a féltékenység és keserűség ezer ördöge ne marcangolna. Egyre újabb gyötrő problémák zaklatják szegénykét. Vannak esetek, mikor a gyermekek soha nem tudnak barátságot kötni a mostohával. Nem mintha a mostoha rossz volna, ellenkezőleg, igen kitűnő, jóindulatú mostohaanyákat és apákat találunk, de csak kevesen vannak közöttük, akik értenek a gyermekneveléshez és megtalálják annak módját, hogy ügyesen közeledjenek a gyermek sebzett lelkéhez.

A jobhmódú szülők úgy szoktak ezen segíteni, hogy ilyen esetekben intézetbe adják a gyermeket, aki ilyenképpen család nélkül nő fel, egy tömegnevelő minden bensőséges meleget nélkülöző légkörében.

Azok a szülők, akik a gyermekekre való tekintet nélkül ilyen kíméletlenül és állandóan veszekszenek egymással, nem is szeretik gyermekeiket. Nem hatja át őket az a súlyos felelősség, melyet a gyermeknevelés jelent. Anyyira elvadulnak, olyan megszokottá lesz náluk

a civódás, hogy még örülnek is, hogy veszeke-
déseiket a gyermekekre is kiterjeszthetik. Mély
részvétellel nézhetjük csak az ilyen családot,
melynek minden egyes tagja kölcsönösen mér-
gezi egymás életét. Lassú és borzalmas öngyil-
kosság az együttlétük, a szó betű szerinti értel-
mében, mert hiszen az állandó düh, ingerültség
végzetes rombolást végez az idegrendszerben,
mely az időelőtti halált, megöregedést vonja
maga után.

A gyermek boldogságának titka

De hagyjuk el ezt a komor képet, hiszen
— hála az Égnek — mégis csak az embersége-
sen viselkedő, egymást megbecsülő és szerető
házastársak vannak többségben, akik szeretik
és boldoggá akarják tenni gyermekeiket.

De mit ér a legszentebb és legtisztább jó-
akarát, ha azt látjuk, hogy a gyermeknevelés
terén még ma is a legsötétebb tudatlanság ural-
kodik. A szülők, sőt, sajnos, a nevelők nagy
részének még mindig nincs fogalma a gyermek
lélektanának legegységesebb szabályairól. Pedig
néhány évtized óta vaskos köteteket írnak er-
ről a tudósok és világszerte nyíltak mintaisko-
lák, melyekben bámulatos eredménnyel nevel-
nek boldog, lelkileg egészséges gyermekeket.

Minthogy a boldog családi élet elképzelhe-
tetlen elégedett, nevető gyermek nélkül és a
legszebb harmóniában élő szülők életét is el-
keserítheti a dacos, rosszindulatú, konok gyer-
mek, szükségesnek tartjuk, hogy a helyes neve-
lésnek néhány alapvetően döntő szabályát
ismertessük.

1. A gyermek nevelését már születésének első percétől meg kell kezdeni. Dorothy E. Hall angol gyermekpedagógusnő szerint az apró gyermekeknek a következőket kell tudniok:

Egyéves korában a baba csészéből iszik és kanállal eszik. (Persze etetik és itatják.)

Magától alszik el, nem cuclizik, nem ringatják. A ringatás, a gyermek ide-oda rángatása különben is értelmetlen, a sötét tudatlanság korából itt kísértő csökevény. Mit szólna egy felnőtt, ha ahelyett, hogy békésen engednék elaludni, addig ráznák, tologatnák, rángatnák, amíg elkábul és valósággal eszméletét veszti!

Bilire ülve elvégzi dolgát.

Nem kívánja, hogy mindig a közelében legyenek.

Kétéves korában:

Maga iszik a bögréből és eszik a kanállal.

Éjjel vagy nappal egymaga fekszik szobájában.

Szobatiszta.

Ágyát éjjel is tisztán tartja.

Maga veszi le harisnyáját, kalapját, kabátját s általában minden ruhadarabját, amelyiken nincs túlsok gomb vagy kapocs.

Egyedül elmulat játékaival.

Hároméves korában:

Segítség nélkül táplálkozik.

Maga vetkőzik le.

Mosakszik és száját kimossa.

Maga kéredzkedik.

Más gyermekekkel kedvesen játszik.

Négyéves korában:

Maga szolgálja ki magát az asztalnál.

Maga öltözködik, megfésülködik.

Egyedül intézi szükségleteit.

Maga rakja el játékszereit.

További szabályok: Ne akarjunk kisbabáinkból mindenáron csodagyermeket csinálni, mert ennek csak a baba adja meg az árát. A gyermekben erőltetés nélkül, maguktól is jelentkeznek a képességek.

Stumpf tanár szerint a gyermek fejlődésének négy fontos állomása van:

1. Születéstől a beszédig.
2. Beszédtől az iskolábalépésig.
3. Az iskolábalépéstől a serdülésig.
4. Maga a serdülés.

Nagyon fontos a gyermek harmadik életéve. Akkor kezdődik a kérdezősködések kora. Bámulatos, hogy mi mindent vesz észre a kisgyermek, ami elkerüli a felnőtt figyelmét. Egy anya említi, hogy lakásuktól a fűszerkereskedésig vezető ötperces utat hároméves leánykájával félóra alatt tudta csak megtenni, annyi mindenféle csodát vett észre a rövid úton. A gyermek kérdéseire mindig válaszolni kell. Türelemmel és lehetőleg az igazat mondjuk meg, ne tömjük tele a gyermek fejét fantasztikus hazugságokkal, melyek alkalmasak arra, hogy egész lelki világát megzavarják, világszemléletét hazug irányba tereljék. Például az ilyen ártatlannak látszó hazugságok, hogy az elefánt olyan nagy és nehéz, hogy az esetben, ha leül, nem tud többé felállni, mélyen bele-rögzül a gyermek agyába és évekkal utóbb, felnőtt gimnazista korában is kínos bizonytalanság gyötri, hogy fel tud-e állni az elefánt, ha leült, vagy nem.

Borzalmas nézni sétatereken, hogy kocsiban ülő, védekezni nem tudó csöppségeket

körüláll egy sereg felnőtt és ujjaival bökdösi, csipkedi, egy sereg hülyeséget gügyögnek neki, néha öten is egyszerre, amitől a szegény gyermek megrémül és sírvafakad. Az ilyen jelene-tek barbár kegyetlenségek.

Mindén fiatal anya tartsa kötelességének, hogy modern gyermeknevelő kurzust végezzen és legalább a nevelés fő alapelveivel megismerkedjék.

Tanulja meg minden anya és apa, hogy a gyermeket nem lehet elvek és elavult régi babonák szerint nevelni. Az a szülő, aki azt mondja, hogy a rossz gyermeket pofonnal kell gyógyítani, éppen olyan súlyosan téved, mint akinek az az elve, hogy a gyermekkel szemben mindig engedékenynek kell lenni!

A legfontosabb elv, hogy a gyermeket társaslénnyé neveljük. Igen helytelen hát, ha a szülők, többnyire túlzott aggodalomból, gyermekeiket nem járatják iskolába, hanem otthon tanítatják. *Gyermeknek csak gyermek lehet az igazi társa*, csak az értheti meg, azzal közli őszintén gondolatait. A felnőttek között nevelt gyermek üvegházi virág marad, akinek életéből soha nem pótolható fontos értékek hullottak ki.

Vigyázzunk, hogy a gyermek igazságérzetét, féltékenységét meg ne sértsük! A szülők nem is sejtik, hogy milyen végzetes bajok származnak abból az egyszerű tényből, hogy az egyik gyermeket jobban kényeztetik, mint a másikat! A gyermek, aki mellőzve érzi magát, egyik napról a másikra konok, dacos, hanyag lesz és hiába a verés, szidás, ezen nem változtat más, csak az, ha a szülő észreveszi, hogy a

gyermek megsértődött és okos módon megbékül vele!

Nem lehet eléggé nagy betűkkel leírni azt a figyelmeztetést, hogy a gyermeknek semmire sincsen nagyobb szüksége, mint szeretetre! Száz eset közül kilencvenben kimutathatjuk, hogy a gyermek azért rossz, azért nem tanul, azért ideges, mert úgy érzi, hogy nem szeretik. Az a szülő, aki az egyik gyereket állandóan korholja és ilyeneket mond: — Szegyeid magad, Pista, vegyél példát az öcsédről, Sanyiról, hogy milyen szorgalmas, jó, derék fiú! — a legsúlyosabb pedagógiai hibát követi el. Mert Pista halálosan megbántódik, mert ő tudja, szegényke, hogy annak, hogy rosszul tanul, egészen más lelki okai vannak, hogy ő nem rossz, nem dacos és lázadó, hanem egyszerűen nem tud figyelni, szórakozott. De hát miért? Mindenekelőtt azért, mert Pista éppen serdülőkorba jutott, amikor a test fejlődése olyan hatalmas munkát, erőt követel, amely lehetlenné teszi, hogy Pista minden erejével csak a tanulással foglalkozzék. Ha egy gépkocsit reggel kivisznek a garázsból, megnézik, hogy rendben van-e, megvannak-e olajozva a tengelyek, van-e benne elég benzin. De ki törődik azzal, hogy a szegény kis tanuló kipihente-e magát éjszaka, nem álmos-e még és kellő testi kondíciója van-e. Az ilyen fiatalkori testi-lelki válságon olyan könnyű átsegíteni a gyermeket néhány meleg, kedves, gyengéd szóval! Viszont örökre meg lehet vadítani rosszul alkalmazott szigorral, meg nem értéssel.

Olyan könnyen teheted boldoggá gyermekedet, ha okosan és jóakarattal beszélsz vele. Például nem neveted ki, ha látszólag zavaros

irka-firkáit mutatja meg, hanem megkérdezed, hogy az mit ábrázol és gúny helyett a gyermek észjárását, gondolkozását igyekszel követni. Ne öld meg a gyermek tehetségét, hanem engedd, hogy hajlamai kifejlődjenek. Dicsérd meg kísérleteit, bátorítsd!

Ne bosszankodj, ha a gyermek sokat játszik. A játék nemcsak szórakozás a gyermek életében, hanem komoly előkészület jövőbeli életére. Akkor fejleszti izmait és eszét, játék közben tesz szert a szükséges ügyességre. A gyermek játékait rendszerint egyéni tehetsége szerint választja és ha ezeket megfigyeled, megtudhatod, hogy hajlamai milyen irányban fejlődnek.

Ha gyermeked hirtelen megváltozik, rossz hajlamokat mutat, durva, kegyetlen, hazudik, feltétlenül vidd el megfelelő „gyermekpszichológushoz“ ami nagyvárosokban annál egyszerűbb, mert ma már mindenütt vannak ilyen nyilvános rendelőintézetek, melyek kizárólag a gyermek rendellenes viselkedésének a megfejtésével foglalkoznak.* Csodálatos, hogy néha gyógyíthatatlannak látszó rossz viselkedésnek milyen egyszerű lélektani okai vannak, melyek már néhány szakszerű kezelés után gyógyíthatók. És bizony gyakran derül ki az is, hogy nem is a gyermek, mint inkább a szülő szorul felvilágosításra és kezelésre. Mert például hogyan kívánhatjuk, hogy rendes idegzetű és viselkedésű legyen az a gyermek, akinek az apja mindig ordít, dühöng, aki állandóan a féltelmes mumust játssza, üti-veri a gyermeket, soha vele szeretettel, érdeklődéssel nem beszél.

* Budapesten az állam a Bulyovszky ucca 26. szám alatt tart fenn ilyen intézetet.

A gyermeknevelés alapelve tehát: a szeretet!

De a gyermek nemcsak azt akarja, hogy szeressék, hanem azt is, hogy foglalkozzanak vele. Bámulatos dolgokat figyelhetünk meg e téren. Például, főleg a kisgyermekeknél gyakori ez, egyszerre csak nem esznek. Hiába szidják, erőltetik őket, nem nyúlnak az ételhez. Vannak gyermekek, akik így állnak bosszút a szülőkön. Büntetik őket, mert tudják, hogy a szülő rémüldözik, ha a gyermek otthagyja az ételt. De az apró gyermek éppen ezt akarja. Ő is fájdalmat akar okozni, mert valamiért megvan bántva. Például nem foglalkoztak vele. Már pedig a gyermek inkább hajlandó eltérni az ilyen éhségstrájkjal kapcsolatban őt fenyegető verést és szidalmakat, csakhogy megint ő álljon az érdeklődés központjában.

További tanács: A szülők a gyermeknevelési problémákat sohase vitassák meg a gyermek jelenlétében. Egészen komikus, ha a gyermek azt látja, hogy az anya szembeszáll az apával, vitatkozik vele és végül összevesznek azon, hogy járassák-e zeneiskolába, vagy nem, egyedül sétálhat, vagy csak kísérettel, vigyék-e színházba, vagy nem.

Az ilyen viták arra kényszerítik a gyermeket, hogy az egyik szülő pártjára álljon és ugyanakkor a másikat ellenségének tekintse.

Fontos tanács, melyet a legtöbb szülő szem elől téveszt: ne tekintsd hülyének a tulajdon gyermekedet, ne hidd azt, hogy semmit nem ért meg és éppen ezért úgy bánj és beszélj vele, amint józaneszű emberekkel szoktak. Már a két- és hároméves gyermek is sok olyan dolgot figyel meg és töri rajta a fejét, melyről úgy

véled, hogy hiszen ezt még úgysem érti! Főleg kerülöd a gyermek jelenlétében a szerelmi bizalmaskodásokat, melyekről nem is hinnéd, hogy milyen zavarokat okozhatnak lelki életében!

Milyen szomorú, hogy mindezt a nevelők, orvosok, pedagógusok ezrei, a könyvek száz-ezrei tanítják és hirdetik és mégis napról-napra ámulva látjuk, hogy a szülők tudatlanságán és közömbösségén hajótörést szenved a legkomo-lyabb figyelmeztetés is. A legtöbb szülő humo-roznak tartja, ha gyermeke egy-egy megdöb-bentően trágár szót mond, melynek értelmét a gyermek amúgy sem tudhatja. Hát mi azt ajánljuk: ne méltóztassék az ilyen eseten mu-latni, sokkal helyesebb a gyermeket a felvilá-gosodott és öntudatos pedagógia elvei alapján nevelni, melyeket e könyvben természetesen nem lehet célunk a maguk egészében ismer-tetni.

De van egy, a mindennapi életben naponta ismétlődő, minden szülőt, tanítót és gyermeket érdeklő aranyszabály, amely a modern nevelés tengelyét képezi és forradalmat jelent a gyer-mek lelki életének formálásában. Anyák és apák, ezt az egyetlen törvényt tanuljátok meg, ha valóban boldog gyermekeket akartok maga-tok körül látni! Olyan világos, olyan egyszerű, de fájdalom, évezredek óta nem sikerült még általános diadalra juttatni.

Íme a titok kulcsa: *Úgy tanítsátok a gyer-meket, hogy számára a tanulás szórakozás, öröm legyen, ne pedig a szorongások és rémü-letek sorozata!*

Nincs nagyobb átká az emberiségnek, mint az a régi, barbár időkből való hagyomány, hogy tanítani feltétlenül csak nagyképen, fegye-

lemmel és rémítgetéssel lehet! Hiába mutatja millió és millió példa, hogy a gyermekek ilyen tanítási mód mellett lelkileg tönkremennek, értelmes tanulás helyett csak magolnak és a tudás sohasem válik vérükké, ma is kétségbeesetten és tehetetlenül kell néznünk azt a lelki és testi rombolást, melyet a helytelen tanítási módok okoznak a gyermekek soraiban. Ma már szerte a világon mindenütt vannak mintaelemek, melyekben a gyermekek kizárólag csak játszva tanulnak. Minden számtani feladathoz, földrajzhoz, nyelvtanhoz rajzokat, meséket készítenek és miközben a gyermek táncol, énekel, sétál, rajzol, bíróságot játszik, vagy más játékot, észrevétlenül és a legkisebb fáradtság nélkül tanul meg tízszer annyit, mintha nagyképpően oktatnák. Nincs buta és nincs lusta tanuló, a jókedv, a tanító iránti szeretet, a félelemmentesség mindenkiből jeles diákot formál.

Hány szülő nézi fogcsikorgató elkeseredéssel, hogy gyermeke, aki otthon buzgón tanul, mégsem boldogul az iskolában. Haragszanak a gyermekre, a gyermek lesóványodik, idegbajos lesz, egész életét megkeserítik. Szegény gyermekek! Szeretném őket megsimogatni és megnyugtani, hogy nem bennük van a hiba, hanem abban a szomorú tényben, hogy a nagy igazságok felismerése után még mindig sok évnek kell eltelnie, míg a megszokás babonáit le lehet rombolni és friss levegőt bocsáthatunk a dohos tantermekbe!

Szülők, akartok boldogságot adni a gyermekeiteknek? Beszéljete velük értelmesen minél többet arról a sok mindenről, ami körülveszi őket. Az ilyen magyarázatokat falja a gyermek,

hálás és közben szédületes tempóban gyarapszik intelligenciája. Próbáljátok az iskolában tanult tárgyakat életszagúvá tenni. Ha földrajzot tanul, beszéljetez neki azokról a városokról, vidékekről, melyről éppen szó van. Még helyesebb, ha népszerű és szórakoztató formában írt útleírásokat adtok nekik. Ha nyelveket tanulnak, úgy képekkel tarkított könnyű olvasmányokkal keltsétek fel érdeklődését, vagy olyan játékokat találjatok ki, mely alatt idegen nyelven társalognak egymással.

Lassankint, szinte észrevétlenül a családi boldogság fényesebb, vidámabb lesz, a gyermek jelentősége új szépséget és értelmet nyer ilyen foglalkozás közben. Megismered gyermekedet, ami nagy dolog, mert bizony a legtöbb szülő és gyermek teljesen ismeretlenül áll egymással szemben. Csak a gyermeklélektani intézetben működő orvosok és pszichiáterek tudnák igazolni, hogy a gyermekek mennyivel őszintébbek idegenekhez, mint szüleikhez, különösen, ha azok szigorúak és arra a kényelmes álláspontra helyezkednek, hogy legjobb nevelési eszköz a pofon.

Milyen sok férjtől és feleségtől halljuk, hogy házáséletük nem boldog, mert nincsen gyermekük! És milyen sokan panaszkodnak, hogy a gyermek, akivel nem bírnak, feldúlja családi békéjüket. Hogyan lehetséges két enynyire ellentétes vélemény? Úgy, hogy a gyermek valóban áldás és az otthon boldogságának biztosítója, de csak akkor, ha a szülőnek ideje, kedve és kellő szaktudása is van, hogy a gyermek nevelésével, fejlődésével foglalkozhassék.

ÖTÖDIK RÉSZ

Aboldog házasság

Bölcsességek — igazságok

Gyakran látok házastársakat, amint mások jelenlétében csókolgatják egymást, miközben csak úgy csorognak ajkukról a becéző szavak. Ellenszenves és fölötte gyanús látvány. Szerintem a házasság olyan komédia, melynek legszebb és legbensőségesebb jeleneteit nem a közönség előtt kell megjátszani, hanem a kulisszák mögött.

*

Az mondják, a szerelem vak. Ha ez igaz, akkor az a boldogtalan házasság, amelyik ezt a vakságot megoperálja.

Az asszony legyen jó feleség, de ezt ne dörgölje reggeltől estig a férje orra alá, ne hangsúlyozza, hogy ez részéről micsoda áldozat és szenvedés.

*

Ha a hűtlenségért az asszonyt vádoljuk, többnyire ahhoz a bűnöshöz válunk hasonlóvá, aki védekezésből másokat igyekszik vádolni. Az asszonyi hűtlenség mögött mindig megtalálható a férji bűnöket is.

*

Descartes, minden idők egyik legnagyobb

bölcselője, mikor egy kancsal nőbe lett szerelmes, esztetikájában a szépségek sorába helyezte a kancsal szemet! Erre gondoljanak mindazok, akik nem értik meg, hogyan lehet olyan férfit vagy nőt szeretni, aki nem az ő ízlésük szerinti.

*

Légy nagyon óvatos azokkal szemben, akik a nőt bírálják. Mindig vizsgálj meg, hogy ki nyilvánít véleményt! Mert akik a nő állhatatlanságát szidják áldozatok, a lelkesedők viszont azok sorából kerülnek ki, akik a nőket állhatatlanná teszik!

*

Sok szerelmi házasság olyan utazáshoz hasonlít, mely a forró égövön kezdődött és az Északi sarkon végződik.

*

Ne szidd a nőt! Igaz, hogy miatta vesztettük el a paradicsomot, de ők is szerzik azt az érdemes férfiak számára vissza,

*

Egy francia író mondotta: egyetlen nő annyi hűséget tud ígérni, amennyit tíz sem tud megtartani!

*

A szerelem egy pillanattal mindig előbb hal meg, mint a hűség. Csak ahhoz lehetünk hűtlenek, akibe nem vagyunk szerelmesek.

*

Ha a szerelem bilincs, akkor a házasság fegyház.

A szerelmes két üvegen át nézi imádottját: kicsinyítón a hibáit és nagyítón az erőnyeit.

*

Hafiz, a bölcs mondta: a nő vándormadár-hoz hasonlít! Ha szerelmed hidegülni kezd, más, forróbb tájak felé röpül.

*

Mennyivel több boldog házasság volna a világon, ha a férfiek változnának át udvarlókká és nem az udvarlók férjékké.

*

Don Jüanok, ne essetek nagyzási hóbotba! Hódítástokat nem a saját kiválóságaitoknak köszönhetitek, hanem a férj hibáinak és az asszony gyengeségének.

*

A házasság olyan asztal — mondotta Wilde, — melyhez a feleség éhesen, a férj pedig többnyire jóllakottan ül.

*

Nem az a fontos, hogy ki kezdte a veszedést, hanem az, hogy ki tudja abbahagyni!

*

Igaz, hogy a legnagyobb vihar is elmúlik, de útját mindig rombolás jelzi.

*

Ezt is keleti bölcs mondta: az asszony úgy gondozza az urát, mintha anyja lenne, úgy szeresse, mintha kedvese volna és úgy engedelmeskedjen, mintha gyermeke lenne... Nagyon kényelmes férfi álláspont. De mi a kötelessége ezzel szemben a férfinak?

Ez a kis keleti bölcsesség dióhéjban az egész házasság tragédiáját elének tárja. Mert bizony a legtöbb férfi még mindig csak a maga egyéni szempontjából rajzolgatja képzeletében jövődöbéli házasságának csábító képeit. Mindig csak arra gondol, hogy milyen jó lesz neki!

Mennyi kényelmet jelent majd számára a házasság, milyen remekül fogja gondozni az aszszony és mindennek tetejébe micsoda forró szerelmes órák hőse lesz!

Ezt a megrögzött férfigondolkozást kellene végre megváltoztatni!

Mert a házasságok új korszaka, a valóban boldog együttélések ideje akkor fog bekövetkezni, ha a férfiak nagy tömege kiábrándul a saját istenségébe vetett hitéből, ráeszmél végre arra az egyszerű igazságra, hogy a házasság kétoldalú szerződés, amelyben nemcsak az egyik fél egyoldalú kiszolgáltatásáról van szó, hanem a másik fél is megkövetelheti a maga egyéni vágyainak megvalósítását!

A boldog házasság nem azzal a gondolattal kezdődik, hogy: milyen csodálatos lesz ezentúl az életem, hanem azzal az elhatározással: milyen gyönyörűvé fogom tenni imádottam életét.

Jól vessük emlékünkebe ezt az igazságot! Aki azért házasodik, akár férfi, akár nő, hogy kiszolgáltatását, ellátottságát biztosítsa, aki a házaseletet egészen a maga egyoldalú ízlése és fantáziája szerint akarja berendezni, hamarosan az ellenkezések és felháborodások drótsövénye előtt fogja találni magát. A házasság hasonlít egy társas cég alapításához. Csak kelles, megértő, korrekt emberrel szabad társulnunk, különben a cég hamarosan tönkremegy, magasabb célkitűzései az állandó veszekedések posványába fulladnak.

Vess számot magaddal, mielőtt megházasodsz. Vizsgáld meg természetedet. Olyan ember vagy, akinek sok barátja van, akit sokan szeretnek? Úgy valószínű, hogy a házasságban

is megállód a helyed, mert bizonyítékát adtad annak, hogy tudsz emberekkel bánni és simulékony természetű vagy. De ha mindenkivel összevesztél, ha könnyen sértődő, túlérzékeny vagy és főleg saját értéked felől erősen túlzott véleményed van, úgy kerüld az anyakönyvvezetőt! Nem a számodra találták fel a házasságot és egészen bizonyos, hogy otthonodat pokollá változtatnád, házastársadat pedig boldogtalanná tennéd.

A békés együttélés művészete

Akartok békésen élni? Tanuljátok meg mindenekelőtt azt a bölcsességet, hogy a legnagyobb áldások egyike a csend!

A mai ember élete, különösen a városié, tele van lármával, zajjal. Az uccák szüntelen hangossága, a rádiók harsogása, a kávéházakban zsongó emberek, villamosok csengetése, autótülkölés, írógépek kattogása, a műhelyekben a gépek zúgása mind rombolják, kínozzák az ember idegeit. Az orvosok kétségbeesetten küzdenek az emberi életet rövidítő, gyilkos láрма ellen, csendrendeletek jelennek meg, de sajnos, mindez alig tud segíteni.

Az agyonhajszolt, a munkától, lármától kimerült ember legalább otthonában szeretne megpihenni. De milyen kevesen kapják meg ezt a csendet otthon! *Milyen kevés feleség ért ahhoz a művészethez, hogy csendes légkört teremtsen férje körül. Pedig ezen áll vagy bukik a legtöbb családi boldogság!* Higgyék el hölgyeim, százszor több boldog házasság lenne, ha

a férj teljes csendben húzódhatna meg otthon szobájában és nem kényszerítenek mindenféle érdektelen panaszok, háztartási események végighallgatására. Az agyondolgozott és különféle hivatali és üzleti kellemetlenségektől amúgy is ingerült férj természetesen a legkisebb megjegyzéstől is felfortyan, dühöng, ordítózik.

Ne kívánja a feleség, hogy a férje állandóan foglalkozzon vele. Értse meg, hogy a férj hallgatása nem szeretethiányt jelent, hanem többnyire csak fáradtságot. A kedveskedéshez bizonyos energiafelesleg, pihenség szükséges. A fáradt ember nem lehet kedves, csak kiállhatatlan, ideges. Hagyja hát a férjet pihenni, várja meg, amíg az magától felfrissül.

Figyeljük meg: a rosszkedvű, ideges ember idegeinek felfokozott érzékenységében olyan szavaktól is felbőszül, melyeken pihent állapotban csak mosolyogna, vagy füle mellett bocsátana el. Nem is a szavakon háborodik fel, hanem a hang rezgése már bosszantja, zavarja.

Igaz, a feleségnek nem könnyű a helyzete, nehéz dolog csendet, rendet teremteni a férj körül és különben is sértésnek tekinti, hogy a férjével, akit jóformán egész nap nem látott, még akkor sem beszélhet, ha az már otthon van.

De legyünk kérem tárgyilagosak. Tegyük a szívükre kezüket, hölgyeim és vallják be: kellemes, vidám dolgokról akartak csevegni a férjükkal? Úgy-e nem! Majdnem bizonyos, hogy valami olyasmiről óhajtottak beszámolni, vagy panaszkodni, aminek a vége csak kiabálás lett volna. Tisztelettel kérdezem tehát: mi a kellemesebb? A sértő csend, vagy a veszekedés, melyről sohasem lehet tudni, hogy milyen mel-

lékvágányokra zökken és milyen bonyodalmaikkal jár.

De vizsgáljuk a dolgot tisztára orvosi és lélektani szempontból. Akit állandóan ingerelnek, aki sohasem pihenheti ki magát, az természetesen belerögzül egy folytonosan védekező, vagy támadó dühös hangulatba és lassankint már nem is tud más hangon házastársával beszélni. Ezzel szemben a legingerlékenyebb ember is, ha alaposan kipihente magát, kedélye automatikusan felfrissül, kedves és jóindulatú lesz. Jtiiszen miből áll a szanatóriumi idegkezelés lényege! Kikapcsolódás a lármás, nyugtalan otthoni környezetből, pihenés, veszekedésnélküli éucezések.

Sajnos, vannak házastársak, főleg a nők között, akiket nem lehet semmiféle könyörgéssel elhallgattatni. Akikkel nem lehet vitatkozni sem, egyszerűen azért, mert egyáltalában nem is hallgatnak arra, amit a másik fél mond, minthogy azt előre rosszakaratú erőszakoskodásnak minősítik. Nyilván egy ilyen viszonyban élő házaspárra céloz az a régi anekdota, amely arról szól, hogy a férj javában veri a féleségét. Arra megy a szomszéd és rosszalólag szól rá:

— Ejnye már, mit csinál kend? Veri a féleségét?

— Nem verem én, csak magyarázok neki.

E tréfa mögött észre kell vennünk a keserű igazságot, hogy mikor valaki minden erőfeszítése ellenére azt látja, hogy a másik rosszindulatú makacssággal zárja be a fülét, végső indulatában a tettelegességre vetemedik.

Mi természetesen a leghatározottabban ellene vagyunk minden ilyen durva, művelt embertől távol álló veszekedési jelenetnek. Meg-

vetéssel utasítjuk el azt a barbár és ostoba mondatát, hogy: az asszony verve jó! Elvégre legalább annyi férfi érdemelné meg a verést, mint nő! Viszont sem férfinak, sem nőnek nincsen joga ennyire elragadtatni magát. A bíróság nemcsak a tettelegességet, hanem bizonyos esetekben már a durva szidalmat is válóoknak tekinti.

A békés együttélés művészete:

1. *Ne fogadjuk haragosan* a hazatérő házastársunkat. Ne legyen első szavunk, hírünk mingyárt valami kellemetlenség.

2. *Ha valami bánt bennünket, nem feltétlenül szükséges, hogy azért a házastársunkat is felbosszantsuk.* Figyeljük meg, hogy milyen sok családi perpatvar keletkezik úgy, hogy a rosszkedvű fél bosszús, amiért a másiknak történetesen jókedve van. Ezt felháborító sértésnek tartja és minden alap nélkül beleköt a másikba csak azért, hogy annak is elvegye a kedvét.

3. *Tiszteljük egymás szokásait.* Ne akarja a feleség a házirend kedvéért férjét kényelmében megzavarni és a férj se követelje, hogy az asszony bizonyos belérögződött szokásokról lemondjon. A megszokások szorosan összefüggnek titkos lelki életünkkel, ideg- és egészségi állapotunkkal, azoknak erőszakos megváltoztatása csak káros következményekkel járhat.

4. *Tiszteljük egymás ízlését is.* Ha a férj imádja például a főtt marhahúst, a feleség pedig utálja, azért csak készíttesse urának időnkint. Ha a feleségnek olyan barátnői vannak, akiket a férj ki nem állhat, megmondhatja ugyan véleményét, de azután térjen fölényesen napirendre az ügy felett. Elvégre nekünk is sok

olyan barátunk van, aki az asszonynak nem tetszik. Az, hogy kinek a társaságában érezzük jól magunkat, teljesen egyéni dolog és igen nehéz dolog beleszólni. Kivétel csak akkor lehet, ha a társaság erkölcsi veszedelmet jelent. Ilyenkor természetesen jogos a beavatkozás. Éppen így ne gúnyolódjunk, ha a feleség olyan könyvet olvas, amely a mi ízlésünknek nem felel meg és azon is kár összeveszni, hogy a közösen megnézett film, vagy színdarab jó volt, vagy rossz.

5. *Ha összevesztünk, ne tartsuk mesterségesen, magunknak bösz hangulatokba lovalásával a haragot.* Nincs szánalmasabb és nevetségesebb komédia, mint mikor férj és feleség elhatározzák, hogy nem szólnak egymáshoz és méltóságteljes arccal némán járnak egymás mellett és konok daccal ülnek az asztalhoz. Az egymásra utaltságuk természetesen nem tűri az állandó némaságot és időnkint egyik-másik mégis kénytelen megszólalni, ami többnyire úgy történik, hogy valami gúnyos kritikát, sértő megjegyzést tesz a másikra. Az ilyesmi nem méltó felnőtt emberekhez.

6. *A legsúlyosabb taktikai hiba, ha az egyik fél békülni akar és a másik visszautasítja.* Megjátssza a mélyen sebzett mártírt. Sok férfi és nő direkt kéjjel várja azt a pillanatot, hogy a másik engesztelően közeledjen csak azért, hogy visszautasíthassa. Azt hiszi, hogy akkor fenséges. Pedig ilyenkor nevetséges pojáca. Mert vagy valóban olyan mélyen van megbántva, hogy nem tud megbocsátani, ez esetben azonban nem is élhet tovább a másikkal, vagy csak meg akarja alázni a másikat, kínozza, a saját fölényét mutatja. Ez pedig mire jól Csak nem gondolkozó ember találhat örömet abban,

hogy mikor a másik fél békülni akar, tovább is elzárkózik. Különösen asszonyok szeretik nagyon sokáig kéretni magukat. Nagyon rossz, helytelen taktika a duzzogás. Lélektani magyarázata, hogy a duzzogó azt hiszi, hogy a másik most szenved és majd jobban meggondolja más-Kor, hogyan viselkedjen, ha azt látja, hogy sértesei ilyen súlyos következményekkel járnak. Továbbá szentül meg van győződve, hogy személyének méltósága is erőteljesen kidomorodik, ha ilyen zordnak mutatkozik. Komédia! Két ember, aki egy életre szövetkezett, akik ezernyi vonatkozásban vannak egymáshoz kapcsolva, nem játszhat haragszomrádot. Azok vagy tudnak egymással élni, vagy nem. Ha nem, el kell válniok. Ha igen, akkor meg minek ez a komolytalan, csupán felesleges bosszúságot okozó játék?

7. *Ne legyünk makacsok. Hiúságból, dőlyfből ne ragaszkodjunk mereven álláspontunkhoz, ha a másiknak ellenkező felfogása van.* Különösen fontos ez nagyfontosságú kérdésekben. Például a gyermeknevelési kérdésekben. Vagy a háztartás keretének felállításánál. Ha valaha, úgy ilyenkor ne álljon a férj és feleség ellenségként egymással szemben. Tételezzék fel egymásról kölcsönösen, hogy mindegyiket a család szeretete és a fennálló viszonyok és lehetőségek gondos mérlegelése vezeti elhatározásánál. Ilyen véleménykülönbségeknél borul fel sok család élete. Mi tehát a teendő? Ha férj és feleség nem tudnak megállapodni, noha mindegyikben meg van a jóindulat, hogy a másik érveit megfontolja, legjobb, ha a család néhány bizalmas, okos barátját is megkérdezik.

Vitás kérdéseknél többnyire annak van

igaza, akit nem harag, szenvedély, vagy megcsontosodott elvek vezényelnek, hanem józan, tapasztalatokon alapuló őszinte meggyőződés. És főleg azt ne gondoljuk, hogy mindig a férjnek van igaza. Ezernyi példáját látjuk annak, hogy az asszonyok gyakorlati érzése akárhányszor nagyobb, mint a férfiaké, gyakran modernebbek is. A férfit sokszor elragadja fantáziája, az asszony élesebben látja a mindennapos élet apró problémáit.

8. *Szakíts azzal a felfogással, hogy férj és feleség egy test és egy lélek. Ennek éppen az] ellenkezője igaz. A házasság ellenére is mindegyik megőrzi a saját egyéniségét és ha szerelemből, okosságból alkalmazkodnak is egymáshoz, ez a közeledés sohasem vezethet az egyéniség teljes elvesztéséhez. Ebből következik a boldog és békés együttélés nagy feltétele: tiszteljétek egymás emberségét, nem vagytok egymáshoz nőtt sziámi ikrek, két fejetek van, önállóan gondolkotok, külön jelentkezik betegség, fájdalom, öröm, hangulat. Abban a pillanatban, amikor az egyik házastárs a másikról elismeri, hogy annak éppen úgy lehetnek önálló kívánságai, szeszélyei, apró tervei és kedvtelései, mint neki, nem bősziül fel, mikor a másik sétálni szeretne, holott ő utálja a sétát, már minden valószínűség mellett szól, hogy a házasság boldog. Viszont semmi sem lehet rombolóbb a házasetben, mint mikor a házaselek valamelyike feltétlen egyeduralomra akar jutni.*

9. Szokjatok meg, hogy időnkint apró ajándékokkal, figyelmességekkel kedveskedtek egymásnak. A házasság sohase szürküljön meg anynyira, hogy férj és feleség már egyáltalában nem tartják szükségesnek, hogy egymással

szemben figyelmesek legyenek. Holott minden filléres ajándék már olyan jóleső örömet, meghatottságot vált ki, amelynek értéke főleg lelkiekben megbecsülhetetlen. Nemcsak névnapokra, házassági évfordulókra, karácsonyra gondolunk. Ezerszer nagyobb értéke van az olyan ajándéknak, amelynek semmi más aktualitása nincsen, mint a hirtelen felébredt szeretet.

10. *Tudjunk elnézők, türelmesek lenni.* Ne üljünk fel a magas bírói székre, ne keressük mindig ridegen, hogy igaza van-e a másik félnek, vagy nem. Mondjuk, hogy nincs igaza. De neked talán mindig igazad van! Te mindig helyesen cselekszel? Úgy-e, hogy nem? Hát akkor mi jupon kívánod, hogy a házastársad legyen tökéletes¹? Ne ujjongj, ne verd a melled, ha sikerül bebizonyítanod, hogy házastársad rosszul csinált valamit. A házasság nem a káröröm diadalünnepeinek sorozata. Sokkal inkább annak örülsz, ha észrevetted, hogy házastársad valamilyen gyengéd, kedves tette, vagy szava azt bizonyba, hogy szeret és tele van jóakarattal.

11. *Ügyelj az otthon uralkodó hangra.* Ha idegen helyen vagy, úgy-e kedvesen viselkedsz és úri hangon beszélsz! Hát tulajdon otthonodat nem becsülöd annyira, mint az idegen házat? A durva hang, ha megszoktátok, mint egy többé el nem távolítható szörnyű szenny ragad rá lakásod minden zugára, ráfekszik a lelketekre, gondolkozástokra, kedélyetekre, bemocskolja legszebb percceteket és egyre megszűbb visz az élet napsugaras tájától. Utálkozva menekülsz hazulról és közben elfelejted, hogy ami ott gyűlöletes és mérgező, te magad ültetted el és növesztetted naggyá.

12. *Ne sajnáljátok egymástól az elismerő, kedves szavakat.* Nem elég, hogy eltartod a feleségedet, illik időnkint elismerni érdemeit. A jó szó mindennél értékesebb és nagyobb ajándék. De a feleség se felejtse el néha ura kitartó szorgalmát, derekasságát méltányolni. A szerelemnek ezek az éltető napsugarai.

13. *Nemcsak egymással szemben, hanem a gyermekkel és háztartási alkalmazottakkal szemben is kötelező a szívélyes, derűs hang.* Az otthon nem kaszánya. A rend, fegyelem természetesen ott is kötelező, de megteremtésének eszközei mások. Aki otthon folyton pattog, harsog, rendelkezik, rendszerint igen gyáva, kisember az otthonán kívül.

14. *Férjek és feleségek, ne szidjátok kölcsönösen az egymás családját.* Ez a kölcsönös sértegetésnek és megalázni akarásnak igen durva és szánalmas faja. Ha az asszony rosszul csinál valamit, a férj nyomban gúnyosan jegyzi meg: hja persze, ezt otthon tanultad így! Ha pedig a férj valami gorombaságot mond, az asszony siet megjegyezni: nem csoda, ha durva vagy, mi mást tanulhattál volna az apádtól!

Ha nekünk nem is kedvesek házastársunk szülői, nincsen jogunk annak gyermeki érzéseit megsérteni. Okos és tapintatos ember sohasem állítja házastársát olyan dilemma elé, hogy: válassz vagy köztem, vagy szüleid között! Ez kegyetlenség és esztelenség. Ha nekünk a szülők nem tetszenek, ne érintkezzünk velük, de a gyermektől ezt a jogot nem vehetjük el. Ő akkor sem tagadhatja meg azokat, ha valóban értelmetlen emberek. Gondoljunk arra: nekünk is vannak gyermekeink. Hogy esne nekünk, ha

azoknak a házasúrsa követelné egykor tőlük, hogy tagadjon meg bennünket!

Viszont azonban szögezzük le azt is: *a házasság megkötésének pillanatától kezdve a szülők ne szóljanak bele többé a fiatalok házasele-tébe és főleg ne ingereljék egyik házasúrsat a másik ellen!* Ha ilyen eset forog fenn, úgy a hely-zet bizony már nagyon súlyos és kényes. Eb-ben az esetben is érintkezhetik ugyan mind-egyik házasúrs a szüleivel, de eszébe ne jusson egyiknek se, hogy szüleire való hivatkozással tagadjon meg valamit és a szülők akaratát játssza ki a férjjel, vagy feleséggel szemben! Az ilyesmi méltán sértheti a másik fél önérze-tét és alkalmas arra, hogy a házasság boldogsá-gát felborítsa. Ha valamelyik házasúrs úgy látja, hogy a szüleinek van igaza, úgy ne szól-jon erről. Tegyen úgy, mintha saját magától jött volna rá arra, hogy mit kell cselekednie és azt mint a saját ötletét adja elő. így lehet, hogy a másik el is fogadja, mert ez esetben nincsen megbántva önérzetében. Okos após és anyós a legkritkább esetben és akkor is csak a legtapin-tatosabb formában, mindig csak szelíd kérés alakjában avatkozzon a fiatalok ügyeibe.

15. *Viszont a jó após és anyós áldásai, él-tető elemei, a családi boldogság legszilárdabb oszlopai lehetnek.* Derűs, bölcs személyük nyu-galmat, békességet áraszt. Mélységet, szépséget adnak a családi életnek, nemes patinát, amely összeforrasztja az egyes nemzedékeket. Milyen megható, ha nagyapa és nagyanya édes boldog-sággal szorítják magukhoz kis unokáikat és három nemzedék egyesül érzésben, szeretetben. Ez a család legszebb, legnemesebb megjelenési

formája, ez fejezi ki leggyönyörűbben értelmét, célját és halhatatlanságát.

16. *Ne olvass állandóan újságot a feleséged jelenlétében, mert ezzel azt érezteted vele, hogy ő már nem elegendő újság a számodra.* Hány feleség panaszkolt már kétségbeesetten nekem, hogy sohasem tud a férjével beszélni, mert az ura folyton a lapokat olvassa. Újságot olvas reggelinél, ebédnél, sőt még az ágyban is. Ne szokd meg, hogy házastársadat érdektelen, közömbös lénynek tekinted, akivel nincsen mit beszélned. Ezért ajánlom: ha módod van rá, legalább az év egy hónapját töltsétek egymástól távol. Úgy az idegeiteknek, mint képzelőerőtöknek egyaránt szüksége van erre a kis szünetre.

17. Sok férj azt hiszi, hogy abban a pillanatban, mikor átlépi lakása küszöbét, zsarnokká és hóherrá kell változnia. Otthonát úgy tekinti, mint ahol állandóan háborús állapot van, melyben csak rémuralommal lehet fenntartani a rendet. Milyen kegyetlen, súlyos tévedés! Csak beteglelkű, rossz ember válhat családjá ostromává, csak az gyönyörködhet a neki kiszolgáltott feleség és gyermekek könnyeiben, csak az viselheti el, hogy szeretet helyett szenvedés, félelem és gyűlölet vegye körül. Ha nem tudsz szeretettel gondolni otthonodra, akkor jobb, ha elhagyod. Azt mondod, hogy a válás bűn? De mennyivel nagyobb bűn, ha oktan módon kínozod családodat! Törvény és lelkiismeret nemcsak azt parancsolja, hogy ne hagyd el családodat, hanem azt is, hogy szeretetet árasz köztük. Aki csak gyötörni tudja családját és mégsem válik, nagyon gyanús, hogy ő tulajdonképpen jól érzi magát otthonában, mert kegyet-

lenségre hajló beteg lelke kielégül a feleség és gyermekek kíntásában, akiktől viszont elvárja, hogy kényelmét minden tekintetben kiszolgálják. Ne tetszelegj magadnak azzal, hogy milyen kitűnő ember vagy a közéletben, hogy megtapsolnak, esetleg kitüntetésekkel árasztanak el, mert igazi arcod és értéked az otthonod négy fala között dől el. Az vagy, akinek otthon mutatod magad és aszerint bírálják el a végső, nagy ítéletkor, mikor mérlegre helyezik jó és rossz cselekedeteidet. A külvilág számára alakoskodhatsz, megjátszhatod a nagylelkűt és forró szívűt, de ha otthonodban lezuhlik a máz és igazságtalan, mosolyt és szeretetet nem ismerő kényúrrá válsz, úgy ez a te lelkednek igazi fényképe! Milyen gyáva és ellenszenves, hogy alázatos és szemfórgató vagy kifelé azokkal szemben, akiktől félsz és akitől előléptetésedet várod és ugyanakkor egy rabszolga-hajcsár durvaságával bánsz védtelen családdal.

De ne hidd, hogy büntetlenül! Előbb-utóbb megöregszel, hetykeséged lassan szorongó érzésekbe fullad, eljön a nap, amikor a legridegebb szív is szeretetre vágyik. És akkor szeretetet koldulsz majd azoktól, akikhez mindig rossz voltál. Érezned kell majd, hogy irgalomként hajítják eléd a részvét morzsáját azok, akik, ha jó lettél volna hozzájuk, szívük és aggodó lelkük minden melegével sugároznák be életed alkonyát.

Ha magadra ismertél e sorokban, szállj magadba és változz meg még ma. Ne keress most mentő érveket, hogy miért váltál ilyené. Ne mondd azt, hogy sokat bosszantottak, hogy nem méltányoltak, hogy feleséged és gyermekeid csak gondot és terhet jelentettek pályádon,

mert mindez nem igaz. Éppen olyan volt a te feleséged és gyermeked is, mint a többi asszony és a többi gyermek, csak nem találtad meg a hangot, mellyel magadhoz édesgetted volna őket. Úgy-e ismersz családokat, melyekre irigykedve gondolsz. Ahol szerinted mintafeleség és mintagyermek vannak. De benéztél-e ezek otthonába? Kutattad-e boldogságuk, mosolygó arcuk, elégedettségük okát? Láttad-e, hogy milyen kedves, megértő, melegszívű ott a családfő? Azt válaszolod, hogy: könnyen lehet ott kedélyes és jószívű az apa, ahol olyan derék asszony és gyermekek veszik körül!

Hazug álbölcselet ez, kedves barátom! Okoskodásodnak éppen a fordítottja az igaz. Nem azért szeretetreméltó a családfő, mert az asszony és gyermekek kiválóak, hanem ellenkezőleg, a családfő megértő okossága, elnéző kedvessége formálta őket ilyen harmonikus egységbe!

Ha házasságod első napjától kezdve te is így viselkedtél volna, ha nem teremtettél volna magad körül mérgezett levegőt, ha gyűlölet, ordítózás, verekedés helyett te is a derűs jószág szelid napsugarát árasztod, úgy a te otthonod is a béke és szüntelen örömök oázisa lehetne.

Kezdjük előlről

De ha már észrevetted, hogy házasságod szekere egészen rossz irányba halad, miért törödsz bele? Miért nem szeded össze minden erődet és igyekszel visszafordítani a helyes útra.

Ez egyike a legfurcsább lélektani rejtélyeknek.

Okos, intelligens emberek, férjek és feleségek egy napon megdöbbenve figyelnek fel arra, hogy baj van a családi életük körül. Az eleinte egészen ritka összeszólalkozások kezdenek mindennaposak lenni. Egyre ingerültebbek és türelmetlenebbek egymással szemben. Más szemmel tekintenek egymásra, mint régebben, Felnagyítva látják egymás hibáit. Már nem igyekeznek uralkodni magukon úgy, mint eleinte.

—Már nem szeretsz úgy, mint régebben!
— mondja a feleség.

—Ugyan, szívem — válaszolja a férj, — az élet nem csupa turbékolás. Nem kívánhatod, hogy egész nap udvarolgassak neked. Okosabb volna, ha a gázzal, villannyal takarékoskodnál... Tönkre kell mennünk a sok kiadásban.

—Régebben nagyobb volt a számla, mégsem szóltál...

—Azt hittem, magadtól is lesz annyi belátásod ... De te csak magaddal törődsz. Mit bánod azt, ha agyondolgozom magam! A fő, hogy neked azért mindened meglegyen.

—Szégyelld magad! Hogy mondhatod ezt? Olyan sok mindent vettem talán magamnak? A legszegényebb barátnőm is legalább dupláját költi, mint én. Nézd, ne kertelj. Mondd ki őszintén, ha már nem szeretsz! Meguntál, ezért morogsz. Ezért van minden ellen kifogásod.

—Veled nem lehet beszélni! — kezdi most már egészen mérgesen a férj. — Mindig kicsavarod a szavak értelmét, másra tereled a szót. Sohasem fog benőni a fejed lágya.

— Szóval én vagyok a hibás, ha valami üzleti bajod van. Rajtam kell kitölteni a rossz

kedvedet, mert bent az üzletben, persze, nem mered kinyitni a szádat. De a szegény, védtelen feleségeddel szemben annál nagyobb szájú vagy.

—Én semmiféle üzletről nem beszéltem...

—Nem is kell. Ismerlek már. Valahányszor mások felbosszantanak, belém kötez.

—Hátha éppen tudni akarod, igenis kezdek torkig lenni a dolgaiddal. A kedves mamáddal, akihez minden pillanatban elrohansz tanácsot kérni, hogy miként lehetne engem beugratni valamibe, a barátnőiddel, akik mindenféle hülyeséggel beszélnek tele a fejedet, az örökös panaszaiddal, hogy milyen keveset költök rád... hát kérlek, ha nem vagy megelégedve, keress más férjet magadnak. Én nem tartlak vissza...

—Hát erről van szó. No látod, tudtam én mingyárt, hogy honnan fúj a szél. Meguntál. Légy nyugodt. Nem is maradok a nyakadon. Van nekem elég udvarlóm, aki boldog lenne, ha feleségül vehetne ...

Ez kérem egy szabályos családi veszekedés kezdete. A lényege, ha kissé bonckés alá helyezük, hogy úgy a férj, mint a feleség csupa üres, komolyan nem gondolt fenyegetést harsognak egymás felé. Mert a szóbanforgó férjnek esze ágában sincsen elválni feleségétől, viszont az asszony igen nagy zavarba jönne, ha megkérdeznék tőle, hogy melyik is hát az az udvarlója, aki válás esetén valóban feleségül venné.

Férj és feleség tehát egyaránt csak leánykednek, adják a bankot, amint mondani szokták. Titkos vágyálmaikat vágják egymás fejéhez anélkül, hogy azok megvalósulásában

csak egy pillanatig is hinnének. Kérdezzük tehát: mi ennek az értelme?

Tudományos szempontból azt válaszolhatnánk: ez a lélek szellőztetése. Ilyen veszekedések alakjában robbantják ki a bennük felhalmozódott sok békétlenséget. De hát szükség van erre? A válasz határozott nem!

Könnyen elkerülhető, ha nem engedjük, hogy idáig fajuljanak a dolgok. Mi ennek a módja? Nagyon egyszerű. Csak figyelni kell magunkat. Ha észrevettük, hogy baj van, hogy rossz irányba megyünk, vissza kell fordulnunk! Amikor az egyszeri apa azt kérdezte két egymást püfölő fiától, hogyan kezdődött a veszekedés, az egyik derék csemete azt válaszolta:

— Úgy kezdődött, hogy a Marci visszarágott!

Igen, minden családi háborúság úgy kezdődik, hogy a másik visszarág. A megsértett fél kötelességének tartja, hogyha lehet, két fokkal még erősebben viszonzza a sértést és ezzel indul meg az a folyamat, melynek se vége, se hossza. Egyik fél sem akar engedni. Inkább tovább harcolni a végkimerülésig, a családi élet teljes felbomlásáig.

De hát miért sértődnek meg a házastársak? Ennek lélektanával behatóan kell foglalkoznunk.

Az első sértődés majdnem mindig abból az érzésből ered, hogy a másik fél szerelme már nem olyan élénk, mint volt. Ha a feleség vagy férj bármilyen enyhe bíráló megjegyzést mondanak egymásnak, nyomban meggyanúsítják a másikat, hogy ez már csökkent szerelmének a jele. Pedig mennyivel helyesebb lenne,

ha ingerültség és gyanakvás helyett tárgyilagosan bírálnák, hogy vajjon nem volt-e a kritika jogosult.

A sértődés második oka: hiúság. Egyik házastárs sem akarja elismerni, hogy a másik okosabb és kritikájában bizonyos fölényeskedést lát, melyet nem hajlandó tűrni.

A harmadik ok: a kritika ellen ösztönyszerűen védekezik, mert abban a másik fél uralomra való törekvését látja. Aki leszólja a másikat, különbnek tartja magát és azt akarja, hogy az ő akarata érvényesüljön.

Negyedik ok: a sértődés meg játszásával szálnalmat akar kelteni. Meg akarja döbbenteni a másik felet. Tudomására hozza, hogy ezt nem lehet büntetlenül tenni és így akarja elriasztani a jövőbeni hasonló kísérletektől.

Ötödik ok: méltóságát akarja megvédeni. Így figyelmezteti a sértő felet egyenrangúságára.

Hatodik ok: büntetni akar. Mert ugyanakkor, mikor megsértődik, egyúttal ellentámadásba megy át és visszasért. Természetesen a visszavágás még hevesebb, mint a támadás volt.

Hetedik ok: a megsértődés csak ürügy. Nem is a sértés fáj. Akik szeretik egymást, sokkal keményebb szavakat is elbocsátanak fülük mellett. A sértődöttség megjátszása csupán pompás alkalom régen elfojtott vélemények és elégedetlenségek kipakolására.

Nyolcadik ok: a sértődöttség az unalom és elégedetlenség gyűjteményes fekélye. Azok a házastársak sietnek megsértődni, akik már sok mindenért haragszanak egymásra, olyan okok

miatt, melyekről nem beszélnek és így örülnek, ha akad olyasmi is, amiért nyíltan veszedkedhetnek.

Ezek a különböző lélektani okok szövök, szövögetik az állandósított viszályok veszedelmes labirintusait és egy szép napon férj és feleség riadtan látják, hogy olyan útra tévedtek, ahonnan látszólag nincsen visszavonulás. Házasságukat a végleges felbomlás veszedelme fenyegeti.

Csak most kezdenek gondolkozni és mind-egyik felveti magában a kérdést: miért kellett ennek idáig fájulnia? Riadtságában természetesen mindegyik a másikat igyekszik okolni. Most már komolyan kezdenek a válóper gondolatával foglalkozni. És ekkor jön a meglepetés. Egymástól függetlenül kölcsönösen megállapítják, hogy a válóperhez még sincsen kedvük. Sőt! Egyenesen rémülettel tölti el őket a gondolat, hogy megszakítsák az életközösséget. Ekkor eszmélnek rá, hogy a kölcsönös sértegetések és mindennapi civódások ellenére tulajdonképpen egymáshoz tartoznak, összeforrtak. Még tovább gondolkoznak és egyre több olyan vonást fedeznek fel egymásban, melyekről elismerik, hogy azok komoly emberi értéket jelentenek. Igaz, hogy a férj közömbös, mogorva volt, de azért mindig helyt állt a családjáért, előteremtette a háztartáshoz szükséges összegeket, neveltette a gyermekeket. Ami pedig az asszonyt illeti, akármilyen veszedelmes szája volt is, mégis csak példásan vezette a háztartást, gondozta a gyermekeket. És egyre növekvő meglepetéssel állapítják meg, hogy száz meg száz okból lehetetlenség válniok. Hogy

mostani életüket, ha eltorzult formában is, a ragaszkodásnak, sőt szeretetnek rengeteg fonala kapcsolja össze.

De mit tegyenek? Így mégsem lehet tovább élniök! Elég volt az állandó ellenségeskedésből, a mosolytalanságból, a folytonos robbanásig feszült légkörből. Ebbe bele lehet örülni! Valamit tenni kell! De mit?

Megmondom! Elő kell venni azt a bizonyos spongyát és le kell törölni az elmúlt évek minden szégyenteljes, kínzó történéseit. Nem kell más, mint a józanságnak és emberségnek egy világos órája, amikor akár a férj, akár a feleség így szól a másikhoz:

— Hallgass rám és ne szakíts félbe. Komolyan szeretnék beszélni veled. Nézd, gondolkoztam és rájöttem, hogy amit mi ketten csinálunk, tulajdonképpen a legnagyobb örültség! Kínozzuk és bántjuk egymást, nem tudunk egymással élni, de viszont képtelenek vagyunk válni is. Ennek véget kell vetnünk, különben mindketten belepusztulunk... Nem is tudom, hogyan kanyarodhatott életünk ilyen téves vágányra, hiszen mi valójában szerettük és szeretjük egymást...

Mire idáig jut a beszélő, a másiknak már egészen bizonyos, hogy könnyes lesz a szeme. Lelke mélyéig felrázzák, feldúlják ezek a szavak. Hiszen benne is élt ez a felismerés, csak éppen nem volt elég ereje ahhoz, hogy legyőzze elvadult dacosságát és magára vállalja a békülés kezdeményezését. De most a szíve egyszerre megtelik forró hálával. Élete végéig sem felejtí el házastársának nagylelkűségét és hálas csodálattal veszi tudomásul azt a szerelmi

vallomást, amely a szavak mögött megbújik.

— Mondanék valamit — folytatja most már meleg megindultsággal a beszélő, — kezdjünk mindent előlről! Álmodjuk magunkat vissza tíz év előttré, mondjuk, hogy azóta nem történt semmi. Mind a ketten mindent elfelejtünk és megpróbálunk ismét boldogan élni!

Milyen végtelenül egyszerű, bölcs és helyes megoldás ez! Nem kell hozzá más, csak hiúságunk és makacsságunk legyőzése. Belátom, ez nem könnyű dolog, de gondoljuk meg, hogy micsoda óriási jutalommal jár! Megváltjuk vele boldogságunkat, a körénk épült pokol egyszerre eltűnik és mosoly, napfény költözik helyére. És most jól méltóztassék figyelni! Szörnyen téved, aki azért vonakodik ezt a kezdeményező lépést megtenni, mert attól fél, hogy akkor a másik fél szemében gyengének látszik! Teljesen ellenkezőleg, a másik csodálni fogja, varázslónak tekinti, aki egy borzalmas átoktól szabadította meg! A kezét fogja megcsókolni!

Száz eset közül kilencvennyolcban ez lesz az eredmény. És ha a másik fél e mélységesen szép, nemesen emberi szavakra is elutasítóan válaszolna, akkor legalább tiszta a helyzet. A békülést felkínáló fél most már megnyugtathatja lelkiismeretét, hogy mindent megtett, ami csak módjában állt a béke újbóli helyreállítására. Az elutasítás után minden felelősséget a haragot tartó, engesztelhetetlen félre háríthat és ezek után valóban csak egyet tehet: válik. Ez mindenesetre erkölcsösebb, mint egy olyan kötelékben élni, amely minden etikai tartalmát elvesztette és amely már csak megcsúfolása és paródiája a házasságnak.

A végső titok

Az ember a családalapítás ösztönével születik. A család nem mesterséges kitalálás, hanem az egyes ember életformájának legtermészetesebb megoldása. A legprimitívebb néger-törzsek is ismerik a férj, feleség fogalmát.

Emberi természetünk egyik alaptulajdonsága: valakihez tartoznunk kell! Hány leánnyal találkoztam, aki így sóhajtott fel:

— Szörnyű ilyen bizonytalanul járni a világban. Igaz, van sok jó barátom és udvarlóm, de ez nem elég. Kell olyan valaki, akihez az ember egész szívvel-lélekkel tartozik.

Ezt a vágyat éppen ilyen határozott formában érzik át a férfiak is. És e vágy csakis a házasságon belül valósítható meg.' A nőtlen férfiak és a hajadon lányok egyre hevesebben és gyakrabban érzik hiányát annak a talpalatnyi zárt kis világnak, amely az ő külön birodalmuk. Ez a saját otthon a társadalom egy elszigetelt kis része, melynek életét, szokásait a mi egyéni fantáziánk szerint teremtyük meg, egy miniatúr világ, melynek teremtői és intézői vagyunk.

Nem elég, ha ismerőseink, barátaink vannak és nem elég a szabadszerelem sem. A szabadszerelemnek azok az egészen fiatal férfiak és nők az apostolai, akik még nem ismerték fel az élet mélyebb értelmét, akik úgy vélik, hogy az életet a röpke kalandok sorozatára lehet berendezni. De micsoda végzetes tévedés ez! Ha az agglegények őszinte vallomásokat tennének, a legtöbbnek naplója a bosszúságok, csalódások, kellemetlenségek végnélküli sorozatát tárná elénk. Mert nem olyan egyszerű az

a szabadszerelem. A rövidlejáratú kalandok egészen értéktelenek, híján vannak minden érzelmi kapcsolatnak, már pedig enélkül a szerelemnek nincsen sem édessége, sem szépsége cs nyomában nem boldog kielégülés, hanem csak bosszúság, undor, kiábrándulás jár. Ha pedig a férfi és nő kapcsolata mély vonzalmon, kölcsönös szerelmen alapszik, akkor ők azok, akik legforróbban és legsürgősebben szeretnék a szabadszerelmet házassággá változtatni, tartóssá és védetté tenni viszonyukat. Az ilyen barátságok előbb-utóbb házassággal is végzőnek.

Komoly, munkáját szerető, határozott célok felé törekvő férfi nem is ér rá kalandok után futkosni, unja és gyűlöli a könnyű kalandok hősnőinek ellenszenves csalásait, hazugságait, ostoba fecsegéseit, nem tűrheti, hogy éرتéktelen és jelentéktelen kis nők minduntalan megzavarják telefonjaikkal munkájában. Számára a szerelem csak a házasság formájában oldható meg.

Csak figyeljük meg a hősködő agglegényeket. Minél öregebbek lesznek, annál erőteljesebben vesz erőt rajtuk az éرتelgősség és bűnbánat, unják nagy szabadságukat és szorongva állapítják meg magukban, hogy: lekéstek! Valami nagyot, pótolhatatlant mulasztottak el, nemes és örök értékeket áldoztak fel talmi kincsekért. És mi történik? Mindennapos dolog, hogy ötvenéves koruk körül hirtelen meg-nősülnek és komikus félszegséggel kullognak ama nős barátaik után, akik még idejében ismerték fel az élet nagy parancsát és igazságát. Többnyire egészen fiatal lányokat vesznek feleségül, huszonhárom-huszonnégy éve-

seket, így próbálnak még legénykedni, irigységet kelteni.

De mindez már késő! Lekéstek a legnagyobb gyönyörűségről, a gyermekről. Mert ha születik is gyermekük, nyomasztó gondként nehezül rájuk a gondolat: megérik-e a gyermek felserdülését? Látni fogják-e, hogy mivé lett és hogyan tudott elhelyezkedni a társadalomban?

Csak nézzétek az agglegényeket, hogy negyvenéves korukban milyen kibírhatatlanul bogarasak, nevetségesen pedánsak, tele vannak vénkisasszonyos szokásokkal, hiányzik belőlük minden ruganyosság, a nevetésükben van valami együgyűség, önzők és gyomor-bajosak.

Az emberiség nagy úttörői, tudósok és művészek, politikusok és hadvezérek, bankárok és feltalálók szinte kivétel nélkül nős emberek voltak. Mellékes, hogy házasságuk boldog volt-e vagy boldogtalan, a lényeg az, hogy munkásságuk javát mégis csak mint nős emberek végezték.

A házassággal tehát elméletileg nincsen semmi baj. Hiába próbálták évezredek óta támadni, valami mást hozni a helyébe, ez sohasem sikerült és nem is fog.

De hogyha a házasság ilyen tökéletes intézmény — mondhatják erre önök, — miért van az, hogy mégis olyan sok házasság boldogtalan?

Akik ezt a könyvet figyelmesen olvasták el idáig, már önmaguktól is kitalálhatták a választ: *nem a házasságban, hanem bennünk van a baj!*

Ha nyugodtan és kellő lélektani ismeret-

tel vizsgáljuk a családi háborúságokat, megdöbrentő felfedezést tehetünk. De mielőtt ezt leleplezzük, előre kell bocsátanunk egyet-mást.

Mindenekelőtt azt kell tudnunk, hogy minden ember, kivétel nélkül, meghamisított életet él. Senki sem tehet-vehet kedve szerint, a kultúra, a törvények, a társadalmi együttélés szabályai millió bilincsbe kötik életünket a bölcsőtől a sírunkig. Mindennap reggeltől estig fegyelmezni kell magunkat, alkalmazkodnunk kell a főnökök, vevők szeszélyeihez, nem ragadhatjuk karunkba a nőt, akit megcsodálunk, nem vihetjük el a boltok elé kitett árukat, nem ülhetünk be a színházba, ha nincs pénzünk megváltani a jegyet, nem verhetjük meg szomszédunkat, ha az a rádióját harsogtatta, szóval egész életünk tűrés, lemondás, megalkuvás, alkalmazkodás, bosszúságok lenyelése. Ezernyi vágyunk van és azoknak alig egy töredékét tudjuk megvalósítani, majdnem mindig anyagi gondok gyötörnek és mindig fenyeget a bizonytalan holnap.

Mindezek együttese mérgezi, rombolja idegeinket. Valahol ki kell, hogy robbanjon belőlünk a felgyülemlett bosszúság és lázadó keserűség. Valahol kell lenni egy talpalatnyi helynek, ahol mi vagyunk az urak és azt tehetjük, amit éppen pillanatnyi hangulatunk parancsol. A legtöbb ember szerint ez a hely a család! Sok férj úgy viszi haza rossz kedvét, elkeseredését a családba, mint egy szemétdyűjtő helyre. Nem is az asszonyra haragszik, nem is a gyerekek bosszantják, hanem az élet. És éppen így van a feleséggel is. Ő is azért ideges és morgós, mert semmi sem megy úgy, ahogyan kellene. Ezért szidják, tépik egymást.

De gondolkozzunk! Hát nem sokkal okosabb, ha az otthont nem a viharok kirobbantására, hanem a békés megpihenésre használjuk fel?

Mert jegyezzük meg: indulatainkat kétféleképpen vezethetjük le: vagy dühkitöréssel, vagy pihenéssel! Akik az ordítózás, tányértörés, asztalcsapkodás formáját választják, azok a rosszat rosszal próbálják gyógyítani. Mennyivel bölcsebbek, akik ezzel szemben azt mondják: az élet tele van bajjal, bosszúsággal. Teremtek hát magamnak egy kis zugot, ahová nem engedem betörni a kellemetlenségek fekete hadát. Otthon jól akarom érezni magam, mert csak így lehet kibírni az életet. Csak így lehetséges, hogy mindennap örüljek valaminek: a családnak.

Ezen a kétféle bölcseleten múlik az életünk, ez a házasság boldogságának végső titka. *Aki boldogtalanul házas, a hibát gyakrabban találja meg a saját idegrendszerében, mint házastársa bűnösségében.*

Megismételjük hát a boldog házasság feltételének aranyigazságát: a boldogságot akarnod kell és hogy sikeresen tudj akarni, legalább annyira kell tudnod uralkodni magadon otthonodban, mint műhelyedben, boltodban vagy hivatalodban! Ne légy otthon rosszabb, mint házadon kívül! Ennek az egyszerű parancsnak betartása csodákat művel!

ZÁRÓSZÓ

A boldog házasság titkait kutató különböző könyvek között ez az első, amely a házastársak boldog vagy boldogtalan együttélésének okait főleg lélektani alapon igyekszik megmagyarázni. A legtöbb közkézen forgó könyv egyetlen szemszögből vizsgálja a dolgokat és a házastársaknak csupán szerelmi életét boncolgatja. Kétségtelen, hogy ennek is igen nagy jelentősége van, de ne felejtsük el, hogy a házasságot nemcsak a fiatalság rövidre szabott idejére, hanem egy egész életre kötik és hogy a szerelmi varázs élettartama sokkal rövidebb, mint a házasságé.

Akiknek házasságát semmi más nem indokolta, csak a fiatalság első édes szédületében kivirágzott szerelem, majdnem mindig zátonyra futnak, mert az érzéki szerelem nem lehet olyan tartós alap, melyre egész életünket építhetjük. Már pedig ez a lényeg! A házasságot *egy* életre kötjük, ennél fogva nem ragadhatjuk ki életünknek csupán egy, bármilyen hatalmas érzését és szükségletét, mert ha azt ki is elégítjük, szellemi és üzleti életünknek, általában kenyérharcunknak más szükségletei olyan erővel tolakszanak előre, hogy azokat nem mellőzhetjük. Ha azután e téren magunkra maradunk és házastársunkban nem találjuk meg a segítő társat, hamarosan be-

következik a kiábrándulás. Ezzel szemben, ha fordítva történik a dolog, vagyis ha eleinte csak éppen rokonszenvesnek, elviselhetőnek találjuk házastársunkat, de a közös együttélés során kiderül, hogy okossággal, gyengédséggel és szorgalommal a legnagyobb mértékben felfokozta munkakedvünket és előmozdította sikereinket, úgy a rokonszenv olyan bensőséges szerelemmé változhatik, melynek tartóssága össze sem hasonlítható azzal, amelyet csak a hirtelen fellobbant szenvedély szült.

Sok okból kell szeretnünk azt, aki mellett egy életen át kitarunk! Milyen naiv dolog azt mondani: szeretik egymást, hát legyenek egymáséi Vájjon ez csakugyan elég a boldog házassághoz? Nekem egészen más kérdéseim lennének a házasulandókhoz. Azt vizsgálnám: lelkiileg eléggé érettek-e, hogy felfogják a házassággal vállalt kötelességek és következmények súlyát. Gondolkodásukban, vérmeérsékletükben, műveltségben, ízlésben hasonlók-e? Megnyugtató megoldást nyertek-e az anyagi kérdések? Meg kellene vizsgálni úgy a fiatalember, mint a lány jellemét, hogy vájjon összeegyeztethetők-e? Mert persze az is üres babona, hogy az ellentétek vonzzák egymást! Hát lehet, hogy megtetszenek egymásnak, de amikor később kiderül, hogy micsoda ellentétek vannak közöttük, rémülten igyekezzenek menekülni egymástól.

Végső és döntően fontos szabály: mielőtt megházasodsz, ismerd meg saját magadat! Vess számot jó és rossz tulajdonságaiddal, legtitkosabb vágyaiddal, tisztázzad, hogy mit szeretnél elérni. És amikor párodat választod, ne játssz neki komédiát, ne mutasd magad más-

nak, mint aki vagy, mert különben olyan csalást követsz el, melyért súlyosan fogsz bűnhődni. Olyan férfit vagy nőt válassz, aki a valódi és nem a megjátszott énedhez illik.

Amikor házasságot kötsz, becsületbeli váltót írsz alá, amelyben kötelezettségeket vállalsz. Ezek között van az is, hogy jó és türelmes leszel házastársadhoz. Olyan kötelezettség ez, melynek teljesítése végeredményben neked okoz gyönyörűséget.

A boldog házasság nemcsak azoknak jelent örömet, akik együtt élnek, tehát férjnek, feleségnek, gyermekeknek, hanem mindazoknak, akik velük érintkeznek. Hányszor bájол el bennünket egy-egy otthon varázslatos levegője. Úgy érezzük, mintha tisztultabb légkörbe léptünk volna, mindenfelől elégedett arcok mosolyognak ránk, illata van a boldogságnak és miközben a ház urával vagy asszonyával beszélünk, önkéntelenül csodálatot és tiszteletet érzünk.

Különösen akkor ejt meg bennünket ez a mélységesen szép hangulat, ha boldogan élő idősebb házaspár otthonába lépünk, ahol érezzük, hogy mosolyuknak milyen mély gyökerei vannak. Igen, a boldogságnak is lehet nemesége, patinás ősiessége, amely a házasság napján kezdődött és nem múlt el többé. Az ilyen háziasszony hófehér hajjal is üde és elragadóan kellemes dáma, akinek társasága valósággal felüdít. Sőt tovább megyünk: csak az ilyen családi légkörben élő asszonyok tudnak szépen megöregedni! Ha olyan idősebb hölgyet látok, aki kétségbeesett erőlködéssel próbálja fiatalítani magát, tudom, hogy boldogtalan teremtéssel állok szemben, aki azért nem mer és nem

tud megöregedni, mert neki még rengeteg követelnivalója van az étellel szemben és még mindig várja a csodát, amely némi kárpótlást hozhat az elherdált évekért.

Aki ellenben boldog volt, az nem fél az öregségtől, felesleges meghosszabbítani fiatalságát, mert valójában haláláig fiatal marad. Fiatalon tartja lelkének derűs, kiegyensúlyozott volta, a szeretet, amely körülötte árad, a gyermekek és unokák, akikben saját feltámasztását és örök életét látja.

A házasság a boldogság lehetőségének tökéletes kerete. De hogy ebbe a keretbe milyen remekművet helyezünk, az már kizárólag a saját bölcsességünktől, emberi értékünk nagyságától, jellemünk emelkedettségétől függ. Van, aki kontár munkával a keretet is értéktelenné teszi és van, aki az arany keretet is elhomályosítja a beleillesztett csodálatos, örök fényességű briliánssal, a boldogság legcsodálatosabb isteni ajándékával.

VÉGE